Brunus Aretinus—*cont.*

[461] EPISTOLARUM FAMILIARIUM libri IX. Vellum Manuscript. [Italy, c. 1460-70.]

Folio. 161 leaves of vellum, in a Roman Script. First initial illuminated in gold and colours. Coat of arms (Coquille?) at foot of page. Initials in red or blue. Half red morocco g.t.

Collation: O^{10} P^{12} Q^{8-1} = 161 leaves.

Provenance: Inscription of first leaf: "Collegii Sancti ieronimi de dola [? Burgdieu in Berry] Strictoris observantiae cluniacensis." Phillipps MS. 1042. Name "Coquil(le)" in large letters at head of first page (17th cent. owner?).

Strips cut from blank lower margins of nearly half the leaves; folio 81 slightly defective.

BRYN MAWR
COLLEGE LIBRARY

From the Library of
Phyllis Goodhart Gordan '35

GORDAN Mc 7-4
BMC MS 45

Sur S. S.
Gradd. de Mr. Hille

1042

Bergdeen (Burgus Dolenses) in Berry (B. Uterrensis)
Benedictine abbey f. 917 suppr. 1623
Dôle (Ille-et-Vilaine) anc. abbé & évêché.

collegii sancti
ieronimi de Dola
stricturis ob seruantiam
cluniacensis.
1408
1408

CODEX

LEONARDV COLVCIO Salutem plu

rimam dicit. Romam ueni ad viii

kal' april'. mox q; ut licuit primum

pontificē adiens, salutandi causa, &

meī ipīus exibendi, ab eo per benigne

quidē ac per humaniter receptus sū. O uāo;

primo statim congressu, ubi me aspexit, nullo

adhuc uerbo a me facto conuersus ad eos qui pro

xime adstabant, iunior hic est inquid longe q;:

putaram. hec prima uox illius a me audita est.

Post hec ego consueta ueneratione illū affatus cū

essem: ipse q; per pauca quedā respondisset: resūp

sit ea ipā que primo aspectu edixerat. Sūma

uerbo; eius ista fuit. Officio cuius me gracia euo

casset, magnū ponduſ, magnamq; graciā dignita

tem inesse. nec heteras modo, uez etiā annos fla

gitare. Nam adolescentē ei muneri pre esse, uix

satis habere dignitatis. Inte autem inquid cete

ra me omnia inuitant, etas dehortatur. Sed hec

alias considerare licebit. Ita tunc ab illo dimissꝰ

sum. Plenum erat auditoriū, cum hec a pontifi

ce dicebantur, diffususq; rumor est quasi ob etatē

impedirer dignitatē nanciſci. que uox in spem

Phillipps 2nS
1042

multos erexit. & in primis iacobū angelū fami
liarem tuū. qui uerbum ea de re priuś fecerat
numq̄ his nunc acerrime petit. Incendunt ut au
dio illū fautores quidā. perturpe sibi affir-
mantes/ si eius qui a quadrienio iam toto in curia fuerit/
nulla ratione habita/ ego absens atq̄ solo noīe/
cognitus arcessor. presertim cum ea sit etate/ ut
plusq̄ maturus huic muneri uideri possit. Hac
ille indignatione pcitus/ & in spem elatus/ cursi
tat nunc cū fautoribus suis. multosq̄ ad ponti
ficem hortatores sūmittit. & quod super omnia
molestissimū est/ comparationes odiose ab illis ī ducūt
† taq̄ uideo fortuna quadā mea fieri/ ut cum quo
dudū emulo studiis literaq̄ florentie contēdi.
Cum eodē nunc mihi rome sit de honore digni
tateq̄ certandū. Sed meū quidē factū legi
timū est/ sine cuiusq̄ uā obtrectatione. illius
autem cognatū non ambigo tibi improbū in
iustumq̄ uideri. totūq̄ ex liuore transuersa
q̄ inuidia proficisci. Nam si locum hunc con
cupiuit. cur nō ante aduentū meū petierat. Si
nō concupiuit. cur nunc tandē cupit. Difficul
tatem uidelicet mea. sibi facultatē esse uult.
pendentemq̄ me cui opem ferre oportuit. cru
deli inhumanoq̄ impetu ad ruinā impellere.
Ego certe me quamq̄ nouitas ipsa loci/ & incon
sueta hominū/ multaq̄ simul alia in hac re

perturbant: tamen non deero ipse mihi. conabor
q; annitar ut quamoꝝ etate me superet: cete
ris tamen rebus ame ipse superetur. Vale rom
iii non aprilis

LEONARDVS Colucio. Scripsi antea tibi de cō
tentionibus in quas huc profectus preter spē
uoluntatemoꝝ incideram. Postea hec secuta sunt
Pontifex ob eam quā tūc scripsi causā ambiguꝰ,
differendo ac pro crastinādo neoꝝ reiicere pla
ne me neoꝝ recipere videbatur, fautores adū
sarii competitoris oꝝ mei, multa continuo illi
suggerentes insusurrantes oꝝ ac moleste nos
muicem comparantes, incertiorē in dies ponti
ficē reddiderant. ita mensis fere totus transa
ctus est. Tandem uero contentiones & lites &
aduersarioꝝ iactancie, comparationesoꝝ ille
molestissime, eum finē habuere, ut non modo
non breuiter ferendū, sed optandum
etiam fuerit & precandū, illas aduersus me
intercessisse. Nam cum ferueret maxime id cer
tamen, ac sūma iam spe aduersarii tenerentur,
litere ad pontificē ex gallia uenerunt, aduce
bitur gēsiū. Res qua deagebatur grauissima e
rat & maxima. ipsaꝝ que literaꝝ longa & elabo
rata series. Ad has cum respondere pontifex ac
euacius uellet. ex cardinalīū sententia mihi cō
petitoroꝝ meo negotiū mandauit. quasi in hoc

ipso utinusq; nostrū iudiciū facturus. Hic ego
letatus mihi occasionē prestitā, cū illo ut optabā
incomparationē uemendi: rescripsi utriq; precep
tū fuerat. biduoq; post constituto tempore mee
illiusq; hōtere pontifici patribusq; recitate sūt.
Quibus lectis quantū interesse usū sit nescio. Illud
tantum scio. fautoresq; illius qui tam arroganter
illū mihi preferebant, aperte iam confiteri se falsa
nimiū opinione ductos errauisse. Pontifex certe
ipse mihi statim gratulatus, reiecto illo, me ad of
ficiū dignitatemq; recepit. Hec tibi rescribere festi
naui. ut si quā forte superioribus ex hoteris mole
stiā suscepisti, eam nunc tandē tota re cognita
omnino deponas. Vale.

Anne) est. Sollicitandus de
tergiversatione quamtum fuerit
Potest Sit Ser Stevs

INNOCENTIO Pape, linus colucius salutatus,
Post humilē recōmendationē & pedū oscula
beatoz. Nescio cui magis gratuler, sanctissime in
xpō pater & domine uere successor petri unice q;
uicarie iesu xpi, tue ne sanctitati, an filio tuo di
lecto leonardo aretino quem in tuū asecretis no
uiter asciuisti. letor quidē & exulto quod tibi talis
seruitor accesserit quali tua sanctitas indigebat.
Non quod bonos & industriosos non haberes, sed quo
niam quotquod tibi bom contingerint, uel domi
nis aliis in quoz manibus orbis terraz est, Semp
pluribus egeretis. Letor equidē & exulto contig
isse talem tue beatitudini seruitorē: etate iuuenē

corpore uallidū ⁊ aſpectu gratum⁊ ſcientia claꝛ̄ elo
quentia ſingularē: latinis ⁊ excellentē hēterīs: per
tū non mediocriter grecis. quodꝫ ſuper omnia
pretioſū eſt: integra fide & ſingulari bonitate pre
ſtantē⁊ de quibus quidē omnibus licet pleraſꝫ
uideaſ & omnia forte perceperis ego tamen
tibi uerax & fidelissimus teſtis ſum⁊ Cū enī
ipſam iam diu recepiſſe in filiū⁊ & ipſe se to
tū conuerſatione domeſtica mihi dederit: totū
agnoſco totumꝫ diſcuſſi⁊ nec me poteſt in aliquo
tanto tempore latuiſſe⁊ Continua & ſtudioſa no
bis conſuetudo fuit. & cum de cunctis que cō
ponerē iudex eſſet & ego ſuaꝫ rez arbiter uer
ſa uice nos mutuo ſicuti ferro ferrū acuitur exa
cerbamus. nec facile dixerim & ex hoc dulci & ho
neſto contubernio uter noſtrum pluſ profecerit.
V terꝫ tamen eruditior euaſit⁊ ut fateri oporte
at mutuo nos nobis fuiſſe uiciſſim diſcipulos
& magiſtros. In quoꝫ memoria dū hec ſcribere
nimis cōmotus ſū. cū me ſciam en tali ſocio taliꝫ
preſidio deſtitutum⁊ Maxima quidem certitudiē⁊
de quacūꝫ re amboꝫ conſentiret auctoritas te
nebamur. Nunc autē nec habeam quid doceam nec
etiam aquo diſcā. Sed hec ſatis. Tuo quidē quomō
& honori ſuo mea decet incomoda poſt habere. Hāoꝫ
ad leonardū noſtrum pro concluſione reuertatur
oratio. Habeſ uiꝫ aptiſſimū rebus magnis. uiꝫ fide

Laudat Leonard
rem.

Debent Amici simul
omnia sibi cōmunia

& qđ ꝛ uicario loqr.

lem & integre condictionis & mentis. Sao quid loquor. Quam obrem hortor & opto quod tue clementie & humanitati caruſ ſit. & eum cū experti ſ fueris pro meritis honores ſuis qui uix cognitū honoraſti. Quibuſ quicquid fideſ & de uotio mea meretur acedat ſupplico. me quidē in ipſo cum pluſoꝝ dimidiū anime mee ſit/re putabo ſicut eum honoraueris honoratū. Et hec ſatis. Spero quidē ſine meis & aliozꝝ ſuffra giis benignitate tua & uirtute ſua graciam ſuis meritis debitā in tue ſanctitatis oculis repertuz-

Pro honore autem ſuo/& quia ſibi taliſ contigit dominuſ qualem poteſt imo debet quicuno ꝫ ſeruire maioribuſ ſe diſponit optare/ ſtatū ſū mum. benignitate conſpicuū. natura mitem. munificentia largifluū; mente intelligentiaoꝫ preſtantem. quiꝙ neminem naſo ſuſpendit a dunco ut flaccuſ ut/gratulor tota mente. Spe ro quidem uirtute tua/& probitate ſua/uidere ſci entiam quod rariſſime fit pro mieritis honora tā. Vale ſanctiſſime pater. Sunt qui putent me tibi prima epiſtola diſplicuiſſe. quod & ego re uerer. niſi/quod te nihil reſpondēdo/ſua ſi mihi te leſū ame in aliquo nō putare. Nec humilitatis enim nec benignitatis eſſet parce rē/uel leuiter tuam celſitudinem offendēti. flor. viii. iduſ ſextiliſ:-

ſua mea honorata.

LEONARDVS Colucio salutato. & si sciam q̄ tu nuper de me ad pontificem maxime scripsisti: ea animo uera non esse / tamen fatebor enim ingenue cupiditatē animi mei: gratissima mihi illa quidem & acceptissima fuere. Tanti enim facio iudiciū tuū / ut uel uniuſ epistole testimonio / uniuersos obtrectātz impetus quibus nescio quo meo facto ubicunq; sim carē non possim facile me fractuz esse confidam. Nam tu sic omnia in meam laudē complexus es / ut nullus iam maliuolis ad me carpendū reli quatur / locus. nisi plane iudicio tuo uoluerint contradicere. Quamobrē nescio mi iocundissime Colucci mei ne tuis amplissimis atq; ornatissimis uerbis laudato / an tibi qui illa scripsisti plus laudis ex illa tua epistola prouenerit / Nam laudes quidem meas ex testimonio tuo homines crediderunt / tuas autē suis ut ita dicā oculis intuiti sunt / lecta est enim epistola tua pontifici / cum multi honestissimi uiri utriusq; ordinis adessent / & non nulli romane ecclesie cardinales / Quam cum attentissime & summo cum silentio totam audissent / omnes tandem uno ore ad te laudandum extollēdū se conuersi sunt / Te doctissimū. te elloquentissimum. te uirum optimū predicabant. monebat eos ut mihi uidebatur grauitas atq; or

natus orationis tue. Sed super omma mouebat/
illa ingens atq; incredibilis caritas quam te
habere erga me per facile tuis in literis appare
bat, uua illa ingens atq; incredibilis caritas quam
te habere erga me per facile tuis in literis appa
rebat cat Que quoniam ex uero animo simplici
quadā bonitate/proficisci uidebatur/mirū mo
dum uniuersis placebat, ttaq; aspiciebant
me omnes quasi te ipūm cernerent/& studia
illa, atq; exercitationes nostras in quibus tu seu fer
ro ferrum accuisse nos dicebas. mente uoluta
bant applaudebantq; amicitie & familiarita
ti nostre. nec poterant me non aliquid ēē pu
tare/quem tu tanto studio laudare nō dubita
ras. ex tuis ergo literis effectum uideo ut siq
ua existimatio erat iam de moribus ingenioq;
meis apud homines constituta/ea non sōlum
confirmata sit/ueq; etiā accumulata. Quod
si unicum beneficium abste accepissem agerē
nunc tibi gracias multis uerbis. Sed sunt tot
ac tam ampla que in me contuliſti/ut si uer
bis satisfacere uelim stultissimus sim existimā
dus, ttaq; non agam tibi gracias. sed semper
habebo/referam uero libenti animo/si quādo
facultas dabitur, literas autem tuas quaq; exemplū
a me d misisti/reddendas esse non censui. Nullo enī
modo faciendū mihi usum est/ut si multas ia

Nota gras de hispanis habet. nō.

sopita & obliuioni tradita refricaretur. Nam si malo
animo in me est, satis in eo punitur, quod de me
quotidie audit & uidet multa quae ipse nolet. Il
lud etiam quod in principio scripsisti eum ante
omnes fuisse postulatum, omni profecto caret ue
ritate. Numquam enim, hoc ego exploratissimū
habeo, postulatus aut petitus aut requisitus fuit.
Nisi forte postulationē uocat, quotidiānos amicorum suorum
exortationes ut eum locum petere uellet. quin ta
mē quantūuis errarent, paulo post declaratū est:
cum ipse per se ac per amicos peteris, nihil om
nino preter repulsā obtinere potuerit. Vale.

LEONARDVS Colucio. ad hesternas tuas accurate
respondebo, cum plus otii nactus fuero. nunc
ista uulgaria transigam. Primū uideo quid mo
neas. & sequar consiliū tuum, nec quicquā preter
mittā. Pro religiosis uero illis qui se in gallias trā
ferre cupiunt, dabo operā ut quam cito ad te
diplomata perferantur. De situ urbis rome si tur
bationes permiserint, cito ut spero te compotē
reddam. Saluū redisse bonifaciū nostrū, mihi
gratissimū est. De salutato autem curabo diligē
ter, ut uta fiat quem admodū fieri postulas. Nos
sumus hic continenter in armis. atque eo fit ut
minus opere adhibere hederis queam. Tantae
enim romani populi inconstantia ac peruersitas.
nullus ut quieti relinquatur locus. Hen ante

De misereū q in libro hic
erunt notate

lucem egressi urbe romani cum quibusdam auxi
liaribus regijs pontē miluiū occupare tentarūt.
Turrim super eo ponte nostri custodiunt: ne qs
inuito pontifice transire possit: Vehementer ibi
aliquot horis pugnatū est: Tandem nostris la
borantibus subsidio missi equites/romanos in
fugam uertere/ paucis interfectis/frequentibus
uulneratis: Illi in urbem reuersi/soluta teme
ritate in capitolio consistunt: multitudinē
conuocant: festus erat dies: plebs otiosa & ui
no calens concursat: Sumuntur raptim arma
Vexilla promuntur: ad oppugnandas pontificis
edes ire pergunt: Nostri contra instare: para
re tela: cohortari: insistere: expectare forti an
imo populi impetū: Ante molem hadriani q
male parata nobis est/uallū iacere: Nox dei
as certamen diremit: Ea nocte uigilie per
totam urbem facte: Nescio quem finē res sit
habitura: Tu gaude & si quid de pisis habes me cer
tiorem face: ii nonī augusti: ex urbe cccc v su
pra mille

LEONARDV Coluccio s.p. dicit Superiori
bus diebus ad te scripsi: quis esset status
rei nostre: Deinde hec secuta sunt: ad viii
dus augusti Romani quidam ciues ad pontī
ficem uenere/gracia ut aiebant discordias
componendas: Hi post multa in auditorio agi

tata/cum re infecta domū redirent/ paulo ſu
pra molē adriani inuaduntur/ Capti ex his
undecim/ nam ceteri in ipō impetu dilapſi eua
ſerant/ ad ludouicū pontificis nepotē cuius iuſ
ſu capti fuerant adducuntur/ Ibi cū multa eis
exprobarentur de pfidia in pontifice/ de oppu
gnatione pontis miluii recentiſſime tentata/ de
occultis inſidiis/ de corruptela regis/ illoz reſpon
dentes pleraoz aſe recte facta defenderent/ ex
arſit ira uuemis ac retundere ora gladio cepit/
Demoz omnes undecim trucidati ſunt/ ac poſt
cedem ex feneſtris eduum precipites dati/ In
ter hos/ duo fuerant ex ſeptem uiris/ quos ad gu
bernandam rem p populs romanus creauerat/
Ceteri autem nouem ex primariis ciuibus/ &
quod dolendū eſt/ non nulli ex iis qui has
moleſtias inferri nobis per moleſte ferebant/ Hu
iuſce autem rei cum celeriter fama per urbē
uulgata eſſet/ itur comfeſtim ad arma/ com
plentur omnes additus clamoribus & uocife
rationibus omnia reſonabant/ Ego paulo ante
fiducia eoz ciuium qui ad pontificem uenerat/
flumen tranſgreſſus in urbem ieram/ Itaoz mox
audito tumultu recipere me ad noſtros propero/
Cetera igitur urbis dimenſus/ cum ad pontem
hadriani peruenissem/ armatoz ingentē cater
uam qui additum occuparant/ offendo/ Stab

De ſeditione & tumultu urb. mota;

Pugnare

at ferri acies mucrone corruſco/ ſtricta parata.
neci · quod ego ſimul atq; prōpexi/ auerſo cele
riter equo in proximū angiportum deſilio/ ac
mutata veſte/ pedes me turbe admiſcens/ Staci
ones armatoꝝ incognitus pertranſeo. Vix me di
greſſo/ miniſter quem cum equis reliquerā ab
armatis oppreſſus eſt. & equi veſteſoꝝ abducti.
Mihi uero poſtoꝝ ad noſtros ꝓueni/ Primum ſpec
taculū fuit cęſoꝝ aceruus · Iacebant enim me
dia inuia ſanguine fedati · & magnis uulneribꝫ
comfoſſi · Steti horrens/ luſtrauiq; omnes oculis.
quoſdam etiam ex hiis mihi notos/ recognou· tn
de ad edes pontificis ire pergo · Ille miro dolore
angebatur · Res enim tanta eo inſcio/ tranſacta
fuerat · Vir pacificus & mitis/ á cuius temitate nihil
Strages hoꝝ vir Iuſtꝫ abhorrebat est quod magis abhorreat quam cędes & huma
ni ſanguinis effuſio/ meſtus ſe ſe ac fortunam
deplorabat. ſuam oculos interdū ad celū tollēs/
quaſi deum inuocaret teſtē ſue erga populum
romanū innocentie · Pontifex igitur circa hec
intentus/ nec quid ageret. nec ubi conſiſteret/
pre nimio dolore ſciebat · Circunſtantiū autē
uarie erant ſententie · Alii confeſtim abeund
um cęnſebant · nec impetū populi romani tā
inſigniter leſi irritatiq; expectandū · Eſſe inſu
per haud procul ab urbe regias copias/ quas pro
romanis ſtare non ambiguū erat · Alii nullo mō ·

abeundū/ sed obsidionem tollerandā auxilia ex
ex amicis oppidis arcessenda censebant. Erant
etiam qui postera uel altera die abeundū puta
rent/ ut simul colligenda rex spatiū esset/ sit/
ut non fuga sed migratio illa uideretur. Duo
erant additus quibus ex urbe romana ad nos
quadi posset. Vnus per pontē cui molis adriani
/quoniam de fide eius qui arcē tenebat dubita
batur/ stationes nostrox militū oppositē fuerāt.
uallox & aggere in modū castrox munite. Ad
ianiculū menia erant non nullis in locis uetustate
collapsa. Hec quoq loca armatis complebant.
Resisti sine dubio poterat contra omnē populi ui-
Vex quia cibaria paucox ad modū diex aderant.
& regie turme nobis infeste aduentare nuntia
bantur: uicit eox sentencia qui suadebant eue
stigio abeundum. Igitur sarcinas colligere/ &
impedimenta componere nostri contendunt.
Quod ubi pro augustia temporis factū est. Primū
turma equitū una. deinde impedimenta pedites
proficiscuntur. Post hos pontifex cum omni curi
alium turba. Extremum fuit equitū agmen. qui
aliquo interualo secuti/ uim si qua imminueret
a tergo repellerent. Super erant quatuor diei
hore cum urbe egressi sumus. Profecti non sine
magno timore circiter secundam noctis horā/
ad uicum cesianum xii milibus passuū ab urbe

sup imposita ē. Alter p trā
subterrim & ianiculi collem.
Ad molē hadriani: /

Quo.o primo .t. ff.
ab urbe aufugere.

trouuer le bagage

peruenimus. Ibi per eam noctem cōmorati, postri
die prima luce castra mouimus. & circiter sex
tam diei horam sutriū puenimus. Sutrini oī
multitudine extra portas diffusa. pontificē
alacri uultu receperunt. In hac urbe quod re
liquū erat diei, ac secutam noctem cōmorati,
postera die uiterbiū contendimus. Res quidē
ita gesta est. Nos aliquot menses ut spero ui
terbi manebimus. Hec tibi scripsi leuiter se
bricitans. Marcus familiaris tuus saluus est.
Una enim nobis cum ex urbe auffugit. Quā
tū ad eum spectat dabimus operā, ut quem
admodū fieri mandasti ita fiat. Vale e uiterbio

LEONARDVS Colucio. S P. Dicit. Quesisti
ex me, an hectoris nomen aliud significet
quam priami filiū. & quid miserus eolusq;
designent. quibus ue hcteris scribi debeant.
de quibus ego uix quicquā certi respondere
possum, cum libros hic habeam nullos. Sed
quantum memoria uideor tenere, hector idē
significat quod defensor siue tutator. Sic est
enim apud platonem in eo libro qui inscribit
de nomine. docet ibi plato, hec heroum nomi
na non esse uera. Sed pleraq; eoz a poetis cō
ficta. Vt hectorem quidē apellatum dicit, qua
urbem tenuerit: patriamq; tutatus sit. Asti
anacta uero, cum hectoris filius esset, ad eum

De interpretatione hominis Hectoris. nō.

plato.

Astianax.

ſpectabat imperiū urbiſ. Aſti enim grece urbs eſt.
anax imparator. Inde aſtianax dictus a urriſ.
Nam mulieres ut inquid plato ſcamandrium
apellabant. Remote enim a ciuilibus officiis, nō
dignitatis nomine uocitabant filiū hectoris Sed
proprio. aga, quidē nimiū eſt, mēnō autē tol
leranſ. Adraſtū, quia rem non conficit thebanā.
a, enim priuatio eſt tā apud grecos quā apud
nos. drao autem facio, unde adraſti nomen eſt
tractum. Id etiā magis in ypoliti nomine appa
ret, Cum enim hippos equs ſit, lio autem diſ
cerpo: & ab hiſ nomen ipsū hippoliti magnifeſti
ſſime conficiatur: quiſ non intelligat id quidē
nomen ab euentu fabule inditū fuiſſe. Multa pre
terea docet plato in eo ipō libro. per que non ſolum reſ
fuiſſe poetas oſtendit, Sed etiam nomina plez ꝯ
affinxiſſe. De eolo autem & miſeno nihil habeo
quod referre poſſim ex alicuius auctoritate. Mi
ſenum tamen ſignificare poteſt odioſū. Eoluſ au
tem uietum & putridū. Hec tibi dicere poſſū.
in quibuſ ſi tibi ſatisfacio bene eſt. Si non ſatiſ
facio, incommoditatem libroꝝ accuſa. Vale: -

LEONARDVS Coluccio S. d. non ſatis factū
tibi conſpicuū aus. quod ſuperioribus ad te lic
teris de hectore perſcripſi, petiſtiſ & unde id no
men ductū ſit & quomodo apertius exphcari.
& ſimul admirari uideris Si id primenum nō

Agamemnon. Adraſtū.

Agamennonē dictū ꝙ tollerātiā habuit ī tb

ypolitus.

Miſenus. Eolus.

sit/Sed postea ab euentu quodam illi uiro tributū.
ut apud nos torquati/& cincīnati/ & africani. Ego
autem exilit. porro ieiuneq; rescripsisse/non in
ficias eo. sed accidit hoc pudore quodā. quod adte
hominē ea etate auctoritate q̄ hisce de rebus sen
sens/quas tibi notiores esse puto/ quam m̄/ ueritus
sum/ne obtunderem auris/ meptus q̄ fierem/ si proli
xius in his ostendendis fuerim cōmoratus. Itaq;
uelud admonuisse/& tamquā digito monstrasse
contentus/non ultra explicui. Sed quoniā illud
tibi placere mtelligo/ parebo equidē uoluntati tue.
& quod tunc properatio abstulit/ nunc mora refer
sciet. Primum igitur de hectore/non dubito/ quī
id scit non proprium nomen/sed a poeta fictū.
ut etiam neq; de astianacte/ neq; de ypolito du
bitari potest. Nam & adstianactq; aliud nomē ab
poeta ipō didicimus scamandq;: & hippolti quē
fabula tradit turbatis distratum equis/nomen
hoc ipsum ita designat/ ut pluso uā magnifestum
sit/ab euentu/ fabule fuisse mpositū. Nec ulla
sane admiratio uel tibi uel alijs esse debet/si a
poetis fingantur nomma/ cum res ipsas fingē
illis permictamus/ quas constat minus esse in
potestate nostra secundū naturam/ quā nomi
nū ipōq; impositiones. Presertim cum iusta que
dam sit ratio nuncupandi. Vt est m his ipsis
que supra memoraumus. hectoris enim fili

De origine huius nois
Hector nō.

um quia spe successionis / quasi designat⁹ quidam
rex opinione hominū habebatur / astianax apoe
ta dictus est · adeoq; fictum nomen preualuit
uero / ut scamandrius qui fuerit nemo sciat ·
astianacta uero omnes agnoscant · hippoliti quo
q; non dubito si modo quis uā is fuit / qui the
sei filius ab equis distratus fertur / aliud nomē
fuisse · quod postea ad hoc ficto⁹ & ad uēticio ob
scuratū de periit · ut iam nisi ypolitū nemo in
telligat · Eadem ratio de hectore est · quod &
ipsum a poeta factū apparet · ductū autem
ab eo quod urbē tenuerit · quod quia nō satis
clarū tibi uideri / scribis · conandū est / lucidius
aperire · Tale enim aliquid intelligi uolo / qua
le est apud uirgilium illud · in sūma custos tar
peia mālius arce / stabat / pro templo & capi
tolia celsa tenebat / Tenere enim hoc in loco tueri
est / & defendere · Ab hac itaq; significatione tr
actus est hector · Nam ex ω grece teneo est · inde
hector uerbale nomen · ex eo illi tributū quod
is solus patriam tenuerit contra grecoꝝ impe
tū · Patescere iam arbitror / quid ipse intelli
gam / nil tamen uetat enoclatius explicari / a
poeta em̄ ipso si quis in hunc modū querat ·
Dic mihi homere : tu apparatus grecoꝝ tantos
facis / ut mare quidē classibus / terra autē mere
dibili armatoꝝ multitudine compleatur · Cō

uenunt reges cuncti ad troiam oppugnandam
obsident illam atq; circunstant. Quis ergo
aduersus tantam uim tenere urbem poterat?
In hunc modum si quis roget, respondebit po
eta: filius quidam priami regis, maximus na
tu. Is dux & imperator, incredibili uirtute
contra tantam grecoz manum troiam tene
bat. atq; eam obrem cum hec in poemate de
scriberem, hunc ipsū admirabilē prestantē
& uiz, a tenendo hectorem nuncupaui. no
menq; ab re fingendo pertraxi. Quotiens
ergo de hectore scribo, tociens de eo qui ur
bem tenebat sentio. nec multū admodū inter
est, hector dicatur, an is qui urbem tenebat.
Hec igitur apoeta dicat, liquidissimū erit, quod
requiris. At enim inquies, non soluz̄m hector
tenebat troiam contra tantos hostiū conatz.
quo pacto enim id posset? Sed & alii cum
eo per plurimi, troes & licii & dardani comi
nus pugnantes. imo solus si homero credis. Quo
dam enim loco sui carminis cum hectoris mē
tionē fecisset, quasi rationē huius afferret, ita
subiunxit. Solus enim hic seruabat urbem,
& menia longi ambitus. & alio loco inquit.
solo stabat hectore troya. Nec tamen in hoc me
titum putes homer. quia solum dixerit. Nā
imperator in exercitu ut aristotili placet,

mentis atq; anim instar habet. militet uero/qi
membra quedā ipius/& instrumenta sunt. Vt
igitur neq; pes/neq; manus/c neq; dolabra facē
opus dicuntur/ Sed artifex cuius iussu illa mo
uentur/ ita in bello/nō militū neq; exercitus/
Sed ducis imperatoris q; opera sunt. Impara
tor uero erat hector. Non ergo superlatiōe
neq; iactancia/homerus de hectore locutus ē.
quod solum hunc dixerit troiam seruasse. Sed
philosophia plenus/diuina quadā intelligētie
ui: ex archano ueritatis ista deprompsit. laudes
in re militari/ac res bello gestas. imperatori & du
ci. hoc est rationi & proundentie/totas asori
bens/uale/

(ompara.° hūanā
corpori ad exercitu.

LEONARDVS. S. D. nicholao. & si ego mi ni
colae prius quoq; uehementer amabam pla
tonem tuū: Sic enim placet mihi appellare
illum pro quo tu aduersus in doctoq; turbā
omni tempore pugnauisti: tamen ex quo hūc
dialogum eius latinū facere mcepi: tantus be
nuolentie mihi cumulus accessit: ut nunc ma
re ipsum uidear: Prius autē solūmodo dilexisse.
Caue enim existimes quicquam oīō reperiri posse/
quod aut sapientius scriptū sit aut facundius.
Quod quidem ego nunc magis quam antea in
telligo/cum ob conuertendi diligentiā singu
la eius uiri dicta undiq; conteram atq; ol

faciam neccē est. Maximas igitur collucio patri
ac preceptori meo gracias ago. qui ī iungendo hoc
munere tantum mihi beneficiū attulit. Priuś e
nim platonē dum taxat uideram. nunc uero etiā
ut mihi uideor cognoui. Cuiuś ego libroś si aliquā
do obsoluero, & latinoś quē admodū cupimuś
effecero: ne tu mi nicholae quicquid adhuc legiśti
pre illiuś uiri maiestate comtemneś. Est enī mul
lo plurima urbanitas, summaq; disputandi ra
tio ac subtilitas. Vberrime diuneq; sentencie
mirifica disputantiū iocunditate & incredibi
li dicendi copia referuntur. In oratione uero
sūma facilitas & multa atq; admiranda ut gre
ci uocant: ἀφελία Nihil est enim in sudationiś. nihil uncle
ti. Omnia sic data sunt: quasi ab homine qui uer
ba atq; eoꝝ leges habeat in potestate: ipā optā
ac ditissima natura omneś animi conceptuś sū
ma cū facilitate uenustate exprimente. Eiuśmo
di quidē apud grecoś est plato. quē ego nisi
apud latinoś quoq; talem ostendero, aperte si
ant illum meo uitio deteriorē factū. nec se
platonē legere putent sed materias meptias.
Vez ego laboratuz quidē me ne id contige
at polliceor. prestatuz uero non polliceor. Nō
enim auderē talia de me ipso polliceri. Illud cer
te tibi nisi fallor prestabo: ut platonem tuū
sine molestia legas. Addo etiam ut cū sūma

Laudat Libros plato toms.

uoluptate legas. quod ut puto neq; a calcidio ne
q; ab hoc altero qui bene atq; grauiter nomē
suū suppressit adhuc tibi prestitutū est. Sed illi
forsan alia uia ingressi sunt: ego autē alia. illi
nq̄ enim a platone discedentes, syllabas atq;
tropos secuti sunt. Ego autē platoni adhereo.
quem ego ipse mihi effinxi. & quidē latine saen
tem ut iudicare possit. testemoq; eum adhibebo
traductioni sue. atq; ita traduco ut illi maxiē
placere intelligo. Primo igitur sententias omnes ita conseruo
ut ne uel minimū quidē ab illis discendam.
Deinde si uerbū uerbo sine ulla inconcinnitate aut
absurditate reddi potest: libentissime omnium
id ago. Si autem non potest: non equidē usq;
adeo timidus sum, ut putē me in crimē lese
maiestatis incidere si seruata sententia paulis
per a uerbis recedo, ut declinē absurditatem.
Hoc enim ipse plato presens me facere iubet. qui
cum elegantissimi oris apud grecos sit: nō uult
certe apud latinos inceptus uideri. His ego fre
tus nisi quod pollicitus tibi sum effecero: non
recuso equidē quo minus in pristinū dedar. Sed
hec satis. Orationem in qua laudes florentinoq;
congessi: laudatio florentine urbis inscribi pla
cet. Eamq; ut coluciui uideat curabis vale
nonis septembris ex uilla lenzanici

Platonem Ammiani opera eius

LEONARDVS .S. D. Panagatho diesco quibus

De redim animi a car cere. Lætatur.

uerbis aut qua oratione uti queam ad hanc
immensā animi mei leticiam uoluptatemoꝫ
exprimendā. Tanta est enim magnitudo gaudi
i. ut omnia uerba leuiora frigidioraꝫ uideant.
Redditus est mihi frater. amicus. comes. familia
ris. socius studioꝫ pariter ac uoluntatum. toꝫ
inde redditus est. unde redditionem eius iam
planissime desperatā. A duriſſimo carcere, atru
cissima bestia. a manibus immanis tirāni.
qui nocentum & innocentum cædibus piter in
hiabat, mihi redditus est. Abhoc tam crudeli
tamoꝫ seuo portento, meus dulcissimus ac sua
uissimus panaghatos sospes incolumisoꝫ euasit.
Abiit meror. cessauit aflictio. recessit animi
assidua egritudo. Neoꝫ enim mihi poterat
esse quicquam dulce, dum is amicus quem
ego plusoꝫ dimidiū animi mei semper puta
ui. in squalore & carcere inuſtiſſime teneba
tur. Has quos ego dolores quas erumpnas p
pessus sum. quotiens deos atoꝫ astra crudelia
appellaui. Quotiens iusticiam dei culpaui, que
taha sufferret. Sed ut inquit ille lento qui
dem gradu. Iam enim non solū ex liberati
one tua letitiā capio, uezꝫ etiā ex ruina hus
nouissimi phalaris. que mihi in immensū ac
cumulat gaudia. Sed hec satis. Nunc uero
mi dulcissime atq suauissime panaghate.

Sic enim te magis apellare uuuat· nam tantidē
significat & minus habet asperitatis, ut umq̄
antea te amaui, ita & iam nunc amo· & ut
de tua inustissima captiuitate, sūmum do
lorem accepi, ita de tua iustissima liberati
one sūmam capio uoluptatem· Et quoniam in hoc
loco positus sum: perscrutare quicquid curia
habet romana· si quid est quod usui tibi existi
mes, mihi notum face· Ego quicquid mea ope
ra studio diligentia efficere possum, in tua
potestate esse totum profiteor uale :-

LEONARDVS S·D Nicolao· Peregrata fuit mi
hi diligentia tua quod libros a me festiue
indutos mihisti· Siue illos cerberus siue reda
mantus ornarit, bellissime habent· Id tamen ad
miratus sum, quod sine tuis literis uenere·
Pontifex cum uniuersa curia paulo post reces
surus est ad urbē· Ego iam pridē te uocassē
cognito desiderio tuo uidendi romā· Iter enī
hoc medium confecisses nobis comitibus atq̄
socijs: quod certe uoluptati ut oppinor tibi fu
isset· Nūc ita producta res est usq̄ in hanc diē,
ut in ambiguo, erit uerbis nedū taxat an re
uera iter esset futurū· Profecto contra atq̄ fie
ri solet in hac deliberatione nostra euenit·
Non enim maior pars meliore uicit· sed melior
eademq̄ maior a minore atq̄ peiore supe

rata est. ingemiscente enim curia uiterbio animo
paucoꝝ cupiditate ambitione oꝝ compulsi. & ro
mam uadimus ad hominesꝫ preteroꝝ magnifice
quondā a nobis offensos, ingenio quooꝝ ac natā
ad res nouas procliues. Nec omnino paccata est urbs.
Nam intra menia ipsa, molē hadriani hostis habet.
obsessus o undē. at tamen habet. qua de re nō
bene aprudentibus uiris uideo auguran. Nos
utrumoꝝ tandem res sint bono animo erimus.
De colucio autē nostro quo me uertam nescio.
Scripsit enim nuper ad pontificem comendati
onē de me amplam sane ac luculētā. Ego
statim per humaniter ac uerecunde illi per me
as literas de hoc ipso multis uerbis gracias
egi. nec preter-nisi superiora eius beneficia. nihil
demoꝝ abfuit quo minus illi in beniuolentia si-
gni etiam cum gratitudine responderē. At
ipse quasi uereretur ne homines ex illa cōmē
datione sua, pluris me facerent quam sat eet,
secundis continuo literis mirabilē palinodiā
cecinit. Nam cum ad eum quasi ad parentem
questus essem, quod febriens, nec uina, nec me
dicos, nec aliud quicoꝝ egrotantibus aptum in
hac urbe reperissem, abrecta hinc occasione,
quasi ipē zeno aut diogenes eet: me ut insanū
lacerare cepit: quod uidelicet afficerer erga
corporis uoluptates. Vtinā he uoluptates inimi

cis prouenant meis: ut quotidiana febri estuā
tes, una & medicos requirant. Quam huma
nus erat, mecū pro nostra amicitia ipsum
quoq; quod his caruerim doluisse. Sed omit
tamus. Ego enim ad eum prescribens, cum
plane stomacharer, ad hoc ipsum respondere
uolui. ueritus ne si respondere cepissē, impet⁹
me ultra quam uellem corriperet, ita eam
transgressus partē, alia quedā leuia que inep
te quidē eius epistola continebat, non absq;
aculeis quibusdā insectatus sū. & hoc ipsū me
fecisse penitet. Nam tollerare honestius fuit, q̄
cunq; mente id agat. presertim cū parentis
eum loco habuerim hactenus & habiturus
perpetuo sim. Vale v idus marcii M cccc vi un
terbio/

LEONARDVS Nicolao salutē. Inuitus eq
dem quod tibi iam ante scripsi romā redi
eram. magis tamen inuitus abscedo. Iuuabat
enim quecunq; esset rei condictio una cū
ceteris eandem fortunā subire. At mmi-nē
tibus hostiis copiis hostium & crescente in dies
metu, pontifex me auxiliandoq; conuocandoq;
causa, in picenū & gallicū agq; dimiserit. Qua
m re cum ceteras sint molesta: illud tamen
me iuuat: quod te uidere ante reditū spero.
Vale Rome viii idus aprilis/

Dolet de morte Colutij

LEONARDVS Nicolao. heri cum arimino pro
ficiscens cesenāṇ̄ uersus contendere / nū
ciatus est mihi obitus colucii nostri / optimi ac
sapientissimi uiri. quo ego audito / ita mēte
concidi: ut post longū spatium uix me reci
pere ualuerim. O me infelicem qui tali ꝑ
pente parente orbatus sim. At qui ego cū pon
tifex me in hanc legationem dimeteret / quā
quam iter erat molestū / tamen ea de causa id
minus suscepi: quod sperabam / idq; cū eo pe
pigeram / me confecto negotio florentiam ue
turū: & aliquod dies uoluptatis causa apud uos
moraturū. Nunc ut uideo non ad uoluptatem
sed ad luctū uenturus sū. Nam o uomodo
siccis oculis plateam illam / quomodo publicas
edes / & templa florentine urbis potero intue
ri. in quibus cum illo prestantissimo uiro sū
diutissime conuersatus? quomodo te ac cete
ros familiares conspicere / quos nō in merito
lugere coniecto? Sed finem scribendi facia.
impedior enim lacrimis. Volo autem ut me
bonifacio ac ceteris filiis / itemq; iohanni
nepoti totum offeras. Cum enim pater illo-
mihi pro parente fuerit / decens est ut filios
ipsos pro fratre colam. Vale VIII iduus. mai
ex mutiliana M cccc vii

Ludouici Modij Loquutio

Scribendi finem
sine summo merore
facere

LEONARDVS Nicole medici. Statueram ni

hil ad te scribere antequā romam redirem.
Sed cum laurentius cremonensis, uir pfamilia
ris & studiosus tui, hodie mihi occurrens nū
quid ad te uellem rogaret, nolui ipm enim o
uacuum dimittere hiteraz meaz, Scito ig
me iam multos dies uiterbi cōmoratū. Nā
iter sic infestū latrociniis, & hostibus incur
sionibus fert, ut tuto transire posse despera
rim. Nunc uero quoniam inducie quedā
cum hostibus facte dicuntur, licebit uer ar
ripere. quod faciam hodie uti spero. ex urbe roma.
prolixius ad te scribam, uale iii kal' iul'.

Cum non scribere
oportuit, alterius
iussu opportunitas
cum scribere cogit

LEONARDV Salutem dicit. Antonio grāma
tico. Fuit quidem superuacuā postulanti uideris &
actum quod est contra prouerbiū agere. Nā cū
in tanto conuentu hominū, tantaq; celebri
tate ex mandato pontificis sententia dicta
sit, nihil omnino relictū puto, de quo quis
quam super ea re iure possit ambigere. Quā
quam & antequā iudicaretur, eiusmodi erat
hec uestra disceptacio, ut nulli qui modo ali
quid legisset, non ridenda illa questio uide
retur. Et enim quis nisi omnino rudis &
ab omni doctrina penitus alienus, dubitā
dum putaret, quid de narratiōe aut sign
ficatione alicuius uerbi tenendū sit, quod
uideat apud excellentissimos latine lingue

Quid agendū ad dubitā. de nā. aīq; ubi scr.

ctores quem admodū significet frequentissime declaratū. Omnes qui in arte gramatica umq; scripserunt, quotiens de significatione uerbi uel constructione dubitatū est, ad unū d octissimoz scripta confugiunt: atq; ex illoz usu quo pacto nobis utendū sit, firmissime tradunt. Quid enim prescianus cesarien sis in libris suis aliud docet, quam quemad modū eruditi homines latinis uerbis sint usi. hoc ciuscemodi est. Quam obrem: sicc nim cicero in pitagora. sic plautus in asina ria. Sic lucanus in sexto. Nonne cum ex istoz aut ceteroz auctoz auctoritatibus confirma uit, & sibi & aliis satisfeciss arbitrabatur: Idē apud grecos facit aristarcus. Idem ceteri os qui hanc artem tractauere. Et recte. Cum eni arbitriū uis & norma loquendi penes usum consistat, quis efficacius quam docti ssimi & elegantissimi homines & in dicendo maxime comprobati, possunt de hoc usu testi moniū pibere? In doctoz enim corruptela non usus loquendi apellandus est. sed abu sio. Cum igitur legamus fastidientis stoma ci est. & rursus oluscula que nunc squalidus in uigna fastidit compede fossor. & mueniel ali ū si te hic fastidit alexis. & celestes delitias fastidire. & si sciret regibus uti fastidiret olg

Ab Vsu. Modus Summ loquendi Summus Virtutem. vt ab Auctoritate Scribentiu.

De nā & cōstructōe huius Vbi sup tactio:

qui me notat: & milia huiuscemodi apud proba
tissimos auctores scripta: Quid iam reliquit
quod de natura aut de significatione huius
uerbi fastidio, nisi cū sūmo audientiū fasti
dio disceptari possit: Si apud unū dum taxat ex
hiis quos supra memoraui hoc uerbum sic cō
structū reperietur: tamen pp auctoritatē scri
bentis approbandū censerē. Cum uero apud ōs
eodem modo reperiatur, Quis nisi stultus & ar
rogans iam improbabit? Quod si nullā ratio
nem inueniremus, cur ita diceretur, tamen
ipē usus excellentiū uiroz, pro ratione esset
habendus. Nunc uero cum preter quam quod
omnes hoc modo uidemus locutos. etiā ratio
euidens sit cur ita dicatur, nullus omnino
repugnandi relictus est locus. Nā cum fastus
elationē animi per despectū significet, claz
est illū fastidire, Qui p huiusmodi factum
aspnatur & despicit. Non igitur carnes fasti
dire te possunt, cū mammes sint, nec in illis
cadat huiusmodi elatio. Aliud est enim fasti
dire. aliud fastidiū parere. Parit enim fasti
diū res, Que me per saturitatē uel aliū quē
ius modū ad spernendū inducit. ipē uero
animus qui aspernatur, & quasi ab ea re se
contrahit, & quodā modo abhoret fastidire
dicitur. Sic cordonē alexis per faxum ideſt

Approbatio doctorū pro ratione habet.

fastus.

fastidire.
fastidiū parere.

per elationē animi faſtidiebat. Sic C. marij
l. ſillam faſtidiuit queſtorem. Sic qui ſci
ret regibuſ uti faſtidiret oluſ. Quod non
nulli pauſ intelligenteſ. Quod non nulli pauſ
intelligenteſ nec ſubtiliter diſcernenteſ. iſta
duo confundunt. preſertim cum a uulgari cō
ſuetudine loquendi mentem nequeant a
uocare. Sed certe ut ei qui recte edificare
uelit. lapideſ ad filum redigendi ſunt. nō
filum ad lapideſ: ſic ei qui recte loqui cu
rat. non intellectū ad uerboz ſtruē. Sed
ſtrueſ ipſa uerboz ad intellectū referenda. Hac
igitur ratione & ſimul ſuperioz auctorita
tibuſ motuſ. te uictorē in hac controuerſia
iudicaui. atoz etiam hodie iudico. & aduer
ſariū illum tuū. qui te ueſtigia auctorita
teſoz antiquoz imitantem minuſ con
gruē loqui contendit. rudē atoz improbā
dum eſſe dico. Vale.

Comparacio doctoris domini. Ad cōditorem epiſtole aut ſermonis

LEONARDVS. Nicolao. Mitto tibi exem
plum eiuſ epiſtole quam me per tuaſ
literaſ flagitaſti. Ridebiſ oppinor legenſ.
ſed longe magis riſiſſeſ. ſi ſtulticiā romani
populi duobuſ grāmaticiſ fauentiſ conſpex
iſſeſ. Coniſerat enim mihi pontifex. cū
iam ad ipſum ſtudia partiū non ſecuſ ac
ſedictio quedā urbana pueniſſet: ut cā p

me cognoſceretur · faſtidioſus ergo iudex fui-
& cum faſtidio de faſtidio diſceptaui · illoꝝ
faſtidienſi ineptiaſ / qui per faſtidiū ueram
ſententiā faſtidiebant / Vale. Rome. kal. au
guſti ..

LEONARDO · Nicolao ſalutē / Negotia lupi
nostri de qb⁹ ſignificari tibi iam ſepius
me per tuaſ hēteraſ monuiſti / sciaſ plane
his proximis diebus eſſe confecta. Poſtulato
enim que mihi illius nomine tradita fue
rat / nobis deprecantibus per pontificem ad
miſſa eſt. De quibus ad ipsū ſcribo latius. que
lictere ut ei reddantur curabis. Quod autem
de coluci laudatione ſignificari tibi poſtulaſ. pro
cedit ſane opus ſatis aut mihi uidetur lucu
lente. Vez quia ſic inſtitutus ſermo fuerat / q̄ſi
in iſtius uiri funere ſecundū antiquum mo
rem eiuſmodi haben uideatur oratio / ſepe
mecū ambigo / an preſtet totam dicendi ratio
nem / ſic mutare. ut fictionē in re preſertim
ſeria euitemus. nec lacrimis & iamē euitacionibus
ei tempori congruentibus impediamur / multa
q̄ relatu digna ſorent referre. Tempori enim
ut noſti inſeruiendū eſt. nec iocunda triſtibus
ſatis concinue admiſceri poſſunt. Itaq; ſi rati
onem dicendi mutauero / uideor paulo am
phorē campū ad dicendū habituruſ. Namq̄

lib ſecd⁹

C. 11
uicū ſ rctu

uberem dicendi
materiam ageud

De prolixitate oronis p̄ excusat.

de prolixitate orationis me admones/ idē mihi quoq; placebat sicq; instituerā. Sed nihil fas eē duco a te/ame/ celari. amicus enim ad amicū loquor: idē ipē ad me/ Stamina ipā & fila nescio ob rei ipius de qua agitur/ uel ingenii mei/ uel ut usq; simul paupertatē/ minifice me destituūt ad id quod exorsus fuerā protexendū. Atq; ut ego nūc uideo/ & ut tu clamare plexq; soles: nos plane hoc tempore hominiculi sumus, Quibus & si magnitudo animi non deesset: materia certe deest/ ad nominis atq; glorie amplificationē.

hominiculi

M. claudium marcellum siracuse capte: nola defensa. hanibal repulsus: & multis secundis preliis superatus consulatus quinq;. proconsulatq; duo. cesus dux hostium/ & opima feretro ioui suspensa spolia. triumphus & ouatio celebrē reddunt. De. M. portio catone: sille trucidandi consilium: tribunatus militum. erarium purgatum. thesauri cipro deuectu. contentiones tribunitie. contiones infeste. repulsa consulatus. pretura urbana. ciuile bellum. & ferro prius deinde manu inpetita uiscera: latam ad scribendum ciceroni nostro prestiterunt materiam. Agesilai uero quem laudat zenophon/ herculis posteritas/ lacedemonis imperū. magnifice res geste. innumerabilia per asiam greciamq; trophea. Puellaris uerecundia. & pro.

materiā scribendi:

bata per omnem etatem castitas memoratur.
Possum infinitos pene referre de nostris ac gre
cis illustres uiros / quoy latissime diffuse sunt
res geste. Nos autem hodie / quam in augusto
uersamur? Quid enim nunc referam? aut
quid dicam? Magistratus ne in urbe uel extra
urbem gestos? At me quam magnifici hi ma
gistratus sint ualde penitet. An res bello g
estas? apud porciole credo memorabilem edi
tam pugnam / aut tu legere poteris absq; ri
su? aut ipse ego si compos mentis fuero de
scribere audebo. Contentiones populares nu
lle sunt. leges perlate nulle. Decreta etiam
nulla. Mores dum taxat & humanitas sup
est. Tamen illis ipsis / nisi aliqua insigna libe
ralitatis? humanitatis? prudentie? seueritatis?
constantie supra consuetudinem egregii ac
rari exempli edita facinora extent / satis co
piose laudari non possunt. Vniuersi quidem
generi laus / pax habet momenti nisi ad sin
gularia descendas. Singularia uero qui ad
mirabilia uideri possunt / nisi sint egregia
& rara? Velut fabii subuentio pro salute mi
nutii ab hoste circunuenti. Quo / uno facto sum
mus ille imparator / tres maximas uictorias
adeptus est. Vicit enim se ipsum. uicit ini
cum. uicit hostem. Velut marcelli humanip.

fabius

Marcellus.

tas & magnitudo animi / qui facces depoſuit
conſulares / ut accuſatoribꝫ ſiracuſanis apud ſe
natum conquirentibus par eſſet. in his atoꝫ
huiuſmodi laudandis prime hercule charta
& actramentum mihi deficeret quam ora
tio. Nos uero quid ſimile aut par / quid e
gregiū aut admirabile / preter ſtudia & lic
teras / ttaoꝫ me in illis iactabo immodice.
& tamen cetera diligenter perquiram & col
ligam quo prolixitas impleatur. Vale /-

De morte Jmo. pontifi/

LEONARDVS. franciſco principi cortonen
ſium salutē plurimam dicit. Varie de
latam adte famam de innocentii morte / nō
equidem admiror. Quippe & hic apud noſ
in loco ipſo atoꝫ adeo in ipſis edibus / quibus
ille diem obiuit / uaria uarii ꝯ ſuſpicantur op
pinanturoꝫ. Plena eſt enim maliuoꝫ curia.
Alii confeſtim putant / oꝫ uellent mala. Alii
per calumniam / & que non putant diffund
unt. Mihi uero quantum ex his que aſpexi
udicare licet / nequaoꝫ dubium eſt / illum na
tura interiſſe. Quid enim aliud putem de
homine qui & ſupra ſeptuageſimū etatis
annum & ualitudinem fracta ac miſera fu
erit? Neoꝫ enim nc̄ primum uis morbi nunc
in illo / ſed iam pridem erupit. Nam preteraꝫ
quod pedibus eger & lateris dolore non umoꝫ

cruciabatur · bis apoplesia / quod quidem se
erim correptus est · rome primum leuius ·
deinde uterbij grauius / cum in auditorio
sederet · quo quidem in loco nisi aliquod fa
miliares circa illum fuissemus qui acourrētes
suscepimus / spectante multitudine de sella
in capud uoluebatur · A nobis tunc in cubicu
lum relatus / semianimis plane atq; elinguis /
non nisi longa difficiliq; medicoꝝ cura de
mum euasit · hoc est euadere mortem dif
ferre · Per marcium inde mensem romam
regressus / quam diu estas caloresq; fuerunt /
non improbe se habere usus est · Vergente
mox in hiemem anno / rursus corruit atq;
interiit · Illud modo interfuit / quod prima
illa uterbiensi egrotacione / linguam sic im
peditam habuit / nihil ut exprimere non
ridicule quiret · In extrema uero usta qua
defunctus est / nullum lingue impedimentū
apparuit · Preterea in illa prima difficilis &
morosus in hoc perfacilis ac perhumanus · Q
uatriduo ante obitum eius / tabellarios flore
tini populi / qui captas tunc primū pisas at
tulerant / in cubiculū ad eum perduxi · Cū
quibus ita prospere soluteq; locutus e / nul
lo ut premi morbo uideretur · Tanta uero
pacientia & humanitate / ut pedem ex lodi

ce nudum proferret / quo illi oscularentur.

Interiit autem rome apud basilicam uatica
ni · corpusq; eius post funebrem ponpam in
eamdem basilica sepultum est · Vale :-

De Conr̄lani pōt. ifcrib
elegēdi · p̄g mort̄ Inno
pp̄. Vij :-

LEONARDVS · francisco principi cortonensiū
Salutem plurimam dicit · Quod flagitas
ut ad te scribam de actis nostris ; est mihi qui
dem non satis otii ad singula exaranda · At
tamen perquirā que magis digna —— co
gnitu uidebuntur · Post innocentii mortem
funusq; de more illi peractū · longua pat̄
deliberatio fuit / Superfederent ne electione
an alium inde mortui locum pontificē cre
arent · faciebat uero dubitacionem / quod
principes galliaz quoz ut scis populi diuer
sa sectantur / per pontificem suum quem be
dictum uocant / strictis promissionibus ad-
runt se se abdicatuz esse : siue cardinales no
stri mortuo pontifice supersederent electiōe
siue pontifex ipse item se abdicaret / quo utri
usq; collegio in unum conueniente · unica
in dubitati pontificis sequeretur assumptio ·
Sancta certe prouisio principum galliaz · &
a cunctis fidelibus merito cōmendanda · Ne
q; enim finē ullum inueterati scismatis spe
rare licebat / si de iure disceptaretur / preser
tim cum preter deum iudicē ea causa nullū

gallos cōsuet ubi &
uarie ppe.

haberet / In hac igitur consultacione / cuius tu
& causas & respectus iam cernis / Occupati
patres / quid utilissimū esset haud facile sta
tuebant · Propterea quod in supersedendo &
seditionum metus / & longior temporis dela
tio / & frustracio aduersarii / & huius modi mi
ta timebantur: & in eligendo · uoluntas eius
qui assumptus esset formidabilis uidebatur.
Vicit tandem eoꝝ sentencia qui eligendum
quidem pontificem suadebant / Sed ualidis
sime obligandū / quo aduersario se abdicare uo
lente / ipse quoꝝ pontificatū dimitteret · Ea
mente iam cum claue ingressi / superuenit io
hannes dominici a florentinis orator · huic
postulanti: contra consuetudinem fenestela
cum claui aperta est · & alloquendi patres fa
cultas ꝓmissa · Sūma orationis eius ista fuit ·
missum se a florentino populo ut patres cohor
taretur electione supersederent · eam quidē
certissimam esse uiam unionis consequēde ·
Hec multis uerbis magnaꝝ facundia homo
dicendi exercitatissimus cum egisset / patres
per se ipsos feruentes magis incendere uisꝫ
est · Itaꝝ responsum a patribus est · quando
iam cum claue intrassent · electuros qdē ·
uez ita prouisuros · ut electus qui fuerit ꝓ
curatorem potius ad deponendum pontifica

tum · quam pontificem se factum intellige
re possit · id enim nam pridem se constitui
sse: atq; ea mente cū claue ingressos · fini
to in hunc modum colloquio / suum ad nego
tium patres reuertuntur · Cautio ab illis hec
adhibita est · Inuso usq; patr promisit sollē
niter ac deo uouit & iureiurando sanxit:
Si sibi contingat ad pontificatum sum / ad
uersario pontifici statim scriptur / inuitatur
q; ad se se inuicem abdicandos · Procuratāri
in super omni ua & modo unitatē · id q;
bona fide sine ulla fraude · Promissionem
& uotum & iusiurandum quod ipse presti
tisset / omnibus regibus principibusq; per suas
literas primo quoq; tempore significatur
quo eo testes haberet obligationis sue · Ea mi
tis sollemnibusq; uerbis cum in libellum re
degissent / & cirographa singulos confecta
essent / agitare post hac de electione ceperūt.
Vir querebatur / non tam peritia rex gerendar
quam fide integritateq; idoneus · Quippe
ad bene agendum in hac quidem re / non cal
liditate consilii neq; profundo archanoq;
pectore / Sed bona uoluntate opus fore ui
debatur · Ita animati cum singulos perpende
rent / tandem in angelum corraro ratiōe
uenetum / mentem consensumq; omnes uer.

terunt · is fuerat paulo ante opera innocen
tij pontificis inter patres ad scrutu · cum an
tea titulo tenuis patriarcha constantinopole
os haberetur · Vir prisca seueritate & sanctis
monia reuerendus · is ergo cum clauis egres
sus promissionē uotum & iuramentum q̄
que priuatus fecerat · nunc in potestate con
stitutus in theatro nouauit · Atq; ita loqui
tur de unione ut si cetera desint pedibus
& bacculo se se itur ad eam conficiendam
asseueret · Nos opera uidebimus · Et certe spes
bona super est ob eximiam huius uiri integ
ritatem · Preterea tanta est omnium ad hāc
rem conspiratio atq; ita erecti cunctoq;
animi: ut si tergiuersari uoluerit nullo mo
do sint permissuri · uale :-

LEONARDVS Nicolao · Sexcentaq; epistolaq;
tibi debitor sum & quidē iam antea sicī
mora constitutus / ut uix illa purgari posse
uideatur · Sed tibi etiam atq; etiam uidē
dum est / utq; prestet sollutionem huius de
biti particularem recipere an dum integrā
summam persequeris: totum amittere · Hoc
igitur quoniam te male opinor / his tabellis
partem dissoluā · reliqua deinde alijs quo
ad datoq; receptoq; qs fiat ratio par · illud
ante omnia premisisse uelim · quoniam de

morte ſucceſſoriſ colluciī per tuaſ hĕteraſ ad
moneſ/ me nec ſi preſenſ eſſem candidatū
profiteri uelle: nec abſentem cupere/ ut me
um nomen per ſuffragium edatur/ Satiſ
enim mihi eſt honoriſ quicquid eſt. locumq;
teneo pro etate honeſtiſſimū. non ambiendo/
neq; petendo queſitum. ſed ultro apontifi
ce maximo oblatum/ hic ego mihi uuen
dum puto. atq; eo magiſ quod bona ſpeſ ha
betur/ hanc peſtiferam diuiſionem e medio
ſublatum iri. Erecti ſunt enim cunctoq; a
nimi poſt innocentii mortē. & qui ante
muſſabant: nunc palam unitatem eflagitāt.
Nouuſ pontifex depoſitiſ contentionibuſ ad
uerſario ſcripſit benigne illū ad pacem in
uitanſ. Seq; paratum offerenſ/ ſi ille hoc
idem facere uelit pontificatu abdicare/ quo
unica romani pontificiſ ſequatur electio. Ha
q; hĕteraq; cum de induſtria/ hiſ qui periti
oreſ habentur mandata cura fuiſſet/ Tandē
q; ſcripta ſeorſum cunuſq; pontifici patriby
q; recitarentur: arretiam ciuitaſ/ quam nō
nulli comtemnēdam putant/ iudicio omni
um palmā tulit. Iunior inter ſenioreſ. noua
inter uetereſ ac diu exercitatoſ. Expecta
rem ut hec ab aliiſ audireſ. niſi tu o uoq;
iam pluſ me equo comtemnere uidereriſ.

Quo. hĕteraſ pmo exhollit.

qui me lethem potassa scribis / & inter curiales occupationes bonarū artium studiis decoxisse.

At qui nulle umq̄ de re maiori hōtere a pō tifice ullo scripte fuerunt · nec aut grauior aut in usitacior materia umq̄ extitit · & in qua singule pene sillabe attentiori ex animo discuterentur. Non possunt omnia mandari literis · & simul festinat tabellarius ac extempore mihi scribendum est · Quod uero flagitas / ut laudationem florentine urbis quā nuper edidi / nunc parta uictoria pisis q̄ in dictionē adactis / hanc partē adiungam: eo quoq̄ faciendum censerem / si cursum uictoriaq̄ non longius processuq̄ existimarē · Atq̄ ego maiora existimarem^cat / At ego maiora expecto · Ni frustr̄ auguriū uam docuere parentes · Quare historia opus erit · & si sapiunt ciues tui docto alicui demandabunt · Necto unam ex demostenis philipicis quam proximis diebus interpretatus sū.

Tu uide an ea interpretacio hominis qui longa potarit obliuia tibi uideatur · Aliam uero orationem / famosam scilicet illam protheſiphonte / quā habeo in manibus · si hec non displicuerit tibi alias mittā · Nunc istam habe degustacionis loco.

Vale rome x · kal' ianuarii

LEONARDVS · nicole · Orationem demostenis q̄ proximis diebus / cum per uacationē romane

Argumētū prime orois Demosthenis pro Diopithe /

61

sedis/ipse quoq; ab occupationibus uacarem/ex
greco interpretatus eram: puto te iam legisse:
& pro cetera tua diligentia omnem eius ui
studiosissime annotasse. Sed tunc cum illā
ad te dare/ oblitus sum aliquid prefari ac
premictere/ quo tibi eius cognitio clarior ac
dilucidior esset. Itaq; ne quaq; mirarer si
te de/ diopithe & cheronesо/ & de tocius rei
serie dubietas quedam haberet. Res enim a
pud nos minime celebris est. nec eam narrat
orator. illa ut oppinor de causa: quod tunc
meditatione explicata/ omnibus nota atq;
aperta erat. Vt est etiam apud ciceronem no
stz ibi. paruis de rebus sed fortasse necessa
riis consulimen. p. c. de appia uia & de mo
neta consules: de lupercis tribuni plebis re
ferunt. Videt hic per oratorem nullā rei no
ticiam prebere. quod omnia fuerint antē
consultacione explicata. Quamq; alias ali
ter: aut de imparatore deligendo post prin
cipium ait. Bellum maximum & periculo
sissimum uestris sociis atq; uectigalibus a du
obus regibus infertur/ mitridateq; & tigra
ne. & cetera usq; illuc ubi dicit/ causa que
sit uidetis nunc quid agendum sit conside
rate. ubi de narratione ad ptcionem ser
mo traducitur. Credo satis notum fuisse po

romano mitridaticū bellum: tamen narare
libuit · Quod tamen non ex neccessitate face
ret / ostendit · cum dicit · atq; ut inde oratio
mea proficiscatur · & etiam ubi magnifestū
est magis ad ordinē cause quam ad necessi
tatem eiusmodi narrationem accomodari ·
Sed hec ãmictamus · Quando enim superse
dendum sit narratione / & cicero ipse docet /
& is qui dicturus sit ex temporis & cause &
personaz que auditure sunt opinione peri
tiaq; iudicabit · Vt autē ad illam ueniam q̄
tunc pretermisi : cum pax cum philippo esset
athenienſibus : nec secura tamen nec tuta ·
missus est diopites cum delectu ciuium qui
cironesum habitarent · Id erat quasi colonia
deducere · Veluti apud nostros / fesulas al fil
la & bononiam ascipione sunt colonie deduc
te · Accipiebant hii qui deducti erant / arma
& uaticum ex publico · & agriportio uiritim
assignabatur · Cum igitur diopithes in cer̄one
sum uenisset : ceteris eius regionis homini
bus haud cunctantur colonos recipientibus
sola cordianoz ciuitas recusauit · Ob quam
causam cum bello & diopithe lacesserentur :
ac cito philipo se se per illius auxilia defen
derunt · Hoc diopithes indigne ferens : mari
timam trachie regionemoz philippo subberat

Philippus rex

Diopites · Cironesus

fesulę Arpilla · Bononia

depopulatus est · atq; se inde propere in chersonesum recepit · Querebatur ergo philippus. & pacem esse ruptam predicabat · se q; ultr̃ huiusmodi colonos per literas suas atheniensibus missas cominabatur. Ea de causa contio habetur · & ad populum de ea re publice refertur. Dicuntur graues in diopithem sentẽcie · & ab his maxime qui philipo fauebant. Demostenes uero diopithem defendit · & ad bellũ aduersus philippum cohortatur · quod quibus rationibus faciat legendo addiscitur · cura ut ualeas mi suauissime nicolae · rome ii · kl' ianꝰ

Rogne amicũ J. Lib'ꝫ suũ scribi faciaꝫ.

LEONARDVS Nicolao · Petrus mianus uir iocundissimus & ī primis bene meritus uehementer cupit nostes adticas sibi florentie trãscribi · itaq; mecum egit · & quotidie agit ut tibi hoc negotii idem · Sperat enim per tuam diligentiam comodissime fieri posse ut scriptor & exemplar reperiatur · & studium adiungatur ad illas recte & celeriter p scribendas · Nummoq; autem quicquid uel procartis uel pro scripto re opus fuerit ex soluere / id ut tibi presto sit apud mensam iohannis medicis prouidit · Hoc amici mei negotium ut suscipias · ac tua solita diligentia cures etiam atq; etiã rogo · Vale rome vi kl' aprilis · M cccc vii

LEONARDVS francisco principi cortonensium

Salutem plurimam dicit · Post quam alias ad
te literas dedi de unitatis negotio · hec sub
secuta fuere · Pontifex noster statim ab initio
aduersariū uti promiserat per literas munita
uit ad pontificatum simul deponendum · Ille
tantisdem ferme syllabis ad eum rescripsit · Eadē
mutacio fuit / eademq; cohortacio · locus dein
de necessarius uisus est / inquo & pontifices
ipsi & collegia conuenirent · Ad hoc sacona pari
consensu recepta est · urbs medio ferme spatio /
& tam mari quam terra accessibilis · Prospere
hucusq; & plane ex sentencia · Deinde turbat
iones suborte graues cunctaq; suspitionibus re
ferta · Necessarii enim quidam propinquiq;
pontificis / post assumptionem ad ipsum consti
uentes / suspitionēs apud multos pepererunt qi
uoluntatēs prius rectam inflectere conentur ·
Accedit quoq; ladislai regis detestandus cona
tus · Cum enim sicilie ad sedem spectet ro
manam : & in hac diuisione : nostri quidem
pontifices ladislao : diuersi autem ludouico an
deganensiū duci / id regnum concesserint / ac
certamina ea de causa fuerint p / magna / in
quibus tandem ladislaus preualuit : regnum
solus possideat · ueretur nunc ne abdicatione
facta / & utroq; collegio ad electionem coe
unte / gallicus forte aliquis ad pontificatum

X parisii mq ducis pōtis
simo facta fit dolos · xcj

Ladislaus rex ·
Sicilie regnū ·

Ludouicy Andegauie ſ.

sumatur: qui fauorem in regno obtinendo
ad ludouicum conuertat, Hac itaq; suspitio
one permotus, omnes machinas adhibet ad
unitatem impugnandam. Quod quidē fac
tum patribus ac bonis omnibus ita molestū
est, ut ad summum odium regis nomen ꝑ
uenerit. Nam illi quidē satis cautum erat
ex formula ipsa. qua prouidetur in cunctis
dignitatibus, ubi plures á diuersis electi re
periuntur, possessori dum taxat uus fore. Ita
q; suspicantur quidam non tam eo metu re
gem moueri: quam id archane moliri, ut ꝑ
diuisionem perpetuam sedes romana in beci
lior maneat. ac numquam in formidabile
robur integrata euadat. Quicquid tandem
eum moueat, aperte remittitur. Adeoq; profi
cit, ut saona comuni consensu ad conuentū
electa iam, iam respuatur. Quo quid igno
minius italico nomini accidere possit, nō
equidem uideo. Oratores ex gallia ꝑmulti
quotidie ad nos inuitant. ortantur. excitant.
Nos plane dormimus. nec quem admodum
fiat hoc tam sanctū opus, sed quomodo nō
fiat cogitamus. Habes acta nostra. que quo
niam ad te liberius scripsi dolore quodam ꝑ
motus. occule questo bas literas ne in alio
perueniant manus. Vale.

De pdictis & motu regis Sicilie ⁊ urbē roma.

LEONARDVS francisco principi cortonensiū. Salutem. Scripsi nuper quid hominēs sus picarentur de regis uoluntate: noue etiam postea res insecute / cuncta etiam que prius obscura uidebantur / magis patefecerunt. Reg enim copie ingentes / coniunctis sibi romanis exulibus / ad duodecimum lapidem uia la tina conuenisse / atq; inde ad urbem occu pandam uenture dicebantur. Erecta eo metu ciuitas / confestim ad pontificem dec urrit. periculaq; ostentans prouidere ia inde precabatur. Ille negare sedulo adue tare quemq;. totumq; rumorem hunc / ama liuolis fictum dicere. ut suspitiones discor dieq; maiorem in modum augerentur.

Hec pontificis asseueratio quoniam ex uero pro ficisci animo uidebatur: fidem multitudini fecit. Itaq; nihil quasi subesset periculi: do mum reuersi ciues positis armis quieuerūt.

Hec dicta fuerant ad uesperas. Eadem illa nocte de prima statim uigilia / regii milites quidam exulesq; romani peruaste sollitudi nis loca muros intrarunt. refractaq; deinde proxima porta aditum equitibus patefe ce runt. Ad hoc ingressum clamor sublatus p urbem diffunditur. itur ad arma. concur ritur aduersus hostes. ac plumbus simul lo

cis preha conseruntur · Pontifex ubi ista sensit
confestim ab edibus uaticani quibus inhabita
bat · se se in molem adriani · recepit · Patz uero
nemo consecutus est preter unum columne
sem · Nam ceteri metu perculsi / fuga sibi con
sulere quam cum pontifice includi maluerut.
Nec ego umquam nostem magis turbulentā
puto fuisse · trepidis omnibus & incertis quid
agere quo ue consistere deberent · suspecto
pontifice nē tota quidē urbe idem sentiente.
fugaoz ipsa patz debilitabat animos · quasi p
stantes sapientia uiri ac plurimū discernē
tes · quoniam intelligerent resisti non posse / mi
grandi consilium assumpsissent · Quam diu
nox fuit · hostis superior habebatur · nec iam
procul a capitolio pugna erat · Sed albescen
te mox celo · Pursinus cum equitatu subsidio
nostris uemens / per diuersam ab hoste regionē
ingressus / media uadens urbe / transuersis itineri
bus ad eam portam deuenit / per quam hostes
intrarant · Ibi dissipatis stacionibus pugne ag
greditur ita ut inter multitudinem populi
ac suum equitatū medios hostis haberet · Afrō
te igitur & a tergo uersati · in fugam tandē
uertuntur · capti eoz multitudo ingens · &
in his principes ferme omnes diuerse facti
onis · Ex tempestate itaq turbida / mox serena

No · de P. vrsmo · pre
fect. dimicante ·

Pugnare

lux ubi effulsit. ac ex merore letitia ingens.
ut ego ipse spectator hoz omnium admirer
tantam mutacionē tam breui tempore cō
tigisse. Reuocati ex fuga patres cum iam
eoz plerioz multa passuum milia sutriū
uersus abiissēt, Summa gratulatione om
nium redière. Sunt qui putent hanc to
tam rem a pontifice de industria compo
sitam. Quo mentio omnis unitatis obruere
tur. quod futuz erat si rex obtinuisset. Nos
de pontifice nullo modo credimus. de pro
pinquis uero dubitamus. Pontifex habere ī
animo uidetur senas petere. Inde uero lucā.
Sed ꝑ paucis res adhuc nota est. Vale :-

gratulari

LEONARDV. Nicolao. anteoz uiterbio pro
ficiscerer. dedi ad te orationem demoste
nis protesiphonte. lator fuit P Bardela qui
rome negotiatur. eam orationem arbitra
bar te iam legisse. ac expectabam literas in
gentis letitie. Cum itaq; in hac expectacioē
essem, ac iam mecum ipse quod tardior fo
res stomacarer, ecce quidā mihi ate literas
tulit. Capio auide atq; aperio. Capud lite
raz, querelas contra me. medium autem &
finis, nescio cuius beneficio, molestias contine
bat. Spe igitur destitutus, lacerau illico
literas, amusis alienas, & alias expectare

cepi. Cras ero in uilla lupi nostri, que est se
nis propinqua, Si te nihil impedit illuc pro
perato. Sin expectare mauis ego prope diē
te florentie conueniam. Ceterum de hoc ipō
beneficio ita faciam ut te uelle intelligo. Vale
senis v. iduſ septembris M. cccc vii

LEONARDVS Nicolao. Non puto opuſ eſſe
multis ut uerbis te cohortar, cum tibi
& de amicissimi uiri negotio & de re tibi
grata leue onuſ impone. Tu enim ipſe re
cognita moueri debeſ ſine ulla poſtula
tione aut rogatione noſtra. Bartholomeꝰ
cremonenſis, mirifice, ut tibi aliaſ narra
ui. ſtudiis humanitatis deditus eſt, id oꝫ
cum ſuperiori tempore ante preſulatū
ſtudioſiſſime feciſſet, non poteſt nunc preſul
factuſ eaſ quaſ ante coluit muſaſ non af
fectuoſe amare, eaꝫoꝫ ſacra ferre mgē
ti ut maro noſter ait, perculſuſ amore.
Cum igitur uolumen habeat preclare ſcri
ptum oratorum ciceronis, cupit ut ſin
guloꝫ capita libroꝫ, ſplendore literaꝫ
illuminentur. Tu ergo in ea re diligētiā
tuam adhibebis. dabiſoꝫ operam, ut non
auro, nec murice, ſed uetuſto more he lic
tere fiant. Nam inaurate uel hic potuiſſet
ſi huiuſce rei cuppiditaſ ipſum haberet.

V ex hec ſpernit · & antiquitati deditus eſt ·
Quare faciesꝫ ut tibi undebitur · ut oꝫ exiſti
mabil amatori antiquitatiſ potiſſimū gra
tificari · Volumen ipſum tibi miſto · Vale ſe
nis iduſ octobriſ M cccc vii ·

LEONARDV Bonifacio coluci filio fratribꝫ
ꝯ ſalutem plurimam dicit · Quantam pa
renti veſtro / homini doctiſſimo / utroꝫ preſtā
tiſſimo pietatem · mortuo etiam preſtare de
beam / nec obliti ſum equidem ſum · nec ſuti ſum
oꝫ ſpero quam diu uita ſuperit obliuiſcar ·
Quid enim ſime geniſſet ille / pluſ aut cari
tatiſ / aut bemuolentie / aut amoriſ / mihi potu
it impartiri · Multi genitoreſ a filiiſ ſe ro
gari expectant · Ille ſemper mihi ultro &
irrogatuſ occurrit · Multi frena dimittū
filiꝫ / cum adoleſcere ceperunt · Ille in hac
ipſa etate / frena mei ſuſcipienſ / numquam
curriculo deflectere paſſuſ eſt · Sed monē
do / caſtigando / mendendo / ad uirtutem
preſtantiamꝫ direxit · Quod grecaſ didi
ſci literaſ coluci eſt opuſ / Quod latinaſ
non leuiter inſpexerim coluci eſt opuſ ·
Quod poetaſ · Quod oratoreſ · quod ſcripto
reſ ceteroſ · legerim / didicerim / cognorim
coluci eſt opuſ · Nemo umoꝫ parenſ in u
nico dirigendo filio tam ſeduluſ fuit · q̄

Quia Coluccius ff
fuerit Leonardum nō.

Vir benemerit

ille in me: cuius ingeniū in quo tamen amore
nimio decipiebatur: ita natum ad hec studia
predicabat: ut si aliorsum diuertere/ mang
se se mihi alatuz ac ui retractuz minaret.
Qui post aliquot annos cum me tunc primū
uocatu pontificis romam petere uolentem/la
crimans dimitteret: quasi presagio quodam
futurc mortis/ familiam mihi suam mul
tis uerbis comendauit, Sed precipuam de
salutato curam mandataoz iniunxit. Eum
sane inquid quod oculis non satis ualeret:
nulle ferme rei gerende satis aptum/ per
magnam sibi curam sollicitudinemoz affer
re. Nam de ceteris quoniam sani essent/ mi
nus admodum laborare. huic autem uiden
dum esse iam nunc & quenam substentamē
ta uite sint preparanda. Statuisse uero po
tissimū/ ut in clericos transcriberetur/ pro in
de rogare me obtestanoz per amorem quē
erga me in unum semper unice habuisset
ut adolescentem ipsum in meam fidē cū
recepissem: Quid enim nunc de me ac de
siderio uarrē meo: quāi nō minus er
ga colluctum quam erga parentē semper
affectus fuerim? Sed uelle quidem nō sa
tis est nisi opereris. Nec uero id satis: nisi
prudenti studio annitare. nec etiam id satis.

tutellamoz reapere. efficc
rēoz mea opera ut cū
aliqua dignitate & hone
state uitā ducere ualēt.
Hoc ego tunc in mea fidē

nisi ad effectum perducas. Qui enim in fidē
suam quid recipit nō uoluntatem bonam dum
taxat ut mihi uidetur, nec qualemcunq;
operam prestare contentus esse debet. Affir
mare profecto possum, nec uiuente illo neq;
postea defuncto, studium & diligentiam ist
a quidem in re mihi defuisse. Apud duos
adhuc pontifices fui innocentium & grego
rium. Cum utroq; sepissime de hac re &
instantissime egi. Sed ita plena est expecta
tium curia, imo uero non expectantium.
Sed obuiam euntium, ut quotiens aliquid
uocauerit a mille raperetur. Graciam ue
ro nostrā minuit, quod nos non pro nobis sed
pro alio petebamus. Clarissimi quidem filii
uiri filio. quis negat, at tamen absente, &
a familiaritate pontificis alieno. Itaq; qui
presentes. uel pontifici ipsi uel alicui pat-
deseruiebant, Semper adhuc prelati sunt pe
ticioni mee, & ea quidē causa quo minus
adhuc obtinuerimus refragata est. Quod po
st- satis expertus sum, ad consilium uers9
constitui personam meam pretexere. neq;
enim alium finem ullum fore uidebam desi
derio nostro. Postulabatur ergo nuper uenera
bilis uir antonius senensis ad episcopatum pisau
n. ob id factum duo illius beneficia uacatura

sperabantur. canonicatus florentine ecclesie,
& prepositura fesulane. hec ego ita fore ap
tissima salutato existimabam ut si nos ef
fugerent, numq̄ alias me consecutus eā
facultatem arbitrarer, Sentiens ergo qd
me hactenus impedisset: non iam pro illo
sed pro me ipso petere professus sum. Ponti
fex uero & si admirabatur mutatam uolū
tatem meam; nam episcopatum mihi ab
nnocentio sponte oblatum. sciebat me ves
puisse. tamen concessit. Nec deest tamen
illi ut animaduertere potui suspitio. qm
diluemus simulatione, & mora quadā inter
posita. Hec ego uobis nota facere constitui:
ut sciatis hec me beneficia salutato nostro
mpetrasse, Et si dilatio intercedat quedā
oportet. ne pontifex indigne ferat, & hoc
pretextu circumuentum fuisse. Vestr̄ quo
q̄ interea fuerit, cōmone facere salutatū
ut quoniam beneficia habet parata: det ope
ram efficiatos, ne ipse imparatus ad illa q̄
clericum scire debet reperiatur. Valete semi

LEONARDV. Nicolao. Hodie tibi scripserā
ante lucem. postea reddite sunt mihi lic
tere tue, cum increpatione negligentie, c̄tu
rei mee, tum etiam aliene, Omnino reor ex
puitate animi prouenire, ut pusillis de reb

magnam sollicitudinem putes capiendam: &
exigui pretii res grandis existimes. Quid
enim opus fuit hoteris meis? An non tu mi
hi ipse scripseras, te procuratorem faciun
dum, ut ille quasi persona quedam alie
nam maiorem facultatem haberet opitulā
di? Cum igitur tu hec scriberes & ille asse
uerarer, quid aliud ipse facere debui q̄
ea sic disponere ut uobis placuerat? Tibi etiā
cum mihi bis sis qui es: propositum esse de
beat ut quod in tuo faceres negotio, id facias
in meo. Quare si qua de re ambigis peritio
res consule; atq; ita prosequare, ut in rem
fore existimabis. Demq; tu hec me ualde cu
rare putas? uel tanti facere, ut ab istis nūc
pendeam? Non est ita mihi crede. Si res eū
quem cupimus finem habuerit, mihi gratū
erit. longe tamen gratius foret. si M. tullius
reuiuiscaret. Satis de re mea, nunc de ali
ena. hoteras amici tui diligenter traben
das curaui. & responsa postulari feci. Quid
ultra queso áme requiris? An etiám ut ex
torqueam ab inuitis? Omnia facere debui ī
re amici tui. Et feci equidē & facio. nec uideo
quid pretermissum áme sit quod te uel il
lum debuerit cōmouisse. Mianus forte quod
florentiam erat uenturus, respondere neg

lexit. quidem ſepius a me poſtulatus. Alias hõte
ras comerario & paulo ac ceteris tradidi. Que
mea culpa eſt/ſi reſpondere non curant? forſã
ſcriptum in his nihil eſt quod reſponſum me
reatur/ Inſtruat me in negotio ſuo. & actorem
rei eſſe uelit non hõteras exactãrem. Tunc
ſi defuero: me carpe: ac de re penit? ignota quid ipſe
reſcribere debui? Quare inde obſecro/ne tu
magis carpendus ſis: qui pro quaor leuiſſima
re. ſic atrociter contra amicos inclames. Se
nis idibus octobris. M cccc vii

LEONARDVS. Nicole. Mitto tibi oraciones ci
ceronis in uerrem: recte quidem ſcriptas:
Sed tu uidebis male emendatas. Qui enim cor
rigere uoluit eas plane corrupit. Quam obrẽ
tue diligentie erit/non que poſtea mutata
fuit ſunt, Sed que prius erant/ tranſcribi iu
bere. ido? facies ſine ulla feſtin— racione.
Nam mihi quidem cordi eſt/ etiam quos mecũ
habeo libros apud te omnes deponere; ne fe
rantur una nobiſcum in hac fluctuoſa temp
eſtate & ambigua peregrinatione, in qua nec
portum nec ſedem certam proſpicimus. Me
quidem ualde penitet ſic auobis properaſſe.
Nam potui quatuor dies adiungere ad comunẽ
uoluptatem. Rumores enim qui afferebantur
de pontificis itinere uani erant. uale

LEONARDV SALVTEM DICIT. Zucaro. & lheteras tuas accepi & quod me facere iubebas / Quantum in me fuit diligenter effici. Impedimenta hec prohibent. Proditor ille non adest. procurator ab eo relictus, mandatum habere se negat ad transactionem faciendam. Cum pretore multa pro te & pro causa tua uerba feci. Postulans, si quo iure ordinario uel extra ordinario uel ex bono & equo fieri posset, ut saltem in indebita pecunia solui uenda eam condictionē admicti iuberet q̄ uel in quocunq; debito propter malignitatē temporis esset concedenda. Negat ille suaz esse partium aliquid tale iubere, contra actoris uoluntatem: pro quo sentencia iam pridem lata est. Scriptuz se tamen pollicet ad prosopeiam illā, quam nunc ut audio neapolis habet. Poggius noster omnibus assentiri paratus est / Que ad comoditatem tuā pertinebunt. Res tota differetur in reditū tuum. Interim dabo operam ut illi scribā. Sed quantum profecerimus apud elatam duri hominis ceruicem nescio. Tu cura ut ua leas ex senis x kal ian.

de alteruis [illegible] extuleste

alteruis curare litem

LEONARDV. Petro miano. Salutem plurimā dicit. Iam diu nihil magis oratoriuum curia romana audiuit quam uocem prestan

nō. Laudes zacharie / vera potestas oratoris hactenus /

tissimi uiri zacarie: tui: imo potius nostri/e
go enim propter maximas eius uirtutes a
mori erga illum tuo aut nihil aut non
multum concedo. Qui cum a pontifice max
imo publice audiretur. a astantibus reuere
dissimis patribus sancte romane ecclesie car
dinalibus / & frequentissima cleri populo
multitudine circunfusa / ita locutus est: ut
in uerbis eius robur fortissimi uiri prudē
tia doctissimi hominis / elegantia disertissimi
oratoris perfacile appareret. Vellem aspexisses
quanta cum attentione auditus est. ut in
tanta multitudine ne respiratio quidem ali
cuius sentiretur / maiestate orationis / uber
tate sentenciaz / copia optimoz uerboz mi
rum modum animos demulcentibus. Dixit p̄
terea fortis uir / marinus carauellus. & īpe
quoq; magno cum spiritu nec minori cum
maiestate. Qui & si non latino sed patrio
more indicendo uteretur: tamen nec sua
caruit laude / & alti ac sinceri animi appa
ruit. Demoq; per hos duos oratores / uniuer
sam curiam uenetoz ciuitas sibi mirifice
conciliauit: ut amplissima & potentissima &
preterea optima & pacis amantissima ab oī
bus habeatur. cui si palmā huius sanctissime
xp̄i. & optatissime xp̄ianoz & ecclesie reipteg

cionis deus seruauerit / nihil in toto orbe
terraz erit penitus glorioſius. Sed de reb9
publicis alias. Hunc autem de priuatis malo. // loqui.
Ego zachariam nostz conuenio sepiſſime &
quantum otii laboratoriis negotiis que mira
bili uigilantia exequitur / sibi datur / id totū
in librorz ac studiorz agitacione consumim9.
quibus uellem adesses / Quamoz adeſ tu q
dem sp. sermonibus nostris. Sed tamen alio quo
dam modo / uellem te presentem intueri. Nō
enim dubito qum iocundiſſima inter nos
saturnalia ageremus. Vix tamen est / ut nō
mutdeam felicitati tue. qui manuelē criso
loram uiz doctiſſimū atoz optimum tam diu
uenetiis deſtineas. eiusoz aduentum in cari
am retardes. Nos enim ut alias sepius ita
nunc cum oratoribus uestris ut ueniret ex
pectaret / non frustra spes est / & fefellit opi // semel
nio. quem rogo ut meo nomine saluere iu
beas / & uolumen augustini de ciuitate dei /
quod apud te illius nomine deposueram /
eidem tradito. faciasoz me certiorem an
aliquos libros grecos mihi deferat. hodie de
cretum est / uti pontifex lucam se contulisse
debeat ante finem mensis ian. altera p̄
In ueneris portum. Vale. ex senis.

LEONARDVS Nicolao. tu me philosophum ēe

censes / & nihilominus eliogabalum postulas?
Vide ne non cohereant peticiones & exortaci
ones tue. Nisi forte hanc esse philosophiam
meam interpretare. Quod si ita est / accipies
opus esse sane philosophicum / non ex zenonis
disciplina sed ex intimo epicuri sinu depro
ratum. Ridebis ut oppinor / hanc incestissi
mam & flagiosissimam contionem, quamq;
multis pepa quoq; mihi copiam suscepta cū
ultro largiebatur. & in taberna uinaria ab
stenuis fui. Itaq; ualde equidem uereor
ne utriq; me sub accusare non in merito
possint. Seueri / quod rem non satis graue
susceperim. Vrbani / quod in causa pingui &
copiosa ieiunior fuerim. Ac in me fortassis
illud iactabitur. aut undiq; religionem tol
le / aut usq; quaq; conserua. Sed de urbanis
quidem / nō multum laboro / si me contionē
fuisse arbitrabuntur. Cum seueris autem
& tristibus / plus mihi ut oppinor negotii
supererit. Vez ut lucilius non romanis quod
erant peritiores / & in poematibus iudican
dis nimium curiosis / sed tarentinis. & re
gnis se scripsisse affirmauit / Sic ego tristi
bus & seuerioribus / nego me scripsisse. nec
ab aliis legi uolo. Est autem aliud quoddā
genus hominum / qui in ioco seueri & in se
xpi / optatissime xpianoq; & ecclie reimeq

ueritate iocoſi ſunt / qui neq; catonis rigidi
tatem / nec ſippii dif. ſolutionem ſectantur. hoc
eſt qui nec curioſ ſimulant / nec bachanalia
uiuūt: iſti ut ſpero hanc mediocritatem me
am. & legent nō inuiti / & probabunt non
ſimulate. Demoq; loquantur omneſ ut libet.
Ego ſi mihi & tibi uni ſatiſfecero / ceteroſ
omneſ cum ſuis iudiciis. floccipiendo: eoq;
opiniones & obl̄ocutiones uix uniuſ aſſis ex
timo. Tu uale mi iocundiſſime nicolae ex
urbe ſenis

Spiritus tua detrahitor.

LEONARDVS Ruffo S P. dicit. Accepi hiſte
raſ tuaſ per breueſ. in quibuſ id modo fla
gitaſ / ut quid agatur Quidq; ſpei ſit de u-
nionis negotio tibi reſcribere ne pigeat. Acci
pe igitur. Poſtq; l̄ocā peruenimuſ / crebri ul
tro citroq; oratoreſ fuere. Sed nihil ad
huc perfectū / ne incoatum quidē: quod dig
num ulla ſpe mihi uideatur. In aduerſario
pontifice: ne q̄ſq; reſta mens. quāquā ſimu
lat ille mirabili aſtucia. ut facile imprudē
teſ decipere poſſit. Sed nihil ſani crede mi
hi illi ineſt. Si enim ineſſet: qui d uetaret rē
pfici? Quicunq; enim iſtoq; uere uellet qd
& iuraut & promiſit: alter etiā ſi nollet cō
pelleretur. Quam enim excuſationē aut qd
diffugium haberet? Nunc uero quia uteroq;

tergiuersatur · alter alteri excusationem & diffugium prebet · in nostro pontifice recta & simplex natura · ut quisq; bonus & simplex ita facile ab improbis decipitur · Quidam enim honores ab eo sperantes · in signum eius adulando irrepserunt · Hi & formidines in anes illi incutiunt · & recta uolentem nō nunq; inflectunt · Ego ut animi sunt itur batione aliq; formido · Nihil est enim im fensius · nihil indignatius · Vale ·-

Sed

LEONARDVS Nicolao · Cogitabam tibi prolixius scribere · & prope diē ut spero id faciam · Nunc autem breuitatis causā affert festinatio tabellarii · qui me in ipso discessu nunquid uellē rogauit · Est florentie uir egregius thōmas britanus · mihi amicus & studioq; nostroq; quantum ulla natio capit ardentissimus affectator · Huic ergo cupienti ineptias nostras · ideest libros nouoq; poetas emere · rogo ut omni cura diligentia eos assistas · Demoq; pro natura & moribus tuis admonendum te familiarius putaui · ut si qd contra sententiā opinionem ue tuam caperet aut sentiret · eidem te mitē ac minime aduersantem prestes · Vetus est enim ut hō est · ita morem geras · Vale ·-

Scriptionis excusatio

LEONARDVS Ruffo Salutem · dicit · per binas

iam literas ame petis quid de iohanne do
minici existimandum sit? Variumq; de eo
sermonem apud nos ee significas. Quid aute
ego ad te rescribam de re difficili protinq;
atq; ardua? Nihil enim difficilius quam
mentem hominis intueri? Itaq; nihil dica
ipse de me: sed qualis sit opinio nostroq; ho
minum de illo ostendam. Prestantissimu ee
uiru & scientia eloquentiaq; eminere, nemo
inficiatur. Querela tamen est aduersus eum:
quod cum ipe in primis auctor suassoroq; u
nionis fuisset: ac ceterosq; ipse ardentissime co
moueret: tamen postq; episcopatus illi a po
tifice datus est: quasi medicata offa preclu
sis faucibus. nihil post hoc pro unione. Sed
multa aduersus eam uidetur suasisse. At
nemo qui primo illum audisset existimauit
munus pontificis ab illo non resistici. Acce
pit tamen: ut deprehenditur non ingrate, ac
maiora sperare illum aiunt: prodita causa
quam prius tam acriter perurgebat. Nos uero
ut dementis illius archano nihil scimus: Sic
eaq; agit molliterq; non probamus. affirma
musq; primo illius ardori & studio, hec poste
riora uideri contraria. paxq; sibi ipsi illum
constare. Quod utinā sapientia quadā maiori
faciat, ac non ambitione. Ego quidem hūc

wconstare quod utinam sapientia quadam ma
iori faciat ac non ambitione. Ego quidem hūc
hominem ut sis amo propter excellentiam
uirtutis. atq; eo magis doleo ipsum in hanc
aduersam opinionem hominum incidisse. Ne
mo est omnium qui peccare ignorantia illū
putet: sed cupiditate animi transuersūs ag.
vale

LEONARDVS Roberto russo. S. In medio tur
turbationum ac molestiarz quibus per hoc
tempus omnia redundant, letissimus heri no
bis & iocundissimo affulsit dies. qui mentes
nostras depulsis tristicie nubibus mirifice sere
naret. memoriamq; omnem presentium uel
impēdientiū calamitum penitus ufferret.
Tres enim familiarissimi in unum conuenie
tes, satis magnā sodalium & amicorz manū
contraximus. ommibus q; ad leticiam dispos
tis, in ullā alamani archiepiscopi pisani: ipo
alamano duce ueluti ex diuturnis uinculis
emissi, nullū gaudendi, imo ut uerius dica
repurescendi genus omisimus. Villa est me
dia ferme inter pisas & lucam, adextra mpa
anseria fluuii, amenissimo in loco sita, & ma
xime ad rusticanos uoluptates excogitata.
Surgens enim leuiter in collem: subiectamq;
plantiem despiciens, montes a tergo habet

& nō bellicū sed baccha
cum conuenientes.

Despigno Ville.

coniunctos / ad aucupationes uenationesq; aptissi
mos. Itaq; siue rapaci aue / siue mordaci cane:
siue plagis: siue uenabulo: siue cursu: Demq; si
ue feris / siue auibus / siue piscibus delectemis:
uicini montes coniuncti colles / subiecta plani
ties / Preter fluens amnis / affatim omne gene
prede tibi largiter subministrant. Vez nobis
illuc profectis / nec uenari apros placuit / nec
figere ceruos. nec rursus canibus lepores agi
tare fugaces. nec fera b'acteolis unguis arma
ta sonoris. cepit auis predā. Sed traxit nos
& uendicauit sibi / incredibilis amenitas anse
ricis amnis / qui tectus fronde populea / crista
lino alueo uiridibus ripis mira placiditate flu
ebat. Quibus alectis / depositis togis & calceis
acerrime piscati sumus. In quo ita luximus ut
pueri. ita luximus ut ebrii. ita concertauimq
ut dementes insanioq; uideremur. Aderat
omnibus ipse alamānus. qui quamq; religi
one impediebatur una ludere. tamen ita specta
torem se prebebat / ut ea que gerebantur / mi
ra festiuitate risuq; comprobaret / Egressis
tandem e fluuio / cena dubia apponitur / ex pi
scibus rostratisq; auibus. expectasti fortasse ut di
cerem nauibus. Sed non est ita / nō est. Sed
aderant aues multe / uina plurima. Omisso
cetera q; cuncta opipere apparata fuerant
.

Amenissimum locum descriptis

. Anserinus Ammis.

Clamauimus

Cenā describit.

& Lautissima conuiuia

Solatiū post cenā habiti p̄bus.

Post cenam uero aude uoraciterq; ut laboran
tibus in aqua euenire consueuit, assumptam:
de ambulatio fuit equestris · inter flauentes
segetes & amena uireta, ramosq; fecunditate
fructuum mouuos, qui longe lateq; uagati:
cantantes alii: alii uocantes · post multas uari
asq; urbanitates: ad ipsum amnem quem an
tea uado traiecerāmus reuersi & in arena
depositi: luctantes inter se agricolas · nudos
& lacertosos - qui placendi gracia conuenerāt:
quasi in gladiatorio certamine usq; ad pri
mam noctis horam letissime spectauimus · cū
illi sepe uolentia maioris roboris prostrati/
& grauissimo casu ad terram elisi/ cenoq; ī
uoluti/ uberem ridendi materiā nobis prebe
rent · sed ego genera ipsa uoluptatū non sin
gula ac minuta / nam id quidē longius esset/
enarro · Scis enim tu quam multa esse soleāt
inter familiares letos & unanimiter ad fe
stiuitatem paratos · Denioq; hic dies procul du
bio fastis ascribendus est · & melore lapillo
numerandus · Presertim cum eo turbationis de
uenerint res nostre / de curialibus loquor: ut
summo studio conquirendum sit aliquid/
Quod nos quacunq; ratione ab illaq; amaris
sima cogitacione diuertat · Vale luce mi · idq;
iunii :-

Luctamen agricolq.

nō· pro Curialibz·

LEONARDVS S. D. Petrilo neapolitano. En qd̄
iam dudum sepe inter nos colloquti diuina
bamus fore/ ut nubila hec tempestas indies ma
gis magisq; ingraueſcens/ procellam deinde su
bitam horrendamq; daret/ tandem aliquādo
effectū est. Patres enim longa indignatione ira
q; permoti/ relicto pontifice abierunt. quo q
dem die/ nihil aut procelloſius aut turbulen
tius fuisse umq; imaginari possum. Tuā igit
sapientiam ualde equidē laudo. quod ista pro
uidens te iam antea neapolim in tutum rece
pisti. Me autem culpo/ quod cum non minꝰ
fortasse quam tu ista prouidissem/ subire ta
men malui quam uitare. Accipe uero a nobis
quem admodum res gesta sit. Nam & auere
te arbitror ueritate cognoscere: & falsa per
eos multa qui ignorant circumferent. Repetā
igitur superiora quedam ex eo uidelicet tem
pore quo tu a nobis discepsisti. quo facilius rei
geste causas progressusq; intelligas. fuerat pō
tifex noster postq; roma abiit/ mensis aliquod
senis cōmoratus. Tempus interea uenit quo
saone constituerat adesse. Ad cum summa
omnium bonoq; querela tempus defluere pas
sus est/ promissumq; neglexit contemptitoq;.
Aduersarius autem pontifex/ saonam uti pro
miserat uenit/ & quidē ad prescriptā diem.

nostrig absentiam illudens singulis horis accusab
at. Orem acerbam. & non presentium modo i
talox sed posterox quoox dedecus ingens. Quid
enim turpius nobis accidere potuit? Quid fedi?
Quid ignominiosius? locum pro unione xpiānox
anobis paulo ante sponte consultoox receptum,
mox erectis cunctox animis adire postea uo
luisse. Hec tu scribere audes dicet quispiam?
Cum sis in pontificis familiaribus? Protinus ita.
Quid enim nunc aduler? & alia sentire me fin
gam? Vnus quippe xpiānox sum. & unus ita
lox. Alteros fraudari unitate & pace. Alteros
ut infidos & fedifragos in crimē uocari disrum
por. Non tu igitur pontificem amas. Immo plg
certe quam isti qui mentiendo & adulando
diuersa illi suasserunt. Ego enim ueram pon
tificis gloriam concupiui. Ea profecto fuit in
unitate & pace xpiāno populo ut promiserat
exibenda. Quo quid glorioshius? Quid immor
talius esse potuit? Isti uero ut quomodocūox
sederet: etiam cum querela hominū sua se
rūt, quod qui glorioshum putant dementes ip
si sunt. presertim cum obscux non esset, hec
que nunc euenerunt fuisse uentura. Sed
redeo illuc unde digressus sum. cum pontifex
saonā non iuisset, & aduersarius ad prescri
ptū eo profectus nostram absentiam accusare

nuntiaretur / indignantibus cunctis & aperte
frementibus: secunda quedā naugatio ut di
ci solet recipitur. Vt alter pontifex in ueneris
portum / noster uero lucam ueniret. Senis igr
per mensem ianuariū maximis niuibus pro
fecti / lucam deuenimus. Ibi ut pote ex propī
quo: crebris ultro citroq; oratoribus missis
acceptisq; nihilo ref se melius habere appare
bat. Nec sane mens in illo pontifice sana erat.
Sed occulebat ille quidē bona fronte propositū
malum. & certe in causa superior habebatur.
Nam & saonam ierat ad prescriptum diem.
nostro turpiter deficiente. & postea quasi ue
ra cuppido messet / etrurie littus aduenerat:
obuiam strenue profectus tarditati nostre.
Cumq; in nostram ut ita dixerim terram per
uenisset / illud haud impudenter dicere ui
debantur / se in litore esse uelle / ne a classe
tutelaq; sua discenderet longius. locum autē
recusare nullū / modo lictoreq; esset. Hec illig
summa erat. At noster quasi nostra nitens /
ad littus descendere recusabat. meditarre
nea probabat loca / nec tamen omnia se ea
tantumq; se pontificē extimarent. Ita alter
quasi aquaticum animal in siccum exire:
alter quasi terrestre / undas aspicere perhor
rebat. Exacerbat uero dolorem / quod uulgo

exſtimabatur · neq; illi ſi in ficcum deſcende
ret, neq; huic ſi litus adiret, quicq̃ pericu
li ſubeſſe · Nec ipſi quoq; id non intelligere
putabantur · Sed metum de induſtria fin
gere: quo deſideria hominum fruſtrarentur.
Erant igitur querele ingentes · & aperta iam
protinus oblocutio · indignabanturq; omnes:
ea etate homines, ſupra ſeptuagenarium u
terq; eſt, quo paucos ſederent annos, & dei
metum & hominum cenſuram poſt habere.
hec erat hominum indignatio & querela.
De me autem ſi queris: ego deceptum pō
tificem noſtr, ab his de quibus ſupradixi.
metumq; inanem per malos ſuaſſores inie
ctum illi exiſtimabam · Conſpexeram enī
ab initio illius rectiſſimā uoluntatē · Muta
tum uero ex ſe ipſo bonum quidē uiz
perſuadere mihi non poteram · Nam ſi ma
lignum putaſſem, non tu me pueniſſes ab
eundo · Cum eſſet hic ſtatus rez: ecce noua
perturbatio ſuporitur · Conſtituit enim
pontifex noſter cardinales nouos in eccleſiā
romanam aſſūmere · Huius uero cauſe er
ant due · una quod fautoribus quibuſdam
ſuis graciam referre cupiebant · preſertī
id magnopere flagitantibus · Altera quod
admiſcendo uetuſtis patribus, nouos aſſū

ptos temperatuz se illoz uehementiam exi
stimabat. Non erat dubium patres aduer
sus hanc pontificis uoluntatem esse recla
maturos. Et est mos hi nil tale absq illoz co
sensu a pontifice decerni. fortiter igitur
patres conandum ratus, patres, ua aduersus hac
pontificis uoluntatem esse reclamaturos at in
consilium uocat. Conuenere trepidi, & iam
inde aliud alii suspicantes. Paratur secreto
locus. subsellia ponuntur. prodit e cubiculo
pontifex. & in trono resedit. Patres inde suis
locis consedere iubentur. Vbiq consensum
est: Pontifex contra consuetudine duos circa se
familiares retinuit: ceteram multitudinem o
nem exclusit: id siue ut interuentu nostro
si quid opus foret uteretur, siue aliam ob
causam fecerit incertum habeo. Mora que
dam priusq silentiu fuit. Inde cardinales
aspiciens non satis leto uultu, precipio in
quit ut nemo uesq assurgat. Hec prima
illius uox, cum mentes subita admiratione
percussisset. alio alium respiciente indig
nanteq: herricus tusculanus quid est inqt
hoc pater. & quid ipse uult istuc preceptu.
Quando quidem inquit pontifex uobiscu nego
recte agere, prouidere ecclesie uolo. Ad hec
herricus inflamato uultu. Imo destruere

ecleſiam uiſ · hic cum indignarentur omneſ ſe
derent tamen: primuſ omnium Rainalduſ
Aegre ferre ſancti uiti in macello diaconuſ: uir ut tunc
mihi uiſum eſt, omnium qui aderant corda
tiſſimuſ, repente aſſurgenſ moriamur potiuſ
Descriptio persone inquit · Eſt ille ut tu ſcis procero corpore, &
cum proceritate ipſa, tum etiam uerbis facere
animoſ uiſuſ eſt · Itaq; plerioq; poſt hunc ſur
rexerunt · Sed in noua & ſubita re, proſpicĕ
licebat, quid in unoquoq; animi uigoriſq;
meſſet · Rubebant alii · alii palebant · Ira & iur
gio alii, alii prece ſupplicioq; nitebantur · Colūnen
ſem ego uidi ad pedeſ pontificiſ prouolutū
rogantemq; ne ita facere uellet · Contra ue
ro leodienſem minabundum & contumaciter
incenſum · Burdegalenenſiſ uero quaſi medio
quidam, modo iraſ leniebat, modo pontificĕ
precabatur · Ita re infecta conſilium tandē di
mittitur · Precepto tamen priuſ a pontifice e
dito, ne quiſq; patr̃ urbe luca exiret ne ue
in iuſſu ſuo conuenirent · Id rurſuſ preceptū
non minuſ aſperitatiſ ſuſpitioniſq; habere
uiſum eſt · Itaq; maioreſ confeſtim ſecuti mo
tuſ, omnia pĕrūperunt · leodienſiſ ſi quidē
poſt preceptum illud pontificiſ, mutata ueſte
luca egreſſuſ auffugit · Id cum auditum eſſet,
immittuntur equiteſ, qui illum ut reducere

conentur · Hi ergo uestigia pax cautē secuti/pi
sanum inagz discurrerunt · qui est in floren
tinoz ditione · nec tamen cardinalem ipsū
apprehendere potuerunt · Nam pax ante ue
niens in oppidum libratactam se iam rece
perat · rixa tamen non procul ab oppido cohor
ta est · & quidam ab equitibus uulnerati · Ea cū
luce uulgarentur: lucensis princeps ueritus ne
ex hoc florētinoz ira/ quasi uiolato eoz terri
torio contra se prouocasset/ equites qui ea pa
trauerāt cum lucam redirent/ ab ipam ur
bis portam capi iussit · Erat pontifex quoq
sollicitus de equitum suoz erato · grauteroq
ferebat florentinoz fines ab illis uiolatos · Ita
q propere marcellum strozā/ uiz clarissimū ·
qui tunc in curia morabatur: & me quoq u
na cum illo ad se uocauit · Dicit q gesta sint/
nullo suo iussu: sed equitum temeritate fuisse
cōmissa · Nos ergo oratores florentiam ire
iubet · ac rem apud ciuitatem purgare · Cum
essemus in bis conspectu mandataq accipere
mus/ repente ingressus quidam nuntiat/ Car
dinales omnes uno agmine simul abire Eo nū
tio pontifex aduersus/ illico dimittere nos ac
aliis traducere animū coactus est · Neq em
falsa erant que de abitu cardinalium nun
tiabantur · Nam illi quidem ex captiuitate eq

tum recepto animo / priuſ / em̄ principem ipſum
equites formidabant / abeundi palam conſiliū
ſuſceperunt. Audiuit eoꝝ ceptum florenti
nuſ quidam ciuiſ / paucis ante diebuſ lucam
miſſuſ / qui tunc preſens ex hoc ipſo occaſio
nem natuſ / pro inuaſo territorio ab equiti
buſ uociferabatur. Ob huiuſ maxime clamo
rem & ſimul ob equitum iniuriam conter
ritus lucenſis / abire cardinales paſſus eſt. lu
ca igitur egreſſi eodem die piſas migrauere.
Spectaculum me hercle duꝝ fuit atoꝝ acer
bum patres cernere abeuntes. Sed acerbior
paulo poſt mihi apparuit curialiū ſeceſſio.
diuidebatur enim multitudo tota. & quaſi ab
uno corpore membra diuellebantur. aliis car
dinales ſectantibuſ. / aliiſ / cum pontifice remanē
tibuſ / plurimiſ uero incertis & uacillantibꝫ.
querelaꝝ & deteſtationū plena erant omnia.
Pontifex haud multo poſt / nouoſ / cardinales creauit
quatuor. Vellem melioribuſ auſpiciis creatoſ.
Nam niſi fallor multa & terribilia impendūt.
Ego pontificem non deſero. Tenet enim me
familiaritatiſ ius / & officium / quod apud il
lum geſſi / a quo ſalua exiſtimatione mea
recedere poſſe non uideor. Affirmo p̄ multa
tamen que hic fiunt / mihi nequaoꝝ pro
bari Vale. —

LEONARDVS Ruffo · Salutem · Audiuisti que hic turbationes coborte sunt · Patres enim / ut iam pridem suspicabar / Pontificem reliq runt · magna profecta ref · a nis fallor / initi um maximaz nouitatum · de quibus refert plū mum quid sentiat ciuitas uestra · tu si quid habebis facias me certiorem · Ego pontificē non deseram / non quod mihi hec probetur cā. Sed quia in familiaritate eius cum fuerim / nō uideor absq; reprehensione deserere illum pos se · Ita tamen prestabo / ut mei iuris sim · nec quemq; offendam · Pontifex post discessum pat cardinales assumpsit quatuor · in quos es ioha nes dominici / quem ragusinum dicunt · uellē melioribus auspiciis creatus esset · Nam int ta ni fallor impendent : per que non esse pre stet quam esse · Vale : -

LEONARDVS · P · emiliano Quo in statu res nostre sint · Quantisq; agitemur uel potiꝰ iactemur fluctibus / te audiuisse & audire quotidie scio · & nunc plenius de zacharia tuo clarissimo uiro cognosces · Quamq; difficile uidetur rem sic referri ac uoq; posse / ut nō multo a ueritate ipsa ac magnitudine tur bationes superetur · Ego autē mix in modū discutior / quod non absum · quod non in aliquo urbano uel suburbano uel demq; in aliqua fil

ua denios inter spilea feraz abditus hoc tempore lam
libris studiis q intus · Qui uis emm locus mihi
iocundus esset · modo hanc existimabilē ruinā
& cineres ipsos cremate ecclesie / quas hic degens
uidere cogor / aspicere cogem non possem · Itaq
& te felicem arbitror / qui uel dei beneficio uel
singulari prouidentia tua iam pridem ab hui
usmodi incendio ereptus sis · & me paz fortu
natum qui nunc in ista uanicula fluctuanti
ac pene submersa / una cum ceteris naufragium
facio · Super qua re te rogo atq obsecro utsi
quid habes quo animum egz consolari possis /
mihi rescribas / & hunc dolorem uel eruere uel
lenire tua sapientia & facundia conere · Hoc ego
a te expecto · Marinum catauellum & zachariā
nostz uiros prestantissimos mirifice diligo · sed
ut minus frequens quam commodio familiarita
tis nostre postulabat / cum illis uersarer / tempo
ris condicio & rez turbulentia coegerunt · Vale
& me dilige mi iocundissime petre

LEONARDVS Nicolao · S. laurentio quem mi
hi per tuas literas comendasti / Scribo ut ne
gotia eius processere · Omnino illi cupio satisfa
cere · Sed genus peticionis paz per exorbitat ·
De negotio autem fesulano animaduerti quan
to studio annitaris · Itaq & ego in ea re tibi
morem geram · libros q uos mihi misisti accepi
bari Vale ·

e quibuſ uolumen illud ariſtotiliſ pergratum eſt.
aliud uolumen nec multū cupiebam priuſq; ui
derem : & poſtq; uidi confeſtim ſaciatuſ ſum.
nec puto mihi agreculo barbato ſatiſfātum dii
illum perdant uale.

LEONARDVS Nicolao .S. d. Plureſ hiſ diebuſ
late mihi reddite fuerunt epiſtole omneſ fer
me comendaticie . quibuſ in reſpondendo tard
ior fui : ignoſce precor non occupationibuſ req;
agendaq;, que nulle in hoc tempore ſunt : ſed p
turbationi & egritudini / quibuſ aſſidue miq;
in modum diſcutior . Eum quippe in locum
reſ deductaſ cerno, ut neceſſariū ſit merore
confici, & quaſi conſternari . amiſſa iam ſpe, ac
in peruſ labentibuſ in diem rebuſ . Sed hiſ omiſſiſ
que accuſari faciliuſ quam emendari poſſunt,
breuiter reſpondebo . Quantum ad feſulanum
a negotium actinet / Vacabit quidem eccleſia,
Sed tamen illi ipſi qui priuſ tenebat dabitur ī
comendam . Sic enim in cunctiſ quoq; memo
riam teneo factitatum recordor. Itaq; non ui
detur hanc curam in preſentiaq; ſuſcipiendam
eſſe . & qui aliter exiſtimat / conſuetudinem mihi
crede ignorat . Ego tamen paratuſ ſum quoq;
a in caſu huic ſtudium & diligentiam adhibere.
quoniam & iuſtuſ uacationiſ eſt moduſ, & non
omnino inuſtum deſiderium . Nam alteq; illū,

qui per ruinam alteriuſ ad generalem beſtiali
tatem aſcendere cupit: utinam mihi adeſſet
poteſtaſ / non de monte carmelo / ſed de cancaſo
precipitem deiciundi. Neminem cognoui adhuc
uiz bonum: qui huiuſmodi pompaſ & infamaſ p
hanc uiam ſibi ultro oblataſ non repudiaret. ne
dum ambiendo & flagitando perquireret. Avi[a]
iduſ octobriſ conſtitui ad quaſ petriolanaſ lauan
di cauſa proficiſci. eroq; fortaſſiſ ibi octobrem
totum. deinde conſtituam quid mihi infutura
hieme ſit agendum. Si qua ratione me explic
are ex hac procelloſa tempeſtate poſſem / libenter
ad uoſ tamq; in tranſquillū aliquem portum me
reciperem. Nam hic manentem multa undiq;
conturbant. Primū / iſtiſ non obſequor / ut ipſi ef
flagitant. Sepeq; aduerſuſ eoz uoluntatem
contumaciter repugno. nec quicq; exequi nolo /
niſi quod mea equitaſ paciatur. Alii uero preſta
teſ uiri qui nuper ſeceſſerunt meam hanc morā
grauiter & iniq; ferunt. preſertim cum colle
ga mea hinc nuper abierint. & quidem in ſalu
tato hoſpite. Itaq; utriſq; diſpliceo. iſtiſ quod
non facio. illiſ quod non habeo. iſtiſ quod non
obſequor illiſ quod non ſequor. In huiuſmodi mo
leſtiiſ conſtitutuſ quo me uertam neſcio. Omnē
huiuſmodi deliberationem in reditum meum ab
alneiſ reſeruo. deuſ bene uertat conſilia noſtra.

senis xv· kal' octobris

LEONARDVS Nicole Vem aretium kal' ipsis de cembribus · Sumoꝝ hic moram facturus do nec aliquid á poggio rescribatur ; qui instructo atoꝝ doctus de omni cura & cogitacione mea aduos profectus est · Circunspicite diligenter omnia queso · ut maturius quid agendum mi hi sit statuere possitis · Vale · aretii · ii· non· decēb

LEONARDVS S· d· Nicole· Quod ad me ita scribis, quasi ad hominē dux ac nimium pertinacē qui nec ab amicis moneri possit · nec persuaderi sibi permittat · uehementem mi dulcissime ni cola admirationem suscipio · Nam quis me facilior & ab omni abstinatione duritieꝝ remotior · Quis amicoꝝ sententiis morigerator & obsequē tior umoꝝ fuit · Atoꝝ ego nuper senis poggio no stro commisi, ut consilio tuo & ceteroꝝ amicoꝝ quid in illo negotio per me agendū foret sta tueretur · Aquo tamen nec areti per multos dies expectans, nec postea arimini tam diu iā cōmoratus, ullam neoꝝ licteram neoꝝ nuntiū cum quotidie anxius expectarem & ex illo to tus penderem accepi · Non poteram in hanc sus pitionē adduci, ut poggius in re mea presertī tam seria ac tanti ponderis torperet · ac per negligentiam labi tempora sic periculosa pa teretur · Vos potius arbitrabar deliberabūdos

& ambiguos propter difficultatem consilii & in
certitudinem rey futuray expectare ut ali
qua inde firma spes / nobis ostenderetur. Tu
ergo inde ac mature cum ceteris amicis nostris
delibera. kl feb arimini

LEONARDV Riccio. S. Vocauit me hodie c se
nensis ac uehementem querimoniam mihi
aduersus germanum tuum exposuit. Quod
burdegalensi londonis obuiam exisset. quod ipm
postea omni reuerentia & obsequio honorasset.
quod in presentia regis & alibi cum multa cō
tra pontificem dicerentur ipse presens & aud
iens numquay restiterit. quod hystoras que p
pontificem eidē transmisse fuerant, nūquay
ostenderit. sed tacendo illius calūniis quasi
consentientem se prestiterit. Addit etiam p
eum esse factum ut iohanni cincio equiti
britanno & metensi episcopo / Qui pontifi
cis fauebant partibus fides derogaretur: de tec
tis eoy consiliis apud regem. Hec etiā se acce
pisse ex hysteris ueneti cuiusdam / qui londo
nis negotiatur affirmat. a quo comendatiōe
germani tui sepius iam susceperit, ltraq; nō
dubitare se quin & hec que superius dicta sūt
& alia insuper multa de quibus ille non scri
bat / contra honorem pontificis fuerint ab eo
peracta. Hec senensis ad me tanquam ad ho
alneis reseruo. deus bene

minem tibi arctiori uinculo coniunctum cū
indignatione quadam exprobauit. ego os dicē
da pro tempore uidebantur respondi. feci os
meo solito more, ut ad mitigationem ira co
natus omnis adhiberem. Sed tu uide quid
agendum putes. Mihi quidē ad mores isto
& conditionem loco in quibus anconitana e
clesia est, mentem uertenti, maior formido
incumbit. Intelligis quid dicam. Quare pru
denter & mature consilium sume. Arimini
kl feb

LEONARDO Nicolao. binas proximis dieb
abste literas accepi. Sic tamen ut quas tu
prius dederas, mihi posterius redderentur.
In primis que hodie mihi reddite sunt, intel
lexi amici tui qui ut deo seruire sine inopia
possit, episcopatum desiderat oppulentum, ex
imiam cupiditatem & immaturam procul du
bio festinationem. Ato ut huic parti ante oīa
responderam, nec amicum tuum uix utio
bonum, sed minime ut mihi quidem uidetur
astutum, spe uana deludi permittam. primo
scias de priuatione illius quo describis, nulla
omnino in hac nostra curia fuisse aut esse
mentionem. falsumo rumorem ea de re uesti
ras ad aures permanasse. Illud preterea haud
quamo tacuerim. quod tuam & suam prudē

tiam fugere non debet · inhuiusmodi promo
tionibus episcopoꝝ necessarium esse ut aliq
ua diligens & operosa preparatio antecesserit
per quam animi eoꝝ qui dare possint ita
dispositi sint ut dare uelint · Huius ergo
preparationis & oportune & necessarie &
sine qua qui sperat / solide ac uane sperat:
in hoc amico tuo ego nihil uideo · & si per
me uerbis dum taxat fieri posse credatis
in hoc tempore / & in hac tanta florentinoꝝ
ciuium multitudine / quibus aut pro ad
uersa inclamatione medicata ut ita dixerim
offa precludende sunt fauces / aut pro fau
ore ac nauata opera gracie referende / ue
hementer erratis · Aude aliquid breuibꝰ
gravis & carcere dignum / Si uis esse ali
quid · probitas laudatur & alget · Hec ego
scripsi liberius · ut intelligere possitis / aliter
per uos super hac re istic uigilandum & pro
uidendum esse · Nam quantū ad me acti
net / paratissimus sum · Sed hoc non satis
habet uirium in hoc tempore / tantaoꝝ am
bitiosoꝝ hominū cupiditate · quare faciat
ipse qui petit / ut aliquo memorabili obsequio
aliquaue insigni re gesta / nomen eius apd
pontificem comendetur · Medio posuit deꝰ
omnia campo · nec sedentibus corone sed
dineis reseruo · deus bene [illegible]

pugnantibus traduntur. Quod autem in eadē
epistola scribis / tibi meū adhuc consiliū
uehementer placere / est id mihi quidē ut
ita existimes pergratum. Sed nicola noster
contra sentit. Poggius uero ad utrosq; musat.
traq; illud orati dicere non immerito possū.
Tres mihi conuiue prope discordare uiden
tur. Posoentes uario multum diuersa pala
to. Nunc uenio ad alias literas tuas. Ex
pecto epistolas quas mihi uberioris pro
xioris q; polliceris. quibus uellem ut de sa
lutato mihi responderes. quando poggius
noster ut dudum apollinis delphici oracu
lum obmutuit. Vale arimini idibus feb.

LEONARDVS Zuccaro. S.P.d. Vellem in
terdum mihi scribere / & que istic agant /
Que ue sperentur notum facere / tua sollita
diligentia curares. Ego arimini sum. uer
tamen ita sum / ut meus sim / & meo arbitri
o non alieno uiuam. Nihil enim facio / ni
hil scribo / nisi quantum mihi placet. Pla
cet autem tantum / quantum tu nosti. N
ulla adhuc littera mea / ne unus quidem a
pex conspici potest / de quo quisq; in hac
miserabili diuisione possit querimoniam ad
uersus me iustam habere. Adeoq; nota est
omnibus hec integritas mea. nihil ut omīno

mihi quod ad hanc diuisionem spectet deman
detur · Processus & huiusmodi pestilentias: nec
legere: nec scribere, nec ubi legerentur, scribe
rentur ue adēc umq̄ uolui · que res multū
ad utilitatem & graciam mihi obest · Sed ob
sit quantum uult · semel decreui ita fore in
curia, ut neminem ledam · si hanc integrita
tem seruare mihi liceat: morabor · si non licu
erit: confestim abibo · Vale ~

LEONARDVS Nicolao · Salutem · Egisti mecū
pro cetera tua diligentia, & uetustatq̄ rep
eximia cura, ut si quid antiquitatis arimini
re periret tibi notum facere per meas lite
ras meas curarem · Quod postq̄ intellexi: tā
& si antea sponte mea satis accurate uisendi
studio cuncta lustraueram: tamen cognito
desiderio tuo arimini rursus urbem · omniaq̄
perscrutatus sum · & quam diligentissime po
tui singula prospexi: ut tue quam acculatis
sime satisfacerem uoluntati · Est autē ariminū
ut te ignorare minime arbitror populi roma
ni colonia: antiquissima quidē, ac celeberrima ·
Sed euenit in hac, quod in ceteris antiquis ur
bibus euenire solet: ut reliquie ac monumē
ta quedam uetustissimq̄ opeq̄ conspiciantur,
ueq̄ ita ruinis quassa, ac uetustate ipsa con
sumpta, ut nec cuius figure nec ad quem usū

Arimin.

fabricata fuerint / quamuis diligentissimus
prospector queat agnoscere · Duo tamen nota
bilia & prestantia antiquor opes monumē
ta: que pene adhuc integra supersunt / dig
na annotacione & usu spetiosa / tibi quam mi
nus inepte potero describere conabor. Porta est
sublimis ac magnifica / lapide quadrato · & di
ligenti artificio perpolita · cuius antiquitatē
ex hiatibus superne incisis coniectare licet · Quā
quam enim ex parte quadam disiecte: tamē
& consulis mentionem habent: & diptongi
quedam secundum antiquam scribendi nor
mam: ut pro uiis meis / & pro celeberrimis
celeberrimeis / more grecor / qui non numquā
huiusmodi diptongo utuntur: scripte legant.
Huius uero porte turres latera: turres due utrī
q; munichant / quas tamen quia non item ex
lapide / sed ex latentio fuerunt: iam antiqui
tas pene totas assumpsit · habes unū monumē
tum · nunc aliud accipe / non minus insigne.
Pons est ex marmore ornatissimus ac pulcerri
mus: quem ut licitere ab utraq; sponda docēt
incise: diui augustus & tiberius dedere · fieri
potest: ut alter inceperit / alter absoluerit · uel
ut ab altero destinatus: ab altero sit perfectꝰ
Quomodocunq; sit / pontis structura est per ma
gnifica · marmora undiq; decorant · quatuor

nō. duo monumēta Arimini existere.

De porta Arimini existente.

Celeberrimeis & celeberrimis.

De ponte apud Arimini existente

m alueo pedes habet · arcubus quinos ripas co
iungit · latitudo est satis ampla · ut bine quadri
ge aduersu citate / se inuicem non impediant ·
& uia insuper ab utraos parte: per gradus
paulo altiores secundum parietes / qua pedibus
iri possit / reliquatur · Parietes uero ipsi ex mar
more sunt · per hunc modum facti · Singuli
lapides deincepsi positi: per latitudinē recti /
& a summo teretes: suo tantum pondere mo
les subnixi / uiam utrinos muniunt / & po
tis oras claudunt extremas · Quod autem
pro magnificentia eius operis maxime noto:
longius transripam ab utraos parte struc
tura pontis eodem ornatu faciesos proten
ditur · ne mutacione aluei fallere / aut cir
cūuenire amnis possit · Via autem á ponte
strata fuit lapidibus illis quibus circa urbē
romā multa itinera strata fuisse cernuntur ·
extantos adhuc reliquie quedam · lapides os
ex eo genere passim iacentes pluribus in locis
conspiciuntur euulsi · Ex hiis uero duobus
monumentis satis aperte iudicari potest: hāc
urbem priscis illis temporibus maioris ambi
tus quam hodie sit / non fuisse: sed aliquanto
etiam minoris · Nam ea ex parteos pisauy
ac fanū fortune spectat: antiqua est porta
de qua supradixi: & ex opposita regione oppi

di: qua rauennā uersus itur / pons est augusti
& tiberi super flumē quod urbē ablunt. Alius
rursus ex ptibus tam uersus mare quam uer
sus continentem menia cernuntur uetusta /
a quibus productum esse pomerium constat:
& spatium antique urbis additamento non
paruo amplificatum. Quod si quis forte nō
putat hanc quam dico puntatem: illi tam cre
bre apud istoricos mentioni ac celebritati hu
ius loci conuenire: maioremq; & amplioremē
fuisse contendat: is cogitare debet ob oportu
nitatem huius potius urbis / que extremis ita
lie horis sita gallisq; finitima accomoda erat /
quam ob magnitudinem eius tam frequen
tem mentionem haberi. Illud insuper consi
derandum est / quod plerosq; non satis eruch
tos interdum fallit: aliud urbem significare /
aliud ciuitatem. Vrbs enim est solum edifi
cia & menia. ab orbe quod locus cingitur ap
pellata. ciuitas autem est congregatio homi
num iure sociatorū / et eisdem legibus uiuēē
tium. Vnde bonus uir ut aiunt stoici / ex ur
be quidem pelli potest / ex ciuitate uero non
potest. Vt licet urbs ipsa pua fuerit: ciuitas
nihilominus maxima & amplissima fuisse
poterit. Neq; enim multum refert / ut op
pinor / intra urbem ciues habitent uel extra.

Vrbs & ciuitas differunt.

modo eisdem legibus unoq; statutis consulto ui
uant · eosdemq; magistratus uereantur · mu
neraq; & honores simul capiant · Perusia &
aretium / paruas fuisse urbes · ex utriusq; anti
quis menibus aperte discernitur · eodem tamē
ciuitates magne & etrurie capita fuere · An
credis multitudinē ciuium / que nunc est /
cum illa que tunc erat aliquo modo comparā
da? dici procul dubio non potest · Quid ergo
erat? & intra & extra urbem ciuitas uocabatur.
In ipsa uero urbe : quod erat precipuum ciui
tatis oppidum : fora erant & iudicia / & magistra
tus · qui cum res postulabat / in concilium ciues uo
cabat · Hoc etiam nomen ipsum ciuitatis at
testari uidetur · Ciere namq; uocare est · Inde
cetus · inde ciues / inde ciuitas · inde etiam illa
composita contio · concilium · conciliabolum · &
alia huiusmodi congregationis uocabula : ex eo
dicta quod multitudo uarie dispersa in unum
conuocabatur · Qui uero aiunt ciuitatem dici
quasi ciuium unitatem · Hi cum pace eorq; dictū
sit · omnino delirant / in scitia literaq; · Veli
namq; ab ipsis audire · num & paruitas di
catur · quasi puoq; dicatur unitas : & similiter
diuersitas & uarietas : diuersoq; & uarioq; unitas ·
Probat insuper illa ratio : quod apud ueteres di
stinctio fit : inter ciues & peregrinos · non ut ho

Perusia · Aretumq;.

De hoc nomine ciuitas & intra urbē & extra dicit. auctor &c.

Ciuitas nō dicit. q; unius ciuium

die facimus / meptissime quidem sed tamen faci
mus: imperitia enim non solum rex sed etiam
uerbox / omnia in hac tempox nostrox fece con
fudit: inter ciues & comitatinos. Peregrinus
rex mimma pompilius rome fuisse dicitur: quod
erat ex sabinis. licet finitima ciuitate: tamen a
liena. & ciceronem non numo mali uoli / propter
in modicam iuditiox potentiam / peregrinum rege
uocitabant. quod erat arpinas origine. Hec dixi
sse uelim / ut quam diuersa sit urbis ac ciuitatis
significatio / non ignoremus. nec admiratiom sit
nobis / si celeberrimax ac potentissimax olim ci
uitatum / paruas interdum urbes: & que tante ce
lebritati fame non uideantur respondere / conspi
cimus. Possem adhoc multa ex antio mis addu
cere / quibus ea que supra dixi de ciuitate & ur
be magnifestissime comprobantur. nisi uererer
ne in re magnifesta tedium ac fastidium pro
lixitas pareret. Sed regrediendū est unde dis
gressus. fui. tamox enim si presens tecum loquerer
facultatem quamdam euagandi licentiox & de to
ta antiquitate loquendi mihi absumpsi: putans
id tibi plus uoluptatis quam molestie alatux.

De urbe Arriminj.

Vrbem igitur ariminū uetustis illis temporibus
minorem alquanto quam nunc sit fuisse ciui
tatem apparet. nibilominus longe maiorem ut
supradixi arbitror fuisse. Ex monumentis aute uetu

stis, duo tibi descripsi, que mihi relatu digna uidebantur. Sed postoꝝ antiquoꝝ huius loci monimentoꝝ facere mentionem institui: & liberiꝰ euagari epistola cepit: non preteribo unum huiusce loci ac pulcerrimum prisce antiquitatis specimen. cui nec ulla molita roma, que imperium terris, animos equauit olimpo: neq; athene, aut siracuse, magnificaꝝ quondam urbium ingentes ruine: quicoꝝ par aut simile in suis hodie reliquis habēt. Est autem hoc non marmor parium: non lapis mumidicꝰ. non phidiacum ebur: non corrinthicū uas. non statua ex ere aut marmore fabricata. non edificium. non pensiles orti. non cochlea colūna, non theatꝝ, non obeliscus, non signū. non tabula, non toreuma. res mute quidem & puerozꝝ oblectamenta: Sed prestantissimoꝝ uiroꝝ, eoꝝ dico quos stupidi legentes admirari & quoꝝ memoriam uenerari solemus, uiuam & animatam effigiem. Viꝝ enim prestantissimum & mihi crede qui quam lentus ac diffidens laudator esse consueriim non ignoras: Viꝝ moꝰ prestantissimum ex illo prisco genere hominum in hac urbe inueni. Carolum malatestam principem huius ciuitatis. Quem ego quotiens intueor, toties mihi aliquem M. marcellum aut furiū

Antiquitas permulta apud Arimina est. Laudat. mō.

Vrbis ornamenta

Caroli malateste. Laud.

camillū / inuſtiſſimoſ bello duceſ / & eoſdem in pa
ce mitiſſimoſ atq; optimoſ uiroſ legibuſq; obtē
peratiſſimoſ intueri · Crede mihi nicolae non
te fallo / nec ipſe fallor · Numq; unū hominē
qui magnitudine animi & ingenii precel
lentia / aliiſq; ſummo duce digniſ uirtutibꝰ
ad antiquoſ illoſ illuſtreſ uiroſ propriuſ mihi
uideretur accedere · Nec tamen nunc áme
in hoc uiro tibi recenſendo / laudationem ora
toriam & dicendi artificium expectes · Iſtiſ
enim huiuſcemodi ornatu opuſ eſt / quoꝝ ur
tutes ac reſ geſte ſatiſ per ſe ipſoſ formoſe
non ſunt · ut mulieres uidemuſ illaſ maxime
fuco · ornatuq; muiti · Que ſua ac uera pul
critudine carent · Preterea nec tempuſ / nec pro
poſitum meum / nec epiſtolariſ / patitur / breui
tas me nunc per rethoꝝ precepta diſcurrere.
& panagericaſ comendationeſ excēpere · Itaq;
illa pretereo que de generiſ claritate · que de
genere amplitudine ac gloria maioꝝ · que
de fortuniſ ac facultatibuſ · ceteriſq; huuſ
generiſ ueriſſime & accumulatiſſime poſſem
ſi in hiſ demouſtrandiſ occupatuſ eſſe uellē
referre · Quid enim actineret ſplendorem
familie ceteraq; euiſcemodi in huiuſ laudem
abducere · cum ipſe quocunq; in loco natuſ fu
iſſet / propter egregiaſ uirtuteſ ſibi ipſi fuerit no

bilitatem gloriam, & amplitudinem parituruſ. Il
lud tantum breuiter & ſumatim dicam. ex
clariſſima huiuſ familia preſtantiſſimiſ ac ſū
miſ uiriſ continua ſucceſſione referta: Sic om
nium ſuperioꝝ uirtuteſ: dei munificentia in
iſtum collataſ: ut quicunoꝝ in ea familia aut
conſilio / aut magnitudine animi: aut ſtrenui
tate / aut iuſticia / aut liberalitate / conſpicuuſ
fuerit / in hoc uno tamoꝝ legitimo omnium ſuc
ceſſore / cunctę huiuſ modi ſuperioꝝ ſuoꝝ pre
ſtantiſſime doteſ appareant. Eſt enim ut mi
hi quidem uidetur. prorſuſ mirabile / quā mi
tiſ ac uariiſ rebuſ hic princepſ excellat. Etp
mūſ in rebuſ bellicis / quanta hic uir gloria ſit
quantumoꝝ iudicio omnium qui rei militaris
periciam habent: excellere putetur / conſentiet
omnium fama / teſtatur. Extantoꝝ reſ ab eo
geſte: magne quidem ac memorabileſ: & ab ipā
adoleſcentia continuatiſ uictoriiſ feliciter cō
fecte: in quibuſ & generoſa celſitudo cordiſ
ad pericula capeſcenda / & inter ipſa pericula
inuictum corporiſ atoꝝ animi robur apparu
it. Rurſuſ ad pacem atoꝝ ad eaſ reſ que ſine
armiſ geruntur ſi te uertaſ inueniet conſilii
maturitatē & prudentiam ſingularē. Quem
hoc uno tanta eſt / quantam & accumen ex
cellentiſ ingenii & multaꝝ ac maximaꝝ rez

Laus a gloria belli.

Laus a rebꝫ
domeſticis.
& ciuilibꝫ.

critus & diuturnus usus maximam in homine
efficere potest. Accedit ad hec: illud meo iudi
cio mirabile, ac nescio si reste dixerim stu
pendum. quod uir in his rebus que a studiis
aborrere uidentur occupatissimus: tantum lic
teratura tua & doctrina pollet: Quantum
perari assecuntur ex is qui uniuersam etate
in huiuscemodi studiis posuerunt. his aditias
illa preclara sine quibus omnis prestantia
in principe deformatur, modestiam, honest
atem, mansuetudine, transquillitatem, regione,
sanctimoniam, integritatem. & hec omnia eg
regia. Est preterea tanto nature munere, ut
ad singula precipue natus uideatur: celerime
legere: uersus facere, soluta oratione elegan
ter dictare: & quod in robustissimo corpore
mirandum est, nec ipse de eo scriberem nisi
de diuo augusto ac de diuo tito uespasiam fi
lio, idem legissem: ta uenuste propria manu
scribere: ut omnes librarios uel adequare faci
liter uel superare possit. Itaq; haud facile di
xerim: robustior an doctior, corpore an men
te ualidior atq; aptior: iustior. an ingemosior,
sit existimandus. Sunt insuper qui felicitate
eius ex successibus rez bene gestaz magnifice
extollant. quod equidem tribuendum puto, cū
industrie sūmi uiri, tum eiusdē iustitie ac pie

tati · Verbum est enim furii camilli · omnia pros
pera euenire sequentibus deos · aduersa sper
nentibus · Nolo quemq̃ ex antiquis prestan
tibus uiris in contentionem adducere · sed
certissime confido / cum de uetustis rebus ame
quesieris / hoc specumen antiquitatis / nec q̃ē
quam fuisse pretereundum · Vale arimini x
kal martias

LEONARDVS · Petro emiliano · S P D Opinor
tibi non satis magnifestam solū / uel etiā
satis probatam esse causam / cur per hosce mē
ses ad te scribere haud multo properarim ·
Cum enim epistolaꝝ officium sit / ut absentis
de iis rebus que apud nos geruntur certio
res faciamus · atq; ego apud eos degerem
quoꝝ opera ac uoluntates a te minime pro
bari sentiebam · cōmitendum non censui / mee
ut litere in quibus presertim nihil utilita
tis ad corrigendā emendendam q; prolap
sam / rē. p. messe poterat · aliquid ut suspitionis aut
offensionis contraherent · Etis enim quia ubi
aduersus quempiam infensi sunt aī / oīs oī
no comunicatio / etiam si nihil habeat nocu
menti / molestissima est · Quam obrem inter
missi equidē ad te scribere · cum tamen amor
erga te meus nullam intermissionē carita
tis aut benuolentie pateretur · Nunc autē

quoniam ex eo loco in quo nihil aliud quā
uis quodam familiaritatis me detinebat: de
creto florentine ciuitatis reuocatus sum: &
iam sine cuiquam offensa scribere posse ui
deor: dabo operam ut quam inter capedinē
abstulit condictio temporis, hanc iam liber &
omni solutus cura animus exsuplēt. Hoc ite
ate qui nsdem ut oppinor rationibus addu
ctus, longū mihi literaz tuaz silentium as
pexisti prestitisti, nunc submota causa censeo
facilitate
faciendum. Sic & quod intermissum est. assi
duitate crebritate oz instaurabimus: & non lō
gi temporis incomodum longa atoz continua
comoditas liniet. uale.

LEONARDVS S. d. antonio. Ingentē uolup
tatis partem peregrinatiūculis meis defui
sse existimo: quod nec florentie nec aretii
tecum esse potuerim. Sed alternatis tempo
ribus dum ego florentiam remigrarē. Sup
qua re uix est ut non putem mihi fortunā
inuidisse: & cum cetera ut optabam prestaret:
hoc unum denegasse: ne cuppiditas mea pe
nitus impleretur. Valde tamen molestus mi
hi fuit te aretii non inuenisse quam florē
tie. Primo quod non quemadmodum florē
tia aretium, sic aretio florentiam petiturus
eram. Deinde quod licet prius esse apud

uenisse, tu aretii fueris-
dū rursus aretiū pe-
tu florentiam

me firmissima de tua probitate constituta opi
nio / tamen ita magnas & egregias laudes ad
mirabiliū uirtutum tuaꝝ in ea ciuitate que
te proximo semestri cum imperio presidente
experta erat audiui: ut longe magis infla
matus sim ad benuolentiā & caritatem tui.
Itaq; ualde angebar animi / facultatem mihi
ademptam tibi / e presēti uestigio gratulandi. fuit enī
profecto uirtus omni tempore admiranda.
Sed etate nostra tanto magis quanto bonoꝝ
uiroꝝ penuria est maior. presertim in mag
istratibus / ubi propter licentiam peccandi absti
nere se difficilius est. Plerisq; enim non tam
uoluntas malignandi de est / quam facultas.
tui uero cum licuerit / non libuit: in eo cognita
& spectata est bonitas. Enarrare quidem nō
possem / quantopere uniuersam ciuitatem inte
conuersam repererim. quam amplissimis co
mendationibus te ac nomen tuū ubicunq;
sermo inciderit prosequantur. quam satiari
nequeant / tam iusticiam / integritatem / absti
nentiam / moderationem / humanitatem / mo
rigeratas. Preterea illa que tibi comunia sūt
cum multis. hoc uero egregiū & ut nunc sūt
mores maxime luculentum: quod te unum
fuisse aiunt ex illo sanctissimo genere homi
num / qui non putaret predam tibi concessā

cum gubernatio ſubiectoꝝ demandaretur. Qui
non uexationem & ſpoliationē hominū tue dic
tioni poteſtatiꝝ mandatoꝝ ſed tutelam & ſuble
uationem tibi cōmiſſam arbitrauere. Nolo quē
quam meis lideris actingere. nec ex aliorꝝ ma
lefactis uirtutem tuam extollere. ſed tamen
uereor ne ea de cauſa hec āte obſuata homi
nes in admiratiōne conuerterint: quod rariſ
ſima ſint huiuſ probitatiſ integritatiſoꝝ exē
pla. Nam uſoꝝ adeo conuerſa eſt reſ. tantum
oꝝ potuit cupiditatum ueſania: ut impunita
tem & predam ſe natoſ extiment, quibuſ ma
giſtratuſ & imperia cōmittuntur. Ac ſi uera
fateri uolumuſ, faſceſ & ſecureſ noſtri tem
poriſ, nihꝫ aliud ſunt quam mercimonia uel po
tiuſ latrocinia, queſtuſ & rapinaꝝ cauſa ſcele
ratiſſime comparata. itaoꝝ illi maxime iuſti
ciam uiolare didicerunt. quibuſ ad iuſticie
tutelam publice arma gladiioꝝ traduntur.
Quo quid peruerſiuſ eſſe poſſit, non equidē in
telligo. Natura enim ita comparatum eſt,
ut in rectoribuſ preponendis, populoꝝ tantū
queratur utilitaſ. utilitaſ punire maleficia. fa
cinoroſoſ abſtere rere. diſcordiaſ tollere. de como
do eoꝝ qui reguntur cogitare. rapinaſ, dampna,
muriaſ, contumeliaſ non ſolum non inferre, ſed
etiam ne alter quiſoꝝ inferat prohibere. Abſti

nō. de magiſtra
tibz hoīm mī.

nō. de ſtatu rectoꝝ
ſpūs dñi gregis.

nentia & integritate in omnibus uti · Quid
ergo scelestius/ quid proditioni similius: quam
ut ea facias ad que prohibenda custos pre
fectus sis · At enim quid sibi habebit is qui
magistratum gerit: an nō aliud quicq̄ nisi labo
rem regēdioq̄ molestias: habebit profecto/ &
quidem rem maximam omnioq̄ pecunia
lucrioq̄ potiorem. Id autem erit honor &
gloria ad quem omnis peccunia compara ta
uilescit · Cui autem hoc non satis est: is nū
quam bonus erit gubernator · Recta igit
pticio fuerit/ ut qui reguntur utilitatēs/ rec
tores autem honorem percipiant · quod & ipā
que fuerunt instrumenta declarant · Quid
enim queso parant homines magistratum
inituri: Vexilla credo & equos & stragulam
uestem · sagulaq̄ & parmas & lofos · ac ce
tera eiuscemodi · que quidē omnia non
peccunie captande / Sed splendoris ac ma
gnificentie sunt instrumenta · At enim mer
cator questus gracia proficiscens/ nil secum
tale defert · Sed libros & calculos · lucri igi
& honoris querendi diuersa admodum ratio
est: diuersioq̄ apparatus · que duo nunc pleri
q̄ confundunt · Adhuc & peccuniā cun
cta referentes · perinde in magistratibus/ ut
in mercimoniis questuosi · Tibi igitur gratulor

& bona administra
tio honorem cōsequitur ·

qui uex iter ingressus · non quantum pecc
unie sed quantum laudis ex magistratus re
ferres cogitasti · Quem neq; cupiditas animi
abratione distraxerit neq; superbia ab eq
uabilitate · Itaq; non iam alium tibi imitā
dum proponam · Sed ut te ipsum imiteris
exortor · Nihil enim tibi deerit ad laudē ·
si te post hac prestiteris quam similimum tui ·
Vale

LEONARDVS Ruffo Salutem · Ad iii· nonas ap
rilis cum pisas uenissem / obedient patri
bus qui per crebras me literas euocarant :
offendi rem concilii opinione meliorem Ita
frequens iam multitudo coiuit · & quidem
excellentissimoꝝ hominum : tanquam in dies
singulos cumulatur · omnibus undiq; conflu
entibus / ut uix sufficitura hec urbs magni
tudini conuentus uideatur · Collegio autē
patꝝ nihil humanius / nihilq; uigilantius ·
Expectantur britanie episcopi · qui cum bur
degalēn prope diem affuturi dicuntur · Proces
sus interea legitimi fiunt / aduersus pontifi
cem nostꝝ · Orem duram · sed tamen necce
ssariam · quando ille post malos suasores a
tiens · promissa iurataq; comtempnit · Alama
num archiepiscopum pisanum propinquā
tum hominem omni laude dignissimū / eo

uenio frequenter ac de te sermo nobis creber est.
Hec tibi scripsi potius ut lictoras tuas elicerem
quam ut quicq̃ haberem : quod magnopere no
sce te uellem . Tu mihi aliquid prolixius rescri
bas rogo . presertim de studiis tuis / que multo
malim quam acta concilii perdiscere . Vale .

LEONARDVS . Nicolao . In hac ipsa hora cum tibi
scribere pararem : lictere tue mihi reddite
fuerunt . Primo igitur dicam quod dicturus
eram : deinde tuis respondebo . Bar . cremonēsis
mihi hodie adfirmauit / se ciceronis epistolas ex
uetustissima lictera repperisse . Comtempsi pri
mo . mox cum magis magisq̃ asseueraret : com
festim domum eius uisendi studio me corri
pui . quo in loco mihi ostenditur uolumen : an
tiquissimū sane / ac uenerandum . Sed dum au
de euolo . ac singula scrutor / inuenio epistolas
ad brutum & ad q̃ fratrē . eas uidelicet ipsas /
quas habemus . & septem dum taxat ad attic̄u
libros . fuit id minus q̃ optarem . Sed tamen
oppinor aliquantulū meritlucri ad nostras e
mendandas . Illud satis constat / quas antea ha
buimus ex eo uolumine non fuisse transcrip
tas . cum ibi non plures q̃ septē ad attic̄u
libri . nos ut oppinor xiiii habeamus . Nonū
marcellum dicit se in dies expectare . Hec ti
bi nota constituera̅m facere priusquam . Nunc ad

literas tuas. De libro eligendo: utq; uis eligas bene erit. & quos meo nomine habes habebis ue, queso diligenter conserua. De augustinia no autem negotio literas uberioris expecto. Georgiam per hunc ricii puerq; tibi mitto. Tu si cōmode fieri poterit, dabis operam ut quam celebriter transcribatur. Vale pistorq;. kl' nouemb

LEONARDVS. Nicolao. quod de agatho—cirio scribis; me quidē in ea re minime respondere tibi aperte queam proibet consideratio antiqui brarii: quem nec cicere honeste, nec una retinē comode possum. Suspicor tamen hunc per se e migrandi consilium sumptum. Quod si faciet: continuo agathocirium uocabo. Gracchum uitam legit nunc antonius lusciuus. cum eam perlegerit ad te deferetur. Cum hec superiora iam exarrassem: alie mihi literē tue delate fuerūt, quas xiii kl' martias ad me dederas. De agathocirio satis supra expressi. De gracchō quid cicero scripserit, non ignorabam. & est uaria apud illum relatio: ut alibi deprimat illos alibi tollat. Nec id mirq;, cum & illorq; acta fuerint uaria. Ab optimis enim initiis profectos, ō tenciones ciuiles longius euexere. ut sint que laudari & que dampnari possint. Ego tamen de his alias ad te referibam plenius. hec satis ad literas tuas. Sed tu accipe que apud nos nouo

ra . Iohannes / grecus miles bononiam uenit / ad
xi kl' martias . Secum habet demetrium / non
pohorchitam sed pohorcomenon . & gnam
num ueronensem . Hic ut gustare primo
aduentu potui / iuuenis est ad prime erudi
tus : & qui tibi placere non immerito possit .
Miles satis habuit uestes portare . que apud
eum leuissime sunt . Nam libros quoniam
grauiores esse uidebantur / animo reliquit
Manuel uero crisoloras nescire se aiunt ubi
terrarum siet . Coniectari tamen illum in
pania esse . Vale

LEONARDVS Nicolao . Valde cupio mee ut
aliquando liceret tibi fastidio sint . non ob im
concinitatē : nam id aduertat iupiter . Sed
ob nimiam crebritatem : quod tamen nescio
an umq̄ continget . Etnarinus tibi presto
aderet quam presentem intueri ac perspi
cere licebit . Expectas iudicium meum : ego
& alias scripsi adte / & nunc etiam magis
confirmo : eruditissimū mihi uideri . & quē
tu probare non immerito possis . Illud per
molestum est : quod miles libros multos secum adtu
lit libros multos . Graues esse putauit . Ipse uero
decreuerat nihil propter leuitatem secum afferre
Quare prpius
traq̄ illos obmisit . Vestes autem uero nequaq̄ grauis
homines dignos adbulit . concursat . curia ridet .

Quare populus concursat. curia ridet. ego di
gito compesco labellum: & quo me uertam nescio.
Vereor enim ut nunc mores sunt, ne ut olim
calden ex orbe roma, ita nunc greci ob has in
eptias e curia pellantur. Mitte queso eos, quos
iam pridem flagitio codicillos. pro religioso aut
illo qui codicillos religionis p[ro]fessus exire cupit,
miror te usq; adeo uehementer anniti. Quasi
uero eius desiderium aut honestum aut tolle
rabile uideri possit. Nam quod causas allegat:
uelamenta quidem illa, sunt inconstantie & ua
cillationis. que quem tu hec eadem allegare nō
putas: itaq; ne me roga queso. Sed siue rog
abis siue non: ego tamen nihil agam. Vale.

LEONARDVS. Nihil mihi longis usum est quā
ut lucteras tuas, quidem intermissas recipe
rem. Quamq; leniebatur desiderium me
um spe propinqui redditus: quem in dies sī
gulos distuli & adhuc differre non desino.
Nunc ad rem pro qua pontifici maximo sup
plicari uoluisti breuiter & pauca respondeo.
Omnia ut spero consequemur secundum sen
tenciam. & quidem intra paucissimos dies
Data est enim forma ut ego cuncta in libe
lum redigam, atq; una cum florentino car
dinali is est zabarellus noster, discutiam: &
censeam quid agendum sit. Non ego dubito

nicholao

quin ita arbitremur ut uos ipsi optatis. Vna dū
taxat & res admiratione pontificia dedit. quod
religiosos ex obseruantia beati augustini dicit
sibi antea inauditos. Sed nisi fallor id non ob
erit. uel quia reperiemus exempla uel quia
etiam si opus sit/bonis in rebus nouum exem
plum laudabiliter instituī posse faciliter persua
debimus. uale.

LEONARDVS Poggio S. Ad xv. kl' april' aretio
rediens deflexi iter in patriam tuam. ibiq;
parentes tuos uidi. utrosq; sane incolumes. De
sorore autē nuper nupta: itemq; de ceteris
tuis prospera mihi retulerunt. Itaq; summa
tim scribere tibi possum more maiorū: reste
sunt apud te omnia. Inde florentiam reuer
sus suscepi abste literas/quibus & si longiori
bus uigiliis ita confectus ut dormire quam
scribere prestet: tamen ut potero respondebo.
Primum igitur quod zucarū nostrū/uir omnīu
suauissimum/facete ut solet dictitare scribis: me
quidem ut patrimonium consumarem abīsse:
se uero remansisse ad patrimonium consu
mendum. id aperte scias uerū non esse. Ego
enim non matrimonium dum taxat/sed pa
trimonium insuper unis nuptiis consumpsi.
Incredibile est quā multa impendantur. his no
uis & iam ad fastidium usq; deductis morbo.

Nec ego nunc sane de conuiuiis loquor · Quamq̃
acta est illa res áme non tribiis disparibus, nec
unis sed pluribus · & aderat insuper pinciul cy
tharedo nobilis. meministi opinor eiusdem qui apd'
mulieres q̃ndoq̃ in conuiuiis querebatur qd'
ille sederet, cum pinciul rectus staret · Hinc
tu frequentiam existimare potes · Vacue feci fori-
& aromatarias, tabernas, cocos, fartores, aucu
pes · notos & ignotos pariter fatigaui · Vex hec
licet sint magna, tamen non sunt magna · pro
pterea quod rumoris plus habent quam impe
se, & plus strepitus inferunt quam damni · Sed
illa intollerabilia, quod uestitu mundoq̃ muli
ebri, nullus est finis · Vellem ut romani tui isti
quibus ex uetere gloria nihil preter inanē
iactantiam remansit, aur, argentū, purpurā,
margharitas, & ceteroq̃ ornatum florentinaq̃
mulieq̃ conspicerent: ut desinerent, aliquādo, tam ab
surde de se ipsis opinari · Sed hec zucarus
noster efficacius redarguet · nos ad reliquam
partem litteraq̃ tuaq̃ accedamus · Quod e
nim queris quem admodum apellare me in
hac noua mitia debeas: res gestas, meas, tibi breuiter
exponam · tu postea ut dignum putaueris uo
cato · Similitariter loqui oportet, quoniā
& tu hanc nouam militiam dixisti sic acci
pe · Castra ad que capienda ueneram: prima

· nō · furetū respondeq̃

uigilia adortus / expugnau · victoria fuit nō
mcruenta · in illis ergo castris nunc mſideo
O uamoꝝ die quidē uagor latiſſime · nocte
tamen in illa ipſa castra reuerſus / per uigil
ea custodio · itaꝙ tu siue ducem / siue tri
bunum / siue centurionem / uti libet apella ·
Si tamen audieſ me / caligatum militem uo
citabiſ · non á calligiſ · nam illaſ lectum in
greſſuruſ ſtatim depono · Sed a caligine
oculoꝝ · Hic enim iam uigilaui / ut ſingula
mihi proſpecta / bina uideantur · Vale & zu
caꝝ noſtꝝ meo nomine ſaluere iubeto nec
uale florentie xv kl' aprīt

LEONARDVS Nicolao · Scripſi nuper quid
actum eſſet quid ue ſperarem de nego
tio caſtaneano · poſtea uero cum eſſemuſ ī
ſumma ac firmiſſima opinione confectum
iri : Supuenit oliuetanoꝝ importuna poſtula
tio · Statim illi ad me per pontificem reiecti
ſunt · ac ſubinde ſimul auditi · Ab illiſ pro
pinquitaſ locoꝝ & multaꝙ hactenuſ perpeſſi
ob uicinitatem fuerant / dicebantur · ego q̄
cauſe noſtre pro futura exiſtimaui in me
dium protuli · nec pretermiſſum eſt á me
quicoꝝ · Nam & conformitatem regule & uo
luntatem prioriſ ſe ſe ac locum ipſum ſubi
cere cupientiſ : & deſiderium inſuper tuum

& tuoꝝ / & alia cuncta pro ut tempus patieba
tur explicui. Nec fore uicinitatem ab illis ꝑ time
scendam. cum pro malis bonos. pro neglectoribꝫ
regularis obseruantie. cultores professores oꝝ
forent in posteꝝ habituri. Tandem ut orato ꝯ Pádoo
res uocant admiscui. pontificem enim obte
status sum / ut meum hoc negotiū putaret.
iis si quidē amicitie uinclis adstrictā esse
coniunctionem nostram. ut nihil posset ab
eo / presente me / contra rem tuam statui.
quin contra honorem existimationemoꝝ meā
constitui uideretur. Auditus sum diligenter
á pontifice. maximeoꝝ eum mouere uisa est
ea pars / inqua coniunctio nostra allegabatur.
Demoꝝ oliuetanus palam edixit / se multo te /
nihil factuꝝ. proinde si confiderent iustitie
postulationis sue / tibi id persuaderent. Nam &
tibi postea fore persuasum. Cum ergo illi oste
derent se apud ꝛe hoc facile impetraturos esse. &
dicto pontificis acquiescerent. postularunt ut
supersederetur in causa / donec tecum agere
possent. quod non repugnante me illis conce
ssum est. Tibi itaoꝝ tributus est honor meo
iudicio maximus. Quid enim mauis esse
potest / quam á pontifice ipso á te reici. Dicas
ergo quid nunc agam. Primum rogo te /
ut quod deo futuꝝ acceptꝰ sit / id sequare.

Deinde per tuas literas pontifici scribas / quid ue
lis. Nam id fiet. Nec est quod scribere formi
des. Ita enim scribas / ut si adme. Vnum ꝑterea
non reticebo. Zabarellus noster / contra atq;
ego opinabar / totus pro oliuetanis est. Et affir
rmat se episcopus florentinus / cum esset locum
ipsum oliuetanis concedere statuisse. ac si diu
tius in episcopatu ꝑseuerasset / procul dubio
fuisse factuꝝ. quod pontificem ex certo am
biguum reddidit. habes omnia. Et supersede
bitur in causa. nec te multo oliuetanis dabi
tur. Tuas literas expectamus. Hec que ate
scribo aliis quoq; / qui una tecum scripserunt
referre poteris. Ego propter occupationes res
pondere illis omitto. Vale viii kl' ianꝰ rome

LEONARDVS. Nicolao. quotiens abste literas susci
pio / tociens stimulos suscipio ad studia hetera
ꝝ. Et enim studia mea in hunc locum deducta
in quo neq; sotium aliquem neq; peritum ea
dem / reꝝ / inuenire possunt / fatiscerent utriq; ac ue
luti arescerent / nisi tu per tuas literas uelu
tis fascis quadam refrigerato ingenio admo
ueres. Per hos igitur dies cum otio habundare
orationem eschinis in tesiphontē latinam fe
ci. Vtinam adesses. ut una illam legeremus.
Et utilitas quidem duplex proueniet. Nam cū
per se ipsa est luculenta: multisq; rethoricis

ornamentis picta: cum oratio illa demostenis q̄
olim conuerti quia huic respondet / multo erit
illustrior ex huius cognitione. Quo enim pac
to excusatio placere potest / si accusatio ignorē.
Hanc ego pretuli ciceronis uite: quod ista ora
toria nescio qua ratione me plurimū oblec
tant. Atq; ut totum scias / libz hic habeo nu
llum / preter hec ipsa que conuerto. Egres mi
hi interdum obest. nam sepe de urbis am
bigens: ad quem recurram / habeo neminē.
Hem me suspensum habuerunt duo. de quibus
te libroz diuitem consulam. Aran greci di
cunt / ut ita loquar maledictionē. Id uerbum
mihi non placet. quia nec elegantiā / neq;
dignitatem neq; sonum habet. Dixi igitur ī
precationem. Tu uide queso liuium / ubi federa
pficiales sollempnibus uerbis peragit. Ibi opi
nor aliquid inuenies quod nobis ad expressio
nem hui⁹ uerbi sufficiat. Preterea enages
greci uocant / eos qui aliquo terribili maximo
q; deoz iudicio sic affecti sunt / ut nec qui cū
ipsis / nec qui cum illis uersantur prospez qc
quam esse possit. Hos mihi quo nomine appe
llem non sane occurrit. Nam pollutos aut ī
faustos dicere non omnino placet. Tu uide &
sapientiores / ideſt libros consule. Hiteras cauti
nostri legi / gaudens capram nostz esse non

De hac dictione
Ara apd greces m.
et quo. Latine dici
possit. nō.

. Enages.

non incolumen modo, uez etiam in culmine Po
stoz hec scripseram: occurrit mihi, ut pro a
ra execrationem diceremus. id oppinor bonū
fuerit. Vale.

LEONARDVS. Nicolao. Cicero cum has oratio
nes, quas ego latinas feci, conuertisset: addi
dit proemium quod perditis orationibus ex
tare nunc etiam credo. & si non erro. uideor
meminisse. Hoc ego uelim diligenter quesitū
ad me mittas. ut quantum ualeo me summo
uiro propinquum afferam. Placebit tibi eschi
nis oratio Est enim

QVale. Subdam tibi nūm locum oratorie
dictum ab eschine: ut aliquid degustacionis
tibi reda prebeatur. Post redargutionem mē
dacii cuiusdam sic inquit. Et enim hoc de
mostenes uero quando mentitur: primū cū
iure iurando mentitur. sibi euerhonem in
precatus. Deinde que clarescit numquam
esse futura, ea asseuerare audet. dinumerat
dies & tempora. & quoz corpora numquā ui
dit, eoz nomina enarrat. imitans eos qui
ueritatem dicunt. Quam obrem maximo di
gnus est odio: quod improbus cum sit, bonoz
signa corrumpit. His dictis decretum scribe
legendum tradr. prolixi? quidem iliade. uanius au
tem quam uerba que dicere consueuit. & qua

pcipuū hī. Nā alii q̄ndo mētiūt. obscura & indet
minata dicē conāt. re
dargutionē formidātes.
Demostenes.

uita eius · plenum sepe rez numoꝫ futurazz
& exercituum numoꝫ delegendozz Abactis itaoꝫ
uobis longe a furto suo / & per uanas spes suspē
sis : & reliqua · Item alio loco dicit · Hic ego uni
athemensis adulator eximius / cum per charide
mi speculatores mortem philipi primus cog
nouisset : turpi mendatio sompnium deoꝫ sibi
finxit : quasi non charidemus / Sed iupiter &
minerua hoc sibi nuntiassent · quos postridie p
iuranſ secum loqui p nostem / & futura pre
dicere affirmauit · ac septima die post mo
rtem filie / ultissimus iste : an luctus imple
tos / anteoꝫ iusta fecisset : corona & alba uestē
assumptaꝫ immolauit · cum illā admisisset / que
prima ac sola patrem ipsum nuncupabat · Nec
in fortunium obitio : sed mores discussio · Qui
enim filios odit & malus est pater : numoꝫ
bonus gubernator populi esse potest · Nec ſ
qui familiarissima & carissima corpora non gli
scit & fouet / umquam uos alienos pluris existi
mabit · Nec qui priuatim est malus / numoꝫ pu
blice bonus esse potest · Nec qui domi est inpro
bus : in macedonia atoꝫ legatione probus foret ·
non enim mores / sed locum mutauit · Tota oro
plena est his luminibus · Tu unde hanc degust
ationem & cum nicola nostro publice exami
na Vale aretii kl septembris ·-

lib c

LEONARDV Nicolao · Quantam leticiam uel po
tius uoluptatem mihi attulerint lectere tue
in quibus cho illum gracias circa pue descri
pisti · uix satis dicere aut explicare ualerem.
Deus faxit / ut hec tua auguria non frustra sint.
Quod uero totam fidem tuam ei prebuisse dicis
gracias ago · Quod apud te nihil remansisse /
id fieri nullo modo potest · Est enim fides diuma q̄
dam res & amplissima · Quam ut maximam ali
cui prebeas / ita maximam habeas · Nihil deperit
eius prebitione · nec dando alteri minuitur Sed
augetur. Demosthenis uitam suscepi / & reliqua
auide expecto · Crisoloras qui nuper eam legit /
miris laudibus elegantiam & conuersionis fi
delitatem extollit · Ei nos de fidelitate concedi
mus · de elegantia refragamur. In tuo uolumi
ne quasdam mendas deprendi · quas tibi emē
dandas censeo · Tu uideas ergo diligentius · Ar
riolinos tuos auide arripui · nam hic nulli sūt
preter bubulos · Eos qui probat / ualde dissentit
á zuchari nostri iudicio · qui gultino dum ta
xat & muribus illos mandabat · Sed heus tu ·
nouus hyemos ut patri munera / mictantur ·
putabam satis esse puerpere missa · De libris
meis quos desiderare te scribis · iussi ut uel
omnes tuo arbitrio depromi permictant. Vale
ex urbe roma · vii · kl ian̄ ·

fides.

LEONARDVS. Nicolao. Cum iohanne prepoſito in ſulenſi · qui aliquot menſes apud noſ fuit á re ge francoꝝ legatuſ · Viro humaniſſimo atoꝫ do ctiſſimo magna mihi familiaritaſ eſt · itaoꝫ no potuit cum me cognouerit / te pro noſtra ami citia ignorare · Multa ſepiuſ de me audiuit / p que licet te numoꝫ uiderit / tamen ingenium & ſuauitatem tuam agnoſcit / cupitoꝫ tecum inde lebiliſ amicitie federa ferire / non ceſa porta / ut regeſ illi priſci : ſed regeſ ceſa & trucidata pedẽtaria : cuiuſ ipſe non omino eſt expers · Hunc igitur uiꝫ obſecro humaniſſime ſuſcipe. & bibliotecam tuam oſtende · ac ceteriſ officiiſ tuiſ proſequare · Cum enim multa ſepe ut di xi audiuerit de me / cupio ut talem experiat, qualem ſermo te meuſ illi pollicituſ eſt · Vale ex urbe roma id9 ian̄ ·

& ſtudioꝝ noſtroꝝ ardẽ tiſſimo.

LEONARDVS Nicolao · Salutem · Sic que hic agãt que ue dicantur / te curare putarem / Scribere tibi acta concilii : & quotidianaꝫ reꝫ comenta rioſ facerem · Sed ſi te bene noui / tu hũiuſmo di mentiſ eſ / ut non modo non cureſ iſta cog noſcere / ueꝫ etiam intereſſe tua arbitreriſ / hec / ut tu appellare ſoleſ tedia & deliramen ta hominũ ignorare · Eſt autem ut mutantiſ opuſ / ad guſtum conuiuaꝫ epulaſ querere : ſic ſcribentiſ ad amicum conuenientem eiuſ

desiderio materiam sumere. Quando igitur
tu quidem delicatior es: nec quemcunq;
cibum stomacus tuus admittit: multa etiã
que ceteris placent / fastidit: paremus sane
epulas gustui tuo gratas. & quoniam nostra
cia ista contempnis / peregrina tibi obsoni-
a conquiramus. Nihil itaq; tibi magis pla
citur per hec tempora arbitror / quam si pe
regrinationem meam tibi prescripsero. Ac
cipe igitur / non totam quidem. nam id
quid expedit. sed ab italia. Veronam ad v. kl'
decembris cum satis mane uenissem: ibi eã
diem uisende urbis gracia / sunt enim nõ
nulla antro ua & digna uisu commoratus /
Postridie prima luce secus atesim fluuium
ad alpes contendi. Vt igitur ad eum locũ
peruenimus / quo atesis in planos italie exit
campos / mirabilis prorsus res mihi uisa est.
Via si quidem profundissima atq; arctis
sima inter duos montes quasi de industria
nature secata: per facies strictas ac sinuo
sas emanat. alpestris sane & superbus: ita
ut murmure aquaz & impetu gurgitis /
proteruos & in manes eaz gentium mo
res a quibus fluit imitari uideatur. Inter
fluuium & dextr montẽ uix tantum iti
neris est / ut singuli equites: ad plus ut tin

Peregrinationẽ suam describit.

Locum quẽ videre declarat. nõ.

gulı carri transire possint. ásinistra uero
gurges montem (uix tantum itineris est)
perstringens auium facit. Hinc atq; hinc
uaste rupes geminoq; minantur in celum
scopuli. Eadem post ingressum longo itine
re facies est. Impendent enim hinc atq;
hinc minacissime rupes. Profundus amnis
inter eas labitur. Via perangusta inter
rupes & alueum celum ueluti ex aliquo
hiatu conspicitur. Montes saxa habent du
rissima quidem atq; asperrima. Immo ipi
toti montes nihil aliud sunt quam dura
silex, & marpesia cautes. Cedant iam cili
tie pile. Cedant caudine furce. Romana
clade nobilitate. Satis enim superq; mihi
constat, uel unum homunculum super ne
stantem & saxa transire conentur inhibe
re posse. Per hanc uallem biduo profecti tri
dentum peruenimus: Vrbem pro naturam
loci satis amenam. Nam & supra & infra
paulo patentiorem habet campum: & flue
ipso non indecore abluitur. In ea illud
merito quis miretur: quod uiri mulieres
q; & cetera multitudo: intra una menia
constituti: alii italico, alii germanico ser
mone utuntur. Vt q uisq; enim regione
urbis habitat, uel ad italiam, uel ad uterio
g[illegible] alpicit, [illegible]

uolueté, uniuersoq; gallos & germanos impetu sh

. Tridentum ciuitas.

riorem gallia uersa: ita aut nostra aut illa utrī
lingua. Atq; ego credo euenire ut in contioni
bus & publicis consiliis: alie nostro alie barba
rico sermone ab uniuscuiusq; ciuitatis ciuibus sentē
cie dicantur. Á tridento aliquot milia passu
um profectos / quidam barbaros mos uehemē
ter turbauit. Est autem talis. Multa per ru
pes / que fluuio imminent castella sunt. ea te
nentur a nobilibus. Vt igitur uiatores paulo
plures numero conspicantur / cum iam illi ca
stellis subsint / repente ex arcibus cornua sonāt.
& quam maxima fieri potest multitudo ho
minum ex menibus & propugnaculis clamo
rem barbaz & hostilem ululatum extollit.
Subita igitur re pculsi homines / plurimum
trepidant. nec est quisq; ita constantis ani
mi / qui non ea nouitate moueatur. presertī
m locis uel de industria ad latrocinandum
electis. hunc morem barbaz & inmanem: illi
ualere putant ad custodiam regis suaz. magis q;
ab iniuria temperaturos homines / si iam conspecti
& declamati se obseruari existiment. At ego mi
hi per hostilem terram iter facere uidebar / Se
piusq; illud subibat animum / ut belli signum
laurenti turnus ab arce extulit: / & rauco crepue
runt cornua cantu. Sed ad rem redeamus:
Ex tridento tramenum uenimus. uicum pulcer

Tramenum
lacus.

gum equitet. ad pau

rimum atq; beatum · in sinistro monte transl
amnem positum · Scopuli tamen superne ter
ribiliter imminent · Vicus hic famosus est mul
titudine uinetoꝝ · & bacco ut uidetur in pri
mis sacer · Sunt enim ita multa uineta: ut
nullo umq̃ in loco plura conspexerim · Solum
ipō in quo consite sunt uites · quibusdam in locis
sic album est / ut uini similimum uideatur ·
Id ex eo accidit / quod mons supne impendens ·
marmoreus est · Itaq; marmor confractū & in
frustra decisum terram ubiq; contegens / albē
tem loci faciem reddit · Vini apud tramenum
tanta copia oritur / ut in transalpinas usq; p
tes abundantiam afferat · Inde maranum dē
deuenimus · quod oppidum / an uicū / appellare debeam
nescio · Omnia quippe sunt ad urbis sufficien
tiam / preteroq; quod menibus caret · Id & tra
meno & marano oppulentissimis locis eo acci
dere puto · quod ita preruptis rupibus subsunt /
ut muro circundari non possint · A marano
secus · atisim profecti / tercia die ad lugum p
uenimus · Via est inter duos uertices leuiter ac
cliuis · Sūmitas planitiē habet · duosq; sub inde
lacus / paruo inter se / spacio distantes · Aquæ diuor
tia ex eo loco fiunt · Ex altero enim lacu atisis
oritur qui in meridiem uergit · ex altero qui
germaniam uersus aspicit / fluuius manat qui

De marano oppido.

Atisis.

Depibus lugū mōtis
& ulig depressum

danubium influit · tnum accole uocant· Deſce
ſus ex eo iugo / longe difficilior fuit quam aſce
ſus· Via precipiti & arcta· ac quibuſdam in
locis manu ſaricta: longo anfractuſ per preru
pta ſ rupeſ quaſi in barathrum ducit· A dextra
parte uie mons ingens impendet· A ſiniſtra
precipitia ſunt uel aſpectu formidanda· Ab
iectum ſurſum deorſum oq; inoredibilis ma
titudo· pinuſ inſuper / ſilueſtriſ / cupreſſuſ· fraxini / fa
gi orni / ac omne genuſ ſilueſtriſ materie· Ab
eo iugo biduum per ualeſ profundaſ ac diffi
ciles ſub ipoſ montes progreſſi / ad aliud rur
ſuſ iugum peruenimuſ · aquile montem bar
bari uocant · Huiuſ montiſ tranſitus longe
omnium difficilimuſ atoq; aſperrimuſ fuit·
Nam preteroq; quod ſemp ſcandentibuſ ardu/
um iter habet: tunc niues omia texerant·
quaq; pleriſoq; in locis ſupra xx pedes altitu
do erat · Semita per mediaſ niues plantiſ
uiatoq; impreſſa / non ampliuſ uno pede la
ta deducebat · Per eum callem hominеſ fa
cile gradiabantur· Nam & leuioreſ ſuntiq;
pedetentim incedunt· Equi uero miſere ac
laborioſe per frenoſ ducebantur· qui ſi uno ul
altero pede ſemita excedebant / in profundam
niuem prolapſi immergebantur· nec ſine niſi
cum ſummo labore & periculo eximi poterat

& ad semitam reduci. Hec difficultas fere tri
bus passuum milibus continuo nos afflixit / do
nec transgressi iam uerticem descendere ince
pimus. Vt uel in eo uniuersa huius itineris
pericula difficultatesq; constitissem affirmare
ausim. Est autem latitudo alpium / quas nos
iter fecimus: a faucibus atisis / quas supra de
monstrauimus: ad transalpinum complectum de
scensum: milia passuum circiter ducenta. Tan
ti autem montes / tanti scopuli / tanta membra
crebra & continuata dorsa / tanta cacumina
atq; fastigia / tante magnitudines ubiq; insur
gunt: ut ualde mirandum uideatur / quid
parens illa & fabricatrix mundi natura /
cum eas fecit / sibi uoluerit. Ac quidem eter
nas illas ac perpetuas moles intuentem horror
quidem & religio frequenter habebat.
& tunc item sine horrore meminisse possu
Post transitum alpium uiginti passuum mi
lia profecti / in oppidum uenimus nomine
ualcircium. id est oppulentum / atq; urba
num. edificia habet spetiosa. Vinetis & pome
tis plurimum habundat. Inde postera die
profecti / procul ab eo loco septem milibus
passuum. renum transiuimus. fflumen re
ni oritur in alpibus. non longe ab eo loco
quo nos transitum fecimus ex sinistrama

Valchirchium / oppidum

Renus flumen

manu. sed mox ad dextram uergens / & suo
gurgite & multoꝝ fluuioꝝ incrementis ad
iunctum : ingens & robustum decurrit: in
ter orientem & septemtrionem recto alueo
conuersum. Aquam habet medii coloris inter cae
ruleam & uiridem. cursum rapidum. Alueum a
renosum. sollidum tamen ita ut pedibus pressus ue
stigio non signetur. Naui ad ulteriorem ripā
transuecti / dextrosum recto amne / per longā
planitiem ac palustre solum / ad castellum ue
nimus nomine. Rinecium. Hoc rursus preter
fluentem renum offendimus. Nam ueluti p
tesus prioris itineris / mutato / inter septemtri
onem & occasum magis declinat: ac paulo infra
castellum stagnans lacum facit. Hec cum aud
issem: uidendi desiderio ductus / equis & fami
lia per terram premissis / ipse scapha piscatoria
conducta / per fluuium ac per medium lacum
constantiam traiecti. Lacus est omnium ame
nissimus multaꝝ castella & uicos undequaqꝝ p
ripas habet. Aqua nitida fundo glareoso ac pis
cuo. pisces ferꝝ uarios quidem ac multiplices. Sed
pro tanta aquaꝝ magnitudine / non admodum
copiosos. Viginti o unaꝝ milibus passuum in lō
gitudinem patet. latitudo alibi ad decem / alibi
ad quindecim milia passuum extenditur. In
infima lacus parte constancia est. Vrbs non

Rinecij Lacus.

magna Lacus latitudo et longitudo.

magna / sed oppulenta atq; formosa Cuius prop ter menia ren us lacu emergens rursus in al ueum redit · In eo pons est qui ab ipius urbis porta ad germanos pertinet · Vltraq; pontē crebra edificia secus alteram fluuii ripam · de constantia antiquitate & origine cum sepe aquibusdam ciuibus quesissem / nemo adhuc mihi occurit qui uel aui sui nomen & me moriam / ne dū urbis tenere uideretur Ego tamen cum diligentius perscrutarer / tabulam inuenī marmoreā uetustas literas continētē. ex quibus apparet á constantio constantini patre qui á diocletiano & maximiano cesar dictus est / hanc urbem nomen cepisse cum p̄ us nitudura nuncuparetur · Hanc tabulam nemo constantiētiū legere sit · tenetq; uulgi opinio / esse sanctuariū quoddam precipue re ligionis · Itaq; muliercule & cetera imperita turba / fricandis per eam manibus / & ad fa ciem refricandis · iam literas pene totas ex tabula deleuerunt · cum tamen ibi scripta sit / non sanctoz xpī sed persecutoz xpiane fi dei nomina · Mores quoq; & instituta ciui tatis · nam ea quoq; res ad peregrinationis historiam attinet / ostendere conabor · Singulis annis unus ex ciuibus suffragio creatur · apd' quem summa potestas cum imperio sit · Hic

De urbe cōstantia nō.

mores cōstātię ciuiū

non publicis edibus sed in priuata domo sua &
consueta habitat · Si quando per urbem in
cedit : lictores habet uirgas manu ferentes.
Cetero autem habitu nihilo a reliquis differt
ciuibus · Hic in capud unius cuiusq; ammaduer
ti potestatem habet · Si de homicidio / de fur
to / de rapinis / de ueneficio / de adulterio / ac
de ceteris criminibus agatur : astant in con
silio · ii quos sibi ciuitas deputauit. Rei ipsi in
uinculis adducuntur · Ibi & accusatoribus &
defensoribus dicendi contra reum & pro reo
facultas datur · Auditis omnibus in sententiā
itur · Si reus damnetur / lictores magistratus /
supplicio afficiunt · eodem ordine de ciuilibus
causis cognoscitur · Apud hunc magistratum
& eius consilium / quia liberam iudicandi po
testatem habēt / oratoria facultas plurimū
ualet · Itaq; si qui diserti reperiuntur / ij ad
uocati in ciuilibus & criminalibus causis ad
ducti : plurimum & gracia & dignitate in
ciuitate possunt · Vniuersa hec ciuitas in duo
genera diuisa est · Alii enim sunt equestris
generis · Alii plebei / plebei / mercaturis & officinis in
tendunt · Equites ueteribus patrimoniis conte
ti / redditibus aluntur · & equestrem dignitate
obseruant · Si quis plebeius ditior factus / ad
equestrem locum peuenire tentaret : ei nullo

modo licere putant · Nec nobilitaſ que in eo
profanari & polui dignitatem ſuam arbitra
tur: hoc eum facere ꝓmiſcuit · Itaq; per lōga
tempora / uteroq; ordo in ſuiſ finibuſ conſ
ſtit. Cum equiteſ ad mercaturaſ & ſordidi
ora munera declinare / in turpiſſimiſ ſit ple
beo autem ad equeſtrem dignitatem ſe at
tolere nullo modo licet · nec nobilitaſ patiat.
Gubernatio tamen rei publice communiſ eſt ple
beiſ & nobilibuſ · Vale · n· kl· ian· ex conſtantia

LEONARDVS Poggio · Salutem plurimam dicit
Ipſiſ ianuariiſ dum una cum nicholao no
ſtro mulier cateruam q; apud templum cō
uenerat ex conſuetudine uiſeremuſ: hore
re tue idibuſ decembriſ conſtantie ſcripte
nobiſ reddite fuerunt: uno atq; eodem faſti
culo illigate · Meaſ confeſtim poſt habita ui
ſendi cura ad ipſaſ templi ualuaſ / iam intq
quidem tenebroſiuſ erat · cum per legiſſem: io
cunditate magiſ & ſallibuſ tuiſ exhilaratuſ
ſum: quam rez ipſaz que a te ſignificabā
tur confuſione permotuſ Et ſi enim tam
longa interceſſerit mora: ut non maturi
tatem iam rebuſ / ſed putredinem ſane de
buerit aſtuliſſe: tamen quo longiuſ dilatuſe /
eo celeriuſ finem expecto · Moleſtiſſimam ta
men eſſe / hbi / hanc nimiam tarditatem nequaq;

admiror · Nempe ex molestia mea qui hic in
meo sedens lectulo expectando discrutior: tuã
& aliorꝝ qui istic ut uere dicam tabescitis/ se
pe metior anxietatem · Qua quidem in re
prudentie fuerit tue/ ita ut te factuꝝ scribis
tollerantiam adhibere · Senatum uero nihil
consuli/ timere multa/ molestissimum est mi
hi · doleoꝯ & indignior huiusmodi dignitatis
hommes in hunc contemptum esse dilapsos.
D ii uos respiciant · Quamoꝝ uereor equidem
mi poggi/ ne illoꝝ magna pars/ hec ipsa & ꝯ
uiora in super/ ob superiora que referre piget
errata/ merito atoꝝ optimo iure perpeti un
deatur · Sed hec alias & sepe coram · Nunc au
tem non mei solum/ Sed & tui ad quem scri
batur/ rationem puto mihi habendam esse. fe
cem piscemi agri atoꝝ flamminii in possessionẽ
nostras scribis impetum fecisse · O rem a
cerbam · Quid ergo post hac non timendum?
† ungentur iam grifes equis euoꝝ sequenti
cum canibus timidi uement ad pocula dam
me · Ego preter hos & lunaticos expecto/ Quod
si fiat/ uideo plane integram legionem · Quod
me mones ne properem: recte atoꝝ ex officio
arbitror te fecisse · Et si enim patria domus/
familia/ quemadmodum debent me plurimum
oblectant: tamen dulcissima recordatio curie &

Cur tãlꝰ allegiatꝰ hos et
hy cucia nõ/

tot amicoꝝ familiaritas sic interdum mouet animum / ut omnibus post habitis aduolare cupiam. Contra hos itaq; animi motus: tuum opponam consilium. Atq; ut hi qui ad certam horam expergisci uolunt / si nemo uigil obseruet / quispiam securi capiunt somnum: sic ego cō fisus pollicitacione tua omnem sollicitudinem animi repellam: nec nisi te uocante tempus surgendi adesse putabo. Quod autem de rebꝰ meis certior fieri postulas: ego ad studia id refero. Vereor equidem ne insanire cepeṛ ea scribere aggressus que supra meas sunt uires. Exegi libꝝ unum eumq; pergrandem. in quo longuo discursu multaq̄ ad historie nostre cognitionem pertinent explicaui. Habet uarie tas delectacionem. cognitio uero etiam utilitatem. Sed tantus est labor inquerendis per uestigandisq; rebus / ut iam plane me nē pe niteat incepisse. Insuper ut tu nuper in gallia orationes duas M tullii quas nostra secula nū quam uiderant / tua diligentia perquesitas reperisti: sic ego nuper areti epistolam quamdā eiusdem reperi. q̄ te numq̄ uidisse certo scio. In ea non sine stomacho / tullius noster petrarche respondet. Vale & me ama. Preterea dē cardinali florentino & pisano / & placentino me comitenda. itez uale iiii non ian M cccc xv.

nec dū possant quidē sollicitudo aī quiescere p̄mere: sin aut obsuet

nūc° duas orōm: ut vnā epte. M. T.

Laudat Poggiū & libros nō multos reperit

LEONARDV Poggio S. d. Si. v. B. est. Equidē ualeo. legi apud nicolam nostrū literas quas de hac ultima profectione ac de inuentione quorūdā librorū scripsisti. Nec tantum de his/sed & de optima spe quam pro ceterorū adeptiōe suscepisse te video/ letandum existimo. Erit profecto hec tua gloria/ ut amissa iam ac perdita excellentium uirorū scripta/ tuo labore ac diligentia seculo nostro restituas. Nec ea res nobis solum grata erit: Sed posteris etiā nris idest studiorū nostrorū successoribus. Neq; enī hillebuntur ista/ nec obliterabuntur. sed esta bit memoria: Hec dudum longo interualo p dita & iam plane deplorata/ per tuam indu striam recuperata ac restituta nobis fuisse.

Compara.o

Vtq; camillus secundus āromulo conditor dicti est/ quod ille statuit urbem/ hic amissam re stituit/ sic tu omnium que iam amissa/ tua uirtute ac diligentia nobis restituta fuerit/ secundus auctor merito nuncupabere. q̄ua re te hortatum oratumq; maxime uelim/ ne in hoc preclaro opere desideas. sed erigas te atq; insistas. Nam rei peccuniarie tenuitas ne tibi impedimento sit: nostra iam hic pro uidentia erit. atq; in hac inuentione tua/ sci to maius lucrū factum esse q̄ tu sentire ui dearis. q̄ untilianus enim priusquā lacer atq;

q̄ūtiliam opa rapta

discerptus / cuncta membra sua per te reoupera
bit · Vidi enim capita librorꝝ. Totus est. cum
uix nobis media pars & ea ipsa lacera supes
set. O lucꝝ mgens / o insperatum gaudium · Ego
te marce fabi totum integrꝝ oꝫ aspiciam? Et
quanti tu mihi tunc eris? quem ego quāuis
lacerꝝ crudelıter ora · Ora manusoꝫ ambas / po
pulata oꝫ tempora / raptis auribus / & truncas
inhonesto uulnere nares? tamen propter de
corem tuū in delitis habebam · Oro te poggi?
fac me quam cito huius desiderii compotem. ut
si quid humanit⁹ impendeat: hunc prius uideri
quam euita decedam · Nam de asconio quidē
& flacco / licet uteroꝫ placeat / tamen non u foꝫ
adeo laborandum existimo? quoꝫ si neuter
umoꝫ fuisset / nihilo fere minus latinitas ha
berent. At quintilianus rethorice pater &
oratorie magister eiusmodi est / ut cum tu
ıllum diuturno ac ferreo barbaroꝝ carcere
liberatum huc miseris? omnes ethrurie po
puli gratulatum concurrere debeant. Miror
oꝫ te & illos qui tecum erant / non statim
in hunc manus auidas mecisse · sed leuori
bus persorbendis / hunc post habuisse. quem
ego post ciceronis de re p. libros plurimū
a latinis desideratum / & precunctis / deploratū
affirmare auxim · Proximum est / ut te mo

tempꝰ terras. sed q̄ nō habemus

moneam ne in his que hic habemus conquiras, quo
z maxime uaronis opera tibi prepositа sint. Vale
& me ama ac mediolanensi aretinoq; presuli
bus me comendatum facias. florentie idibus se
ptembris M cccc xvi.

LEONARDVS Coruino Salutem. Multiplices amo
ris cause mihi tecum sunt. & singule ni fal
lor pondus habentes. Quaz illam pro patrie ho
nore principem dixerim, quod nos una atoq; ea
dem cuntas tulit. Id uero quanti sit & existi
mari oporteat, tibi eruditissimo uiro scribens
non aggredior explicare. ne te forte qui ista
multo melius nosti q̄ ego, docere uoluisse u
dear. Nec illud sane omiserim. quod maiores tui
ut & in legibus & in ceteris publicis monimētis
intueri licet ita eminentissimi fuerūt ciues, ut
propensiorem benuolentiā apud nos posteros q;
nostros mereantur. Tuoq; eoz prestantiam as
secutus, eum dignitatis gradum tuis uirtutibꝰ
meruisti, ut ad patriam a uoq; gloria tua redū
det. Accedit ad hec maximum profecto uincu
lum studioz nostroz unanimis coniunctio. qd
ego in his humanitatis studiis delectatus sum
in quibus tu non mediocriter excellis: & fami
liaritates principum secutus, in quibus tu etiā
quod maxime gaudeo floruisti. Illud o uoq;
me plurimum mouet, quod ab egregio adesce

te poggio terranouano familiarissimo & aman
tissimo mei dudum percepi / quanto honore ipsū
cum ad uos accessisset / uel solo meo nomine fue
ris prosecutus / cui etiam diuersoria mihi splē
didissime parata / quod illud uentuz putabas
domi tue ostendisti · Potest igitur non summus
amor erga te existere / cum quo & tot uincu
la intercedunt efficacissime coniunctionis / & pro
pensissima erga me conspecta affectio ? Hec sc/
ripsisse nunc libuit / ne forte me ex taciturnita
te mea / eaq; sunt ignorare coniectes : intellig/
as; te habere hominem amantissimū tui &
sine ulla exceptione deditissimum tibi · Atq;
ego plura scribere ea quoq; de causa sum ad/
ductus / quod nobilis uir franciscus brandali a
conterraneus noster / meoq; ac ceteroz amico/
z non hortatu modo / Sed impulsu ad te uen/
it · Vir ut ex longa familiaritate uerissimum
afferre testimonium ualeo / omnium optimus /
ac nulla ex iis uirtutibus carens que nobilē
decent uiz · Causa uero impellendi fuit / quod
eius uirtutes otiose senescere ac nihil agendo
deficere interireq; dolebamus · Presertim cum
res familiaris non ampla illi sit : & magne
familie onus magni etiam protuenda · digni
tate maioz sumptus incumberent · Eum igit
ita tibi cōmendo / ut nihil magis me umoq; cu

pritus esse existimes · Ego si res ecclesiastica
non penitus obrupta ac dissipata esset / te
hoc onere uel liberassem omino uel subleua
ssem · Cum uero in eo statu sit / quem uides / tu
um erit munus hunc ciuem nostr tuo fauo
re ad aliquem uestr locum suis uirtutib⁹
dignum apud tuum principem promouere.
quod ut facias te etiam atq; etiam rogo
Vale florentie iiii· kl' decembris M cccc xvi·

LEONARDVS S D · felici · latior mihi ad per
luagandum campus ostenditur : si amico
tuo uiro eruditissimo respondere prolixius
uelim · Miratur enim seu potius querit / si
ciceronis genus in tullium regem uolsco⁹ / uti
ego in uita eius perscripsi referebatur / cur
aut salustius humilitatē generis illi obiecerit /
aut ipse cicero respondens / hanc originis sue
excellentiam contiguerit · Nam ignorasse qui
dem sui generis primordia uir omnium do
ctissimum & antiquitatis curiosissimum / ue
rissimile non est · In his igitur unum uidet⁹
quesitum · Sunt autem plura · Non solum enī
uer ne sit de genere scriptum · quod ad histo
riam attinet : Sed & dicendi ratio postula
ri uidetur / quod totū / rhetorices est · Respondebo
utro⁹ ad omnia : sed breuiter quidem : ne osten
tare ipse magis me / quam satisfacere postu

An Ciceronis genus à Tullio Volsco rege referendum sit?

latis uoluisse existimer. Primum igitur m tulli
um uolscoꝝ regem ciceronis originem referri:
non ego ipse ex me: sed probatissimos auc
tores secutus asserui. Omisso ceteros qui de
cicerone scribentes hoc ipsum testantur: Hie
ronimus uir doctissimus & antiquaꝝ rerꝝ uir
m primis studiosus. in libro de temporibus
quem ab eusebio scriptum e greco transtulit
& prosecutus est: cum ciceronis natalitia ā
notaret: sic inquid Clxxviii olumpiadis an
no iiii°. Cicero arpini nascitur, matre olbia,
patre equestris ordinis: ex regio uolscoꝝ ge
nere. Plutarcus autem non solum genus reg
ium, sed, & regem ipsum tullium auctorem ge
neris nominat. qui apud uolscos insigniter
regnauit. ipse quoq; cicero ne forte ami
cus ille tuus, ignorasse, hoc eum aut omī
no reticuisse credat: idem quodam loco scri
bit. Nam cum de philosopho antiquo & tul
lii regis coetaneo mentionem faceret, sic
inquit. ferecides syrus primum dixit ani
mos hominum esse sempiternos. Antiquus
sane. fuit enī meo regnante gentili. Quis
igitur ambigendi locus reliquitur? cum &
alii probatissimi auctores & cicero ipse hoc
idem testetur? Restat ea dubitacio, cur aut
ille obiecerit, aut iste non refellerit. Equi

ferecides.

dem ab oratore non exigo / ut semper uez̄ i
mico obiectet · Deinde si genus regium quā
uis abinitio splendidū in obscuritatem migra
rat / Res quidem talis erat · ut ex utraq; pte
ausam haberet / & ad laudem splendor gene
ris · & ad uituperationem obscuritas · dicentis
autem est id assumere / quod & pro se sit &
contra aduersarium · Itaq; obscuritatem q̄
recte potuit obicere in medium protulit splē
dorem autem qui comendationis erat prete
rīit · Quamq; si recte memini · non tam ob
scuritatem salustius obicit quam nouitatem.
Sic enim inquit · Vbi M cicero ita gubernat
atq; moderatur quasi unus reliquus ex fami
lia scipionis africani · ac non repticius & pau
lo ante insitus huic urbi ciuis · Hec non obscu
ritatem generis / sed nouitatē ciuitatis design
nant · Id ipsum in historia clarius positum
ab eodem salustio est · Vbi de cicerone ac
de consulatus peticione loquens dicit / uelut
pollui consulatum putabant / Si quamuis e
gregius / tamen nouus homo adeptus foret ·
Et catilina cum eam defendat · M cicero in
quilanus urbis rome · Hec omnia ut dixi
nouitatē ciuitatis redarguunt non generis
obscuritatē · Sed cur cicero ipse in refutan
dis aduersariis hoc reticet · Primo non obici

Cur Cicero refutandis
aduersariis nobilitatem
sua tacuit nō

ebatur obscuritas ut dixi / sed nouitas · Itaq; ei⁹
argumenta nouitati respondebant · Nam si nul
lis preclaris rebus maioꝝ suoꝝ in re publica
gestis comendabatur / ut scipiones ac metelli⁹
at suis & propriis / quod prestantius erat · Pre
terea tacendi plures erant cause · Primo quod
nomen regium apud romanos inuisum ac fa
ne ac detestabile erat · Deinde quod arrogā
tiam inuidiamq; uitabat · que in ciuibus pre
sertim nouis fastidiose & intollerabiles sunt ·
Illud insuper accedebat · quod rex ille inimici
ssimus romani po· fuerat · Non erat ergo p
rudentis consilii illum proferre / ne ab hoste po·
ro· originem traxisse diceretur · Itaq; callido
consilio obscuritatem potius quam bonis ratio
nibus in suaꝝ uirtutum laudem traducere po
terat / obici patiebatur sibi · Vt & ego qui nou⁹
florentie ciuis sum / Si acastrucio illo presta /
te quidem duce / sed inimicissimo florentini
po· originem traxissem / latere in plebecula
mallem / quam eum generis auctorem / egre
gie licet nobilitatis proferre · hec habui que
responderem · Vale

LEONARDVS P. turco Salutem · Vereor ne paꝝ
tibi respondere in amicitia uidear ex hac mea
tarditate scribendi · Eam queso suspitionem si
quam forte cepisti / animo tuo erade · factis ·

enim promptissimus sum/ Verbis autem tardo.
idq; natura cum insint/non facile dimoue
ri potest · Traditur autem ab his qui de ami
cicia scripserunt / in quibusdam ferendam es
se amici naturam · Vt de scipione & dele
lio scriptum memini · cum in lelio quidem
hillaritas esset · in scipione autem uita tri
stior/ ambitio maior · disparitatem mor/par
uoluntas coniungebat animi · Nec tantum
a lelio ut secū una let⁹/scipio flagitatum est:
nec si flagitasset/ille prestare ualuisset · Q
uare tuum quoq; fuerit pro tua huma
nitate existimare/ amici animum ita affe
ctum esse erga te ut debet/ & si forsan fa
cilitas que inte plurima redundat/ deesse
illi uideatur · Sed hec satis · nunc uenio ad
literas tuas/ quas nuper aretio redienſ flo
rentie offendi · Q; Mathē albitius familia
ris tuus/ me subiratum tibi ex uiditio
illo affirmauerit · ualde equidē admiror ·
nisi forte iocari teq uoluit : quod non ex lic
teris tuis solum/ uer etiam ex illius uerbis
coniecto · Erat una mecum lelius noster/ cum ille
in foro me conueniens/ te admodum lite
ris quas nuper accepisses/ letatum esse/ ac
per luculenter scriptas existimare inquit ·
cupere denioq certiorem fieri quisnā illas

fiienda amici nā
est.

scripsisset / ac suspicari quidem de me · Ego ne
pro his tibi subirascerer: qui quod luculentum
existimas: ame scriptum existimas: & que ma
xime probas/ mea esse coniectas: Contra q̃
dem si accidisset/ ut que elegantissima tibi vi
derentur/ ea esse mea diffiderem / grauiter fe
rendum putarem · At que optima reris / eadem
mea credidisse: cuius tandem signum est, nisi
animi magnificentissime de me opinantis · Quā
obrem tibi non modo quod postulas veniam
do: uer etiam gracias habeo · At forsan graui
ter tulisti / me dicendi genus non internosse.
Primum id quidem leue est · Mihi enim satis ele
ganter dicta uideri solent / quecunq; bene du
cuntur · Deinde quid ego noui / utr ille mihi
an ego illi in hoc genere scribendi prestem:
Equidem nullum aliud exitum scriptor meor
unq; optaui / quam ut ab his quibus scribo
uehementer hodierne comprobentur · quod illi
accidisse uideo in usq; ad te scripsit · Id ergo
cum ille scribens assecutus sit / quod ego asse
qui opto / nihil eius hodierni defuisse uidetur.
Assentior nihilominus tibi / facilius affici nos lau
dibus nostris quam ulla alia re · Quo ergo
facilius: eo minori conatu opus est ad id quod
uolumus assequendum · Nam & tenuistocles il
le summus uir · quoniam cantu maxime de

lestaretur rogatus/ eius inquit qui laudem
meam apte concineret · Vt si etiam in his per
censendis dulcedine laudis captus erraſſes/ ue
nia tibi sit tribuenda · Prescianum quem postu
las · omnes tabernas librarias perscrutatus/ re
perire nondum potui · Admonui tamen quos
dam familiares · ut perquirant · Si quid emer
get illico ad te tñs mittā · Vale florentie ii· nōn
decembris· M· cccc xvi·

LEONARDVS Salutem dicit· poggio Dedi nuper
ad te literas philippo nostro/ in quibus sane pro
lixior fui · Nunc autem nihil fere est/ quod ad te
scribam nisi hoc ipsum quod tuas literas expecto·
flagitor igitur quod adhuc non flagitaui/ ut nos
crebrius de his rebus que istic geruntur certiores
facere studeas · Nec ego ate acta solum exigo/ sed
qua prudentia es/ etiam spem rez futuraz· Sci
to enim non proceres modo uez etiam plebem/
nihil tam per hec tempora curare/ nec ulla de
re cogitare ac loqui magis/ qz de concilii exitu·
Cum igitur hec sollicitudo sit alienis/ quid mihi q
uerna sim fieri putas? Tu igitur me hac cura sb
leua · & si quid de futuro pontifice odorare sa
gacius poteris/ significa · Si quid occultius fuerit
annotabis · Nudiv tertiū exemplum habuimus
literaz tuaz a barbaro missum de ieronimi su
plicio · quaz elegantiam equidem ualde probo·

bo Tu illi tamen plus tribuere uideris quam e
go uellem · & si iuditium tuum sepe purgas·
tamen nescio quid maioris affectionis animi
pre te fers · Ego caucius de hisce rebus lōbē
dum puto · Quintilianus tuus laboriosissime
emendatur· per multa sunt enim in nostro ue
tusto codice· que addenda tuo uideantur · sed
in quibus locis uetustus deerat / hoc est in sinco
pis illis grandioribus / plerisq; in locis / insanabi
lis morbus est· Me pisano / placentino & florē
tino Cardinalibus comendabis · Vale florentie
ii non aprilis ·

LEONARDVS Salutem dicit · fran barbaro. Vo
luissem tibi presertim nunc primum scribē
incipienti / seriosius aliquid & tua dignum excellē
tia dignumq; studiis comunibus afferre· q̄ nā
quam quid seriosius esse potest q̄ hominem cui
cautam esse uelis / per tuas licteras comendare
V ex aliud quoddam scribendi genus / latius fu
sius q; optassem · Nam pro comendatione alicuiꝰ
multa ad amicum scribere / diffidentis quodam
modo uidetur esse · ita si uberius extendas epi
stolam molesta prolixitas · sin intra legem coher
ceas / arida breuitas resultabit · Illa igitur copia
pleno ut ita loquar cornu / aliud in tempus ser
uetur · In re autem qua de agere constitui
bec insunt · Rainerius petri filius · adolescens satis

claro loco florentie ortus/ ac iuris ciuilis studios9
non nulla uenetis negotia habet· que cum ex
plicare cupiat/ & patrocinium suum quam si
bi prodesse queat non ignoret: mecum egit
ut ipsum tibi per meas literas comendarem·
Qualia uero sint eius negotia/ & quem admo
dum iam pridem agitari cepta & in hoc tē
pus perducta. facilius ab eo cognosces· nec am
bigo quin statuas equissima esse· Hunc igitur
rainerium pro nostra amicitia tibi maiorē
in modum comendo· rogans ut eum tuo fa
uore & auctoritate protegas & ab iniuria
tutere· faciasq; ut quod ille speravit/ hanc
meam· comendationem plurimum apud te
ualuisse intelligas· Gnarumq; uix suauissimū
atq; optimum meo nomine saluere iubeto. Va
le florentie ii· ido aprilis

LEONARDVS Salutem dicit Petro Prope diē
ut oppinor plura tibi scribam· Nunc autē
unum scias uelim me florentiam redisse ad
iia idus marcias curia & curialibus rebus omi
no relictis· Vtor autem solatio cum studioz
que longo intermissō spatio auidissime repeto/
Tum etiam familiarū antiquoz/ quoz tanta
duloedo est/ ut prope gracias me debere pu
tem iis procellis que ex alto abreptum me
in hunc uoluptatis amenitatis q; portum re

tulerunt · Quoniam uero mihi iam pridem fu
assi/ omnia que apud te sunt/ mea esse & que
apud me tua / utar nunc ea lege/ precipue in
libris quos tu dudum summa cum liberalita
te obtulisti · Vale & me ama

LEONARDV̄ · Nicolao · Saluum te aduenisse g
audeo · ac episana celi grauitate / ad salubres
aretinoz̄ colles incolumen euasisse/ incredibilē
de eo suscepi uoluptatem · Sed ista coram inter
nos agemus uberius · Nunc uenio ad epistolā
tuam quam communi amicoz̄ decreto ais mi
hi scripsisse · Nisi istuc ipse accessero/ exerci
tum mihi denunciatis · & ducem apud uos ēē
& regem quasi exortaturi iactantes · O re
thoricam contrariam · Vos ne me bis mimis
terrere putatis · & hoc adhibito metu adue
niendum compellere · uidete quam erectis ·
Ego & si illico uenturus fuissem/ tamen uel ex
to immorandum putarem / ut tam preclara
cohors diuersari apud me compelleretur · Nā
quid mihi dulcius quid optatius esse posset/
quam uidere domum meam tot simul claro
z uiroz̄ & mihi amicissimoz̄ contubernio
honestatam · Et enim si hoc in singulis semper
optatissime fecimus / quanta uoluptatis accu
mulatio foret / uniuersos / ut ita dixerim ami
cissimos uno agmine simul accipere · Itaq̄

ego uos oratos atq; rogatos uelim / ut hoc bellis
simum ut uere dicam bellum / quod per lite
ras indicitis mihi inferre non differatis. E
quidem si has uestras comminationes / facta pu
tarem / non uerba. & si superbum forsan ui
deri potest / tamen numq; me prius uentu
affirmarem / quam uos huc accederetis. Ver
tarditas non nullo uestr mihi suspecta est / ego
uemendi indutias postulo diez octo / quibus ex
actis ad uos properabo. Causa indutiar est / ne
gotiq; quoz dam explicatio / quibus ita impe
dior / ut nulli rei uacare comode possim / abesse
certe per hosce dies nullo modo licet. Ne amb
tiunculas uero ad inclita religionis loca / que
finitima habetis / postulo ut in aduentum meū
differatis. de poggiano thesauro coram. libros
ethicoz diuinissimos ut ex integro rescribas /
iam, nunc te parau. Vale mi dulcissime n
colae. & in aduentu meo / ut mecum aretiū
uenias certissimum statue. Itez uale. aret. vi. kl. oct

LEONARDVS Laurentio Salutem. Reddite sūt
paulo ante mihi hostere tue / non modo officii
plene / sed benuolentie caritatis & sollicitudinis
onuste. Pro quibus quid ego nunc tibi gracias
agam? cum familiaritas nostra / nihil non
ab alterutro promereatur. Vez ut ad sollicitu
dinem tuam ac prestantissimi uiri rainaldi ue

niam/ nihil est profecto ex quo formidinē susoi
pere debeatis · Vel quia locus non multum perculi
habet/ uel quia persona non multum dampni. Vi
gilabo tamen · & ero ipse salutis mee qualiscūq;
tandem sim ob tuas adhortationes curiosior. ac
si forte locus infestus esse perget/ comfestim ab
ibo · De nicolao recte mihi nuntiasti · & si qd
in diem habueris · oro mihi diligenter significes·
finem bonorū ate expecto· Nam aristotilis ethica
que traducere ceperam/ nuper absolui· ea cum
expolire nunc cupiam/ ciceronе ac finibus illis
opus est · Vale ac ramaldum meo nomine saluē
iubeto· Itē uale·

LEONARDVS Gnarino ueronensi S P d· legi
hodie literas barbari nostri prestantissimi &
disertissimi uiri/ quas laurentio cretensi cancellario
sub appologie uocabulo grauiter simul ornateq;
rescripsit · Quibus & si magnopere delectatus sū/
nihil est enim ab illo pretermissum quo minus
accumulate illius calūnis responsum arbitrer·
tamen quia cōmunis est accusatio· ac me quoq;
qui eidem laurentio amicus ac iam pridem no
tus sum tangit/ cupio ipē quoq; pro uirili me
a censori & correptori nostro respondere· Res
profecto mi fallor per magna agitur· utq; nos
omnes/ an ille unus deliret · Itaq; te maiorē in
modum rogo/ ut exemplum literaq; quas lau-

rentiuſ barbaro ſcripſit / mihi tranſmictere pro
cureſ. ut iudeam an rationeſ euuſ taleſ ſint
que me pemtere cogant temporiſ hiſce ſtudi
iſ impenſi. & ad obliuionem hax literax
quaſi in utilium prouocent / uel ipſe potiuſ ſui
erroriſ cōmouefactuſ bonis rationibuſ tacē
compellatur. Sed dicеſ / num tibi barbaruſ
noſter ſatiffacit? Abunde profecto. Sed ut ſi
preſens contentioni adeſſem: quāuis barbary
ſuperior foret / ego tamen non tacendum
mihi putarem / Sed aliquid ipſe a uoox di
cerem quo meam in eam partem declara
rem ſententiam / ſic & nunc quamox ipſum
longe uictorem puto / tamen contra officiū
arbitror eſſe / ut taceam. nec ipſe quoox ſil
aliquid pro cauſa preſertim mea dicam. P
reterea hiiſ diebuſ uictuſ longuo & conti
nuā / tedio quoxdam hominū qui boni habe
ri uolunt cum ſint mali / oratiuncula ueteri
more preſcriptam in illoſ dedi. quam nunc
ad te mitto Tu cura ut aliquid rex tuax
maiori menſura mihi reddaſ. Vale floretie

LEONARDVS Poggio. literaſ tuaſ per bre
uеſ accepi / tranſmiſſaſ mihi ánicola noſtro.
Eum qui detulit conueniendi ac rogandi
non fuit facultaſ. Nam areti ſum cum me
ax rex curandax gracia tum etiam uitā

de pestis uel potius suspitionis · nam illa qdē
talis est/ut terreat magis quam ledat eos qui
florentie habitant · Hac igitur de causa illū
qui detulit / conuenire non potui · Quamq̄
m amaltea saturnino cetera coniecto · ōrē
acerbam · Et si de patribus non tam equidē
laboro quam de plebe · Quicquid delirant
rēs plectuntur achiui · Seditione doloris scelē
libidine & ira · Iliacos intra muros peccatur
& extra · Acceperam & alias tuas literas tri
duo anteq̄ florentia abirem · inquibus per
molestū sane id fuit · quod comentariolum
illud quod mihi te mittere cum iis literis
significabas / nusq̄ repertum est · neq̄ cata
logos ille librorq̄ index · Omnia perdita per
uiam aiebant · quin & aperta resignataq̄
diplomata uenisse · Quod autem in illis me
perconctaris / nū & alie tue littere quas
ante profectionem tuam dederas / mihi red
dite fuerunt · si de iis rogas literis in qui
bus reprehensiones stultissimi ac leuissimi
hominis continebantur / ne dubita iam pri
dem ille mihi reddite fuerunt · Risiq̄ po
tius illius stulticiam quam animo cōmotꝰ
sum · Nam eius stuporem mentis / ac ueluti
fanaticam uesaniam iam pridem prospexe
ram · Itaq̄ nunc mihi noua res est · Scrip

sisse autem nunc illa ipsa que mente uesana at
q; distorta gerebat / quanti faciendum putas /
cum uel nulli umq; lecturi sint: uel si lege
rint aliqui / in ipsa scribendi meptitudine
nullitatem eius cognituri · Ille certe ne illa ipsa
que reprehendere conatur / intelligit · & que
fatur puerilia sunt ac pene infantia · Itaq;
illum omnino sperno atq; comtemno · nec di
gnum responsione mea duco · Tu uale & me
ama · & quid istic agatur crebro significa · Itez
uale aretii idus iuni

LEONARDVS ARETINVS Senen · Quem non de
lectet humanitas & mansuetudo tua / qui
anteq; de negligentia me quem admodum po
teras accusares / rationē excusationis mee tu
ipse adtulisti · Cum enim te iam pridem admi
rari diceres · quod ego nihil omnino ad te scrip
sissem · Illud statim addidisti / te putare non alia
causa q; occupationibus meis id accidisse · Itaq;
cum id tue sapientie persuassum sit / quod e
go maxime persuassum esse cupio · facere for
san in hac parte prestaret · Quod & facerē
in hec mea excusatio ⁊ partim incredibilis u
deretur · Ambitiosa si me occupatissimū predicē
incredibilis · si non potuisse scribere asseuerarē ·
Pauca igitur ad hanc ipsam defensionem tuā
ex meo addam / quo dilucidius ea intelligā

⁊ prim ambitiosa

fuerunt mihi quidem occupationes & sunt
sed nec uacant tante / ut scribere non ualerem,
Presertim cum omnis occupatio mea in studi
is literaq uersetur · Cur non scripserim audi
queso pacienter · Ego te semper cum hominē
putaui / cui non nisi magna quedam & pre
clara ac digna tua grauitate auctoritate
q conuenirent · Cum igitur post naufragi
um illud gubernatoris nostri / ad studia liete
raq me tanq in portum / quedam ac mandā
da literis assumpsi · Ad hec ego quantum oti
i est totum confero · nec libenter diuerto · Cre
do & aliis euenire quod dicam · sed mihi ut
affirmare possum / haud dubie euenit · Difficul
ter resūmo quod semel abrupi · Ad te ergo
quoniam grauiora quedam tua auctoritas
postulat · ne ab inceptis diuerterer scribere
supersedi · Poteram certe leuiora quedam · sed
ea indigna tuo nomine arbitrabar · Grauiora
uero & expolitiora / sine intermissione ceptoq
scribere non dabatur · hec est defensionis mee
ratio · paulo explicatior q ate sit dicta / Q
uod autem te & optime contentum & inq
uiete constitutū significas / ob id te longe / puto /
quam cum in magnis rebus agendis / mag
nis q negotiis oppressum caterua hominū
intuebar · Otia enim negotiis longe sunt pre

. Cur nō / ipsum / grauabā.

"quēdā optatissimā retu-
lissem: scribēda.

beatiore/

Vite otiose laudes.

ferenda · cum hec finis sit · illa ad finem. Negotiamur enim ut otiemur / & bellum gerimus ut in pace degamus · Quod si otia preferenda sunt / & hec certe uita quieta & transquilla laboriose illi & occupate · ad quam nisi aut honoris ambitio / aut pecunie cupiditas impelleret / quis tandem nostrum illā suscipiendam censeat / ac nō uelis remisq; fugiendam? Qui autem in otio contenti non sunt / otium ipsum / ut ita loquar perdunt · imo nec sunt otiosi / sed potissima sui parte / ideſt mente & animo infestantur ac longe rapiuntur · Tu ergo cū utrumq; nactus sis: gaude queso & felicitate tua diutius fruare · Quod si te forsā aut pontificis iussus aut uoluntas tua / in curia atos in illum estum negotioz retulerit: ipse te ubiq; amabo · Primum tamen si amus consiliū est / quod utinam & ego tenere possim · Vale ·

LEONARDVS franciſco barbaro · Salutem plurimam dicit · Redeunti mihi ex agro aretino / hortere tue presto affuere · atos ut de eo ipso qui illas reddidit cognoui / cum plures ante dies florentie sit reddi tum meum presto late fuerant / ut iam longiorem moram incusarent · Ego aute

eo diutius illis in locis detentus sum / quo iā
supra biennium grassante pestilentia facul
tatem adeundi non satis habueram · Qua
re auidius incumbens ita delectabar ut
pene iam urbis me haberet obliuio · Nunc
autem & nitore lītera tuaz & summa
humanitate tua / ad melhora reuocor studia.
Et si enim agricultura ualde equidem pro
bo / nihilominus illa stat sentencia / me uō
dulces nutriant arte omnia muse · quid
enim cum musaz suauitate / pan & silua
nus possint conferre? In hoc igitur genere
& audire eruditissimas uoces tuas / & red
dere ipse meas optaui equidem atoz opto
presertim cum mutuo in amore familiari
tateoz iam pridem inter nos susceptaz si
lentium adhoc quod adhuc interceserit
culpandum potius quam laudandum ui
deretur / Quod autem te ad sacras lite
ras maiore impetu & attentiore animo
conferre significas / in eo sapientiam Si enī
omnes quod supra diximus dulces sunt /
quanto ille magis que uere sunt muse /
Et si uox poete in re ficta delectat / quanto
magis uox dei delectabit in uera / Et si pre
cepta hominum discentibus prosunt / octo ma
gis proderunt diuina / Quare te currentem

· Laudat musas.

Et hanc litteras debuis laudare Musas /

gūitatē oz tuā indeficili laude cōmendandam cē

ut indeo uehementer cohortor ad huius opti
mi perfectissimiq; operis insudationem. Ca
sum uero grauissimum amantissimi fratris
in comodaq; ex in suscepta / & tua moderati
one & illaq; literaq; solatio leuare debes.
vale florentie iduſ decembris

LEONARDVS S. d. Iohannino. Tris epistolas
tuas unum fere sub tempus accepi. quibꝰ
anteq; respondeo / iuuat prefari atq; premo
nere ea uidelicet ipsa / que meus erga te a
mor ac patrie caritas exposcit. Multum igꝝ
hoc breui tempore quo a nobis abfuisti: te pro
fecisse statuo. Si quidem in tanta ciuitate re
centem adhuc & modo aduenā non nulli
prestantes uiri in familiaritatem susceperē.
Quoq; graciam tuere queso diligenter. atq;
annitere / ut eos bene pro merendo in amorē
tuum quam maxime uertas. Id tu si quem
admodum spero assequare / quod tandem lu
cq; cum hoc lucro existimem comparandum.
Illud preterea moneo ut istic degens conqui
escere animo uelis. nec eoq; que reliquisti hic
desiderio torquere. quod nisi feceris nihil de
te laudabile umoq; prestabis. Quid enim cor
anxium & merens exibere aut sibi ipsi aut
alteri potest. Cogita igitur non tam dome
sticos quam in pias tuoq; molestias domi re

hquisse · Vrbem autem nunc incolere opulen
tissimam / & in qua nihil molestiaz / insit / ni
si forte quas tu stulta mollitie tibi ultro
suggesseris · Hec ego que sentiebam de per
sonis & urbe cōmoue facienda putaui / Nūc
uemo ad epistolas tuas · Mea / nescio que
istic reperta / quod admirare / quodz / ace
teris ea laudari predicas · aut fortasse ho
mines · sed non ego credulus illis · Nam neoz
me uaro uideo neoz dicere cinna · Digna ſ
argutos inter strepere anser olores · De epi
stolis autem quas aliozz uoluminibus inser
tas deprehendisti / ne fer queso te id quidē
moleste · Satis enim honoris ille quiquis fu
erit meis detulit / quod inter suas / quas bo
nas putauit / collocare dignatus est · Comē
taria uero primi belli punici que flagitas
adte prope diem tñsmictam · Quod autē
me consulis de re illa tua · mihi una salus
uidetur / ut fortem ″te ′nunc constantemoz
prestes · Et si scio oz difficile sit non flecti
animo / presertim tibi qui ′es natura mollis
simus · Sed tamen ut mea fert opinio / aut ni
hil umoz aut taciturnitas tua illoz uesani
am confringet · errantesoz & deuios in orbi
tam reduoet · Quod si indices te pati non
posse · eludent · Vale · florent̄ · ii · kl̄ · feb̄ · M cccc xxi ·

Cōplū bar ōis
Inuidos ꝛc. nō.

12.

Pilleo archiepiscopo genuen. S. P. d. Facile recognoui literas tuas doctissime simul optimeq; antistes. Erant quippe ea facundia sapientiaq; perscripte, ut ex tuo potissimū iudicio manasse uiderentur. Atq; ut natura fit cum altero dicentem audias quod tu maxime probes, ut ualde assentiamur: sic ego tue illi delectione studioq; sententie uehementer assensi. Sic enim mihi quoq; perpiceuisus sum, aut nihil humanaq; res aduersus animi egritudinē ualere posse, aut unicum in literis studiisq; esse refugium, quas qui fastidiunt & contempnunt, uere pureq; uoluptatis gustum non habent. Tuq; hiis incumbe ut facis: presertim cum nulla res dignior sit homine sapienti, & in ea qua tu es dignitate constituto. Quod aute de libris scribundis rogas: non deerit tibi diligentia mea. Vez admirabilis est apud nos eius rei penuria. Nam & studiosi permulti sunt, & qui mercede scribant, admodum pauci. Ego tamen quo tibi morem geram, scrutatis omnia cum tandem nihil reperirem, exoraui quemdam ex familiaribus meis, ut libros quosdam sui ipsius gracia quos ille scripserat uenunda ret. Sunt autem ethicoq; libri quos nuper

tradixi · & cōmentaria primi belli punici / cū quibusdam oratiombus demostenis / & econo micoꝝ libro sat ut mihi primo aspectu ui sum est emendate perscripti · Hec emere licebit · Tu igitur cuiꝰ genuensiū tuoꝝ qui hic negotiantur / comictere poteris · ut lib ros expiat ac pretium decens pro illis ex oluat · Vale · ii · id · feb · floꝝ ·

LEONARDVS · iohanni · Expecto langustū illum tuū / ac hoteras eius · presertim si ut mihi persuadeo festiuissime sunt fu ture · Me profecto epicureum hoteraꝝ fac tum esse scito · · uoluptatem in illis festi uitatemoꝝ consector · o uo circa uubeas ue lim si quas ad me missurus est / iocunditate ut illa fallibusoꝝ respgat · Iudicium illud ti bi permolestum / toramoꝝ stultoꝝ hominū uaniloquentiam / uix unius axis existimandā puto · Adde etiam si placet rhetorem illū eloquentie hostem · An tu his me censuris comoueri putas que ab hominibus paꝝ acutis ac stulte sibi ipsis iudicandi peritiā arrogantibus proferuntur · fieri non pot / quin ut o uisoꝝ sapit / ita sentiat · Sed & nostra nobis iudicium est / quo magis niti mur quam alieno · Misi forte appellem aut prothogenem quid rectum amenumoꝝ

· Epicureū literaꝝ ·

in pictura foret / non ex suo potius iudicio / quam
ex aliorꝝ opmionibus statuisse credamus. Quā
oꝝ est quidem abste. non satis acute causa mea
defensa aduersus constantino politanum. Quid e
nim opus fuit ad ciceronem allegare hanc q̄
cunoꝝ est in nobis regꝝ moraliū notioiam? Quā
si uero aristoteles ipse ab studio nostro fuerit ali
enus. cuius libros in adolescentia sic audiuimus
ut etiam publice de his disputaciones ex ordi
ne studioꝝ subistimeremus. Biennio certe toto
ab optimis illiꝰ discipline magistris incredibili
auiditate imbuti sumus. Hec ego fundamen
ta cum in adolescentia iecerim / quis iuste ad
miretur / si nunc aliquid exedificatum ame
sit? Aut quis nouum me adhec sacra uenisse
dicat / quibus ego ab ipsa pueritia fuerim in
itiatus? Sed hec satis. plura etiam quam satis.
de se enim ipso omnis sermo grauissimus est.
At tamen silere aliquando non licet: ita multi
occursāt. partim inuidi partim arrogantes pti
desipientes. Venio nunc ad id quod per superi
ores hoteras de comentariis flagitasti. Ego q̄
sciui queoꝝ memoratu digna existimaui: ineos
libros congessi. neoꝝ ueto cominus si quis plā
teneat plura conscribat. Commentaria tantum
ab historia multum differunt. Illa enim am
plior ac diligentior est. Hec contractiora &

minus explicata. huius quoq; in romuli & hostilii & tarquinii regum romanoq; gestis referendis, non annos prosequitur. sed rez sūmam. Idem pollibius facit. & ipse quidem probatus auctor. cuius auctoritatem secuti sumꝰ.

Vale. floren.

LEONARDVS Poggio. Salutem. Nihil omnino statuo duobus nobis fieri potuus se stultius, cum hoc nostro importunio silentio. Sed quia illa iam corrigi non possunt, preteriti defectꝰ temporis, futuri exuberantia compensemus.

Vnum tamen non ignores uolo, me per hoc ipsum silentium, grandem tibi epistolam perscripsisse, excitatum literis tuis, quas ad nicolā nostrū misisti de controuersia nicholai. In quibus cum te falsa illius suggestione deceptum animaduertere, totam rem uerissime sinceri ssimeq; patefactam, tuo examini censureq; subieci. Eas uideo te literas non accepisse. Ita q; conquirā nunc rursus illas, tibiq; rẽ cõmittā

Negotium meum quod apud maximū pontificem curaris, Mihi summe est uoluptati. Perspexi enim inte, & amici fidem, & sapientis hominis consiliū, & impigri ungilantisq; soliciam. Quod autem hortaris, ut ad pontificē scribam, faciam ut mones: Antonio lusco & cintio sodalibus nostris meo nomine gratias

agito ſaluere⁹ iubeto · Vale ·-

LEONARDV · demetrio · Tria ut ex literis tuis animaduertere potui · ate in ordinem uocā tur ex illa prefatione mea, quam libris ethi co⁹ adſcripſi · Vnum, quod ariſtotilem de elo quentia comendarim · quem tu aſſeris, nec e loquentem fuiſſe umo⁹ ne curauiſſe quidē ut eloquens eſſet · Alter⁹ quod interpretem illum, qui ante me hunc libr⁹ traduxit, ordi nis predicato⁹ fuiſſe dixerim · tu uero an tiquiorē interpretacionē eius libri putaſ ēē quam ordinem ipſum ex quo fuiſſe affirmo. Tertium quod huic ipſi interpreti maledixe rim, indignaris · Sunt & alia quedam in li teris tuis, ſed me hercle ita caliginoſe ſcri pta · ut ſenſum eruere nullo modo potu erim · & illa ipſa que ſupra retuli · alluci nando potius deprehendi te dicere uelle quam tu dicas · Ad hec igitur nunc tria. ad alia uero ſi forſan id cupies, cum aper tius ſcribes reſpondebo · Primum igitur de ariſtotile uehementer erras · An non cura uit ille ut eloquens eſſet · Nam uti⁹ fuerit mox uidebo · ſed ita curauiſſe illum conſtat ut neminem magis · Teſtes ſunt artes re thoricē ab eodem philoſopho, labore su⁹mo diligentia⁹ perſcripte · nec ſemel tantū

. nō. 3.ēb ſpnes.

Vt m Aristo curauerit ut ipſe ſit eloquēs

sed rursus atoꝫ uteꝫ pluribus uolummmbus explicate. Ner est quicoꝫ in illa facultate quod non illum non modo pro se didicisse: sed etiã alios docere uoluisse apparêt. Tanta uero in eo cura eloquentie fuit, ut etiam minutis sima queoꝫ sorutari & indagari nteretur. Quis enim queso ãte hunc pedes & sillabas etiam uã minutissima queoꝫ sorutari, cat soluta in oratione seruandos ostendit: ut dactilum iambum reiiceret. Altez ut elatum nimis, altez ut depressum. Peana uero illũ duplicem probaret: qui est aut ex longua quam tres breues subsecuntur: aut ex tribus breuibus & longua postrema. quoꝫ altez principijs: altez clausulis assignauit. An non curauisse illum dicis, ut eloquens es set, qui eloquentie artes tam curiose persc ipsit: & minutissima quecoꝫ tanta diligentia persecutus est: Atoꝫ ego certissime scio, nec te nec preceptorem illum tuum, hominem ut audio magna theologie scientia, sed nu llaꝫ penitus literaꝫ, quid sit pean, quid ambitus intelligere. nullum demoꝫ uestigi um eloquentie intueri. Nec id sane in uob reprehendo. Non est enim cuiusoꝫ ista di scernere. Sed id reprehendo, quod tam leuiter de rebus uobis incognitis iudiciũ [illegible] dificili sane per se neoꝫ obscura, illa subit dissoꝫ

In fine eloquēs aristoteles.

proferatis · falsum est igitur quod scribis non curauisse illum / ut eloquens esset · Sed an fuerit eloquens uidendum est · Nam fieri potest / ut curauerit quidem / nec tamen sit eloquentiā consecutus · Equidem quantum est in me iudicii / non uideo quomodo is de rebus quas aristoteles tractauit · aut aptius / aut suauius · aut cūpiosius scribere quisq; potuerit · lege eius libros · nec morales solum / & ciuiles in quibus eloquentia magis coheret · sed eos qui aut physici aut methaphici scribuntur / inuenies locos nullius eloquentie capaces · eloquentissime ab eo tractatos · rebusq; obscurissimis splendorem & claritatem per eloquentiam attulisse. De quo si non mihi credere uis · at ciceroni credas · Quamq; nec tu forsan / cicero uir acerrimi iudicii summus ipse orator suauitatē & copiam & omnia scribendi ornamenta aristotili tribuit · flumen q; aureum illius scripta apellat · Ex quo magis translatoribus istis in disertis irasci soleo / quod huius philosophi libros admirabili facundia suauitateq; in greco scriptos tam absone nobis conuerterunt Sed non sunt illi aristotelis libri · nec si uiuat ipe suos esse uelit · sed mere conuersor inceptie. Ille enim & politissimus scriptor esse uoluit. & quod uoluit curauit · & quod curauit as

cicero qui fuerit intelligis. ego q; fatuus sū / qui tecū ista dissero · Sed tamen

secutus est · Quid ergo me in crimen uocas? Quid eloquentissimum philosophum infantie comdē nas? an non pudet de rebus tibi incognitis ita leuiter asseuerare? Sed satis de hoc. ad aliud transeamus · Eum qui libz ethicoz ante me cō uertit? ordinis predicatoz fuisse dixi · hoc tu ita derides / quasi erratum magnifestum · Ecce rursꝰ fatua crassaꝝ opinio / uix pueris digna · Putas enim interpretacionem illam boetii / habemus pre teroz porphirii & predicamentoz & per-ier minias libroz · quos si accurate leges / uidebis summum illum uiz sine ullis ineptiis libros illos transtulisse · Textus est nitidus & planus / & greco respondens · At enim in ethicis & phi sicis / quid tandem est preter ineptias meras? Non uerba in his latina / non dicendi figura / non eruditio hostera? Preterea ab ipso greco male accepta compluria · Hec aboetio longe absunt uiro intra oz lingua docto & eleganti Numoz ille architectonicam · numoz eutra peliam · numoz bomolcos · numoz agricos · quoz uocabula in latino habemus grece reh quisset · Numoz tristiciam pro dolore posuisset · Numoz honestum cum bono / eligere cum expe tere comfudisset · Atoz ut scias / due fuerunt ante me quod equidem uiderim interpreta cionis ethicoz · Vna quam ex arabe lingua difficili iane per se neoz obscura / illa subit dissuas

De illo z lib.m ethicoz dixit ·

/ fuisse · quadē mire pq̄ puerliter aberras · Nullā eni boetii interptacionē

De duabz interptacionibz ethicoz dixi.

traductam constat / Post aueroys philosophi
tempora · que quoniam anterior est / uetus
appellatur · Altera hec posterior & nouior
a britāno q̄dam traducta · cuius etiam pri
mum legimus · in quo & fratrem se ordi
nis predicatorū scribit · & rogatu confra
de his transferendis laborem suscepisse.
Quomodo igitur interpretacio ista prius
fuit / quam ordo ipse institutus est ? Aut
quomodo boetii fuit ista noua interpretacio ?
cum uetusta illa & anterior post aueroim
fuerit ? Boetius uero quot seculis aueroim
ante erat ? Rehqū iam crimen est quod
huic interpreti maledixerim · Equidem
si uitam illius ? si mores ? si genus insecta
tus essem / tunc faterer me illi maledixi
sse Sed nihil tale actigi / neq; actingere
At emm de literis studiisq; contendere ?
ac interdum uehementius urgere / & si res
exigat aduersarium pungere · disserere
id quidem est / non maledicere · Denique to
ta uis in eo uersatur / iure an iniuria il
lum reprehenderim · Dixi libros illos mepte
traductos · Quis negare potest ? Dixi gre
ca uerba ob ignorationem latine lingue
ab eo relicta pro quibus latina uel opti
ma haberemus · Nec dixi modo · sed & pro

probaui & uerba ipſa oſtendi. Cetera quoq;
errata, nec ea pauca: nec leuia redargui.
Aut igitur uſta defende, ſi poteſ: aut me pu
pugiſſe illum non moleſte feras. Equidē
ſi in picturam docti quiſ fecē proiiceret pa
ti non poſſem. Quid ergo exiſtimas mihi
accidere, cum ariſtotiliſ libroſ, omni pictura
pretioſioreſ tanta traductioniſ fece comq
nari uideamur? An non cōmoueri? An nō
turbari? Maledictis tamen abſtinui. ſed rē
ipſam redargui ac palam feci. Vale.

LEONARDVS S. D. Poggio v. c. Si ualeſ be
ne eſt equidem ualeo. Egi cum coſmo,
ut liber ille ad te differatur. quod ipſe pol
licitus eſt intra paucoſ dieſ (ee) factuꝝ. Tu cū
illum habueriſ proundebiſ ut a ſcriptore tuo
pure diligenteroꝝ cuſtodiatur. Quod autē
de librario moneſ, reſte tu quidem & ami
ce faciſ. ſed tanta eſt apud noſ huiuſmodi
hominum penuria: ut quamuiſ cupiam ha
bere non poſſim. Quare te rogo, ut ſi qua
ratione poteſ, hoc mihi negotium confici
aſ, ſi quem fortaſſe ydoneū huic pueri ali
cunde eruere queaſ: ad me mittito per
quam cupiende ſuſcipiendum habendum
q; franciſcuſ barbaruſ aduoſ profectuſ eſt,
cum quo una hic fui. ac multa de te ab utro
difficili ſane per ſe neoꝝ obſcura, illa ſubit diſſol-

q̄ nostr̄. Sao cum rome fuerit futur̄ te illi in in
timo sinu. ttaq̄ non pretermitendum uidetur
quo minus te cōmouefaciam / efflagitemos ope
ram ac medelam tuam. Comptum habeo. mtra
per emulos obtrectatores⁹ meos similtre de
me adhunc esse pscriptā. Qui sit hāc calūnia
tor tu te nosti. quam ingrate indigneq̄ id fa
ciat te non latet. Adiecit se se huic atq̄ addix
it leuissimus quidam homo. professione ypocri
ta patria sodomites. Ambo hi de me ad barbā
ut compertum habeo. peruersa quedam scrip
sere. Huic te rei queso medelam appone. Tu enī
scis quanti barbā semper fecerim. & quanta
mendatione illius nomen prosecutus sim. Hoc
ille ex te audiat. Deinde tibi notissimū est. non mea
culpa has mimicitias cum nicholao esse susceptas
Nihil in hac parte abste postulo nisi uer̄ pgratum
q̄ mihi fuerit. si pro rei noticia epistolam illā
meam quam de hac ipsa controuersia / ad te scri
psi barbaro ostendes. ne aliud pro alio censeat.
Intelliget enim quod ego ad te scripserim. mi
nime in eo me esse mentitum. Nam quod de
uita aiunt. ipsa uita mea nigerrime acta
& comunis de me censura eos refellit. Verior
in oculis hominū atq̄ in luce. probatus quidē
& acceptus omnium iudicio. Nec est quisq̄ in
uentium. cui in hac parte integritatis innōc

Vitā Amicabz suā
reprendit.

uero per que ad hoc extremū ascenditur / bona quidē
sunt / ꝫ non tamen summa : quoniam propter ali
ud quod supra se erat expetuntur. At sūmum bo
num nihil supra se habet / sed in eo appetitus conq
escit / nec ultra requirit. Quid autē sit extremū
illud ac summum ad quod omnia feruntur. Hoc
non est iam de ui uerbi / sed de re ipsa ꝑquirere.
in quo magna philosophoꝝ ingenia conflictant. Nec
latere nos oportet. hoc idem quod summum bonū
diximus : apellari finem bonoꝝ. & extremū. & ulti
mum & primum. Dicitur enim extremū & ulti
mū / quia non est ultra progressio. Primū autem q̄
principium est & causa. Nam eius gracia omnia
omnes agunt. De quo preclare tullius in libris de
finibus bonoꝝ inquit. Querimus enim quid sit ex
bus illis / non multum existimem [illegible] enim
enim & qui sint & q̄ facile comtemnendi. Bonos au-
tem & studiosos qui non maliuolentia aliqua sed
opinionis errore ducuntur / ueniam esse dandā ce
seo. Est enim difficile ac protinus arduū antiqua il
la iam pridem imbibita animis extirpare tam cito
ac reuellere posse. Itaq̄ intueri licet interdū ho-
mines / magis anxie male ꝑcepta dediscere q̄ bona p
cipere. Ignoscendum igitur & simul responsione
mea satisfaciendū : meoq̄ ipsum apud hos purgandū
probandumq̄ esse duco. ut ueritate agnita omni
me crimine absoluant. q̄q̄ in hac mea causa / neq̄
difficili sane per se neq̄ obscura / illa subit difficul-

Bona dicūt

Sūmū bōm

Tullius.

81.

q̄ nostr̄. Sao cum rome fuerit futur̄ te illi in in
timo sinu. ītraq̄ non pretermitendum uidetur
quo minus te cōmouefaciam / efflagitemaq̄ ope
ram ac medelam tuam. Comptum habeo: mīra
per emulos obtrectatoresq̄ meos similtre de
me adhunc esse pscriptā. Quu sit haec calūnia
tor tu te nosti: quam ingrate indigneq̄ id fa
ciat te non latet. Adiecit se se huic atq̄ addix
it leuissimus quidam homo: professione ypocri
ta patria sodomites. Ambo hi de me ad barbar̄
ut compertum habeo. peruersa quedam scrip
sere. Huic te rei queso medelam appone. Tu enī
scis quanti barbar̄ semper fecerim. & quanta
mendatione illius nomen prosecutus sim. Hoc

[illegible] contendunt. Ve significatione igitur hū
uerbi controuersia fit. Ego summū bonum signi
ficare dico: illi bonum. Anteq̄ ad probationem
descendam: placet quid sūmum bonum / & quid
bonum latine dicimus constituere. Nam frustra
de uerbo greco disceptaremus / si de latino ambigui
tas esset. Hec uerba summū bonum eam puto um
apud latinos habere: ut per illa notetur extremū
illud ac pfectum bonum / ad quod cum tandem
peruentum fuerit appetitus omnis conquiescit. id
est quod semper propter se expetitur / & numq̄ pp
aliud. cuius gracia cetera sunt omnia. & ad illd
referuntur: ipsum autem nusq̄ refertur. Media

uero per que ad hoc extremū ascenditur / bona quidē sunt / ṭ non tamen summa : quoniam propter ali ud quod supra se erat expetuntur. At sūmum bo num nihil supra se habet / sed in eo appetitus conq escit / nec ultra requirit. Quid autē sit extremū illud ac summum ad quod omnia feruntur. Hoc non est iam de ui uerbi / sed de re ipsa ꝑquirere. in quo magna philosophoꝝ ingenia conflictant. Nec latere nos oportet. hoc idem quod summum bonū diximus : apellari finem bonoꝝ. & extremū. & ulti mum & primum. Dicitur enim extremū & ulti mū / quia non est ultra progressio. Primū autem q principium est & causa. Nam eius gracia omnia omnes agunt. De quo preclare tullius in libris de finibus bonoꝝ inquit. Querimus enim quid sit ex tremum / quid ultimum bonoꝝ. quod omnium phi losophoꝝ sententia / tale ee debet / ut ad id omnia referre oporteat ipsum autē nusq; Ecce quid nos bonum / & quid summum bonū latine dicimus. A ge nunc thagaton de quo controuersia est. utrū bo num significat / an summum bonum : Ego sūmū bonum significare dico. atq; aliud esse agathon / aliud tagaton. Alteꝝ enim bonū significare. alteꝝ summum bonum. Quomodo id probas : Quia sic greci utūtur. non credimus inquit tibi. At si non mihi : tamen eustracio credas. Eustratius enim natione grecus est : & inter doctissimos apud grecos habetur. libros certe ethicoꝝ greca in lingua sic pe

Bona dicī

Sūmū bonū

Tullius.

Vt in Tagaton greci sūmū bonū latine sit.

Agaton / Tagaton.

. Eustratius.

Tagaton.

rite cōmentatus est : ut solus cōmentor illoꝝ meruerit apellari · Verba eustracii sunt hec in decimo ethicoꝝ libro · Tagaton quod coniungitur ex to & agatō: nihil aliud est quam solum bonum · & primū bonū. Alia autem puta intellectꝰ & scientia & uirtus : bona quidem sunt · non tamen prima · Et est intellectus quidem agaton · non tamen tagaton · & uirtus agaton non tamen thagaton · Sic per hoc elementum · t ostenditur primū principiū & causa & radix / ac uelut centrꝝ omnium bonoꝝ ó testimonium mihi optatissimum · testimonium uero · immo sententiam · Quid enim aliud eustracius · qꝫ uelut de tribunali meritorem pronuntiat ? Agaton inquid significat bonū · sed to cū illo iunctū facit ut significet primū principiū / & causam & radicem omnium bonoꝝ. Et quid aliud me dicere oportet ? Nonne hec probāt & non ne hec purgant · Intelligant igitur boni & studiosi qui dubitant · prius ueritatem quam opinionem sue anteferant · Inuidi autem & obtrectatores erubescant & concidant · Nam quid est quod hiscere ualeant contra grecum auctorem ac doctissimum hominem ? Dixi de eustracio · Quid aristoteles ipse non ne hec eadem probat ? Certe non minus aperte · Sed si dici potest etiam clarius · Docet enim in primo ethicoꝝ libro : bonoꝝ alia esse laudis alia uenerationis · Vult enim laudis esse : uirtutem ac cetera huiusmodi bona · Veneration is aute ee prestanciora quedā ac diuiniora · Tale inquit esse deū

Agaton.

Aristotelis opinio.

& tagaton ad hec enim & alia referri An iste qui par
facit deum & thagaton & ad hec alia omnia referri
dicit minus tibi probare uidetur quam eustraciul
tagaton designare non bonum sed summū bonum
Nam si tagaton declarat idem quod bonum cur dice
ret prestantius aliquid esse q̄ bonū ac deo compara
ri ⁊ Quid boetius uir doctissimus ⁊ non ne ex hac ea- Boetius.
dem paritate ab aristotele sumpta ⁊ tagaton sūmū
bonum appellat ⁊ Duo inquit summa bona que inter
se diuersa sint esse non possunt At deum & beatitu
dinem summa bona esse concessimus Ecce quod aristo
teles tagaton dixit Boetius summum bonum expo
nit cum deum & tagaton duo summa bona esse cō
cedit ⁊ Quid ad hec respondebunt latratores isti ⁊ nō
grecas modo ignari uel etiam latinas litteras ⁊
qui tempus non in discendo sed in carpendo cōsum-
unt fuci apium & improbissimi sycophante ⁊ Docebo Antiquū intrp̄
& propter has auctoritates ⁊ antiquum interprete tē Erbyroy ap.
se ipsum dāpnare Quomodo hoc ⁊ Quia in princi reph̄dit ⁊
pio uerbū tagaton bonum exponit dicens bonum
quod omnia appetunt Postea uero procedens in opere
dū aristoteles inquit tale esse deum & tagatō ⁊ uic
tus iam re ipsa ac plane redargutus ⁊ quoniam ibi
dicebatur aperte tagaton prestantius esse aliquid
quam bonum ⁊ non est ausus exponere tale esse de
um & bonum ⁊ ne in magnifestam dissonantiā ca-
deret Sed dixit tale esse deum & per se bonū Eo-
demas modo in libro huius operis decimo cum aris

toteles inquit quod omnibus bonum sit & quod oīa
appetunt / id esse tagaton / uidit absurdū ēe / ac sta
re non posse / si exponeret quod omnibus bonum
sit / & quod omnia appetunt id esse bonum · expo
suit ergo & ibi per se bonū · Atqui cum in decimo
libro exponit p se bonum quod omnia appetunt: se
ipm redarguit / quod dixerit in primo bonum qđ
omnia appetunt · Non enim primis ultima sed ul
timis prima corriguntur · Ad quem profecto er
rorem emendandū / non tam uoluntas illum q̄
necessitas perduxit · Magna quidem est ueritatis
uis / magnumq; numen · ac de primo ad extrem
um · una atq; eadem miro inter se nexu capta
catenataq; ferens rex · Nam uero omnia consonāt
omnia succedunt · falso autē cum semel dictū
fuerit / ueritas dissonat atq; refragatur · & quasi
obicum multa offendunt · Quod hic accidit · Quod
enim falso expositum fuerat / multa post modum
reclamabant / ac refragabantur · donec se ipsum
uti corrigeret ui adegerunt · Nam illud sane di
ci haud q̄q; potest · ut tagaton utrumq; significet
cum aristoteles prestantius aliquid designare as
serat quam bonum · & eustratius nihil esse aliud
q̄ primum bonum · Denio; tagaton & felicitas ide
est · At bonum & felicitas non idem · Patet igitur
antiquum interpretem male interpretatum fuisse
cum dixit bonum quod omnia appetunt · Sed
an post modum bene · cum inquit per se bonum ·

fateor minus uitiose, inepte tamen. Nostri enim illi prestantissimi atq; doctissimi: ciceronē dico & augustinū & lactantium & boetium: numq; dicunt per se bonum. Afferre possum testimonia singulorū permulta in prolixitatem uererer. Sed tamen boetium supra ostendimus dixisse: duo summa bona, que inter se diuersa sint esse non possunt. Eodem modo tullius: epicurei inquit sūmum bonum uoluptatem esse contendunt. Et alio loco facit luciuſ noster prudenter, qui audire de summo bono potissimū uelit. Hoc enim cō stituto: in philosophia constituta sunt omnia. Et paulo post summū bonum si ignoretur: uiuendi rationem ignorandi necesse est. lactanciuſ quoq; inquit. Epicurus summum bonum in uoluptate animi censet. Aristippus in uoluptate corporis. Peripatetici autem in bonis animi & corporis & fortune summum bonum collocarunt. Horum ergo nullus dicit per se bonum. sed sūmum bonum. Quam igitur causam habuit interpres ille: a consuetudine doctissimorum nostrorum recedendi? Non credo fuisse usq; adeo si arrogantē, ut tullium & augustinum & boetium & lactancium dāpnaret in uerbo ac meliuſ putaret se dictum. sed illud magis credo, doctos istos uiros numq; ab eo lectos fuisse. Graece latine ignarus lingue: uerbum de se ipso finxit. quod nemo eruditorum umq; profuerat. Emm uero quod & hoc ipsum uitiose:

Cicero. Augustinus. Lactātius. Boetius.

Tullius.

Lactātius.

Aristipp. & peripatetici.

hinc licet intueri. quia que propter se & propter aliud
expetuntur, per se bona sunt: non tamen summa.
Nam summū idest, quod semp propter se & numq̄
propter aliud. Quare nec dum bonum exponit ta-
gaton, nec dum per se bonū defendi potest, quomi
nus erralse deprehendatur. Enim uero dicit quis-
piam tu quemadmodum defendes. omnia sūmū
bonum appetere: tam enim si hoc inquis lapidem
appetere summū bonum. tibi fuerit confitendum.
O argutias insulsas. Quamq̄ tu potius hanc defen
sionem ab aristotele exigas. oportet q̄ a me. Nā
ego interpretis officio functus sum. Vt in greco po
situm fuit, sic in latinum reddidi. Sed tamen si
aliquid supra interpretem dicere me oportet. Po
test ne esse quicq̄ insulsius ac puerilius, quā dū
aristoteles de bono loquitur humano. Ad lapides
& huiusmodi insensa cauillationem traducere:
quod quid facit lapideus plane insensatus & ipse ē.
Sic enim proponitur ab aristotele. Omnis ars omnis
q̄ doctrina, similiter autem & actus & electio bo-
num quoddam appetere uidetur. Hec omnia ui
delicet hominū sunt. non lapidū, neq̄ bestiaq̄
In libro quoq̄ magnoq̄ moralium inquit: non de
simpliciter bono nobis dicendū est: sed de bono q̄
ad nos, non enim querimus deoq̄ bonum. Nam de
illo alia ratio, alia que consideratio esset. De bono
igitur humano dicendum est. En quid aristoteles
proponit & sentit. Omnia uero humana summum

Rñdet tertie obiectioni.

appetere bonum / ac illiuſ cauſa omnia omneſ agere/ nemo ſane mentiſ umq̃ negabit · Quin etiam ſi mep tire placet/ an in uerbo cauillari : dabiſ tu mibi lapi. dem bonū appetere / ſic enim tibi neceſſariū eſt/ ſe cundum primum interpretem · quod ſi feceriſ : ego ſummum bonum appetere concedam · Neq̃ enim reprehendum eſt / lapidem ſi modo quid appetit/ bonū quidem ſibi appetere / non autem optimum · Hec ad te hugo doctiſſime pro greci cognitione uerbi ſcri bere libuit · ut ipſe certior factuſ / ualeaſ ambigenti buſ conſtanter & intrepide reſpondere : me non ad caſum / neq̃ temere/ ſed certa ratione & intelligē tia ariſtotiliſ uerba / ut in greco ſunt / ita in latino fi deliter conuertiſſe · Vale

LEONARDO Thome cambiatori · Salutem plīmā di cit · Non uſq̃ adeo delectaſſent littere tue / ſi omīa mea laudibuſ extulliſſent / ſicut delectarunt hoc ipſo quod quedam refellere improbareq̃ nitebantur · Hoc ego amici ēe puto · Illud adulatoriſ · Sed patere queſo & tu equo animo uiciſſim ame redargui · Nam quod aiſ / ne de hiſ reſcribam : per quam inīqū foret · An tu me ictu tuo procellaſ & undiq̃ oppugneſ · Ego ne q̃ repercutiam te neq̃ reſiſtam ? · fieri hoc natura ipſa non ſinit / que etiām apibuſ melliſ dulcoriſq̃ factricibuſ / aculeoſ tradidit ad uim ſi qua ſibi infe ratur propulſandam · Contentio tamen noſtra / non pertinax eſto · nec odioſa · ſed modeſta & liberaliſ · pro poſitumq̃ mea ſit / non ſuperandi ſtudium / ſed in

Rōdi dat cur aduſpatoꝝ refellat ?

dagatio ueritatis · Demos ut inquit cicero controuer
semur inter nos, non autem certemus · libellos quos
dam e meis ferrariam delatos legisse te nup signi
ficas · de quibus ad me scribens, cum precipuis mul
tas laudibus attolas · unum tamen acriter detesta-
ris · quod diuitias in bonis numerari a philosophis
dixerim · hoc tu ame scriptum uos adeo indigne
fers · ut contra uociferando ac reclamando pene
rauceas · Ego autem duos in hoc tuo crimine,
reddendam mihi rationem puto · primo loci · num
alienum fuerit & ineptum · Deinde ipsius rei · num
falsum sit & erratum quod ita scripserim · Constabit
enim si locus dicto congruens fuerit & sententia ue
ra · tuam hanc reprehensionē, ut leuiter dicā ee
non rectam · Primum igitur de loco uideamus liber
aristotelis qui inscribitur economicon, in latinum
uerteram e greco · id munus amico familiari q̄ meo
homini & docto & suam destinaueram · Disciplina eius
libri fere est circa patrimonium augendū · ipseq;
quidem inquit alio loco, economice finem esse di
uitias · Ego igitur hunc liber mittens ad amicum qd
profari in proemio debui · An uidelicet esse in eo
libro precepta aristotilis ad diuitias comperandas ·
t plas uero diuitias pernitiosas ee atq; malas · fugie
das demq; & abhominādas · Et quis legeret si hec
dixissem · Quis munus meum non contemneret ·
Quis aristotelem ipsum non carperet · quod de ma
lis rebus acquirendis disciplinam tradidisset · Atq;

× diuitias in bonis, plū posuerint ipsi & diuīt reprehēdus. & ſ excusat nō ꝛ.

finis economice

si ulla dicenda est ratio atq; ars: proemio uirtutē
hanc tribuit / ut benuolū / ut docilem / ut attentū
faciat auditorem · Quam ergo benuolentiam sibi cō
parabit: qui disciplinam malay rex de greco in lati
num uertisse amici gracia dicet: quam docilitatem
uel attentionem: qui nocitura fugiendaq; se somp
tuy promittet: Videſ ergo thōma quid ratio arti
ficiumq; dicendi exigat: ea uidelicet / ut dicerē
que dixi · Et quod tu quidem reprehendis / artificio
sum est · quod autem laudas contra artē locus igit
uel maxime hoc exigebat · Cuius tu etiam legens ra
tionem habere debuisti · Est enim prudentis litteris
attendere quo quidq; loco dicatur · ac pro eo accipere
pro quo datur. Venio nunc ad ipsam rem · Diuitias
in bonis numerari aphilosophis dixi · Vtq; tu hoc ita
reprehendis / quasi non dicant philosophi · An ita qī
non uerū dicant · Si eos dicere negas: sed ame fal
so confingi · Audi queso aristotelem cum omni per
ypateticoy multitudine asserentem / tria ēē bonoy
genera / externa / corporis / & animi · Si hos falsos
esse dicis: non tu iam me sed illos reprehendis · Qua
in re uide etiam atq; etiam quid agas · teq; circū
spice & expende · nunqd tuum sit aduersus aristotil
theofrasti / cratippi / & aliq; pene innumerabilium
philosophoy auctoritatem / quasi tu unus plus sapias
refragari · Quid plato ipē philosophoy · ut ita dixe
rim deus · quid inquit in gorgia · Nihil est inquid
ex omnibus / quod non aut bonum sit / aut malū / aut

Prudētis officiū
ī legendo.

Rēndet obiect.

Tria bōa genera.

Plato.

medium · Bona sunt sapientia / ualitudo: diuitie · Mala
uero hoꝝ contraria · Neoꝝ bona neoꝝ mala · seu sedere /
currere / nauigare · Potes igitur me reprehendere / qñ
non ueꝝ scripserim / cum hos philosophoꝝ principes
tam aperte diuitias numerare in bonis cernas: Aut
turpe est me id scripsisse / quod plato ipse & aristo
teles tradidere: Enim uero epicurus contra sentit.
O rem per grauem & non ferendā · An non pudet ad
uersus hos duos philosophie soles · platonem dico &a
ristotelem / epicuri tenebras inducere: Qui si diui
tias in bonis non putat / ob id mouetur · Credo quia
prodigos & assotos / id est pro obscenis uoluptatibus
patrimonia deuorantes sua beatos censet · Hunc tu ho-
minem sectaris queso: aut placere tibi uel sano a
licui potest: qui in re tam turpi felicitatem posuerit:
Quid infamius quam a platone & aristotele discedentē /
epicuro inherere · damnato iam pridem homini atoꝝ
ut ita dixerim in philosophia heretico · Sed quero ex
te qui longam iuri operam laudabilemoꝝ dedisti: nū
& iuris consultos tante auctoritatis homines tam pru
dentes tam doctos delirare censes: At qui hos quo-
oꝝ in philosophia eruditos predicatis: & ipsi nō abn
uunt quoꝝ est illud: ueram nisi fallor philosophiā
non simulatam affectantes · Hi ergo iuris consulti
uere ac non simulate philosophie sectatores / quo/
modo nuncupant hec externa: utꝝ media: an ma
la: uel bona: pleni sunt eoꝝ libri in quibus bona
apellant · Tu ipse queso qui de hoc tam ptmaciter cō

tendis · si iudex pro tribunali sedens / impossessionē bono
y miti nubes · uty de uirtutibus sentis / an de fundo
& pecuniis · Que igitur pernicacia est · aliter loqui ue/
lle quam homines loquantur · contemnere philosophos ·
platonem & aristotelem despicere · iuris consultoy
auctoritatem pro nihilo putare · Illos pay uidisse
nos omnia cernere arbitrari · Bona inquis abeando
dicantur Externa uero facere beatum non possūt ·
nec sunt igitur bona · hec tua ratio ut uideo tibi
peracuta uidetur · est autem obtusa uel potius fal
lax · Primum enim quod tu tamoy concessum tibi
assumis · bona abeando dici · Marcus tullius scribit
se unde dicantur bona ignorare · ttaoy unde ne
ut in philosophia plus tibi pene arrogas quam a-
ristoteli concedis · sic in lingue latine ratione plꝰ
te scire quam marcum tullium contendas · qđ nllō
modo tibi permittemus · Quid enim cōmune habet
bonum & beatum preter · b · litterā · ttaoy quid ma
gis abeando ꝙ abibendo dici bona interpretari potes ·
Hoc autem pempto / & totam rationem tuam primi
uides · Cum etiam si quis tibi dederit · abeando di
ci bona efficere tamen eo concessu nil potes · Hec
enim externa ad beatitatem pertinere dicimus ·
Atoy unde si tu ita uis ptinere bona · quia sine illis
beatus esse nemo potest · Nam nec animi quidē
bona · si sola sint beatum facere possunt · nisi forte
hunc in fallaridis tauro constitutū dicas beatū fo
re · quomodo tu ut oppinor beatus esse nolles · Ego

Nō · unde
· Bona dnr ·

· M · Tullius ·

certe ut affirmare de me ualeo / hanc beatitudi
nem calamitosam longe aspernor · ac satis ee puto
si non miser esse concedamus · Beatum uero dice
in carcere / in tormentis / in egestate / in supplicijs /
in trucidatione filioz · uereor ne uox sit ulla no
bominis quide / sed cautis potius cuiusda & scopi
humanitatem penitus omne a se reiicientis · Virtus
enim bonum quidem unu effiere potest · ad bea-
tum uero faciendum ipsa per se non est satis · Ag
gregatio enim bonoz existat oportet · Atoz ut aia
q corpus longe prestantior est · corpore tamen in
diget ut sit homo · sic & anim bona longe presta
tissima ee fateor indigere tamen corporis exter
nisq bonis / ut sit felix · Recte quidem aristotiles
non solum in ulla felicitate que est p fortitudine
& iusticiam ceteraq negotiosas uirtutes · uel &
in ulla contemplatiua & otiosa · putat externis opz
esse bonis · Sic enim inquit cum de comtēplatiuo
loquitur · indigebit quoq externa prosperitate
cum homo sit · non enim natura ipsa per se suffi
ciens est ad contemplandum · sed oportet sanu
esse corpus & alimenta ceteraq famulatum ad
esse · Neq tamen si absq bonis externis · beatum
esse non datur · ideo putandum est multis ac ma
gis illum indigere · Sed possunt etiam q no ma
ris terreq dominantur / felices esse · Hec de com
templatiua aristotelis censet · Ciuilem aute illa
& negotiosam uitam longe pluribus indigere

Virtus ·

Ar. 4 Eth.
De uita cōtempla.

Ar. 10 Eth.

De Artium lo. of diuitiarum &c

fatetur ad felicitatem · nam liberali inquit opus ē
peccunia ad liberalitatem exercendam · & iusto ad
remunerationes · forti quoq; opus erit potentia si
perfecturus sit aliquid secundum uirtutē · Prudē
ad res agendas inquit multis est opus · & quanto ma
iores & preclariores sint, tanto magis · Videt igitur
in hac ciuili uita in qua uersamur, multum nos ex
ternis indigere bonis · & quanto maiora & precla
riora uirtutis opera prefecturi sumus, tanto magis.
Contemplatiua autem paucioribus indiget · sed tamē
indiget corporis externisq; bonis cum sine his beata
esse non possit · Iuuat nunc repetere uerba mea · que
tu tam acriter carpenda putasti · Sic enim scripsi
Sunt uero utiles diuitie · cum & ornamento sint
possidentibus · & ad uirtutem exercendam suppeditēt
facultatem · Prosunt etiam natis · qui faciliꝰ p illas
ad honores dignitatesq; subleuantur · Nam quoq; uir
tutibus obstat · res angusta domi, haud facile emer
gunt · ut poete nostri dictat sentencia · Quare cū no
stri tum natoq; multo magis caritate, illaq; ampli
ficationi quo ad honeste possumus studendum est ·
Quoniam a philosophis in bonis numerantur · & ad
felicitatem ptinere creduntur · In his queso uerbis,
quid tandem est quod aristoteles menti non plane
respondeat · non ne in bonis numerat diuitias ·
Non ne ad felicitatem pertinere dicit · Non ne ēē
utiles ad uirtutem exercendam · Nam de orna
mento quidem non bene acepit · Non enim des-

Diuitias utiles
& ad mer bonam
uiuendum nō

pintere / aut fimbria / neq; de histrionis auro · sed de
magnificentia diximus · Hec enim uirtus ad ornatū
ptinet · adeoq; diuitias exigit / ut pauper magni
ficus esse non possit · Miror igitur quid mihi re
prehendas cum & ob id utiles diuitias esse scrip
serim q; ad uirtutem exercendā facultatem pre
berent / & prodesse natas eadem ratione · ne ullo;
uirtutibus rei familiaris augustia obstaret · Certe
ego non uideo cur me penitere debeat ita scrip
sisse · Presertim cum eo loco scripserim / qui uel ma
xime eaq; comendationem flagitabat · Et enim si
propter se diuitias expetendas esse / & undequaq;
arripiendas dicerem: merito carperer · Cum uero
propter uirtutem ac eius exercende gracia / tamq;
instrumentū quoddam: & addiderim quo ad hone
ste fieri posset / ne studium eius rei nos a recta ra
tione deflecteret / quid est / quo mihi aquoq; ualeat
imputari? · Ad quos inquis & augustos faciendū ani
mos · hec tua comendatio ptinet · Vide ne tu potius
hoc agas · Si enim hec sunt uirtutis instrumenta:
& celse preclareq; res agende / illa desiderant · cui
sine his fieri non possint: quis paruos & angust
os facit animos / ego ne quis uirtutis excercende
causa · paranda ista dico / an tu qui animo parāda
ista negas? · Demq; utri nostrū prestantius animi pro
positum est · Mihi ne qui celsa aggredi cogito / ac
iam instrumenta ad hoc paro · an tibi, qui nihil grā
de celsumq; meditaris? · Numq; fatebor inquis diui

tias numerari in bonis. At plato & aristoteles confite
tur quoꝝ ego auctoritatem longissime antepono tue
At uero non nocerent si bona essent. Quid tu ratio-
nem & hanc naturalem intelligentie uim homini
datam qua prestamus brutis, non ne in bonis repo-
nendam censes? At qui reperiuntur qui peruerse
illa utantur. nec id obsistit tamen quin sit bonum.
At enim bonaꝝ in quis rex nullus inhonestus compa-
randi modus esse uidetur. Tu quo ad honeste possu
mus adiunxisti, que profecto res ostendit non esse
diuitias in bonis reponendas. Equidem sic existimo,
& regnum & potentiam rei p. esse in bonis. tamen
hoꝝ nullum fraude nobis comparandū esse. sed
quantum honestas & iura sinunt procurandum
Iniusta enim acquisitio id ipsum corrumpit quod
acquirit. Preterea cum utilia omnia instrumenti
instar habeant. instrumentoꝝ autem ea sit natura
ut nimis parua & nimis magna corrumpant usū
suum. si quidem nauis & unius tantum cubiti in
utilis est. & duoꝝ stadioꝝ inutilis. patet nulla inre
tantum desiderari modum quantum in rebus uti
libus. Diuitias autem utiles esse diximus ad uirtute
in quibus ut in naui, exiguitas impedit, supfluitas
nihil prodest. Itaq; & iusta & modesta compatio
in illis esse debet. Omnisq; illaꝝ amplificatio ad uir
tutem respicere. Vale & me ama tibiq; psuade. tu-
as mihi litteras fuisse non ingratas itaꝝ uale.

LEONARDVS SALVTEM DICIT. Francisco pizo-

passo ꝑlures epistolas ad te suscepi · & quidem uarii
si de rebus ad me scriptas · quibus si responderi per
me cupis · utcy̆ aīe respondendum est · nam ille q
dem omnes in obliuionem iam abierunt · Videbis
opinor hec legens · & siccine me tractas inquies ut
ne responsione quidem dignum putes · Incredi
bile erit quod audies mi pulzopasse sed tamen
ucy̆ contraria tibi ne responderem effecerunt / cū
aut plus nimio otiosus essem / aut plus nimio
negotiosus · Principio enim dum essem areti: sū
mo fretus otio & in hoc uno maxime occupatus
ut nil omnino agerem · tibi rescribere differebā
nec erat eo tempore quicq̄ cui magis aduersa
rer q̄ calamo & litteris · Mutauit post hac fortu
na uices · & ex illa profundissima quiete & uol
uptuosa uuendi in curia / ad hoc estus procellas
q̄ occupationum traduxit · Vtos priuus transq
uitas nimia · ita nunc fluctuacio nimia me sub
mergit · Nullum ergo tempus inquies epistolis me
is aptum est · immo omne tempus tuis · sed mei
extreme omnes condictiones tempoy̆ aduersant
O ptanda igitur mediocritas est sine qua tibi respon
dere non possum · Hanc ego si nanciscar · responsū
heberis expecta · sin uero ista non aderit · frustra mi
hi crede responsa mea flagitabis · Quod epistolas
meas scripseris omnes / & alias habere queras · id
ipsum honesta causa est cur nihil tibi scribam · Nam
si que omnibus scribo tu habes unus · satis quidē

Rōq̄ dur nō litteas
nō rīdet animq̄.

superaꝝ est quod alienaſ poſſideaſ · tuiſ uero nequaaꝝ
indigeſ · quod autem gratulariſ uolo apte ſciaſ me
ultra quam incredibile ſit cōmouerī deſiderio curi
e & familiaritatum noſtraꝝ · nec ego hoc a princi-
pio non uidebam · ſed maiora erant incōmoda ſi
repudiaſſem · finito autem anno libera & integra
mihi erit deliberatio · Quare Vale florentie VIIdꝰ
febꝝ

LEONARDVS SALVTEM DICIT · Poggio · Retulit
mihi uir optimuſ nicola noſter · ſe abſtē litteraſ
accepiſſe / ſcriptaſ londonii iiº nonꝭ octobꝝ in quibuſ
amice tu quidem & affecte conquerebare / de inimi
citiiſ aduerſum me ſuſceptiſ abeo qui ſi quid grati
meſſet amiciſſimuſ omnium eſſe debebat · Ego ue
ro angi te hiſce de rebuſ · grauioraꝝ iſta ferre / plꝰ
q̄ certiſſimum ſao · Noui enim humanitatem &
benuolentiam tuam · atoꝝ ut quiſoꝝ ipſe uir bonuſ
eſt : ita malefactiſ alteriuſ conturbatur & angitur.
Que mediuſ fidiuſ ipſe mecum reputanſ : non alia
profecto de cauſa tibi ſcribere ſupſedebam · q̄ ne
te ut putabam haꝝ ſtulticiaꝝ ignaꝝ ſupflua con
ficerem oneraremoꝝ moleſtia · Totam demoꝝ huꝰ
cemodi cognitionem mali tuum ſubaduentum in
tegrā reſeruare conſtitueram · Sed quoniam ille ut
eſt lingua & procaci & odioſa / ne in extremo q
dem mundi angulo / quietum eſſe te ab hiiſ mo
leſtiiſ paſſuſ eſt : ac maligna quedam ut ſentio /
diuerſaoꝝ a uero ſuggeſſit : meum ut uidetur re

liqum fuerit non ſubticere · ne aut refugere ne examen
tuum · aut comtemnere iudicium putes · Primum
igitur tu mihi uel optimus teſtis eſſe potes qualis
ego in nicolaū per ſuperiora fuerim tempora · Tua
quidem familiaritas utriq; noſtr̃ coniuncta latere
te nihil ꝑmiſit · Non ambigo illud pro certo tecū
ipſo ſtatuere potius fuiſſe in me nimium quidā &
ſupfluum in tribuendo illi, quā aliquid defuiſſe of
ficio meo · Sed ego benignitate quadam nature induc
tus propenſiorem me preſtiti · non quia hominis
de merita non noſſem · ſed quia illum qui ſemel in
familiaritatē ſe dederat meam laudandū mihi ho
neſtandumq; putaram · nec tantum quid ille me
reretur intuebar · quantum quid ame decens eſſet cō
ferri · Omnino poggi huiuſcemodi erroris captum eſt:
quod preposterе agimus in uita, cum ceteris multis
in rebus, tum in amicitiis coniungendis · Res enim
magna ut ita dixerim lentitudine experimento
q; indiget · priusq; ſal illud de quo dicitur eſſet
ueriſſime comedendum · Sed nos ante recepimus
amicitiam homines, quā an digni ſint amicitia
diſcernamus · Hic autem error · & a multis alias & nō
ame ipſo imprudenter facti pergrandes quidē attamē
meritas exigit penas · Quid enim nunc agam queſo ·
Aut quid conſilii ſumam · diuortā ne ab eo in quo eſt
peruerſitas iſta deprehenſa · At multis ueteris con
iunctionis noſtre memores · ignari ſtulticie noue q̃
in hoc portento nunc erupit · inconſtantiam culpabūt

meam · Respondebo maledictis eius qui me tam acerbe & intollerabiliter prouocat ·· Multi leuē dicent / quod quem priuś laudarim / nunc tandem carpam · Tacebo ac maledicere illū ſinam ·· At mortiś instar eſt acerbiſſime / ab eo male audire / quem ipſe ſupra dignitatē ſuam pluribuś locis ornarim · His igitur in malis quid potiſſimum eligam / non ſatis constituere mecum ipē ualeo. Tollerantiam tamen adhuc contra illiuś rabiem adhibui. Sed quam diu id facere poſſim / & hec indigna perpeti incertum eſt · At unde iſta procella ·· dicet · Vnde turbatio · Vnde ira · eſtuś ·· quod principiū ·· que cauſa ·· qui fomeś ·· Odii immortaleś · pudet me leuitatem hoīś ꝫ referre · Sed tamen aperiendū eſt · preſertim cū ad te ſcribā quē celatum iri nihil oportet · Si cauſam queriś poggi & initium huiuſce mali · reſpondebo una cum emnio · Vti nam ne in nemore pelio ſecuribuś ceſa · cecidiſſe in terram abiegna trabeś · & que ſecuntur · Vna ſi quidem mulierecula poggi · Vna imo mulierecula / & ea ipſa turpiſſima cauſa eſt illiuś amentie de qua dicam breuiter · Tu autem cum legeriś hanc epiſtolā lacerato ut etiam nunc illiuś fame q̄uiś inimiciſſimi cōſulamuś · Ancilla eſt apud illū re & nomine maluenuta · licet ut quondā ſānitem pro maleuento beneuentum dixere · ſic iſte pro maluenuta beneuentam ſoleat appellare · Hec dudū florentie cū applicuiſſet hoſpitem queritabat uxore carentē · fortuna hanc ueluti calamitatem quamdā in hunc noſtr impegit · non tamen abinitio · Nam primo ſuſcepit

· Emnius ·

illam iohannes huius frater iunior natu & quod il
la optabat sine uxore · domum adduxit · in cubiclō
atq; in famulatu obsceno compluris habuit men
ses · habitabat hic una cum nicolao iisdem in edi
bus · ita modo ut cenaculis & triclimis habitacula
sequestrarentur Mulier per hoc tempus discur
sare ad nicolaum & blandiri familiarius cepit ·
Quid multa ? cum fratre cubantem mulierculā,
hic noster seuerius cato / nil ueritus fraterna u
ta in suum complexum libidinemq; seducit · Hec
tamen admitio clanculū erant · Murmura modo
& prospectus occulti & angulorq; latebre querita
bantur · Sed postq; blanda consuetudo inualuit
& amor flagitio confirmatus · in diem exarsit,
ut iam eius flāma comprimi nequiret : non p
insidias neq; clanculū · sed palam & aperte mul
erem de fratris cubiculo in suum thalamum re
ta abduxit · Ex quo tante confestim lites sunt
consecute : ut per singulos ferme dies inter se
fratres ipsi digladiarentur · uicina autem om
nis non audiret modo huiusmodi nefas · uerū et
uideret · Hic ego quid dicam poggi ? aut potiu
quid non dicam ? Hoc enim me non in iudicio cū
agere ? ut iudicis animus mihi sit inflamandq
Sed tamen flagitium tantum tam atrox tam de
testabile / qui sine increpatione preterit / hone
statis iustum non habere uidetur · Et quid est ali
ud contempnere diuina simul atq; humana iura

Miscere concubitus pecudum ritu · Omnem sanguinis
necessitudinem · omnem propinquitatis nexum detes
tande libidini post habere · Quis est infima ex plebe
homo tam sine litteris · sine more sine honestate · q
incestum uersus fratre non abhorreat quem iste ut
uideri litterarz studiosus non ueritus est cōmisisse
Quis tam impudens ex infimo ergastulo · qui h id ami
sisset factum · non occultum esse uellet · quod iste
palam semper tamq̄ sui obitus pre se tulit · Et po
stea miramur hec ea opinio esse uulgi · ut litterarz stu
dio dediti · nec esse deum putent · nec uereantur ·
cum huiusmodi monstra hominum falsa opinione
pro litteratis habiti · ista contra deum & homines
cōmittere formident · Ab hoc tempore poggi noster
hic amicus · ut nullus fuit · Remansit enim apud
eum adultera q̄ uiuenti fratri p nefas abstulerat
In cuius potestate usq̄ adeo fuit · ut totus ab illa
penderet · Amicos & inimicos illius nutu meritē.
Denicq̄ ut circes illa hospites suos diuersas in figuras . Circes.
conuertisse dicitur · & alios leones · alios sues fe
cisse · sic ista uenefica in hospitium atq̄ dico in
thoy nicolai recepta · filtris & ueneficiis hominē
exuit · ac beluinam ferocitatem amentiamq̄ indu
xit · Numq̄ enim post hec cessauit · cum fratribus
cum amicis cum familiaribus lites continuas exer
cere · Quumq̄ alii sunt fratres neminem hoy allo
quitur · De singulis ea predicat · que ut de meretrix
& lenonibus erubescerez · laurentiū modo habebat

inter precipuos amicos · Illum sic alienauit, ut capitales
nunc inter eos amicitie agitentur · Ego unus superam me quoq; ferino dente lacerandum putauit.
Cepit enim iampridem sic aduersari mihi ut palā
pre se ferret pati non posse · Celatim carpere detrahere insectari · demoq; & succensere, contentione auidius captare · lites ultro exposcere · Vt magnifeste appareret non esse illum qui prius fuerat : sed intriculentam aliquam bestiam esse conuersum · Hec ego
& si partim cernebam presens, partim a studiosis mei per absentiam dicta suggerebantur: tamen conuīe
tibus oculis transeunda potius statueram · Sed non sinit feritas hominis · Ecce enim rursus in furorē
uertitur · ac totam funditus amicitiam tollit ex leuissima causa · quam uide queso & cognosce hominis
grauitatem · Muliercula de qua supra dixi in solēs
ac plane uidtrix cum ex fratribus conriuales fecisset.
Vxorem alterius fratris cui iacobo nomen est honestā
sane ac pudicam mulierem, assiduis contumeliis agitare cepit · Cum hec aliquam diu fecisset : ad alios fratres rem iacobus defert · illi iām pridem ardentes
odio & tunc flagitii indignitate cōmoti, non ferendam huius petulantiam censuerunt · Itaq; facto īpetu in nicolai triclinium, spectante illo meretriculam capiunt · tractam demoq; in uiam ac dorso impositam natesq; nudatam, loris usq; ceciderunt · plaudentibus uicinis & tota multitudine comprobante.
Ob hanc igitur mestitiam non aliter se multos dies hic

noſter dom continuit quam ſi parenſ illi trucidatuſ fui
ſſet · Venientibuſ ad eum conſolationiſ cauſa · lacrimaſ
reſpondet / ob leuiora iam facinora magnaſ urbeſ fuiſ
ſe ſubuerſaſ · Se quidem non priuſ deſituꝝ quam ſce
leratoꝝ fratꝝ ſanguine proprias manuſ cruētaſſet
Hec & huiuſcemodi ab illo dicta / ptim ridicula ptim iac
tabunda & non ferende ſtulticie plena / ab iſdem con
ſolatoribuſ per riſum efferebantur perdidiſſe operā
in libriſ coemundiſ uenundandiſoꝝ & inſanire ho
minem omneſ clamitabant · Ego uero hec audienſ
angebar animi · & ardebat menſ obiurgare hominē
pro huiuſmodi meptiiſ · Maturā tamen eiuſ & ſauci
um animū amore uerituſ me continebā · Sic enī
ſe reſ habere uidebatur : ut nec ego alloquenſ / ſine
graui caſtigatione & increpatione ſtulticie leuitatiſ
oꝝ ſue preterituruſ eſſem : nec ipſum putabam q̄
tum aſſequi coniectura quibam / obegritudinem & luc
tum reprehenſionē meam eſſe latuꝝ · Inter hec uenit
adme quidam dicitoꝝ uehementer admirari nicola
um quod eum in tanto luctu ſuo non adiſſem · Quid
noꝝ miretur : Aut quiſ hic tandem luctuſ eſt : An
quod fratreſ coquam eiuſ ſic enim malui q̄ concu
binam · quam ueneficam / quā adulteram / quā mere
triculam dicere caſtigarunt : ob eam rem conſola
tum me ueniſſe ad illum oportuit : Quam preſta
ret mq̄ haſ meptiaſ omictere : Hec ego ingenue
porro & amice · At ille ubi hec audiuit : comfeſti
ueluti furiiſ agitatuſ / incredibili uerboꝝ obſcenita-

te in me mueſtuſ eſt · Poſtea nihil niſi mimice · nihil
niſi celeſte nihil niſi de me capitaliter cogitauit · Ha
beſ & cauſam & initium turbe o poggi · quod ita le
ue tibi uideri neccē eſt · nihil ut exiſtimari leuiuſ
poſſit · quid enim queſo in illiſ uerbiſ meiſ dignū
uel mediocri indignatione fuit · Indignationem
dixi immo quid quod non laudem & graciam ſi mo
do iſte compoſ mentiſ ſi homo demiog ac non bel
lua eſſet mereretur · Vbi eſt illa amicitie lex a ſa
pientibuſ perſcripta · monendoſ eſſe amicoſ non mo
do aperte ſed etiam acriter ſi reſ poſtulet · Atq; ēe
poterat ulla reſ que magiſ ſeueram amici moniti
onem poſceret / quam hominē qui litteratuſ ſtudi
oſuſog per ſuperiorem etatem haberi uoluerint eū
nunc amore meretricule ſic deperire / ut lacrimaſ
& lamentacioneſ inſtar pueri dimicteret · ut ſine
illa ſe uiuere poſſe negaret / ut fabula uulgi ob illiꝰ
infamiam factuſ eſſet · Potiuſ mihi recto iudicio
quiſ ſuccenſeat / quod pro re grau & attroci le
uiter nimiſ molliterog admonui · Sed quid agaſ
cum ueſano · cum amente · cum furioſo · cum eo de
niog quem iam pridem amor & ueneficia obceca
ſſent · cui rationem ademiſſent · cui nihil reliquiſ
ſent homini ſimile preter corporiſ figuram · cui
cum leuia ab amico dicta non tulerit · quomodo
grauia ptuliſſet · Ego igitur agrimonia abſtinēſ
initia tantum medicata aduerſꝰ illiuſ morbum
intentaui · que nec ipā quidem eger animuſ pro

fligatus q̄ admisit· Sed qui pro leuibus adeo furibū
de mme surrexit· quid fecisset pro acribus·? Nō
ne se ipse precipitasset·? non ne mparietem capd'
mcussisset·? Et me prouocat maledictis, homo sto
lidus & msanus· Mitto quam mdigne, q̄ immeri
to, q̄ nulla ex causa· contra amicum, contra fa
miliarem, contra illum qui pluribus eum locis lit
teraꝝ suaꝝ q̄ honorarit· Mitto moꝝ usta atoꝫ pre
tereo· Sed an usoꝫ adeo demens factus est· ut nec
se se, nec mbecillitatem suam recognoscat·? au
numoꝫ uerba duo latina ob mfantiam lingue stu
poremoꝫ cordis, ac eneruatam adulteriis mentē
comungere potuerit· si me prouocat maledictis·?
Nescio an in hoc uno plus msania eius conspicua fiat
q̄ in ceteris omnibus erratis· Quem ego nisi me
respectus superioris amicitie tenuisset· iam trā
fixum ueris̄imis maledictoꝝ spiculis, trachidisse
mfamie hominum sempiterne· presertim cum tā
ta sit in eo ubertas materie, nulli ut deesse pos
sit oratio· Vt autem ad te poggi reuertar· habes
rem totam ut ueris̄ime gesta est· De qua si recte
iudicare uolueris, multa sunt in illo quidē que
non comdemnes modo ueꝝ etiam detesteris· ¶n
me autem quid reprehendere quisoꝫ possit nō
equidem intelligo· nisi forte pacientiā nimiā
Sed ego certa ratione id feci· Vel quia contēpno
hominem presertim msanum & furentem· uel
q̄ rationem habere malui superioris amicitie q̄

iusti doloris · td uero difficilius mihi fuit : quod ille ni
hil pensi habet · nullo respectu superioris comunctio
nis retinetur · sed in maledictis continuo pseuerat:
ut uerear iam ne lentitudo ista mea ad ignauiã
& socordiam mihi imputetur · Tu es primus ad quẽ
de his rebus scripserim · & hoc excitatus litteris tuis.
Nam ipse tacere constitueram · Quod si tandem rei
ecta pacientia · gladium orationis in hunc prouo
catorem strinxero : faciam / ut omnes intelligãt.
quantum sibi lucr fuerat in istam dimicationem
non descendisse · uale · Pape · Martino.

NOVAM litem beatissime pater / secretariis beati
tudinis tue per aduocatos consistoriales moueri
audio / in progressione / pompaq; sollemni / de cohe
rentia pontificis contendentes · Ego igitur tamq;
clamore excitus accurro / ac locum defendere me
um pro uirili propero / rationes colligens que pro
iusticia nostra / contra illoq; iniuriam facere uidẽ
tur · Primum igitur incipiam ab eo quod obserua
tum comspexi · Memini quidem me / tribus coro
nationibus romanoq; pontificum interfuisse · Gregorii
rii alexandri / iohannis · in quibus omnibus aduocati
nobis preire iussi sunt : quoniam in remanendo
honos habebatur · Idem quoq; ceteris in progres
sionibus seruatum uidi · Quamobrem magnopere
quidem admiror / cum mos & consuetudo hactenus
ita fuerit : quid nunc noui impellat ad ista retrac
tanda · Neq; enim illud ut credam adduci possum

Ar; Secretarii pp.
vl' aduocati consisto
riales loñ dignione
! ordñ. no.

eos scilicet adhoc moueri / quod secretarios qui
nunc sunt personas contempnant · Habet enim q
sine arrogantia dictum uelim / officium hoc excel
lentissimos quosdam uiros & scientia & doctrina
& eloquentia prestantes / de quibus etiam gloriari
posset romana posset / qui non recusabunt si cōtēpni
se sentiant in comparationē illos deuenire · Enim
uero personas secretarios nequaq̄ contempnunt
sed officii dignitate se preferendos autumant · &
de hoc uno controuersia est · non de sententia / nec
de uirtute hominum / sed de officios prestantia
atq̄ dignitate · Si ergo officios ipsos inter se se
comparatio quedam & quasi contentio facienda ē ·
& utr eos sit dignius quod pontifici adhereat /
querendum / id os unum in iudicium uenit : redeo
ad id quod primo loco posui · usu & consuetudine
iam pridem receptum esse ut secretarii preferāt
quod nec sine causa probabili factum existimare
debemus · Deinde si omissa consuetudine officia ipā
per se considerare uelimus : reperiemus secretarios
de sui natura pontifici coherere / aduocatos autē
longe disiunctos esse · Neq̄ enim latere nos debet ·
quia secretarii / pontificis sunt secretarii · Aduoca
ti autem · non pontificis sunt · sed litigantiū aduo
cati · Atq̄ id per magnum quiddam est / & quasi to
tum in presenti iudicio · Nam cuiusquisq̄ est ei nā
cohereat necesse est · Apparet autem secretarios pō
tificis esse · aduocatos uero litigantium · Ex quo fit

ut alter ſuus pontifici re uera ſit / alter extraneus
& impertinens · Veritas ergo ipſa ſubtiliter intuen
ti oſtendit / ſecretarios e ſinu quodammodo ponti
fices eſſe · illos uelud membra inherere · aduocatos
uero longe diſiunctos eſſe · Ego igitur in pompa pro
greſſus ſollemni / eum cuius ſecretarius ſum pon
tificem ſequor · eius ut ratio dictat inhereo · Tu ue
ro eos quos aduocatus es · litigantes ſequare · illis
q̄ inhereas · Quin cum nullum omnino locum in
ſollemni progreſſu obtineant · nec tu forſan ſi
recte iudicetur / obtinere debes & tecum bene agi
putare ſi non omnino repellaris · Medium autē
interponere te / inter pontificem & ſecretarios ſuos:
nec rationabile ſane / nec tollerabile eſt · Vis igitur
& natura utriuſq; officii alterū inherere / alterū diſ
iunctum eſſe oſtendit · Quid autem nomina · nō
re hoc idem probant · Et quis non uidet ſecreta-
rii nomen penetralē quamdam cognitionē rei
pontificis dicere · maximeq; coniunctam & cohē
rem deſignare perſonam · Aduocati autem nomē
longinquum hominem alienumq; ſignificat · Cū enī
treſ in iudicio perſone neceſſario uerſentur · iudex
actor & reus · hoc nullus eſt aduocatus ſed eſt alie
nus quidam ab actore uel reo mercede conducti
ad litigandum qui quod ab alio cuius lis erat uo
catur · aduocatus appellatus eſt · Que igitur huic
homini coniunctio ſit cum pontifice · qui ad rē
alienam & priuatam non a pontifice adhibetur · ſi

Dria mis ſtrecta
rii & aduocati.

a litigatore conducitur · cuius etiã munus hoc post
ulat ut longinquo clamore pontificem alloquat:
secreto autem affari suspitiosum sit · Quid ẽ ergo
aliud comfondere ordines: pturbare officioz mu-
nera deicere acapite membra / quam postulare ut
secretarii procul a pontifice submoueantur · Aduo
cati autem in propinquo consistant · ut quibus se-
creto loqui expediat / in longinquo sint: quibus cla-
more uti cõueniat · hi lateri cobercant · At digni
tate prestabilius est aduocatoz officiũ · Immo nec
secretarioz dignitati par · Sic enim cogita · Res cu
rie ut mihi uidetur bifariam diuiduntur in liti
giosas · s · & quietas · Cumoz de sui natura quiete
sint res / litigiosis preferende: litigamus enim ut
quietem nanciscamur: aduocatoz officium in his
rebus uersatur / q̃ molestias & lites & odia conti
nent · Ex his enim pabulum querit / & quasi aliter
aduocatoz opera · Secretarioz uero in paccatis trã
squilsoz rebus magis uersatur · que procul dubio
litigiosis sunt digniores · Est igitur ratione sabi
ecti / secretarioz officium dignius ac prestabilio.
Preterea lites omnes odibiles sunt · partibus tamẽ
non numoz necessarie · Aduocatis uero numoz
Ex quo fit ut sponte litiẽs & odia sectari uideãt:
quod nec honestum sane · neoz gloriosum est · Ad
hi decretales epistolas & rescripta pontificum / ad
uocati allegent: & quod in illis cognoscendis in
terpretandisoz uersentur · ideo se preferendos

putent. Memmerint queso decretales ullas atq; rescripta secretariorum dictata esse atq; composita. Quae enim tu aduocate legis. que argumē interpretaris. ex quibus argumenta detorques. Quorum sententiam admiraris. ea inq; uerba omnia secretariorum sunt. De nostris uos manibus fundamenta ipā officii nostri precepistis. nos uero nihil auobis poepimus. Vtq; igitur officium dignitate precellit. id ne quod tradit alterum atq; prescribit. An id quod suscipit atq; obseruat. In super id officium dignius est existimā/ dū qd cum maiori congruit dignitate. Secretarius autem officium cum episcopali dignitate concurrit. nec ea dedecere uidetur. fuerunt profecto iam pridem & alii pmulti. sed nostra etate franciscus aretinus episcopus & bartholomeus cremonē sis etiam postq; episcopi facti sunt. in officio secretariatus pseuerarunt. Aduocationis autem officium episcopalis dignitas despicit atq; abhorret. nec decere episcopum ullo modo uidetur. An igitur dubium est quin secretariatus officiū & honestius & dignius sit existmandum. cum episcopalis excellētia que maxima est hoc non dedignetur. illud despiciat. Diximus de prestantia dignitatis. qua procul dubio precellere secretarios docuimus. Nunc autem de comoditate pauca dicenda sunt. Equid sic existimo. multa interdū ita constituta fuisse ut ad comoditatem haberetur respectus. Neq; em possunt res agende presertim ingentes & multe

nisi certis comoditatibus expediri Est aliquis qui se/
creta pontificis exipere debeat .· Hic propinquius al/
sit· uultum eius intueatur· nec uerba modo sed nutū
etiam prestoletur· Est aliquis qui pro litigatoribus
proponere aut loqui ad pontificem palam debeat·
hic inter litigatores suos consistat· Ab his rem cre
bro audiat atq; doceatur· neq; pontifici hereat·
cum eius coherentia m utilis sit & alios impediat
qui utiles esse possunt· hec dispositio atq; hic ordo
m rebus constituendis semp ualuit plurimum & ua-
lere debet· Videmus notarios pape antiqua consue
tudine· hoc uno respectu episcopis esse prelatos· Non
enim dignitate ut antecedant episcopos receptum
est· sed comoditate quod his sacros pontificis affa
tus p̄cipere illiusq; iussa mandare histeris soleret·
Vnde notarios appellatos constat· Si ergo hoc officiū
ut uidemus obsoleuit nihilq; prever nomen mane
illis rehctum est· secretarii autem illoc uicem su
bierunt· eaq; apud pontificem gerunt· q̄ ab aliis
gerebantur· eadem pacientia ferant aduocati se/
cretarios sibi honore anteferri· qua episcopi nota-
rios dudum antelatos sibi ptulere· Presertim cum
episcopalis ordo dignitate longe supet notarios· Ad/
uocati autem dignitate non superent secretarios ī/
mo nec pares illis sint & comoditatis ratione ut pro
bauimus superentur·

LEONARDVS Phulfo S. P. D. In bonam queso ptē
accipias/ si non ita celeriter ut desiderium erat

tuum adte litteraſ dedi · Mihi enim tarditatiſ uel mo-
re potiuſ ſcribendi ad te cauſa fuit duplex · una
quia cum ipſe pro re tua · non ſecuſ ac pro mea eg
uſſem / cupiebam aliquid certi poſſe reſcribere · Dem
de quod tuo pulcerrimo & ornatiſſimo muneri / nō
maniſ epiſtolaſ · ſed aliquid eruditiuſ atq; grauiuſ
rependere cupiebam · ut eſſent hec initia ac ueluti
fundamenta noſtre familiaritatiſ · Et de re tua q
dem / ea in dieſ expectacio fuit / ut neq; ſpeſ mihi
certa neq; deſperatio afferretur · Aggreſſum uero
me grauiuſ aliquid ad te ſcribere / permagne & m
credibileſ occupationeſ mee / quaſi currentē in me
dio ſpatio retardarunt · Hec igitur cauſa differēdi
fuit que tibi quoniam longior uidetur ut epiſtola
tua grece ſcripta deprehendi obſequar plane de
ſiderio tuo · neq; comittam / ut dum eſſe diligen
tior proſpero negligentior uidear poſſim · De nego
tio igitur tuo quid ſcribam neſcio · Ciuitaſ enim lō
gi belliſ ſumptibuſ fatigata ac pene exhauſta diſ
ficileſ nobiſ aureſ prebet · Eruditi uero hominеſ a
me cōmonefacti / cupiunt quidem ac magnopere
affectant · ſed non ita multi ſunt ut pfici adhuc
potuerit · Expectabamuſ nouoſ magiſtratuſ in q
ua una re non ſine cauſa ſpem habere poſſe uide
bar · hec publice · Priuatim uero e iuuentute com
pureſ · ſed hanc partem ambroſiuſ curauit · abeoq;
ſuſcepiſti credo quantum aut quale exiſtimari de
beat Traductio uero dionyſi a te facta uehementer

mihi placet · Est enim illustris & erudita, & greco
respondens · Talis demoꝝ ut quamoꝝ sepe alias gre
ce ipsum legerim · tamen latinum legisse mihi fu
erit periocundū · De dione autem ipō quid sentīa
alias ç scribam ad te · Vale

LEONARDVS Marco dandulo · Ego tuis ornatis
simis suauissimisoꝝ literis · cum respondere vel
lem · & ubertas uarietasoꝝ orationis tue mihi occur
reret : obruebar quasi flumine quodā rey á te sa-
pienter preclareoꝝ dictay · nec unde initium res
pondendi facerem satis mihi constituebam · An
a uirtutibus exordirer tuis ? At illay ea magnitu-
do est ut non epistole breuitatem sed uoluminis
prolixitatem efflagitet · Quis enim paucis uerbis
tantam sapientiam · grauitatem celsitudinem ani
mi mansuetudinemoꝝ enarrare queat ? An a di
cendi nitore & ab hoc eruditissimo scribendi ge-
nere / quod inte uno plurimū eminet · laudando
exornandooꝝ inciperem ? At uerebar ne quasi /
pectante roscio gestum in scena facerem · & ster /
lis ipse ieiunusoꝝ uiderer · An amicitiam cōmemo
rarem nostram · At preteritoy esse cōmemoratio
solet · Amicitiam uero nostram presentem uigen
temoꝝ conspicimus · Quid ergo faciam ? Tuum mi
hi ordinem proponam & p tua ipsa ut uero dicā
uestigia ambulabo · Primum igitur quod mihi tan /
ta tribuis quanta ego neoꝝ mereor neoꝝ postulo ?
proficisci quidem id intelligo ab immenso quodā

nō. pulchrū exor
dium

inenarabili amore erga me tuo · letatum uero esse te
de ciuitatis munere nouiter mihi iiuncto · tacente etiã
te certissimus eram · Putas enim me ob hoc ipsum dig/
nitate ad auctum cui opinioni consequens est m amã/
te quidem uoluptas / in osore autem molestia · Enim ue-
ro scias uolo · neminem umq̃ tanta cupiditate hono
rem appetisse quanta ego cupiditate hoc ipsum mune
euitare atq̃ reicere nixus sum · Noueram enim
procellas & estus ciuilium negotiorũ · Ipse autem mihi
otium & quietudinem uite ab his strepitibus uacuũ
toto animo complectebar · Non igitur non petii solũ
uerũ etiam ultro deferentibus restiti · nec restiti mo/
do sed etiam aduersatus sum · Depulit tandem pa
tris iussus me de proposito ſamore meo · cui ut nosti
parendũ fuit · quoniam se exorari non patiebatur.
In hoc ego munere nunc uersor · grato quidẽ alijs/
mihi uero ipsi ut tibi uerũ fatear pmolesto · Nos ta/
men ut in ceteris rebus / ita in hoc ipso quod patria nobis
iniunxit obeundo curas cogitationesq̃ nostras ad lau-
dem honestatemq̃ referemus · Q̃quam inuelligo dum
his deseruitur rebus / mirabilem studiorũ meorũ fieri
iacturam · Sed hec quamlibetcunq̃ sint neccẽ tollerare est.
De petro autem uiro clarissimo tuoq̃ amantissimo libẽ/
tissime cõmendationes audiui cum rei p· nostre gra/
tia· Cum etiam hominis mihi & semper alias & nunc
maxime tua confirmatione iocundissimi · Atq̃ ego
summam ex illo quoq̃ suscepi uoluptatẽ · quod qualẽ
te in illius cõmendatione prospexi / talem illum in

tuis amplissimis laudibus referendis cumulandisq; cogno
ui · Est autem nequaq; mir cum nihil amabilius uir
tute sit in hominibus uirtuosos ipsos inter se se plū
mum amari · Ego igitur gratulor legationi uestre
que & rei maximae pondere & difficultate mere
dibili loco / & anxietate difficilima temporis · uirtu
tes utriusq; nostr non patefecit quidem · erant enim
prius quoq; parentes & clare / sed maiorem in modū
tantis difficultatibus illustrauit · Nos itaq; petrum co
hortati sumus & cohortari non desistemus / ut famam
atq; gloriam factis extendere q̄ maxime pergat · De
te autem fortunisq; tuis non aliter · existimamus q̄
de singulari presidio rei nostrae · Vale & me ut facis
plurimum ama ·

LEONARDVS · SALutem dicit · Guarino Guarine
Luiroq; optime addo etiam doctissime quid nunc
tibi respondeam · aut quo pacto tarditatem hanc mēa
& procrastinationem excusem · Occupatum fuisse
me · Que fuerit occupatio tanta · p quam facultas
non fuerit respondendi · Alieniorem fuisse animum ·
Testor deum / te mihi semper in primis carissimū fuisse ·
quamq; conati sint quidam contra molliri · Quid ergo
fuit nihil protinus nisi mos quidam meus / ad scriben
dum tardior · Tu ergo feres equo animo me fecisse idē
mte / quod in ceteris facere carissimis soleo · Duas ate
epistolas habeo · Vnam per ueterem de controuersia
maliuq; · qui nos inuicem conflictare nitebantur · al
teram benuolentia & gratulatione referam / pro hac

Laudat. x legatione.

noua dignitate mea. De prima hoc dicere mihi breuiter licet/ factum esse inscio te/ ut quidam homines qui fraterem tuum suis indignissimis odiis prætexebant/ molestissime nos comparando ita me & temnerent atq; deprimerent/ ut tibi ipsi si affuisses qua probitate es/ dolor & fastidium gigneretur

Non possum probare negare: me indigne tulisse. sed tamen aduersus illoz improbitatem multa p me:/ aduersus autem dignitatem tuam nihil dictū fuit quam moderationem lacessito presertim non semel sed p dies singulos difficillimam esse sentiebam. Sed hec ut iam antiqua sunt/ sic etiam antiquari facilime patior. Itaq; totam huiusmodi controuersiam preterire ac mandare silentio libet. De noua ista dignitate quod gratularis: est id quidem amoris & benuolentie tue. Rem tamen scito molestissimam & contra quam optarem mihi contigisse. Neminem credo tantū adhibuisse conatum pro honore adipiscendo/ quantum ego adhibui/ ne mihi mādaretur. Sed quoniam uoluntas ciuitatis nostram diligentiam & repugnantiam superauit: dedimus tandem manus: ne aut superbi nimium/ aut ingrati uideremur. Vita tamen illa otiosa litteris studiisq; intenta/ iocundior erat mihi atq; tranquilliior/ quam hec negotiosa & ciuilis/ Sed patrie uoluntati parendum fuit: cui neq; repugnare ad extremum/ neq; refragari contumaciter debemus. ut socrates in critone sapientissime docet. Id ergo

Cur dignitatem recepterit no.

nos fecimus ad tempus prefinitum · ne forte abiecisse
nos omnino propositum illud primum existimes.
Vale

LEONARDVS S. V. Marrasio siculo · suis quidam
si fabulis pciurisq; crederimus esse prohibetur / in
quo senes demersi in uuentam recipiant · Optandis
sime profecto limphe · & quas opere pretium sit / di
bibernia · taprobanam usq; peregrinando diso uire
sed aliis quidem / ubi nam gentiū reperiantur inue
stigare sit cura · mihi uero tu nunc carminibus tuis ·
mirabilissimi fontis huius latices / ut uere dixeri
supfudisti · iuuenescere profecto me sensi statim
atq; illa perlegi · grauioriq; deposita etate ad iu /
uentam reduci · Natura hoc fieri dicamus · an alia
capiam ratione · ut in eoz affectuum quos statim
attente inspicimus / Similitudinem traducamur ·
quod in risu & fletu licet intueri · Te igitur amā
tem inspicies / ac toto affectu effuse loquentem ·
dispeream ni ipse quoq; amare inceperim · Sed
ante omnia illud discutiendū est · quod de furo /
re scripsisti · inquies · Indulgere uelis nostro are /
tine furori · Id aliis forsan aliter · ego certe sic ac
cipio / quasi laudis furor sit / non uituperationis ·
Sunt enim furoris ut a platone traditur species due
Vna ex humanis prouenies morbis · Mala profecto
res ac detestanda · Altera ex diuina mentis alter /
atione · Diuini rursus furoris partes quatuor · uatici ni
um / misterium poesis & amor · his uero deos totidem

110 Comparat stpl. amore ad furorem

furoris spes.

Diuini furoris pres. 4

processe ueteres putauerunt · Nam uaticinium apollini-
misterium dionisio: poeticam musis · Amorem uenen
tribuebant & uaticinium · quid tandem sit nemo fe
Diuinatio seu fastidium. re qui modo quicq̃ legerit ignorat · Est enim diui
natio quedam · Sed non omnis diuinatio uaticinium
est · Sed illa tantummodo · magnam cui mentem a-
nimumq; delius inspirat uates · aperitq; futura · ut
maro inquit · Nam aruspices & augures & coniectores
ac cetera huiusmodi turba / nec uates quidem ipsi sũt
nec eoq; opus uaticinium est · sed sanoq; hominum
Misteria. prudentia & ingeniosa req; futuraq; coniectacio · Mi
steria uero circa religionem expiationesq; & propi
tiationes diuini numinis uersantur · cum uehemẽ
tiori quadam mentis concitacione · Quaha in sacris
libris permulta ad placandam celestem iram q̃busdã
Poema. supplicijs factitata leguntur · Poema quoq; eamdẽ
fere determinationem recipit / quam & de uaticinio
supra dicebamus · Non enim omne opus poema est
ne si uersibus quidem constet · Sed illud prestans / illd
hac honorata nuncupatione dignum quod a flatu
quodam diuino emanatur · ttaq; quanto uaticiniũ
coniectioni dignitate prestat / tanto poema quod ex
furore fit / sanoq; hominum artificio est antepoñ
dum · Hinc ille sunt abono poeta quasi uesani homi
nis emisse uoces · Vnde iubetis ire dee · Et unde huc:
Dicam horrida bella · Dicam acies actosq; animis in pre
lia reges · Tirrenamq; manum / totamq; sub arma co/
actam · hesperiam maior rez mihi nascitur ordo ·

Manuſ opuſ moueo. quod totum uaticinantiſ more pro
latum eſt apoeta · quid ergo uaticinium · quid miſte
rium · quid ue poema hactenuſ mihi dictum ſit · De
amore autem poſtea dicemuſ · Nunc autem illud oſten
dendum eſt · haſ furoriſ ſpetieſ de quibuſ ſupra di/
ximuſ · non eſſe malaſ · Primum enim ut a miſteriiſ
incipiam · quiſ alienationem iſtam ac furorē & q̄ſi
abſtractionem raptumq; hominiſ circa rem diuīa ·
dixerit ēe malum · Quiſ uero non bonum atq; lau/
dabile · Amplo me in loco uerſari ſentio · Extant e/
nim exempla ꝑbene innumerabilia diuinoq; hominū ·
ſi forte liberet hac in parte orationem extendere ·
Sed prolixitatem in re conſpicua reiciendam cenſeo ·
Circa miſteria igitur furorem non eſſe malū cōſtat ·
Quid autem uaticinii furorem · illum quoq; non
eſſe malum uel ex eo patet · quod bona ꝑ multa ab
illo proueniunt · Sibila quoq; & huiuſmodi / furentеſ
quidem dum eſſent publice & priuatim nobiſ mi/
tiſ profuere · Sane uero exiguiſ aut nulliſ · Poete
quoq; tunc demum boni exiſtunt · cum ſuo illo co/
rripiuntur furore · Qua de cauſa uateſ eoſ nuncupa/
muſ · quaſi furore quodam correptoſ · Qui uero abſq;
furore muſaq; poeticaſ ad foreſ ut inquit plato ac/
cedit / ſperanſ quaſi arte quadam poetam ſe bonum
euaſuq; / maniſ ipſe atq; eiuſ poeſiſ · pre illa que ex
furore eſt / hec que ex prudentia diſperditur · Poetaq;
ergo furor amuſiſ eſt · Amantium uero auenere · Ori
tur autem hic ex uere pulcritudiniſ comtemplatione

Sibilla.

Vates.

Plato.

cuiuſ effigiem uiſu intuenteſ : acerrimo ac uolen
tiſſimo ſenſuum noſtroꝝ : ſtupenteſ / ac uelud extra
noſ poſiti totiſ affectibuſ in illum corripimur . Vt
non minuſ uere q̄ eleganter dictum ſit : amantiſ
animam in alieno corpore uitam ducere . hec igi
uehemenſ occupatio animi atq̄ correptio : amor
uocatur . diuina quedam alienatio ac uelut ſui
ipſius obliuio & in id cuiuſ pulcritudinem admira
mur tranſfuſio . Quem ſi furorem ac ueſaniam
appellaſ : concedam equidem atq̄ fatebor . dum
modo intelligaſ neq̄ poetam bonum eſſe ullum
poſſe / niſi huiuſcemodi furorem correptum : ne
q̄ futura preuidere uaticinanteſ niſi per huiuſ
modi furorem : neq̄ perfecte atq̄ eximie deū
colı̄ niſi p huiuſmodi mentiſ alienationem . De fu
rore igitur actenuſ mihi dictum ſit / prouocato
uerbiſ tuiſ . Equidem ſi taliſ eſt furor tuuſ qua
lem ipſe modo deſcripſi / non modo indulgeo illi :
quod me flagitaſ uer̄ etiam ultro te ad illum co
hortor . Qui enim amorem uituperat . quid tan
dem dici poteſt niſi dignum eſſe illum qui extre
mo in odio cunctoꝝ uerſetur . Sed hec ſatiſ in
epiſtola preſertim / que longitudinem renuit . Car
mina uero ipſa tua atq̄ hanc ſcribendi amenita
tem uſq̄ adeo probo / ut inter naſoneſ & prop
tioſ & tibulloſ te exiſtimem collocādum . Hi enim
emendatiſſime ornatiſſimeq̄ omnium elegiam
ſcripſiſſe putantur . Sed unum ſcias uolo me nō

tibi eximiam hanc palmam esse tribuendam exi
stimare / quam amori · Ille est enim qui uerba ti /
bi dictat · qui sentencias ostendit qui uarietatē
& copiam & elegantiam subministrat / Quod ue /
ro me tantopere laudas carminibus tuis / fateor
idem mihi quod thenustodi euenire · Sed non
ego credulus illis · Nam conatum esse me atq; co
nari · Cetez longe abesse · Te uero nequaq; adula /
tum / sed beniuolentia mei deceptum mireliqo ·
Vale & quotidie scribere aliquid ut facis dignū
amore & musis ne cesses · Gloria quippe agendo
penclutandoq; acquiritur · Nec spectantibus coro /
ne sed certantibus parantur · Itez uale nōn octo
bris florentia M cccc xxviiii ·

Cardinali sancte crucis

EGO uero gracias habeo patri cartusiensi Ce /
nobii qui desiratas mihi reuerendissime patr̄
nitatis tue litteras detulit · nam ab eo usq; die
nullas omīno habueram · Ex litteris uero ipsis fū /
mam equidē suscepi uoluptatem · tum quod mu
nusculū illud meum satis probatum sapientissimo
grauissimo q; iudicio tuo perspexi · tum etiam quod
laudes quedam merant & cohortaciones ad cetera
obeunda · Ego igitur tanti uiri iudicio confirmatꝰ
non penitus manem post hac fore operam meam
si quid forsan laudare mandare litteris aggrediar
estimabo · De stephano autem aretino · necessario meo
quem dignata est r p tua ob litteras meas interdo

domesticos recipere / summas ago gracias · Et certe m tale
nouissem illum qualem mundicies integritasq; domus
tue flagitabat · numq; de eo uerbum facere ausus essem.
† Ili profecto sat erit apud tantum dominum interbo/
na probatissime discipline exempla educari · Quem
& si non expediat tamen ipsum r p tue totis affec/
tibus recomendo · florentie · idibus aprilis

LEONARDVS S D Poggio · nihil oppinor me iuuis/
sent illa tua / de bibliotecis germanoq; eruta ad
uitam aristotelis componendam · hoc enim ipsum qd
tu magnifacere uideris / triennio scilicet in disciplina
socratis illum fuisse priusquam platoni se traderet p
ridiculū esse scito · Socrates enim ut tempora ipsa
ostendunt · aliquot priusquam aristoteles nascceretur · Quomodo igitur discipulus eius
esse potuit / qui non erat · Nec ego id ipsum quod tu
scribis ignorabā a quibusdā paq; eruditis traditum · le
geram namq; & ipse huiusmodi meptias · sed quia fal/
sum sciebam / penitus reiciundum putaui · Ad octogesi/
mum primum etatis annum plato uitam perduxit ·
Platonis etas. Eo adolescente socrates ex dampnatione illa nefaria ue/
Socrates. neno interiit · Aristoteles autem longe postea platoni
am plane seni & maiori sexagenario cohesit inter
supremum uero socratis diem & aristotelis exortū
anni circiter quatuordecim interfuisse comperiunt ·
Hunc ergo scriptori tam magnifeste deliranti · ego
aut de platonis statua & epigramate aut de ceteris
fidem prestem · Quamq; de statua quidē · & si ma/

ximē uer foret uulgarior tamen ea res est quam ex
ueteris mandari expediat · Non enim omnia in desc
ribenda uita sunt congerenda · Sed illa dum taxat
que notacione sint digna · Statuas uero philosophor
usitatissimū fuit / discipulos habere · Vnde illud est
pōte quasi irridentis · Quamor plena omnia gipso cri
sipo inuenias · nam pfectissimus hor est · si quis aristo
teli similem uel pittacon emit · Et iubet archetipos
pluteum seruare cloantes · Et cicero propter statuā
platonis consedimus · hec igitur dixisse uelim quoī
telligas me lente admodum & morose singula con
siderasse · que in illius uitam conieci / nec quicor po
nere uoluisse · quod aut falsum aut leue aut mep
tum censuerim · de plinio autem quod postulas / nūc
fieri non potest · quoniam id uolumen apud quēdā
ex familiaribus exemplum scribendi prebet · Vale ·

LEONARDVS C Lucensi · Equm fuerat egregie
Luir / Si quid ame per litteras tuas querebas / ex
pectare responsionem meam · non autem & quere
re simul & tibi ipsi respondere · Questio namor omis
de re dubia consueuit esse · terminatio autem certitu
dinem flagitat · Quod si hec licentia hominis tribua
tur: ut & enarrent ipsi rem suo arbitratu / & falsa
pro ueris incognita pro cognitis asserant: deinde
ipsemet sententiam ferant · que auctoritas erit huic
emodi iudicio · quod non meritum esse sed libido ex
presserit? Inquo idem accusator & iudex idem di
sceptator & actor · idem testis & aduersarius reperit

Iudicioy ordo Laerius.

Verus iudicioy ordo personas distinguit · Vt si alius accusator alius defensor / alius iudex · Controuersia uero omnis fere litigantibus est · aut facti aut iuris. Si de facto ambigitur / tabulis testibus signis / argumentis coniectura probatur · Si de iure equi uel iniqui ratio in medium uenit · Sed ante omnia factum discutiatur oportet · frustra nempe de iure queritur / ubi factum non constet · Hec ut uides communia sunt

Nuno ad nostra regrediamur / ut intelligas de quibꝫ conueniat inter nos & de quibus aduersemur · & cernas quam multa desint ad ueritatem conclusionis tue · Non potuisse salua fide contra paulum ginnisiū inferri bellum a florentino populo dicis / cum esset idem ipse pro adherente eiusdem populi in pace nominatus · Nos autem nominatum confitemur · & tamen salua fide bellum sibi inferri potuisse affirmamus · Hec igitur prima questio iuris est · Quod tu per huiusmodi nominationem remicti priores iurias / & obligationem inter nominante & nominatum oriri existimas · Nos rem inter alios actam nullam huiusmodi uim habere putamus · Hec igit² iuris · facti uero illa que secuntur · Tu occultis insidiis & dolosis simulationibus usum florentinum populum in hoc bello inferendo calummaris · Nos nullum protinus dolum / nullam simulationem / nullas insidias in illos fuisse certissime scimus · Tu denuntiatum non fuisse bellum predicas · Nos nuntiatum non fuisse bell per philippū qui & uiuit &

An florentini q̄ quedā ī pace nō ap̄ bellum gere potuerūt.

testimonium perhibebit · denuntiatum fuisse affirmamꝰ.
Hec & huiusmodi de quibus controuersia est priusquate
probanda erant / postea lamentanda · Nisi enim facta
te ostendas / & illa superiora fuisse iniusta probes: nul
la tibi de his aut querela aut exprobatio iusta ēe pot
Sed tu nec ista que sunt facti / nec illa que sunt iu
ris: nullo modo probas · sed ex nuda simpliciq; narra
tione concludis · hoc igitur primum in litteris tuis
non probo · deinde illud uehementer reprehendo · qd
aut te aut me rebus populoq; admisceas / quasi nost
re sint censure illos corrigere / ac non potius arro
gantia uesaniaq; haberi debeat homunculum unū
ex se ipō nemine deferente / tantis de rebus iudi
cium sibi assumere / presertim inaniter · Quod enī
queso nostra hec censura proficere potest / Ne fiant /
aut facta sunt · Vt corrigantur / Vnde hec auctori
tas nobis / frustra autem niti / nec aliud se fatigā
do nisi odium querere / extrema dementia est · Ego
tamen inuitus licet quoniam me prouocas · defē
sionem scripsi quam tibi mitto · Et quia de re po
puloq; agitur / popularibus uerbis uti placuit ut po
puli ipsi quoq; causa agitur non ab interprete · sed
ex se illis intelligere possint · Videbis autem in tra
ctacione ipsius cause quam indigne leuiteroq; pro
fluueris ad rem tibi non satis notā reprehendē du
florentie vi° idꝰ ian·

LEONARDVS · Poggio salutem · Pre[s] protinus ri
su digna mihi nup occurrit · dum iter facio

in agz aretinum · Offendi enim boues plostra traben
tes an elantes in plostris autem columne uidebant
marmoree & statue due · non satis fabrefacte · Base
sos & arculi & hispitilia casuos in saltus difficiles co
iecta plostra / expediri non poterant · Circunstabant
uero redemptores / cum dolabris / purgantes iter ad
iuuantesos · Tunc ergo nouitatem rei admiratus
neos enim plaustra per eos saltus traduci : neos mar
mora importari consuerant : accessi propius & per
contatus sum quid rei esset · & quonam illa tam mo
lesta onera deferrent · Tum unus ex redemptoribus
me aspiciens · ac simul manu sudorē a facie absterg
gens · ptesus credo laboris · ac secum ipē indignans :
dii pdant inquit poetas omnis · & qui fuerunt uōz
& qui futuri sunt · Ego hoc eius responsum audiēs ·
quid tibi cum poetis est imoz : aut qua tandē in re
tibi molesti fuere : Ineo inquit / quod hic poeta qui
nuper defunctus est : stultus nempe homo atoz uē
tosus · sepulcz sibi fieri marmoreum imparauit · Ea
oz de causa marmora hec montepolitianum defer
untur · Sed credo pduca numoz poterunt · difficul
tate uiaz · Et ego uolens clarius intelligere · quid
aus imoz an montepolitiani poeta quisoz decessit : Nō
ibi inquit sed rome · Sepulcz tamen in patria faci
undum sibi testamento prouidit · Atoz hec est ima
go eius quā hic cernis · altera uero parentis quam iux
ta se collocari iussit · Tum ego de patria & de obi
tu coniecturam faciens : audieram enim nuper

bartholomeum quemdam montepolitianensem rome . Bartolomeo
interisse · peccuniaz oz nescio quid reliquisse · interrogaui redemptorem num de eo loqueretur · Ille oz hunc ipsum esse annuit · At enim imoz cur tu poetis obhunc asinum maledicis · An tu illum poetam credis fuisse / qui nullam neoz scientiam neoz doctrinam cognouit · Stulticia uero ac uanitate omnes omnino homines supauit · Non noui inquit illum dum uixit · nec eum nominari umoz audiui. sed oppidiani quidem sui poetam illum arbitrantur. & si paulo plus peccuniaz reliquisset / deum putaret. Quod si non fuit ille poeta · nec maledictum poetis uelim · Atoz ego tunc abiens considerare mecum cepi redemptoris uerba · qui stultum hommem atoz uentosum dixerat eum qui rome decedens / mar/ moreum in patria sibi fieri sepulcz imparasset · Re enim uera sic est · nemo qui glorie sue confidat de sepulcro sibi faciendo umoz cogitauit · Opez enim laudabilium fama & claritate nominis contentus satis obhoc ipsum posteritati se se putat cōmendatum · Quid enim sepulcz muta res / iuuare sapientem pōt · Aut quid uilius quam sepulcz memorari uitam sileri · Tres eminentissimi impatores uariis seculis fuisse referuntur · Cyrus · alexander · cesar · Quoz ciirus qui fuit antiquior nedum sepulcz insigne appetierit · sed testamento mandauit / nullum sibi sepulcz construi · sed in terra humari · Affirmans terram flores producere · & segetes & arbores amenissimas

nō ~ le pr Lo. debeng debeng

Laudat Ciri.

pretiosissimasq; efferre. Nec ullam generosiorem sepul
cri materiam reperiri posse. Itaq; nuda in humo se
pelliri corpus suum iubet / sine ullo penitus marmo
ris aut structure monumento. Recte quidem. Virtus
enim illius & facta egregia perhemnem sui memo
riam pollicebantur futuram. Bella quippe maxima
singulari fortitudine industriaq; confecerat. Victo
rias plurimas gloriosissime reportarat. Imperium
medis ademptum in persas transtulerat. Ipse ue
ro mirabili sapientia preditus / uitaq; & moribus
ut ita dixerim ciuilissimus. optimis legibus ac sanctis
sima disciplina parthum ase imperium comunie
rat. Ex quo cambise & ochi & xerxe & artaxerxe
& darii / longissima ac potentissima successione reg
nauerunt. Hic ergo tantus ac talis imparator humi
sepeliri uoluit. Marmor autem pariū aut numi
dicum lapidem non quesiuit. Eadem in cesare &
alexandro mens fuit. quoz neutz de sepulcro sibi
faciendo uidemus cogitasse. facio comtumeliam su
mis uiris quos in reprehendendo hoc uilissimo homi
ne testes adduco. Sed tamen si excellentissimi uiri
hanc uanitatem ambitiosam cum laude uitarunt.
quantum in hac fece hominis hec est superbia deri
denda? Tu marmori tibi ex longinquo portari? Tu
sepulcz fieri & statuas tibi ipsi collocari testamen
to iubes? Quo merito queso? An scientia quem
te nulla fuit? An litteris quaz uix quatuor tene
bas? An uita & moribus. qui leuissimus ac singula

Cesar. Alexander.

stulticia plenus nihil consilio / cuncta uero temeritate ac uesania prosequebare .' Vez enim si non mores / at genꝰ illum honestrabat dignumoꝝ & statua & sepulcro mar moreo facit Natum ex patre mercatore circumfora neo · Auia ostetrite · Matre fanatica · An propter peccu nias sub terram absconditas statuas te enim ipsū cen sebas .' Hoc suberat unum uidelicet · Vez tamen has ip sas peccunias pontifex post mortem tuam / cum ille tandem in lucem uenissent .' ut sibi ate furto sub retrac tas reposcit · Quid scribes queso in sepulcro .' Que ac ta .' quas res gestas insigniri facies .' An pater tuus ut asinos & merces circum nundinas agebat .' An auia · ut editos in lucem partus tollebat . puerperis ancilla batur .' An mater ut in fanis soluto crine uolitabat .' An tu ipse ut peccunias furtim cumulabas .' An pon tifex ut eas peccunias reposcebat · Hec est summa re ꝑ tuaꝝ · hec est gloria tua atoꝝ tuoꝝ que talia sunt : ut tu si modo quicoꝝ saperes .' si non ut in omni uita · sic etiam morienꝰ stulticia ac temeritate delatus es ses · testamento cauisses · ut tu olim peccunias .' sic etiā te tui sub terram absconderent · ne risus & querele materiam · hec tua sepulcri uanitas & ambitio exibe ret .

LEONARDVS · Nicolao strorze salutem · Vehementer me delectarunt littere tue / quas nunc primum ad me scripsisti · ferebant enim pre se / & naturam prestantissimam quod est ingenii / & disciplinam ur gentem atoꝝ solertem / quod est studii ac diligentie

Laudat amicū

Frater Haud Irō.

Cōmet ex Inter.

Duo ē studiis attendenda.

Duos libros legat.

Trae mihi quidem contingit etatem istā tuā · qui sen/
sum eas litteras consideranti, ut admirabilis quedā
ac plane supra annos hec tua maturitas uideretur
Nec uereor· si modo tibi ipse non deeris · precellentissimū te
uirū esse euasurū · Quam obrem in uigila queso ac per
singulos dies adde insup aliquid & accumula consideras
per magna in his studiis premia tibi esse proposita ad cō/
stitutionem uite ac nominis celebritatem & gloriam ·
Hec duo crede mihi & opes amplissime consequentur q̄
celebribus uiris ac uirtute expolitis numq̄ uolentibꝰ
defuere · Habes preceptorem eximiū cuius imitari di
ligentiam & assiduitatem debes · Studium uero tibi
sit duplex · Altera in litteras pitia non uulgari ista
& comuni · sed diligentiore quadam atq̄ recondita
in qua precellere te magnopere uolo · Altera in cogni/
tione earū rerū que ptinent ad uitam & mores · que
propterea humanitatis studia nuncupantur · quod
hominem perficiant atq̄ exornent · In hoc genere
uaria & multiplex & undecunq̄ arrepta sit tibi
cognitio · Nihil ut pretermittas quod ad institutionē
uite / quod ad decus / quod ad laudem ptinere uide
tur · Sed eos legas censeo / qui non solum doctrina/
uere etiam nitore orationis / & peritia litterarū iu·
uare te possint · quales sunt ciceronis libri & si qui
proxime accedunt · Si tamen me audies · funda/
menta disciplinamq̄ hanc rei ab aristotele perdi/
sces · Ornatum uero orationis / & copiam & omnis
uerborꝰ diuitias sermonisq̄ ut ita loquar dexteri

tem in ipsis rebus a cicerone mutuaberis. Volo namq; prestanti uiro hoc assit: ut & rez scientiam habeat habundantem / & ea ipsa que sit illustrare dicendo & exornare possit. Hoc autem facere nemo ualebit / nisi q multa legerit: multa didicerit / multa undiq; decerpserit. traq; non modo aphilosophis doctus / quod est huius studii fundamentum: uez etiam apoetis & ab oratoribus & ab historicis paratus / uemat oportebit ut copiosa & uaria ac nulla in re rudis sit sibi ratio. Breuior sum in his explicandis. quoniam noui te illa legisse / que de studiis & litteris aliás a nobis scripta fuere. in quibus formam huius discipline uel expressimus nos quidem uel certe adumbrauimus. Hac uero prestantiam si tu quemadmodū spero nancisceris: quenam diuitie cum hoz studioz primus fuerit comferende: licet enim iurisciuilis studium uendibilis sit: utilitate tamen & dignitate longe ab istis studiis superatur. Nam studia quidem ista ad faciendum uez bonum tota contendunt: quo nihil utilio excogitari potest. tus autem ciuile ad faciendū uez bonum nil pertinet. Quid enim bonus uir de aqua pluuia arcenda aut de perbendinis cognoscendis labo ret: Aut qui melior erit / quis / si partum ancille in fructibus esse censeat. q; si non censeat: Quum & bonus uir & legata persoluet / & mandata testatoris adimplebit / etiam si septem testium sollempnitas testamento defuerit. Atius ciuile contra disponit. Preterea bonitas & uirtus stabilis. tus autem locis & tempo-

Ciuile studiū reprobat.

poribus uariatur · ut sepe quod florentie legitimū ē
ferrarie sit contra legem · Iam uero magnis ac prec
laris uiris non satis decora est hec in litibus & cont
rouersiis mercennaria uersatio · Itaq; qui nobilitate
aut diuitiis precellunt / militie dignitate gaudent.
Doctoratum uero sibi ad dedecus potius & ignomi
niam reputarent · At enim superioribus illis studi
is tanta dignitas mest · ut nemo princeps · nemo
sibi turpe duceret · Scientia eay rex & eloquentia
insigniri · Alexandy certe philippus pater aristoteli
tradidit / non ad discendū ius ciuile / quod tanto re
g sordidum fuisset / sed ad doctrinam uite ac moy
& ad eloquentiam perdiscendam · Omicto uolupta
tem iocunditatemoy illoy studioy que tanta est:
ut difficile sit inde mentes reuellere · In iure autē
ciuili pdiscendo / quid tandem est preter mera tedia
taq; obscitans scientia non immerito ab antiquis
apellatur · Sed hec satis mihi enim ad te scribenti
potius his de rebus loqui / quam aut de familie aut
de parentis amicitia placuit · Illa enim tempus ex
pectare possunt / & sunt non indicta prius / cohorta
cionem uero ad hec studia non est usum differre

Alexander.

LEONARDVS S. D. Acto militi saxoferratum · Et
si cognosco me prolixioris epistole debitorem es
se / tamen cum arminensis iste domum ad me ue
nisset · & nunquid uellem rogaret · non pmisi ip
sum ad te uacuum redire litteray meay · gaudeo
igitur semperoy gaudiosus sum / prospera atoy secū

da de tuo statu dignitateq; audisse · nec puto esse qui
q; amicoz tuoz qui me in hac parte gaudii atq; be
nuolentie antecedat · id uero totum proficiscitur ex
singulari prestantia uirtutū tuaz / qui humanitate
summam cum grauitate moz & sapientia rez ge
rendaz mirifice coniunxisti · Vt idem tu & amari
ut facilis / & timeri ut fortis / & obsuari ut prudens
mereare · Sed hec cum aliis uberius & solutius quā
tecum dete · Nunc autem inuitat locus iste in quo
degis / ut non pretermittam de me aliquid scribē.
Equndem tanto ardore generosam inclitamoz mala
testaz familiam colui · ut non alienum procerest il
li me existimarent / sed unum de se ipsis · Vt eōs
ceteros omittam / cum inclite memorie · Carolo
principe illius familie ita aliquam diu uixi ut ne
q; mensa neq; uenatio neq; studia litteraz me ab
illo sequestrarent · cum p actis ad occasum uenati
onibus / ita redire animum solebamus / ut duob9
uel tribus passuum milib9 disputando / summis
interdum contentionib9 & desperatis prope clamo
ribus certaremus · Sunt enim illi ingeniū magnū
& scientia multaz rez habundans · cetez ita ptinax
in disputando / ut quod semel dixisse semper def
enderet · Et suppetebat mirabilis quedam copia
rationum argumentoz.aq ad cuncta que assum
pserat substinenda · Ex quo frequenter fiebat ne
clamores contentionesq; deessent · Sed idem in omī
uirtute ceteris hominibus longe meo iudicio pre-

pō. mod laudāc
p ponit.

familiā mala
tessa laud.

Carolus.
laudat.

ſtitit · Quorſum uero hec ·⁊ Vt iuuenibuſ iſtiſ procerī
buſ qui illi ſucceſſere / me notum & comendatum fa
ciaſ · Vale & latorem hāc litteraꝝ in conceſſione illiꝰ
officii quod poſtulat ·⁊ rogo habeaſ recōmiſſū · itēꝝ uale

Cōſolat. de
morte ꝑ.

LEONARDVS Nicole ſalutem · Quoniam publico nu/
nere neceſſario detentuſ / adeſſe tibi in parentiſ
tue optime atq; preſtantiſſime mulieriſ / luctuoſo fu/
nere nequiui ·⁊ quod reliqum eſt litteriſ adimplere
officium tentabo / neq; enim confido preſtare id
poſſe · Et enim cum pietatem filii debere me illi &
habere intelligam · ac in luctu prope equali tecum uer/
ſer · ſentio profecto / me conſolatione potiuſ indigere
quam aliоſ conſolari poſſe · Que tamen ad rationē
deflectenti animum / mihi uenire in mentem ſo
leant recenſere conſtitui ſi forſan ea reſ lenire ali/
qua ex parte dolorem tuū ualerent · Quid tantopē
lugemuſ imoꝝ ·⁊ Quid afflictamur ·⁊ Quaſi uero no
uum quiddam inopinatumoꝝ acciderit · Nū queſo ul
ignotum uel ambiguū fuerat illam eſſe mortalem ·⁊
Num ad maturitatē iam plane ſuam & ſenium pue
niſſe ·⁊ Num annoꝝ numeꝝ eūm impleſſe quem uix
centeſimuſ quiſq; ptingit ·⁊ Curſuſ autem uite cui im/
q̄ proſperior aut bonis omnibuſ cumulatior fuit ·⁊
Quid igitur nobis uolumuſ ·⁊ Quid expoſcimuſ ·⁊ Quid
erga ſuperoſ uſq; adeo ingrati atq; peruerſi ſumꝰ ·⁊
Que enim magnopere adiiſ immortalibuſ precarem/
ea nobis ultro collata non recognoſcimuſ · Bona quidē
niſi ego fallor in mulieribuſ numerantur · genuſ for/

Bona mulier.
Cauē nō.

igitur reperiq; gaudia tum / prope[illegible]

ma · pudicitia · fecunditaſ · liberi · diuitie · ſup q̄ his om̄
bus uirtus & probitaſ · Ego quoꝙ his addo ualitudi
nem proſperam & uite longinquitatem · Nam imf
racta miseraꝙ ualitudine / etiam ſuperiora ꝗualēt
bona · & in breuitate uite nulla ꝓfectio poteſt eſti
mabilis reperiri · Hoꝙ igitur omnium / ſi quiſoꝙ
docere poteſt / aliquid huic primarie mulieri defuiſ
ſe · confitebor equidem non eſſe illam tantopere ex
tollendam · Sed quid defuit queſo hoꝙ omnium que
ſuperius numerata ſunt · Quid ſuperius non habū
de etiam ſuperfluit · Nam ut breuiter percurram
ſingula abinitio exordiens · Maternum illi genus p
stantissimum fuit ex clarissima filia malateſtaꝙ · Pa
ternum uero ex gente honoratiſſima ac maxima no
ſtre ciuitatis · patre · auo · & attauo · ſplendidiſſimis eq
tibus · foriſoꝙ & domi ſumme auctoritatis · Quid igit
magnificentius · Quid illustrius in hac parte dici poteſt ·
Aut quid inſigniuſ / quam tanta claritate maioꝙ hone
ſtari · forma uero fuit egregia plane atoꝙ magnifi
ca · plena dignitatis / plena ingenii pudoris · Aderatoꝙ
& in proceritate generoſitaſ quedam · & in grauita
te auctoritaſ / & in negligentia comendatio probita
tis · Qua quidem in parte quālibet a zenone ſtoiciſoꝙ
reclametur / tamen uetetꝙ mihi academicoꝙ peryrpa
teticoꝙ q̄ ſententia magis probatur / qui ut fuco atoꝙ
fallacius affectare falſam opinionem forme damnā
dum ſic natura largiente uetꝙ decorem grate ſuſci
piendam exiſtimant & in bonis numerandum · Nec

Laus ſpūcta
genere · at
ipſis donibus
animi & corpo

sane ego lepiditatem aut uenustatem in hac presertim
muliere laudarim · sed prestantiam quamdam
natiuam & ueneracionis plenam dignitatem · Nā
de pudicitia quidem illius : in qua fuit unicum sin
gulare & exemplum tacere melius est q̄ pauca di
xisse · Nupta uero fortunatissimo coniugi diuitiis
opibus celebritate nominis / sue etatis omnium no
stro⁹ ciuiū prestantissimo · numerosam sobolem p
creauit · Viditq; multitudinem ex se prognatā
filio⁹ filios atq; nepotes · quanta sunt queso ista
que adhuc enumerauimus · & quanti existimā
da ? · Vel quiā multi reperiuntur quibus ista cō
tingerint ? Vno fortasse aut altero non nulli
cunctis uero simul cumulatis / perpauci admodū
nō · Laudā · nē · gloriari possunt · Sed bona animi maxime in ea
muliere conspicua fuere · Admirabilis probitas ·
insignis humanitas · magnificentia liberalitasq;
egregia · maximeq; ad decus & prestantiā erecta
mens · quid dicam de humanitate mirifica · de
caritate in suos · de dilectione in omnes · de boni
tate demq; singulari · in qua nullā umq̄ muliē
rem huic comparandam me cognouisse affir
mare ueerissime possum · Prudentia uero quāta
fuerit uel ex illo apparet quod maximā domū
magnas clientelas · uaria multiplicia q; negotia
mortuo cōiuge per annos amplius triginta sic
gubernauit : ut nemo consiliū aut prudentiam
uiri de esse in tanta administratione umq̄ sen

tiret: esset oꝫ ipsa simul regula moꝫ & integritas ho/
nestatisꝫ disciplina & norma. Cum his illa laudib9
ad septuagesimū quartum puenit annum. prospera
ualitudine & continuata auctoritate. Exitum quoq;
uite facilem transquillumoꝫ sortita. qualis superiori
eius moderationi maxime congruebat. Desideriū sui
mirabile filiis propinquisꝫ reliquit cui unanimi
consentienteꝫ omnium comendatione. Ego igitur
hanc mulierem. pro tantis atoꝫ ita continuatis ad
extremum usꝫ uite diem bonis: nequaqz lacrimis
decorandam puto. Sed gratulatione & gloria prose/
quendam. Nec aduersi quicqz illi accidisse existimo/
quod mortua sit. Nec sane in morte quicqz est ma/
li. propterea. quod aut extinguatur protinus oīs
sensus. & fiat quasi sompno cuidam numqz inter/
rupto/ simillima requies. Qua si est suauissimū unus
interdum nostris/ toto spatio sine ulla intermissione
potiri: quanta suauitas in illo sempiterno tempore
est existimanda. Aut si remaneat sensus uiuantꝫ aī
nostri post mortem: uiam uiam fatalem ingressos.
ad meliora domicilia migrare. & cum melioribus
& sui similibus habitare est procul dubio comfitēdū.
ut aut nihil mali sit in morte aut multum etiam
boni. Cum uero ex duobus alterꝫ necessariū sit: &
quibusdam incertum obscuꝫ oꝫ uideatur: ego tamen
mihi persuadeo animos hominū esse sempiternos.
atoꝫ optimo cuiqz cum a corporeis uinclis fuerit li
beratus, reditum facilem in celū patere. Vbi nunc

illa consistens ac tenebris exura · puro intuitu diuina
illa spectacula comtemplans : imbecillitatem nostrā
miseretur · seq; nunc tandem uiuere : nostram uero
hanc q; uitam dicimus mortem esse cognoscit · Equi/
dem homini iam plane sem qui cum laude eximia
uixerit optandam etiam mortem existimo · cum &
impendeant quotidie pmulta : quibus periculū est ne
extrema aliqua labe superioris uite splendor & gloria
deturpetur · Vt priamo regi & pompeio accidit · quoq;
utrumq; calamitates extreme / ex superiori felicitate
miserabilē reddidere · Vel ut ista cessent tamen il/
lud est certissimū etate longius prouectis incomodū ·
quod necē sit quodam modo hebetari sensus · uidere
oq; deterius atq; audire · & in ceteris multis natura
ipsa debilitari & frangi : ut optime cum illa actū
in hoc suo decessu putare debeamus · Quod si nostrā
uicem dolemus · quia uidelicet spoliari illius presidio
atq; solatio sumus · isq; nos meror afficit & in luctū
impellit : uidendū est ne nimis ingrate atq; iniuste
comodum nostr illius comodo anteferamus · Amor
enim uerus ad euius q; diligimus causam non ad nost/
ram est referendus · Si enim & etas illius iam ingra/
uescens & ante parta laus & fortune mobilitas hoc
flagitant : ut illam ad extremū uite diem quasi in
portum quemdam ex longa periculosaq; naugatio/
ne / tuto se recepisse gratulandū sit atq; letandum ·
nolimus queso illius cōmodū lamentari aut deflere
Deniq; illa certe qua beniuolentia / fuit hoc nos in dolo/

Priamy · pōpeius ·

Amor uerus ·

re uersari ꝑmoleste fert. & cessare nos iubet atq; de/
sistere cui etiam mortue parere & condonare me/
rorem nostr debemus. & quantū natura potitur
moderate ꝑferre.

LEONARDVS CIRIACO Salutem. Melius erat o ciri/
ace non tantum sapere quantum sapis. Si quidem
te scientem alioꝝ errata conturbant. que ab ignorā
te nulla molestia preterirentur. Habet enim ignorā
tia multis in malis quiddam boni. quod minus angitur
quia minus sentit. Atq; ut ad postulata veniam tua.
admiratum te dicis in hoc nouo sigismundi principis
aduentu: quod qui ante coronationē se regem scri
beret romanoꝝ / post coronationē quasi maius quiddā
& dignius exprimere volens / imparatorem se nuncu
pabat non regem. Quod tu ꝑperam factum arbitraris
taq; te id reprehendisse ais. & queris a'me num idē
sentiam qđ tu. an contra putem. Ego vero & in his
& in aliis ꝑmultis plurima quotidie mihi videor er/
rata cognoscere. Sed utor democriti regula. rideo
enim illam non fleo. Quid enim mea refert quem
admodum barbari loquantur. quos neq; corrigere possī
si velim. neq; magnopere velim si possim. De rege ta-
men & imparatore idem sentio quod tu. & iam pri/
dem ridens barbariem istam hoc ipm̄ notaui atq; re/
dargui. Tres enim gradus maioꝝ dignitatū apud ro/
manos de quoꝝ principe loquimur fuere. rex dicta-
tor/imparator. Ex his suprema ommū potestas rex
est. Post regem vero secundū teguit dignitatis locū/

Aīm Coroā. nem
br.m patig & digni
mo.i ꝑ ꝓ
Ꝙ regio romano
Ler eīg. mo

Democrit.

Tres g̃ dub maior
dignitat apd regē
Coā nob. pro.

dictatura · Post dictaturam imperium tercio gradu cō
sequitur · Huiusce rei probatio est / quod octauiano im
paratori optime se gerenti: uolens senatus popul9
q; romanus dignitatem augere · pro imparatore
dictatorem facere decreuit · Quod ille non recepit
sed flexu genu recusauit · quasi maioris fastus ma
iorisq; mundie dignitatem · existimans imparato
ris nomen / modicum ac populare / si ad dictatoris
fastigium comparetur · Inferioris ergo dignitatis
impator est quam dictator · ut ex hoc patet · Maio
rem uero esse regiam potestatem q̄ dictatura · ex
eo potest intelligi: quid iulius cesar dictator cū
esset affectauit regem fieri · cuius gracia interfec
tus est · non ferētibus ciuibus ut regiam assumeret
potestatem · sed dictaturam / ut pote minorem e
quis animis in eo pacientibus · Hec igitur que ad
huc dixi & si nulla penitus alia supadderentur · ta
men ipsa p se · uel sola probant abunde / regium no
men quam imparatorū esse prestantius · nisi for
te aut senatum dum pro impatore dictatorē
facere uolebat: aut cesarem dum ex dictatura
rex fieri cupiebat: non intellexisse uim ista; di
gnitatum existimemus · Sed nolo ins esse conten
tus presertim ad te scribens / cuiꝰ aures noui q̄
auidissime sunt uetustatis simul ac ueritatis · Expli
cemus ergo singulorꝫ naturam quo cognita &in
ter se comparata differentiam sui dilucide nob
ostendant · Regem omnes sic accipiunt: quasi

octauianus
no. dictatoris
refugiunt.

Julius Cesar

ſupprema quedam & abſoluta ſit poteſtaſ ſupra quē
m ſuo regno nemo ſit: ſed ipſe preſit omnibuſ.
Ex quo fit ut rex nſi unuſ dum taxat eſſe nō poſ
ſit. Plureſ enim regeſ ſimul eidem regno preſidē
teſ ſe ſe mutuo impedirent, naturamoꝫ perime
rent regiſ. que non omnibuſ preeſſet ſed haberet
paritatem. Patet hoc in antiquiſ moderniſoꝫ regi
buſ. Neoꝫ enim numa: neoꝫ hoſtiliuſ. neoꝫ ancuſ.
neoꝫ alii deinceps romani regeſ, conſortē aut ſoti
um regni habuere. De romulo & tacio ferunt. ſed
alter ſabinoꝫ alter romanoꝫ rex erat. & in propī
quo collati repugnante natura ſe ſe paſſi nō ſūt
t in moderniſ quoqꝫ regibuſ idem apparet. Neoꝫ e
nim francoꝫ neoꝫ angloꝫ plureſ ſimul regeſ re
gnum gubernant. Sed unuſ & ſoluſ. cui fratreſ
cui patrui cui propinquī omneſ genua ſubmittūt
C eſſit iam quandoꝫ apud noſ filio pater. ac regiam
poteſtatem ſe uiuo tranſferre in filium uoluit. ipē
dimiſit. quoniam duoſ ſimul regiam poteſtatem
habere, contra naturam eſt huiuſ dignitatiſ. At
imparatoreſ ſimul plureſ ſepiſſime fuerunt. Nō
eſt enim ſupprema poteſtaſ imperium. ſed ſalua
re publica. ſalua auctoritate ſenatuſ & populi. ſal
ua libertate imparator creabatur. Eſt enim impe
rium armoꝫ exercituumoꝫ. ad tutendam augendā
oꝫ rem publicam cōmiſſa auctoritaſ. itaqꝫ impara
tore exiſtente, nihilominuſ conſuleſ pretoreſoꝫ
ac ceteri magiſtratuſ in re p. manebant. Rege aute

existente / tribunitia poteſtas plebiſq; auctoritas omniſ
omnino ſoluebatur · At enim cum impatore / cuncti
ſimul magiſtratuſ in re p̃. perſtabant · & auctoritas
uigebat · ſenatuſ & populi libertas ſeruabatur · Ex quo
appareꝫ imparatorem non eſſe dominum ſed legiti/
mam poteſtatem · Niſi forſan criſpum ſalluſtium ig/
noraſſe uim dignitatemq; imparatorii nominiſ arbi/
tremur qui inquit · Nam cum tu te p̃ mollitiem ag/
as exercitum ſupplicio cogere · ideſt dommum nō
imparatorem eſſe · Volo inſuper unam uel alteram
rationem inducere · quo maioriſ dignitatiſ regium
nomen eſſe oſtendam · Imperium quibuſdam magi
ſtratibuſ recte tribuimuſ · Nam omneſ qui iuriſdic/
tionem exercent · ac punire & cohercere poſſunt/
imperium habere dicimuſ · At regnum numq; habe
re illoſ diceremuſ · quoniam nomen imperii legitti/
mam poteſtatē ſignificat · regnum autem habere ſup̃
legeſ eſſet · Preterea que deo tribuimuſ uocabula ·
ea preſtantiſſima ſunt exiſtimanda · Cum enim deꝰ
meffabiliter excelleat · nec ulla humana reperiri di
gna poſſint eiuſ maieſtate · illa deo tribuimuſ que
apud noſ ſunt maxima quoq; niam maiora tribue
re non habemuſ · Deum autem regem nuncupamuſ ·
ac regnum celoq; dicimuſ · ut ſacre littere poeteq; te/
ſtantur · imparatorem uero qui deum uocaret · uix
quiſq; reperitur · propterea quod rex poteſtatem
ſuppremam abſolutam q; ſignificat · imparator uero
longe inferiorē · Ex hiſ omnibuſ luce clariuſ appet ·

X maior dignitatis regnū no. ſi X imparatoris alia res est

qui imparatorium nomen regio nomini anteferunt.
eos in maxima ignoratione uersari. Sed heus tu q
hunc errorem notasti: cur aliū huic ānexum tacitꝫ
preteristi? Coronari enim imparatorē, ubi nam gē
tium mos fuit? Quis imparatorem romanum anti
quis illis temporibus coronatum fuisse umꝫ audiuit
aut legit? Non augustum. non tiberiū non caligu
lam. non neronem. cui presertim hi duo extremi
intollerande superbie ac luxurie forent. Non traia
num non adrianum. Non antoninum. Nemo imꝫ
istoꝝ coronam imperii umꝫ suscepit. aut habuit. s
aut usus est nisi forte lauream cum triumphasset.
aut rostratam quod classem hostium cepisset. que d
ue corone non imparatoꝝ erant magis quam quo
rumcunꝫ triumphantiū. aut uincentiū. An ergo qd'
illi tantam imperii magnitudinem habentes. non fa
ciebant? hi quatuor iugeꝝ p̄sessores coronabuntur?
Enim uero non ut impatores. sed ut reges romani co
ronantur. Cur ergo se post coronationē impatores
sentiunt non reges? Deinde totum hoc ignorātie
est: cum ne reges quidē romanos umꝫ coronari
mos fuerit. Romulus enim & hi qui post eum fue
runt reges numꝫ coronam receperunt. aut ge
starunt. aut usi sunt. Idem a nouꝝ obseruatū est
a tuscoꝝ regibus: ut numꝫ corona uterentur.
sed trabea dum taxat & palmata tunica. Quare
hanc barbariem queso cum sua ignorantia ualere
sinamus. & nos antiquis doctissimoꝝ uiroꝝ scriptis

quod unicum est refugium oblectemur / non curiosi quid agant isti aut quemadmodum loquan. Vale.

LEONARDVS flamo forolivien. Salutem. Ne forsa tu aliter accipias quam ego / vel ego q̄m tu / placet ante omnia constituere. quid nobis in controuersia venit. Questio nostra in eo consistit. O d' tu apud veteres unum eumdemq; fuisse s'mone omnium putas. nec alium vulgarem. alium litteratum. Ego autem ut nunc est / sic etiam tunc distinctam fuisse vulgarem linguam a'necterata existimo. Pressius quoq; si placet ista circunscribamus. ut certo tempore locoq; diffiniantur. Nam qui apd veteres dicit. nec tempus nec locum satis certū designat / Sit igitur questio. utr̄ rome p terrenti poete & marci tullii tempora vulgus ita loquebat, ut locuntur ii quos nunc latine litteratosq; loqui dicimus. vel aliud fuerit vulgi sermo aliud littera torq; Tua quidē prima ac potissima ratio est. quod oratores in senatu iudiciisq; & contionibus latine orabant. quod non fecissent nisi acunctis intelligerentur. Preterea terentii plautiq; comedie recitabantur ad populum ea ipsa lingua qua scriptę sunt. Idq; signum esse ais / quod eodem modo vulgus loquebatur. Quomodo enim delectarent: nisi intelligerent? He tibi firmissime probationes videntur. ac certissima argumenta opinionis tue. Ego autem non maiora / ista puto / q̄m nunc sit / euangelia missarumq; sollemnia latine ac litterate in audi

4. m apud veteres roa. nos 4 eod vulgares & litteratos fuisse dicimus / diuersa nota

2. o. mem.

entium turba pronunciari · Intelligunt enim homi
nes licet illiterati sint · Nec tamen ipsi ita locūt.
nec ullo modo loqui scirent licet intelligant · Prop
terea quod longe facilius est intelligere alienū
sermonem q̄ proferre · discutiamus igitur si pla
cet argumenta tua & quid ualeant uideamus ·
Neq; enim signis & opinionibus tam assentiri nos
decet q̄ necessariis opinionibus · Nam opinio & ex
istimatio sepissime fallitur · Duo equidē argumēta
per te inducuntur · unum oratoꝝ · alterꝝ poetaꝝ · Vi
deamus ergo utrumq; · Primum igitur oratores
quod in senatu iudiciisq; latine litterateq; loque
rentur · nihil opinionem tuam adiuuat · Erat enī
in senatu & iudiciis ad homines litteratos oratoris
sermo · Itaq; hec duo loca nihil ad rem p̄tinent tuā ·
Restat contio · inqua ad doctos simꝫ indoctosq; ha
bebatur oratio · Neq; enim apellatione populi tur
ba solum & infime sortis homines · sed nobiles &
ignobiles · doctiq; & indocti significātur · Itaq; nō
ad pistores tantum & lanistas sed multo magis
ad eos qui in rei p̄ gubernatione uersabantur · &
quoꝝ intererat quid populus decerneret · orator
loquebatur · Prestantes igitur homines · oratorem
latine litterateq; contionantē preclare intellige
bant oratoris uerba · ut nunc intelligunt missa
ꝝ sollemnia · Nam illud nos latere non debet · o
ratores ipsos alter scripsisse orationes suas q̄ di
xerant · quod & apud grecos & apud latinos ex-

ploratiſſimū eſt · Non quod diuerſum ſcriberent · ſed
quod ornatiuſ & comptiuſ id ipſum quod dixerant
litteriſ mandabant · Vt quedam in conctione dicta
uerbiſ forſan uulgatiſ & apertiſ & ad intelligentiā
accomodatiſ : limatiuſ poſtea contractiuſ q̄ ſcripta
legantur · Et de oratoribuſ quidem hec mihi dicta
ſint · Inſenatu enim & iudiciis ad ſcienteſ litteraſ
loquebantur litterate · In contionibuſ uero etiam ad
ſcienteſ · Aderant quoq̄ indocti quidam · hiſ ſic intel
ligebant oratoriſ uerba: ut nunc intelligunt miſſaſ
ſollemnia · Quare hec tua oratoq̄ inducta ratio nō
efficit id quod uis · habet enim apparentiam quādā
prima fronte · ſed ſi trite diſcutiatur / nihil admod'
importat · De poetis autem eoq̄ q̄ fabuliſ uideo te
longe aliter ſentire quam ego ſentiam · Tu enim tur
bam conueniſſe putaſ ad carmina poete intelligenda.
Ego autem conueniſſe puto · ad ludoſ ſcenicoſ ſpectan
doſ · Itaq̄ non auditoreſ qui aderant : ſed ſpectatoreſ
dicebantur · Agebatur enim fabula magno edilīū
apparatu · nec ſolum geſtibuſ uerū etiam tibiaq̄ mo
diſ & ſonati e ſcena prodibant · Ad hec me herclē
ſpectanda · non minuſ hodie populo concurreret : q̄m
tunc concurrebat · Quod autem uera dico / ex planti
terentiiq̄ prologiſ comediq̄ intelligi poteſt · Tote em̄
ex illoq̄ qui agebant opera uidentur pendere · Acta
ludiſ funebribuſ · modoſ fecit flaccuſ claudii tibiiſ
diſparibuſ · Non dicit recitata ſed acta · Agere uero
quid eſt niſi repreſentare actuq̄ referre : Quid tibi

Agere.

ıſ modoſ facere : niſi multitudinem ad ſpectandū allicē :
hechira eſt huic nomen fabule ea cum acta eſt noua :
nouum interuenit uitium & calamitaſ · Vt neq; ſpectari
neq; cognoſci potuerit · tta populuſ ſtudio ſtupiduſ · in
funabulo animum occuparat · Et paulo poſt in hiſ q̄
primum concilii didici nouaſ / partim ſum exactuſ · p
tim uix ſteti · Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe ſce
nicam / ſpe incerta / certum mihi laborem ſubtuli · E
aſdem agere cepi ut ab eodem aliaſ diſcerem nouaſ ·
Quod inquit didici nouaſ / & aliaſ diſcerem : aperte oſtēdit :
ne actoreſ quidem ipſoſ : ſcripta poetaq; intelligere :
niſi a poetiſ primo illa didiciſſent · Si igitur magiſtri
ipſi agendi non intelligebant : multo minuſ turba &
multitudo · Sed ludoſ ſpectabat turba · non uerba exau
diebat : oculoq; tantum aſpectu & tibiaq; ſono diſtine
batur · Quod autem ſubicit : quia ſciebam dubiam for
tunam · idem probat quod dixi · fortuna enim in ſceniciſ
ludiſ erat · non in poete ſtilo atq; ingenio · hoc enim in
eoq; qui legunt iudicio repoſitum eſt / nec · fortune ſub
iacet · Aeho autem & tibie & huiuſmodi iudiera fortu
ne ſpectantium ſubiacebant · Et paulo poſt pfeci inqt
ut ſpectarentur · non dicit intelligerentur · ſed ut expe
ctarentur · Quod totum eſt iudiciū oculoq; · & paulo poſt ·
Vobiſ poteſtaſ data eſt condecorandi ludoſ ſcenicoſ · Noli
te ſinere per uoſ artem muſicam recidere ad paucoſ ·
Ex hiſ omnibuſ patet ad ludoſ ſcenicoſ & tibiaſ & actoq;
pſonaſ ſpectandū multitudinem conuenieſſe · Poete aute
uerba ne actoreſ quidem ipſoſ intellexiſſe / niſi priuſ

docerentur · Nihil igitur poete · nihil eor fabule ad
sermonem uulgi pertinent · Non enim intellectum
uerbor · sed spectaculū ludor uulgus sequebatur ·
Quoniam illa que putabas firmissima tue opinio
nis fundamenta nihil ualere ostendi · docebo
iam ipse impossibile esse uulgus illo modo quo tu
putas esse locutum · hoc tantum premisso · Tu ne
queso flaui cum sis uir doctus ac litteris expolit9 ·
uel alii qui tecum sentiunt · animum inducere po
testis · ut credatis · nutrices & mulierculas & huiq
modi turbam · ita tunc nasci · ut que nos tot ma
gistris tanto usu uix tenemus · illi nullis magistris
assequerentur · ut eo modo loquerentur · quemad
modum ij qui latine litteratos locuntur · intelli
gerentos poetas comedias nullo prius eos docen
te · Profecto ualde absurdum est ita credere · At
qui latina lingua a uulgari in multis differt ·
plurimū tamen terminatione · inflectione · si
gnificatione · constructione & accentu · de quib9
omnibus simul dicamus · Nam seorsum prosequi sin
gula longum foret · Mulierculę igitur ille ac nu
trices tue si de supellectili recte dicendū erit · su
pellex dicent · Rursus uero si inclinandū ita ut
possessionē uel generationem significet · supellec
tilis dicent · & si poscat intencio · suppellectili sup
pellectilem uariabunt · Eedem cum pluraliter
dicendum erit · supellectilia uariato genere pro
nuntiabunt · & supellectilium · & supellectilibus ·

Per deum immortalem non ne uidetis impossibilia uos credere · Difficile nomen capis : inquies · At tu facilius aliquod cape · Dominus recto dicent · flectet uero cum opus erit ut dicant domini · domino dñz. Et si de feminis dicendum sit · dominabus filiabꝫ libertabus dicent · q̄ de maribus dominis · filiis · libertisꝫ dixerunt · Vix me hercle cum disciplina & regula hoc facerent · ne dū sine disciplina & regula · fero uerbum est · a quo tuli latum · subtuli sublatum · Cado cecidi si casum significet · si cedem cecidi media producta · ista queso interroscent mulieres & turbatorꝫ ita loquentur : Pulso & uapulo · alterꝫ actiue, alterꝫ passiue dicimus eadem uoce · Ego uapulando ille uerberando / usꝫ ambo defessi sumus inquit poeta · Tu mulierculas & nutrices & huiusmodi quisquilias / hec intelligere atꝫ eodem modi loqui putas : Abfuit & defuit duo sunt · quorꝫ alterꝫ laudē alterꝫ uituperationē significat · Sinapis latine dicimus media producta · & polixena breui penultima · Virgili autem & mercuri uocatiuo · penultimā natura breuem pronuntiamus ut longam · Video te · mui deo tibi · salutem Dico tibi salutem · Interdico tibi bonis : non bona · hec ne queso mulierecule & nutrices & uulgus illiteratum dicent : que nos literati uix dicere ualemus : Quid si probo per ea tempora uulgarem sermonem distinctū aliterato fuisse : non ne desistere debes talia oppugnare · Duellium qui classe pe- Duellū. nos superauit : uulgo bellum appellatum fuisse cice- Bellum.

ro tradidit · Ergo aliter uulgus aliter litterati nuncupa/

Villa. bant · Varro ullam ab ueho dictam putat · Adducit uero
coniecturam · quod rustici pro uilla / uella dicunt · pro
uectura quoq; uellatura · Quid amplius egemus testi
bus ? · A uulgo uellatura & uella · a litteratis uellatura &
ulla dicebatur · Alius ergo uulgi sermo · Alius litteratoꝝ ·

Varro. At enim cicero inquit de quodam · putabatur bene lati/
ne loqui · sed litteras nesciebat · Non diceret hoc cicero,
nisi sibi in illo uno admirabile uideretur · Quod enī
miratur in illo quasi singulare probat in aliis hoc nus/
q̄ fuisse · At contio clamauit cum a carbone diceretur ·
patris dictū sapiens / filii temeritas comprobauit · Quid
ni ? · cum adessent in contione docti complures · & in/
ter ceteros · M · cicero · se enim in contione stante
hoc dictum fuisse testatur · Denioq; iudicium numerosi/
tatis cōmune est aurium · & non intellectu rez sed
longitudine breuitateoq; spiritus annotatur · At filia

Sapphos. lelii preclare latine · Et me hercle saphos predare gre/
cis uersibus scripsit poemata · Quis enim negat mulie/

Cornelia. res quasdam doctas fuisse · Vt corneliam gracchoq; & epi
carmi poete filias · & alias grecaq; latinaq; complures ·

Curio. At c · curio / nihil admodum sciebat litteraq; · tamen est
inter oratores numeratus splendore & copia optimaq;
uerboq; · Credo studia hec maiora non adtigerat · Sed
idem curio orationes suas & dialogos scripsit · Quicūq;
autem cogitationes suas litteris mandarit / eum dice/
mus litteras nesciuisse ? · At domus ei contulit ad uer/
boq; copiam · fateor · parentes enim litterati & seru ·

matres etiam si elegantes sint · adiuuare filios eloquentiam possunt · Denios etiam hodie mulieres romane iudicio meo elegantissime loquntur · & purius certe q̄ uiri · Et quamos non litteratus sit eas sermo potest tamen figura ipsa discendi · nitoros uerbos eloquentiam adiuuare · Me audiente · matrona quedam romana · quod se antecederet plebeia mulier indignabatur · Pro deum mquit quam omnis obseruantia omis & consuetudo laudabilis per hec tempora defecit · q̄ comfusi sunt ordines cuncti graduos dignitatis · Deinde conuersa ad eam quam indignabatur · Tu ne inqt cum sis plebeio patre plebeioq uiro · me equestri familia ortam equitios romano nuptam antecedere nō erubescis · Sed quid ego de me · tam si deo placet & te patricii mulieribus anteponet · Hec illa puro nati uo romano proferebat sermone · ita ut admodum sim equidē delectatus · cam & uerba nitorem grauitatemos sententie · & pronuntiatio ipsa · uernaculā quamdam haberet suauitatem · Hoc ego modo filiis matres & nutrices alumnis profuisse ad elegantiam puto · non quod casus inflectārent aut uerba uariarēt ac terminarent litterate · sed quod pus & nitidum ac minime barbaz sermonem infunderent · Nam & habet uulgaris sermo comendationē suam ut apud dantem poetam & aliqui quosdā emendate loquentes apparet · Hec ad libellum tuum respondisse uolui · Quibo si te in sententiam traxi · satis dictum puto · Sin pstas in opinione tua · Nec rationum neccessitati cedis ·

plura etiam polliceor in eam sententriam me esse dictu-
ꝝ. Vale

LEONARDVS filelfo. Salutem. Iupo quem mihi per
tuas litteras comendas: obtuli equidē me & mea.
eritq; post hac in eo si uti uolet. cum ob comendationē
tuam, tum etiam ob naturam meam que studiosis ho
minibus sponte benuolentiam caritatemq; imprtiq; d'
autem certior fieri cupis de rebus meis: eadem est
condictio que prius. Illud enim nostr tenemus insti
tutum: ut rei p. quod debetur a nobis officium since
re exibeamus. In ceteris uero nequaq; curiosi. Temp9
autem quodcunq; nobis ab officio supersit: libenter
ad studia referimus litteraꝝ. Aggressi nempe sum9
post discessum tuum, aristotilis politicoꝝ libros pficere:
quos ut scis traducere iam pridem ceperamus. In his
nunc uersatur plurimum cura & cogitacio nostra
Vale

LEONARDVS Cosmo Salutem. In simposio platonis
amenissimo omnium libro: Socratis philosophi
laudes, festiue simul periteq; enarrat alcibiades. Eis
uerba tibi mittere constitui, in latinum sermonē
traducba. Dico igitur inquit alcibiades socratem ee
psimilem silenis istis qui ab scultoribus inter ima
gines figurantur. quos faciunt artifices. fistulas aut
tibias tenere. Qui si bifariam diuisi atq; apti sint:
reperiuntur intus imagines habere deoꝝ. Fursq;
eum dico psimilem esse satiro marsie. Et quod
aspectu quidem psimilis eis es: ne tu quidē o socra

Verba Platonis Simposio. de Socrate ꝝ.

tel negabil · Quod non m aliis quoq; similitudinē eoy
habel : Demcepl iam cudi · Procax tu quidē el an non :
Sinon faceril : equidem teltes adducam · An non cā
tator longe melior q; marlia : ille enim instrumē
tis quibuldam hominel trahebat ab oris potentia · Et
nunc etiam li quis modulationem illius canat · Nā
illa que olimpus cecinit ab eo doctus · marliam dico
cecinisse · Que igitur illa carmina cecinit : sive bo
nus aliter quis sive malo ea canat : sola abstrahunt
animos / ostenduntq; quinam diis & misteriis indi
gent / ex eo quod sacra sunt · Tu autem illi tantum
super excellis : ut sine ullo instrumento · nudis quidē
uerbis hoc idem efficias · Nos certe quotiens alium
audimus alterius uerbi referentem : & si nimium
boni oratoris : tamen nullius ut ita dixerim illa fa-
cimus · At cum te quis audit : uel cum tua uerba
referente alio : quamuis ineptus ille sit qui refert :
& sive uir sive femina / sive adolescens : obstupesci
mus quidem ac mente corripimur · Equidem nisi
ebrius nimium ipse mihi uiderer : iure iurando
interposito affirmantem / qualia ab huius uerbis mi
hi dudum contingerint · contingantq; etiam nūc
quotiens hunc audio · Multo certe magis quam ii
duo qui coribantum more deferuntur : cor in me
concitatur ob huius uerba / lacrimasq; effundit.
Videoq; multis aliis hoc idem contingere · Et dum
piclem audio ceterosq; oratores bonos : uidentur
illi mihi preclare dicere · sed nihil tale mihi conti

git neq; concitatur animus · neq; se ipsum quasi seruiliter uiuētem comdempnat · Sed ab hoccine marsia nostro / sepe ita imflector : ut existimē nullo modo in hoc statu uite mihi esse uiuendum · Quin etiam certe scio si nunc in hoc ipso tempore aures illi presta re uelim · quia nequaq; tollerarem · sed eadē illa mihi euenirent · Cogit enim me fateri quod cum ipse ego in multis deficiam : tamen me ipsum negligo : rē q; populi athenensiū curo · Vi ergo quasi aduersū sirenas obturans aures / hunc fugio ac uito ne apud eum sedens comsenescam · Patior uero erga hunc / qd' nemo existimaret ut cuiusdam pudore ac uerecundia detinerer · Conscius enim mihi sum defendere nō posse quin sit agenda que iubet · sed cum abeo discedo cupiditate ambitioneq; me superari · fugio ergo istiusq; uito · & quotiens ipm intueor pudor ac uerecūdia me capit · ut sepe cupiam hunc in rebꝫ humanis non esse · Rursus uero si hoc accideret : scio quod lōge magis dolerem · ttaq; quo me uertā aut quemad modum hoc utar nescio · Et a cantu quidem ac modulationibus satiri huius talia mihiq; & aliis contigerunt · Cetera uero audite / ut similis sit his quibus eum assimilau & uim quam admirabilem habeat in tue amim · Procerto quidem scitote o uiri conuiue neminem uestr socratem cognoscere · Sed ego patefaciam ipsum atq; ostendā · quando quidem dicere incepi · Cermtis enim ut formositatē ut diuitias ut cetera huiusmodi admirari uidetur : ut ea laudet ·

Quasi sy pōtes

ut obtupescat · Scitote igitur eum hac habitus for/
ma exteriꝰ amiciri · tamoꝫ̄ soulptus quedam sileno.
Intus uero si aperiatur · quanta dii immortales ines
castimonia · quanta integritas · Sciatis enim quia
neoꝫ pulcritudinem corporis cuiusoꝫ̄ quicoꝫ̄ existi/
mat · neoꝫ diuitias neoꝫ honores · neoꝫ cetera que
uulgus admiratur · Sed ea cuncta longe spernit ac
pro nihilo ducit · fingit tamen aliter ac iocari de his
rebus erga homines numoꝫ̄ cessat · Serio autem age/
tis atoꝫ intus aperti · nescio si quisoꝫ̄ nostꝝ · pretiosissimā
illius aspexit imaginem · Ego certe quandooꝫ eam cō
spexi · ac mihi uisa est usoꝫ adeo diuina / & aurea /
& formosa · & mirabilis · ut nullo modo fas sit a me
silentio preteriri · Equidem iam quodā tempore · O
uiri conuiue magnū aliquid & mirificum de me
ipso ac de formositate mea sapiebam · Ardebam uero
discendi cupiditate · Non dicerem ea que dicturus
sum · nisi apud eos conuiuas loquerer · quos semper
quasi uesano quodam philosophie furore / correptos
bachantes cꝫ prospexi · phedros / agathones · trasimacos
pausanias · aristodemos · aristophanes · socratem demoꝫ
ipsum & ceteros · hec enim nisi sauciis eodemoꝫ mo/
do affectis narranda non essent · quare uos audiē/
tes mihi ueniam dabitis · pro his que tunc ame fa/
cta · & nunc dicta fuerint · famuli autem & si quis
alter assit profanus & agrestis · nimium fortiter
aures obturent · Ego igitur astrictus uehementio-
ri philosophie morsu · & siue cor siue animum · siue

quomodocunq; id appellandum sit / sauciul: cupidita-
te in philosophia sermonum: qui occupant magna
uiolentia neminem iuuenilem animum · neq; di-
mittunt cum semel momorderint · compelluntq; ad
quicquid tandem sit faciendum atq; dicendum:
illud unum enixissime conandum mihi proposuerā:
quomodo socratem ad explendam hanc mei animi
cupiditatem mihi adiutorem quam cōiunctissimū
facerem · Itaq; totis ut ita dixerim castris illi insi-
diatus sum · & forma & diuitiis & omīfariam ille-
cebris quibus pmoueri homines solent · Pudet me re-
ferre quas illi insidias tetenderim: & ingeniose &
efficaciter · quam uel dissimulanter uel aperte · Demi-
q; cuncta expertus nihil umq; proficere ualui · Nā
opibus aut diuitiis me ipse quidem multum spe-
rabam illum posse deflecti · Neq; forma ceteris q;
illecebris quibus ego maxime fidebam: in aliquo
umq; deflecti sanctitas eius & integritas potuit.
Hominem q; plane totum intus prospexi atq; intui
tus sum pretiosissimam illius effigiem: mirabili
stupendaq; sanctimonia preditam · occulentemq; io
cundis uerbis internam mentis animiq; seueritā
tem · Itaq; licet ab eo spretus atq; comtemptus vi-
debar: pseueraui tamen in eius amicitia · sapien
tiam constantiam & integritatem hominis obstu-
pescens · Viz talem nactus / qualem me repertuz
esse nullum credideram · Procedente post hec tēpore
militia illi simul mihiq; obuenit: ad potideam fu-

uo? pr̄ſtem alc
buides ꝓpinquitatis mō.

us socrates & ego in eo exercitu contubernales. Quid autem illic egerit queso attendite. Primum enim labor patientia. non me solum. sed alios omnes longe superabat. Et si quo in loco ut accidere solet in bello cōmeatus deficerēt. nulli pares huic reperiebantur ad famem sitimq; perferendam. Rursus uero in abundantia rerū & conuersatione mensaq; militari. solus iste frui posse uidebatur. Et quamq; bibere nollet tamen si cogebatur omnes protinus bibendo longe uincebat. Et quod mirabile est ebrium numq; eum quisq; conspexit. Aduersus autem hiemes & frigora que illic in locis asperrima sunt: mirabilia faciebat. Quandoq; enim gelu maximo intollerabilioq; facto. ita ut nulli exire de tabernaculis auderent. & si qui exibant nō nisi suffarcinati admodum. pedesq; & crura pellibus ac fasciis mirabiliter circumuoluti. socrates p hoc ipsum tempus ita exibat cum ceteris militibus. ut nihil ad eam uestem adiungeret. cū ferro primo solitus erat. Decalceatus uero per glaciem faciliusq; incedebat. quam alii calceati. Milites uero hec intuentes se contempni ab eo suspicabantur. Et in his quidem talis erat socrates. Quid autem fecerit tolleratissimus uir in eodem exercitu opere pretium est audire. nam cum aliquando sibi cogitacio quedam incidisset. stetit cogitans eodem uestigio amatutino tempore. Cumq; explicare id quod cogitabat non daret. perstabat cogitans neq; dimittebat. Et iam meridies erat. hominesq; id senserant ac mirabantur. alter

Quāt tēptus pr̄ter eat

ꝙ narrabat alteri socratem ab aurora stetisse cogitantē

Deinde uero: ab roma quidam milites cum nox iam ad-
esset: cenati prius: erat enim tunc estas: circa eum
strata posuerunt · iacueruntq; sub diuo · illum obser-
uantes an per noctem quoq; perseueraret · Socrates
uero stetit usq; ad auroram insequentem ac solis exor-
tum · Postea uero abiit · cum iam solem nascentē salu-
tauisset · In prelijs quoq; qualis fuerit · non est silentio
pretereundum · Nam cum ea pugna fuit: ex qua me
quasi optimum pugnatorem duces exercitus donaue-
runt: nemo alter hominū me fuauit quam socra-
tes · Videns enim me grauiter uulneratum: nequa-
q; deseruit · sed ante me prosiliens: me ipsum atq;
arma mea protexit abhostibusq; seruauit · Atq; ego
tunc ista predicens: conatus sum: ut non mihi ꝑ
socrati aquo seruatus eram · dona illa traderent:
Vez duces ad familie respicientes dignitatem: me
donare maluerunt · ipso quidē socrate ut dona
mihi non sibi tribuerentur · in primis annitente · Illd
quoq; dignum est memorari · quemadmodū fuga no-
straq; apud delium facta socrates ipse pedes esset.
Profligatis igitur nostris: ac fuga iam omniū facta:
socrates una & laches pedē referebant · Atq; ego cū
in hoc casu incidissem · bono animo esse iussi: meq;
numq; deserturu eos dixi · hic igitur eo meliꝰ aspi-
cere potui socratem quam apud potideam: quo ipe
confisus equo · minus formidabam · Primum igitur ī
tuen licebat: quanto constantia & presenti animo

Quāt ī pugna
pauēt fuit.

Socrates.
Laches.

lachitem superaret · Deinde ut hostes simul cuesos
uicissim respiceret · oculis & aspectu pre se ferens sigs
eum inuadat : non esse id impune factus · trahos tute
abibat & ipse & alter fere enim qui ita cedunt : nemo
eos inuadit · sed eos qui effusa fuga deferuntur · In mul
tis quidem igitur aliis mirifice laudari socrates potest ·
Sed talia sunt : ut ceteri quoq; forsan non nulli eamdē
laudem mereantur · Vna illa precipua in isto · per q̄
nemini aliox hominum : neq; antiquox neq; moder
nox esse similis reperitur · Nam qualis achiles fuerit : Achiles.
talem coniectet forsan aliquis fuisse brasidam & alios Brasidas.
quosdam & qualis pericles : tales antinora & uesto pericles.
ra · Sunt alii quoq; qui assimilari isto modo possunt. Antenor.
Sed qualis socrates est / qualis eius dicendi ratio nemo Nestor.
prope ad eius similitudinem accedit · neq; uetex
neq; eox qui nunc sunt · nisi ut ego nunc dixi atq;
assimilaui · Quippe nulli hominum sed silenis & saty
ris · Nam & hoc ame pretermissum erat prius · Ser De sermone socr.
mones eius persimiles esse silenox ymaginibus ab
artificibus factis · Si quis enim huius sermones aud
iat : uidentur prima facie nimiū esse absurdi · Nomi
na quippe & uerba exteriori aspectu satiri cuiusdā
procacis / habitum pre se ferunt · Asinos enim & can.
teriox · fabros & sutores & coriarios semper habet
in ore / eademq; semper dicere uidetur ut omnes
fere qui non intelligentes sint / illius uerba irride
ant · Vex enim si intus aspiciat quis eius / mones
primo quidem reperiet sensuum / profunditatem ·

habere solos alios omnium & insup diuinissimos esse:
ac plurimas uirtutum speciosissimas imagines con/
tinere ac per omnem uitam ad beneuiuendū exte/
di finis:- ſ ſ ſ ſ ſ

SERENISSIME AC Glorioſissime rex. Cum uehe
menter flagitarent quidam familiares tui. ut scri
berem aliquid ad regiam sublimitatem: satis diu re
nuere perseueraui nec profecto ut mihi uidebar si
ne probabili ratione. Quid enim ego pusillus homo
& incognitus maximo clarissimoq; regi: non lacef
situs primo litteris: non proposita questione aliqua
prouocatus: scribere ipse ultro ac memet ingerere
auderem? Sed cum illi ipsi non recuperent iustissi
mas excusationes meas/& quicquid a me scriptū fui
sset/id humanitati tue pergratum fore affirmaret:
dare tandem manus ac morem eis gerere consti
tui. Quid ergo scribam serenissime rex? aut quibꝰ
initiis aures tuas demulcebo? Scio enim magnore
s non nisi sublimia & magnifica conuenire. Subli
miora uero ac magnificentiora quenam esse possēt
quam ea que splendorem & gloriam & incompa
rabilem laudem gentis tue contineant? Hec ig
mihi prima congressio sit primaq; scribendi ma
teria. Errant serenissime rex: qui gloriam roma
ni imperii gallis aut germanis attribuunt. Hispa
nie est hec gloria. hispanie hic honor est propriꝰ.
Ab hispania enim traianus. ab hispania hadrianus. Ab
hispania theodosius. ab hispania archadius. ab hispa-

Laus hyspanoꝝ a
pōtifb ro. po. ꝯpa
toribꝫ.

ma honoriuſ · ab hiſpania alter theodoſiuſ · imparatoreſ
romanoꝝ fuere · Vt non minuſ uere quam elegan
ter a clauchano poeta ſcriptum ſit: prouintiaꝝ aliaſ
frumentum · aliaſ ferrum · aliaſ aliud quidda mic
tere conſueſſe · Solam uero hiſpaniam impatoreſ
imperio romano dare · At qualeſ impatoreſ · Nam
in hoc totum conſiſtit · Nempe equidem reor · immo
probare poſſum ac ratione certa oſtendere / traia
num ſolum longe pluſ in ſuo imperio poſſediſſe terraꝝ
ac prouintiaꝝ / quam omneſ caroh · omneſ octoneſ · o
neſ federici & herrici ſimul in unum collecti poſ
ſederunt · Siquidem traianuſ ababilonia & the
ſiphontę uſoꝫ adgadeſ & occeanum cuncta poſſedit
& in rubro mari ſoluſ romanoꝝ principum claſſe
habuit · per quam indie fineſ uaſtaret · Egiptum &
africam totam ſub imperio tenuit · Gallia uero & ger
mania & dacia uſoꝫ ad ſcithiam & caſpium mare
illi paruit · Adhec autem ſi comparetur omniſ poſſe
ſſio galloꝝ germanoꝝoꝫ principum qui umoꝫ fuerūt
uix uniuſ prouinciole locum obtinere uidebuntur.
Quam obrem pluſ ille ſoluſ ꝙ hi omneſ ſimul in unū
coaceruati terraꝝ prouinciaꝝoꝫ terraꝝ poſſedit.
Idem dico de adriano quamoꝫ ille quaſi paciſ auidior
uel traiani glorie mundenſ / ex aſſiria & meſopotania
que atroiano ſubacte fuerant / legioneſ reuocarit.
Sed fuit princepſ maximuſ & non armoꝝ dum taꝝ
at ueꝝ etiam litteraꝝ ſcientiſſimuſ · poſt hoſ duoſ p̄
ſtantiſſimoſ imparatoreſ ſatiſ longo interualo theo-

Traiani laus

Adriani.

Theodosius.

dosiuſ imparauit · hic quoꝙ & orbem terraꝙ poſſedit
& uirtute non imferior ſuperioribuſ fuit · qui poſt mt
taſ egregiaſoꝙ uictoriaſ admirabileſoꝙ reſ geſtaſ / me
diolam e uita decedenſ / filioſ reliquit duoſ · quoꝙ
archadio qui erat maior natu orientem aſſignauit
& apud conſtantinopolim ſedem impii tenere iuſſit:
honorio autem romam & italiam cum gallia & ger
mania africaoꝙ tota & hiſpaneiſ attribuit · Hoſ ſecu
tuſ eſt alter theodoſiuſ archadii filiuſ qui patrꝛ pa
truoꝙ ſucceſſit · Hii ergo imparatoreſ eo tempore
fuerunt / quo ueire romanum erat imperium · Nūc
autem ut eſt uel ut iam pridem fuit / non ignoramꝰ.
Sola igitur hiſpania eſt cui hec gloria ſit pre ceteriſ
tribuenda · cum propter excellentiam maximoꝙ pri
cipum · Tum propter imperii non umbratilem ſed ue
ram poſſeſſionem · Sed hec cur ad me ſcribiſ inquieſ:
Vt ſi tibi nota ſunt gratuler ſcienti · Si non ſunt no
ta ut faciam · Teꝙ regem maximi oppulentiſſimi
oꝙ regni iuuenem ſumme ſpei per exemplū tantoꝙ
principum / quoſ hiſpania genuit ad excellentiā uir
tutiſ ac maximaꝙ reꝙ auditatem cohorter · Vale
& benedictum anamenſem doctum hominem &
bene litteratū · qui in obſequio tue precellentie de
git rogo ſuſcipiaſ recommiſſū.

LEONARDIꝰ Bartholomeo · Salutem · Voluntaſ de/
prehenditur animi · non tam ex uerbiſ · que ſi/
mulata eſſe poſſunt · quam ex uultu putant ab eo
dictum quod quid uelimuſ per eum ſignificetur · Hoc

idem mihi frequenter in epistolis quoq; uideor intueri.
sed ita sibonus sit scriptor. Nam imperitus scribendi. qi
fanaticus quidā neq; quid sentiat neq; quid uelit. sig
nificare ualet. Sed in bono scriptore preter uerba & sonū
inest profecto aliquid repositum ac tacitum iudiciū a
nimi. quod ut loquente ex oculoq; motu, sic inscribē
te ex uibratione ipsa orationis deprehendas. Nempe
tuas inter & alioq; litteras hoc interesse uideo. quod
illi ad me scribentes externo quodam & communi. tu au
tem interno ac precipuo amore mei deflagras. Quid
enim tam affectuosum quam tua epistola. que cum uerbis
facundissima sit habet tamen in se tacitum quiddam
amoris ac benuolentie longe ardentius. Quod & si mihi
pergratum est, tamen efficit ut tibi me meaq; laudā
ti minus fideiimpendam: quasi affectione nimia quo
minus recte iudices impediare. Sed non plura de hoc
presertim cum sit non nouum sed anticū, me ate
obseruari unice atq; amari, quod autem decreto ciui
tatis ancomitane uocatus sis ad negotia rei p obeunda:
id tibi & honestum in primis & honorificum duco. Est
enim ciuitas illustris ac famosa caputq; prouintie
magne ac notabilis cui etiam nomen dare pro excel
lentia meruit. ut ancōnitana marchia nuncuparetur:
Portumq; habet insignem ciues autem & prudentes &
graues. moresq; & ciuilitatis ut ita dixerim obser
uantissimos. Adde adhoc quod eadem ciuitas, altera se
per patria aretinoq; fuit. quod benuolentiam & affec
tionem tuam plurimam debet incendere. Tu igitur

uirtute fide mduſtriaq; tua cotidie magiſ annitere /
quo cumulatum integerrimū aq; obſequium illi pſoluaſ.
Vale · ſcribo epiſtolam unam ciriaco quam legeſ · & ut ſibi
reddatur curabiſ · itez uale · Archiepō mediolanēn

CVM per ſe ipſaſ mihi gratiſſime fuerunt littere tue.
tum gratioreſ eaſ fecit / quod libellum alfonſi pre/
ſtantiſſimi uiri pro antiqua ethicoz interpretacione
ſcriptum / una cum ipſiſ litteriſ ad me miſiſti · Quem
cum legere cepiſſem : ſtatim aproemio ridere mihi
contingit · Siquidem ut olim ſtephanuſ ueritatem no/
uam predicanſ / audaizantibuſ / hoc eſt a ueteriſ legiſ
defenſoribuſ / lapidibuſ impetituſ eſt : ita me nūc no/
uam ac ueram traductionem edentem / ueteriſ illiꝰ
non traductioniſ · ſed delirationiſ defenſoreſ · lapidibꝰ
impetere cōminantur · ſignam profecto mercedem
ingiliaz meaz quaſ pro cōmuni utilitate ſuſcepi ac
bonam ni miz gratitudinē · Vt ſi aliuſ quidam fre/
neſi correptuſ uementem ad ſe medicum lapidibꝰ
repellat · Sed de lapidibuſ quidem / quem admodum
urbane ac non maligne ab illo preſtantiſſimo uiro
dictum eſt ſic ergo urbane ſuſcipio · Nec miror id
mihi accidere / quod ne iheronimuſ quidē uir doctiſ/
ſimuſ potuit euitare · Aduerſum cuiuſ interpreta/
tioneſ / fidelliſſimaſ quidem ac ueriſſimaſ / quidā
illiuſ etatiſ homineſ : nec ii ſane admodum mdo/
ēt reclamabant · ieiunitatem & famem ineptiaſ
antique littere preferenteſ · Eſt enim quibuſdam
natura inſitum / ut que in adoleſcentia poeperunt

Jeronimus ſmulos
Gabrie.

obstinate defendant · ꝥdoꝫ faciunt non tam scientia
rez inducti quam mueterata quadam existimati
one · Hi tunc repugnábant aduersus iheronimi util
lissimos labores & nunc aduersus ista nostra / pares
quidam ac similes illoꝫ repugnant · Vez ut illi tan
dem a ueritate ipsa fracti manus dare coacti sunt ·
sic istos nostros refragatores · confido manus tandē
esse daturos · Non enim incerto uacillantioꝫ iudicio
interpretacionem fecimus · sed certissima exploratis
simaꝯ ratione · ꝥtaoꝫ uicta demō repugnatoꝝ proter
uitas / & a ueritate ipsa increpita contricescet · oꝫ oꝫ
an umoꝫ facilior ac prosperior cursus fuit quam
interpretacioni nostre · quam simul atoꝫ edita est
sic arripuerunt homines ut momento pene tempo
ris non solum italia uoluminibus eius repleta sit · ue
z etiam ad extremas terraꝝ oras conuolarit · Vt
publica iam studioꝝ lectione celebretur · Alfonsus
uero iste correptor noster pmultum ut uideo de
nobis fallitur · putat enim me quendam e turba
hominem temerario ausu ad hec scribenda prosilu
isse · Neoꝫ studia nostra neoꝫ diligentiam nouit · neoꝫ
grauitatem religionemoꝫ cum qua semp uximus
emetitur · ꝥtaoꝫ ignarus hoꝝ omnium puerilia que
dam de nobis suspicatur · ꝥnquit enim me posse fi
gere ita in greco esse cum non sit · Errat undeli
cet ineo · quod me solum putat grece lingue stu
diosum ac nescit plenam esse italiam doctoꝝ homi
num, qui grecas piter latinasoꝫ litteras tenent · qui

Alphōsus
Iohannis ve
ronēsis · cui
detractorib⁹
respondetur.

ista nostra quotidie legunt & eoꝝ censuram necessario subimus · & certe non inuiti · qui libenter nos arguerent si quid falso confingeremus · Quamoꝝ que causa nobis ee posset tante uanitatis : Certe si bonus uir est alfonsus : nō deberet de alio talia suspicari · Illud etiam ineo puerile ne dicam leue : quod demosthenis eschinisoꝝ orationes illas famosissimas in causa ctesiphontis / ne a cicerone furatus sim suspicari uidetur · Inquit enim se legisse a ciceronc iam fuisse translatas · ac nescire se si illas unden.

Hoc pinde est / suspicor ne ciceronis sint · hic autem suas esse confingat · O sapientem hominem / putat enim se dicere aliquid magnum ac nouum cum dicit legisse se a cicerone iam fuisse translatas · At me hercule nemo puer qui modo quatuor pagellas legerit · hoc ignorat · Est enim mille locis scriptū : orationes istas & zenophontis economicon · & protagoras platonis a cicerone in latinum fuisse conuersas · & in sup ar tri libꝝ de figuris celestibus · qui libri omnes iam diu periere · Extat solummodo prefaciuncula quedam ci/ceronis / quam illis orationibus adscripsit · que est in manibus omnium · orationes tamen ipsas ab adoles/cente cicerone latinas factas / nec ego nec quisoꝝ etatis nostre umoꝝ conspexit · Sed ne suspicetur al/fonsus : illud fiat : nos non modo illas / sed alias insup satis multas demostenis orationes / quas cicero nūoꝝ adnigit / e greco traduxisse · Vt satis grande uolumen eaꝝ a nobis traductaꝝ existat / quas a cicerone fura/tum nemo suspicari me potest · Illud etiam leue · qd'

nō · de exēplis a ci/cerone · trāslatis de/greco ī latinum/dicendus tñ.

italicos ſtãtim calamū arripere inquit / quod otioſi ſint
Hiſpanos uero quod regia curia ſint occupati : calamo uaca-
re non poſſe · Quaſi uero itali non & curiam habeant
romanam : multo certe maiorem quam ſit regia : & in
finita publicaꝝ priuataꝝ ꝙ rey occupationeſ · Nec ſane
conſentaneum eſt : ut in extremo mundi angulo pluſ hu
manaꝝ occupationum ſit ꝙ in medio · Sed hec relinqua
muſ · ſunt enim generaliora & de cauſa noſtra dicere pro
ſequamur · Si tantummodo conſuleret amico ſuo alfonſo
ut ueterem interpretacionem legeret non autem nouã :
ſilerem equidem atoꝝ conticeſcerem · Eſt enim libeꝝ aui
ꝙ procaptu intelligentie ſue conſilium dare · Sed cum
non contentuſ conſilio : refellere quedã improbareoꝝ
nixuſ ſit honeſtum mihi fuerit defenſionem ſuſcipere :
illud igitur moneo ut pacienter ferat uiceuerſa redarg
ui · Neoꝝ enim pugil ea lege in certamen deſcẽdere
debet ut ꝓuiat ipſe aliosꝫ non autem ꝓuiatur · Ac pri
mum de perſona reprehenſoris mei dicam · poſtea de re
ipſa quantum neceſſarium erit tranſigam Magnũ
eſſe hominem alfonſum exiſtimo · tdoꝝ ex proemio hꝰ
libelli apparet · Eſt enim ut uideo iuriſ profeſſor eximiꝰ.
quod principale ſtudium eiuſ eſſe uidetur · Eſt etiam utip
ſemet in prefatione huiuſ libelli predicat frequentibuſ
ac magniſ adminiſtrationibuſ regiis occupatuſ · Retinet
in hiſ ipſiſ occupationibuſ admirandam curioſitatem :
ut noſcat ſi quiſꝙ aliquid nouꝰ in iure que ſua eſt
profeſſio ediderit · Sacrepagine codices familiariſſimoſ
habet · Nec uſ contentuſ philoſophiam ſibi adſciſcit · pla-

De ꝓua Alfonſi ac ſtudiis eiꝰ.

platonem & aristotelem cum theofrasto & archesilla inda
guatur · Ciceronis ac senece libros crebro euoluit · Quin
tiliani discipline non pcit · Poetas & historicos omnes p
iter nouit · ac in deliciis habet · Prestantissimū hominē
negare non possum / qui tot & tanta & tam uaria sciat

Italos modo in studiis.

Nostri quidem itali qui iuris studium profitentur : nihil
fere aliud sciunt quam ipsum ius : Et si in ceteris ua
gentur studiis ac philosophis & poetis & oratoribus &
historicis imptiri operam uelint / ridiculi habentur.
Nihil enim plane tenent : quia cuncta sectantur · Con
tingit enim illis quod deuiatoribus dictum est · p mi
tos quidem habere hospites sed amicos nullos · Si igitur
hispam tanta ac tam multa & uaria possunt : congra
tulemur hispanie que tales uiros producit · Si alfon
sus unus congratulemur soli · Nostris ego hominibus
suade (hoc rem / ut iuris periti in suo iure se contine
ant · Aliena uero castra non temere ingrediantur.
Nulla est enim disciplina que non etatem hominis to
tam occuparet · Beneas agi existimandum est / si sing
uli singulas adipiscantur · Nec ego illos reprehendo
qui multa ista ac uaria quantulacunas ex pte adipis
cant · Sed illud moneo / ne cum supficiem aliqua
norint / sibi de tota re iudicium arrogare pgant.
Ac de persona quidem in hunc modū ame sine ulla
contumelia dictum sit / De re autem ipsa principali
ex negotio : quid ipē sibi uelit uix equidem intel
ligo · Omnis quippe contentio nobis de interpretacione
est · Interpretacio autem omnis : recta si greco respō

De re hyppothomis inst leonardi & Alpargū /

det uitiosa si non respondet · ttaq; omnis interpretaci
onis contencio / uniuſ lingue ad alteram eſt· Hic au-
tem linguam grecam se ignorare fatetur · Que igr
mecum disputandi ratio illi relinquitur nisi per
diumationem quamdam rei penituſ incognite· Si ne
scientem se in ea lingua pluſ intelligere putat qm ego
qui scio · intollerabiliſ eſt · Sin me pluſ intelligere cō
cedit · qui mecum contendit · Confero inquit antiqm
interpretacionem ad illam quod possum & illam lon
ge antepono · Vtr tu eam anteponis · quia elegantior
his an quia uerior · Si quia elegantior · nihil profe
cto sapis · Si quia uerior · quomodo id iudicare potes
qui grecum nescis · ad quod omnis ueritas interpreta
cionis eſt necceſſario referenda · Nullo certe modo nta
q; ratione · itaq; tecum de ueritate interpretacionis
contendere · Nihil eſt aliud quam cum uaticinante ali
quo sōniante ue contendere · Quid tu ergo mihi de
bono potius quam de sūmo bono interpretando uatici
naris · quid de re tibi incognita disceptas · coniectu
ram afferens · quamobrem bonum dicendū sit non
summum bonum · & inquis statime qui statim abini
tio errauerim · in multis postea ueriſſimiliter erra
uisse · Profecto si intelligas qm inepta dicas · tacereſ po
tius quam loquereris · Eireca enim lictera quam tu pe
nitus ignoras · summum bonum habet expreſſe · quod
greci per unum uerbum significant tagaton · ttdq; etiā
in libro ethicoq; decimo magnifestius patet · ubi opinionē
recitat eudoxi · Inquit enim · eudoxus summum bonū

Tagaton summum bonum significat.

uoluptatem esse censebat · propterea quod omnia ratio-
nalia & irrationalia eam appetere cernebat · Singula
enim quod sibi bonum sit reperire / quem admodū
escam · Cuncta uero in idē ferri : omnibus optimū cē
significare · Quod autem omnibus bonum sit & quod
omnia appetunt / id esse summum bonum · Hic eadē
uerba sunt eademq; sententia que in principio ethi-
coy · Tullius autem interpres : in principio ethicoy dixit
bonum quod omnia appetunt · In decimo autem quia
uidebat absurdum esse dicere / quod omnibus bonū sit
& quod omnia appetunt / id esse bonum : mutauit sē
tenciam & dixit per se bonum / quod omnia appetunt.
Nec puduit ex eodem uerbo / modo bonum interpreta-
ri modo per se bonum · Sed tamen qui in decimo di-
xit per se bonū / quod omnia appetunt / corrigere uo-
luit se ipsum · quod in primo dixerat bonum quod oīa
appetunt · Non enim primis ultima / sed ultimis pri-
ma corriguntur · Atq; ut intelligas quantum fieri
potest / licet grece lingue ignarus sis / tamen scire de-
bes / non idem esse uerbum in greco / dum dicit bonū
aliquot appetere uidetur / & paulo post dum dicit /
propterea bene ostenderunt summū bonum quod oīa
Agatoy. appetunt · Sed in primo est uerbum agathon · quod
Tagatoy. significat bonum · In secundo est tagaton quod signifi-
cat sūmum bonum · In quo si mihi non credis · audi
queso eustracium grecum auctorem / doctissimū ho-
minem & hoy ipsoy libroy comentatorem quomō
hoc ipsum uerbum exponat · Tagaton inquit · quod cō

ponitur ex to & agathon, nihil significat aliud quā p̄
mum bonum ac summū bonum, & est scientia quidē
agaton non tamen tagaton · & uirtus agathon non
tamen tagathon · Sic per hoc elementū t· ostendit
principium & causa ac uelut extremum sommū
bonoꝝ · Quid ais adhec ·ˊ Anbi sunt errores mei qd'
statim abinitio te reprehendisse iactas ·ˊ An non ui-
des stare non posse, ut tagaton interpretetur bonū·
& interpretem tuum, se ipsum postea corrigere
uoluisse ·ˊ ac pro bono posuisse per se bonū quod oīa
appetunt ·ˊ in quo etiam defectus fuit· cum per se
bonum non illud ostendat quod uult · Quecunoꝝ
enim propter se & propter aliud expetuntur ut
scientia, ut integritas sensuum, ac cetera huiusmo-
di per se bonum appellatur, sed summum bonum · Duo
summa bona inquit boetius que inter se diuersa sūt
esse non possunt · At deum & beatitudinem summa
bona esse concessimus · lactancius uero inquit: epicurꝰ
summum bonum in uoluptate posuit · que fuit opīnio
eudoxi · Tullius autem in libro de finibus inquit· fa
cit lucius noster prudenter, qui de summo bono au-
dire uelit · Illo enim constituto in philosophia consti-
tuta sunt omnia · Hi ergo omnes summum bonū
dixere non p se bonum · Qui igitur in hoc me repre-
hendit, is non meam arguit sed suam detegit rudi
tatem · Equidem si tales sunt errores mei, non abnuo
multis in locis eos reperiri · Et greccoꝝ quidem lingua
ipse ut diximus se ignorare fatetur · De latina uero

Boetius.

Lactātius

Tullius.

ut pace sua sim absurdissima sentat · Putat enim non g/
reca modo uel etiam ut ipse apellat / galecia quedam
& germanica & hispanica uocabula in latinam oratione
esse admiscenda · alioquin linguā ipsam latinā inopem atq;
defectiuā putat · Recte suadebā iuris perito ut in suo
studio uersaretur · Hec enim que de latina lingua existi/
mat / ita sunt aliena & abhorrentia ab omnium bene
literatorum opinione ut nihil uideri possit absurdius ·
Quid enim est aliud quam barbara simul & latina & g/
reca inanum comfundere & chaos ut ita dixerim lit/
teras moliri · Vide q̄ multum inter me & illum inter/
sit · ego singula uerba mihi olfacere soleo priusq̄ lit/
teris mandem · Nullum denios nisi probatum & ab op/
timis auctoribus mihi cōmendatum recipio · Ille autē
passim undecunq; oblatum arripit · Itaq; bomolchos
& agricos & eutrapelos & epieches & cacheetes & ce/
tera huiusmodi monstra uerborum probat · Et qui in opu/
lentia latine lingue mendicat · non intelligit pauper/
tatem propriam sed cōmuni lingue inscribit paupta/
ti iuxta illud salustianum culpam auctores quisq; suā
ad negotia transferunt · Iam equidem non miror trā/
slationem illam ueterem ab isto probari · Est enim se/
cundum eius regulam / comfusa quedam & ptmista
barbaries · Sed illud deterius quod eam boetii putat ·
nec intelligit quantum figura nitoris dicendi qui
in boetio eminet longissime absit ob illius interpretis
deliratione · Nos certe nullam boetii interpretacionē
habemus / preterq̄ porphirii & predicamentorum &p

ierminial libroz · quos si accurate legesi uidebis summū
ullum uiz / sine ullis meptiis libros illos transtuliſſe · Textꝰ
est mtidus & planus & greco respondens · At enim in et
hicis & phisicis / quid tandem est preter ineptias meras ·
Non uerba mbis latina / non dicendi figura / non eruditō
litteraz · Preterea ab ipō greco male accepta compluria ·
Hec aboetio longe absunt · uiro in utraq; lingua docto
& eleganti · Numoz ille archntectonicā · numoz eutrape
liam · numoz bomolcos · numoz agricos quoz uocabula m la
tino habemus / grece relinquisset · Numoz tristiciam pro do
lore posuisset · numoz honestum cum bono · eligere cū
expetere confudisset / numoz per se bonum dixisset /
quod ipsemet alias apellasset summum bonum · Atoz ut
saas due fuerunt ante me quod equidem uiderim
interpretacionez ethicoz · Vna quam ex arabe lingua
traductam constat post aueroys philosophi tempora · q̄
quoniam anterior est uetus appellatur · Ad hec posterior
& nouior & britanno quodam traducta · cuius etiam
proemium legimus · Quomodo igitur boetii fuit ista noua
interpretacio · cum uetusta illa & anterior post aueroim
fuerit · Boetius uero aliquot seculis aueroim anteeat ·
Relinqum iam crimen est quod huic interpreti maledixe
rim · Equidem si uitā illius · si mores · si genus insectatus
essem · tunc faterer me illi maledixisse · Sed nihil ta
le adhuc neq; adtingerem · At enim de litteris studiosoz
contendere / ac interdū uehementius urgere · & si res
exigat / aduersarium pungere · disserere id quidem est /
non maledicere · Demoz tota uis meo uersatur iure acī

Duo ineptissimi ethnozum leonardi fuere.

iuria illum reprehenderim · Dixi libros illos mepte trad
uctos · Quis negare potest ? Dixi greca uerba ob ignora
tionem latine lingue ab eo relicta · pro quibus latina uel
optime haberemus · Nec dixi modo : sed probaui & uerba
ipsa ostendi · Cetera quoq; errata nec ea pauca / nec le
uia redargui · Aut igitur ista defendat si potest : aut me
pupugisse illum non moleste ferat · Equidem si in pictu
ram iotti quis fecem proiceret pati non possem · Quid
ergo existimas mihi accidere cum aristotelis libros oī
pictura elegantiores : tanta traductionis fece coinq
nari uideam ? An non cōmoueri ? An non turbari ?
Maledictis tamen abstinui · sed rem ipsam redargui ac pa
lam feci · Hec mihi ad te francisce karissime scripsisse
libuit potius ut satisfacerem postulationi tue quam
quod necessariū arbitrer · Cum enim & scripta mea
extent quibus illum redargui : & huius defensiones :
faciliter quiuis diiudicare poterat quam inania sint
que ab isto afferuntur · Vale iduus octob

LEONARDVS Antonio Cremone salutem · Cum pre
stantissimus laudensis episcopus / me tuo nomine
litteras flagitasset : cogitaui si scribendo lucrifacere ali
quid ate possem · fenerator enim litteraꝝ esse consue
ui · pluraq; repetere quam dare · Vellem igitur scire ab
te quando quidem tu mediolanensis es ac patrie tue
conditiones tibi notissimas esse docet / fato ne fieri pu
tes an aliqua euidenti ratione / ut mediolanum urbs
tam populosissima iam dudum fuerit atq; sit · Equidē
apud probatissimos auctores legisse memini usq; dū

Laus vrb mediol
Laudensis

per scipionum tempora populosissimā tocius italie urbē
mecholanum fuisse excepta urbe roma · Hodie uero e-
andem uidemus omnino omnium / nullaq; excepta
populosissimam italie esse · Contmuatam igitur istiꝫ
urbis populositatem annis prope mille septingentis:
tot enim ascipionū temporibus ad etatem nostram
fuere: mirabilissimum existimo · presertim cum uide-
am ceteras urbes magnas quidem prius ac populo-
sas in hoc medio temporis cursu fere admanitatem ēē
redactas · Quid enim roma hodie preter nomen ? Q-
uid athene ? Quid siracuse ? Quid corinthus ? Quid
capua ? Quid ueios ? Quid corchira ? q̄ antiquis illis
pelloponesiatis bellis · centum triremes implere atoꝫ ad be-
llum emittere consuesse nouimus · Nunc autē uix tri-
calmum unum impleret · In tanta igitur uarietate ac
defectu aliaꝫ urbium / contmuasse mediolanum popu-
li sui numerosam magnitudinem / & ex tam antiqs
temporibꝫ ad tempora usoꝫ nostra pduxisse / mira-
bilissimum puto · Atoꝫ huius ate rationem causāoꝫ
requiro · Vtꝫ id existimas fato quodā fieri / an tempe-
rie celi · An situs bonitate · An ubertate soli · an prin-
cipum huius urbis qui excellentissimi procul dubio
fuerunt : prouida quedam sapientia / in repellendis pe-
stilentibus & salubribus adscisendis · Hec abste audire
cupio / ac super his responsum expecto · De nomine quoꝫ
mediolani certior fieri uelim · unde sit & quam obre-
ita dictum · Consueuerunt enim ciues origine antiqui-
tatemoꝫ sue ciuitatis non ignorare · Ego autem origi-

De nom et ori
gine mediolani

nem antiquitatemq; siue ciuitatis non ignorare. Ego autem originem eius non quero. Est enim explorata & certa. Siue enim de gente queramus: a gallis condi tam fuisse constat. Siue de ciuitate: ab ediui aquoq; pago insubres dicti sunt. Siue de tempore, non magna uarietas, ut in tanta uetustate esse potest. Tarquino enim prisco regnante in italiam transisse gallos pmū constat. fuerunt autem hi bituriges. Siue igitur ediui simul cum biturigibus transierint. Siue postea per priorq; uestigia ediui & cenomani secuti sunt: Siue ad extremum cum senonibus & boiis non magna temporis uarietas est. Ego igitur ista non quero. Sed ciuitas unde nominata sit audire cupio. Vtq; abeo quod media sit inter amnes. uel ab alia quadam ratione. Claudianus enim poeta cui multū tribuo. ab oubus dictā arbitratur. Nam cum uenerem ex cipro ad nuptias honorii imparatoris que mediolani parabantur uementem describeret. eam mari aduectam dicit usq; ad ligures. inde uero mediolanum aduolasse. Versus claudiani sunt hi. Iam liguq; terris spumantia pectora triton. Appullerat, lassosq; frequens extenderat orbes. Continuo sublime uolans ad menia gallis. Condita lugeris, ouis ostentantia pellem. Peruenit aduentu ueneris pulsata recedunt. Nubila clarescunt puris acquilonibus alpes. Ego igitur mihi tu melius doceas. Claudiano assentior. qui & doctissimus in hystoria fuit grecoq; lingue unde id nomen duci uidetur peritissimus. mediolani quoq; uersatus, ut pote qui sub hono

Vnde nome habuit Mediolanum. nō.

. Claudiang.

Versus claudiani.

rio aulicus fuit & miles :-

Domino regi castelle

SERENISSIME Atq; supexcellentissime rex Placuisse litteras meas regie sublimitati / benigneq; & humaniter ad me rescripsisse magnopere gaudeo. Super omnia mihi tamen gratissimū fuit intelligere serenitatem ipsam cum per occupationes licet studiis ac litteris operam imptiri solere. Rideat enim me si quis uult ex istis hostibus litteraq; / ego tamen regē uix puto / qui litteras nesciat. Nec porro mihi quicq; uidetur tam regium / quam & laudem rex emi nere & scientia litteraq; ornari. Hec nempe duo iudicio meo regiū culmen requirit. Nec ego tamen omma flagitto in rege studia. sed illa tantummodo q̄ sunt propria regis. Quecunq; igitur ad rectam gubernandi formam. quecunq; ad iusticiam / ad mā suetudinem ad magnanimitatē ad gloriam scripta nos instruunt & hortantur. ea regi legenda & imbibenda puto. Intelliget enim rex & pacis & belli tēporibus. qualem se prestare oportet. Et quāuis multū natura ualeat. tamen mirabile / quantum scriptis mommentisq; doctissimoq; hominum adiuuabitur. Videbit enim quantus sit glorie splendor / quantus bene agendi etiam inhac uita sit fructus. Quid regem discriminet atq; tyranno. Que deformet uitia regentē. Que uirtutes claq; maxime ac celebrem reddant. Hec autem non ab istis balbucientibus ac semidoctis. qui omnia mepte scribendo conturbant. Sed a ueteribus illis prestantibus uiris perdiscent. qui ad ueram phi-

Duo regi pernecessaria.

losophie rationem adiunxerunt scribendi nitorem & ele
gantiam · Vt enim equi uestesq; nitidiores regem decent
Sic etiam oratio spetiosa & ornata & güis historia quo
q; magistra uite quantum afferre regenti fructum pot
Regum enim potentissimoz & principum magnoz q; po
puloz origines factaq; cognoscere · tum ad uoluptatē
animi / tum ad disciplinam agendi multum admodū
comfert · Et habet sane hoc genus scriptores optimos oīq;
mundicia / nitoreq; perpolitos · quos & legere dulce sit
& ꝑdiscere nequaq; arduū · Ego igitur ad hec regem
cohorter / non arrogantia aliqua / sed fideli animo.
Et hec satis · epistola enim prolixitatem respuit · Cete
rum serenissime rex · quia scriptoz meoz aliquid per litte
ras regias petebatur / parau munusculū quod tue do
no maiestati · Erit enim cum his litteris libellus quidā
e meis uaria continens opuscula · non ame potissimū
electa · sed casu uta fuerunt ꝑscripta · Ea uolo esse re
gie sublimitati tamq; degustacionem quamdā scrip
toz meoz recōmendans me &c.

LEONARDVS Barnabe senensi · Salutē plurimā dicit
Multa continentur litteris tuis · & quidem omnia mi
hi pergrata · quoz illud primum quod amicitiam tuā
liberalibus uerbis obtulisti · Immo propriius ut loquar
amorem tuum mihi patefecisti · Videtur enim amorē
inter & amicitiam hoc esse discrimen · quod amare
possumus etiam nescientes · Amicitia uero non fit ni
si inter scientes · Est enim amicitia reciprocus animoz
affectus · Ego igitur & accipio amorem tuum & uicissi

meum tibi spondeo · Quod autem mea laudibus extollis / etiã
gratum est · q̃quam timide ac diffidenter fidem his pre
sto · De politicoꝝ libris quod queris · sunt illi quidẽ absolu
ti ac penitus expoliti · affirmareq̃ audeo / nihil prestã
tius neq̃ utilius · de libris loquor latina in lingua reperi
ri · Tantus est dicendi ornatus / tantaq̃ rez utilissimaꝝ
doctrina · Quod enim materia est ciuilis & capax elo
quentie · usus mihi uidetur aristotelis amplissimo quo
dam scribendi genere · elegantia nitere & incredibili
exemplorꝝ copia referto · In alfonsum hispanum orati
onem scripsi numoꝝ · Sed amice respondi in epistola q
uadam mea illius obiectis · Epistola tamen non ad eũ
est sed ad archiepiscopũ mediolanensem · Nec exemp
lar nunc habeo penes me · Quod queris de tibia & fu
nali · tale aliquid est · C duellio datum fuit a populo
romano / ut quotiens reuerteretur acena · tibia sibi ad
funale precineret · Qua ergo triumphus erat honori
fica transmissio · uidebatur · quoꝝ spetiei quedam tri
umphi quod illi datum erat per omnem uitam utq̃
tiens reuerteretur domum acena amicoꝝ haberet ãte se tibiam sonantem cum lumine · Et hoc est non tri
umphauit · modo spetiose uez etiam per omnem ui
tam illi datum fuit · ut tibia sibi ad funale precineret ·
Funale est quem hodie torquem cereum uocitamus · di
ctum a funere / inquo cerei feruntur accensi · Vale &
andreoccio plurimam salutem a me dicas · Areti vi
idus decembris ·

De Tibia & funali · nõ.

nõ · spetie triumphi

funale

LEONARDVS IACOBO foscaro · Salutem plurimam

dicit · Reddite sunt hodie mihi hystere tue / uenetiis date
xii kl' decembres que & si mihi fuerunt uoluptati / ta
men non mbil molestie actulerunt · ex eo quod mtelle
xi te alias ad me litteras dedisse que numq̃ mihi red
dite sunt · & quod be ipse quas accepi tarde mmium
ad me fuerunt perlate · Nam suspicari facile quis pot
rat me respondere neglexisse · & culpam alioꝝ qui uel
non reddidissent umoq̃ litteras / uel tarde reddidisset:
in me transferre · Sed huiusce rei causa̅ fuisse illa̅ puto:
quod ego iam pridem absum · fugiens pestemq̃ floren
tie ceperat haud segnit² deseruire · Idemq̃ fecerunt
ceteri ferme omnes preter eos qui uel inopia uel ma
gistratus necessitate retinentur · Atq̃ ita fit / ut ne
q̃ sint qui reddant litteras nec quibus reddantur · hoc
igitur ante omnia te scire uolui · ut admiratione̅
deponas · Quod autem flagittas ut aliquid scriptoꝝ
meoꝝ ad te mittam · fiet id quidem leto animo cū
facultas aderit · Nam nunc quidem cum sim ut ita di
xerim profugus & extorris · nec libros habeo penes
me nec exemplaria que mitti possint · Quam obre
dilatione mihi opus est & mora · Tu autem ad exem
plar illustrissimi principis parentis tui · uirtutibus
incumbe · Magnum tibi onus impositum esse cogita ·
Neq̃ enim satis erit si par sis ceteris · Sed ut parens pru
dentia consilio facundia magnanimitate ceteris om
nibus precellit · sic ate quasi quodam hereditario iure
hec eadem exigentur · Quare stude queso satisfacere
& paterne glorie & tue existimationi · Vale idibus de

cembris aretii 1,ɛɛ7.

LEONARDVS SALutem dicit. Tito liuio ferrarienſi.
Cirat' nonas decembris cum areti forem ob fugam
peſtis que florentiam muadere ceperat: reddite ſut
mihi littere tue londoniſ date xi° kl' ſeptemb' in quib9
multa ſapienter & amanter ate ſcribuntur de mu
tuo amore cōiunctioneq; noſtra. hec igitur rata ſint
& ꝑpetua. De libris uero pollitiq; principi noſtro ex.p
miſſis: miror bōromeoſ aliter ſignificaſſe quā ſcript
fuerit ame. Nam & uolumen ipſum iam pridem obtu
li & completum expolitumq; oſtendi. ac ut trāſmitte
rent rogaui. Deſiderium etiā iſtiuſ principiſ de haben
do libro non tacui. quodq; ut ipſis clarem mihi perſc
riptum fuerat. Reſponſum ab illis eſt: non ēe uiato
ri aut tabellario tale munuſ cōmittendū. propter ea
quod circa flandriam cuncta forent bellis latrocini
isq; infeſta. Magisq; expectandū ut triremeſ aut
noſtre aut uenetoq; iſtuc nauigarent. Volenti relinq;
re libq; erit ſatius apud me ſeruari dixerunt atq; co
modius. ſe ſe cum uenerit facultaſ mittendi petituroſ.
Atq; ita liber eſt penes me preſtolans eoq; poſtulationi.
Eſt autem uolumen inſigne. & quod ate uideri perle
gioq; cupiam. pecuniaſ uero neq; petiui neq; accepi
neq; petiturus ſum niſi uolumen dubie tranſmiſſi ui
deatur. Tunc enim petam. quo aliud uolumen prepa
retur ad ſecundā miſſionē. Satis enim fuerit meis
ſumptibus ſemel miſiſſe. Et uero iam pridē angor qd'
tam diu miſſio retardetur. Preſertim cum ſciam prin

cipem uchementer illud expectare · Vale idibus decembris
arcti 1437 ·

LEONARDVS Salutem dicit · Benedicto agnamino · Sua
lis bene est · Cum existimarem esse te penes regem his
panie / scripsi ad eum comendacionem tui · que si forsā
aut tibi ipsi aut alteri qui te bene norit ursa sit breui
or quā magnitudo meritorum tuorum flagitabat / illam scito
fuisse causam / quod tunc primū ad hominē tante di
gnitatis scribens / efficatiorem ac minus suspectam illi
fore existimationem comendationem existimaui · si nō
dedita opera sed quasi casu in eam deuenissem · ut nō
affectata nec precibus elicita sed ex se ipsa nata comē
dacio uideretur esseto potius testimoniū doctrine ex
cellentieq tue / quam explicatio laudis · Hec igitur ān
omnia declarare libuit ut scires me quā ampliſſime
de te sentire sed tantum dixisse quantum prodesse
existimaui · At enim ut uideo tu iam abieras cum lit
tere mee ad regem puenerunt · in quo laudo equidē
consilium tuum · quod neq aulas regum neq omnem
auriferi tagi arenam pluris feceris · quam italiam nostrā
de qua preclare uirgilius inquit · Sed neq medo fluc
ditissima tellus · Nec pulcer ganges atq auro turbidꝰ
hermus · laudibus italie certent · non bactra nec indi
Totaq turriferis panchaia pinguis arenis · hec loca non tau
ri spirantes naribus ignem · Inuertere satis in manis dē
tibus idri · Nec galeis densisq uiz seges horruit astis · Sy
grauide fruges & bacchi massicus humor · Impleuere te
nent olee armentaq letha · Hinc bellator equs campis

Laus Italie.

se se arduus infert · Hic uer assiduum atq; alienis mensi
bus estas · bis grauide pecudes · bis pomis util' arbos · Ad
de tot egregias urbes operiq; laborem · Tot congesta ma
nu preruptis oppida saxis · flumina q; & antiquos subter
labentia muros · An mare quod supra memorem · quodq;
obluit infra · An ne lacus tantos · te lauri maxime teq; :
fluctibus & fremitu insurgens benace marino · An me
morem portus · lucrinoq; addita claustra · Atq; indig
natum magnis clamoribus equor · Hec eadem argenti
ruos · erisq; metalla ostendit uenis atq; auro plurima
fluxit · Hec genus acre uiri · mersos pullemq; sabellā.
Assuetumq; malo ligurem · uolscosq; uerutos · extulit : hec
decios · marios · magnosq; camillos · Scipiadas duro bello ·
& te maxime cesar · Salue magna parens frugum saturnia tellus · Magna uir · Pro deus immortalis · non dissunt
quem nostri hos uersus qui deberent medullitus esse mix
xi · quo excellentiam patrie nosceremus · Equidem quo-
tiens peregrinatus sū · non solum amenitatē hanc suaui
tatem q; natalis soli : uer multo magis humanitatē at
q; ingenia nostroq; hominum requisiui · Est enim nescio
quid natura insitum nationibus aliis · longe a nostris mo
ribus ingeniisq; alienum · Atq; ut falerni uini sapor
alius est q; taracinensis : ita mihi uidentur homines ab
ipsa in qua nascuntur terra saporem ut ita dixerim na
ture ingeniiq; traxisse · Intueri licet alios ī manes
alios efferatos · alios stolide arrogantes · alios ita alieno
iudicio : ut nec iustum nec honestum eadem regula
qua nos metimur / metiantur · alios suspitiosos & diffidē

dentes. Me quidem cum mei similibus conuersari iuuat & cum iis qui sunt eusdem mentis atq; sensus. In hiis enim amicitia fit / in aliis uero aut numq; aut numq; aut perraro. Quibus autem in locis amici / tia cadere non potest. in iis nulla potest uite iocund / itas repiri. Sublata uero iocunditate uite & felicitas tollitur que non potest esse absq; uite iocunditate

Ego igitur te reuersum ad ea loca gaudeo in quibus ti bi & amicitia & felicitas esse possit. Perindeq; tibi suadeo. ut in patria consistere uelis. ac longinquas istas spes omnino cõtemnere. Preclare enim poeta quidam inquit. neq; diuitias opto neq; uoto precor. sed mihi contingat ex quo uitam agere omni carentẽ molestia. Et apud theocritum siracusanum pastor quidam inquit. Non mihi sint nec opes pelopis neq; regna seleuci. Nec celeri cursu uentos superare fugaces. Aut uacuo curis liceat cantare sub antro. Et procul e specula mare prospectare profundum. hanc nos uitam nobis ipsis plurimũ dare possumus. sine modo cupiditatibus imponamus. Sed de his aliis. & quidem uberius. Nunc autem quasi per transennam hec attigisse satis esto. Quod autem epistolas quasdã meas apud uiz clarissimũ columnensem legeris: non mihi placet. Vt enim lucilius formidans doctorum hominum iudicia. non romanis sed tarentinis & cõsentinis scripsisse libros suos aiebat. proinde isti non legerent. illi legerent. sic ego epistolas meas romanis aut anagninis scripsisse nego. sed nepesinis &

ſutrimſ · Quid enim habere laudiſ epiſtole poſſunt familia
reſ preſertim & de rebuſ contingentibuſ ſcripte · Itaq; ego
ipſe ſpernenſ · ſatiſ longo tempore nullaſ ſeruaui · Poſtea
tamen cum intellexiſſem quaſdam pro meiſ circumferri
que mee non eſſent conquirere uiaſ cepi & quaſ poſtea
ſcripſiſſem · ſeruare non tamen omneſ ſed eaſ tantum
que haberent in ſe narrationem rei non quotidiane · Tu
uale ac me ut facis ama · florentie xii kal ſeptembriſ ·
Vt uero tibi proponam aliquid exercitacionis gracia · illud
quero abſte · quomodo intelligenda ſint illa ungilli uer
ba · Hic uer aſſiduum · & alienis mendis eſtaſ uex uale

LEONARDVS flauio forolyuenſi Volo ut extet opuſ
aliquod ſtudioq; meoq; quod ſit teſtis & index amo
riſ mei erga ſanctiſſimum dominum eugenium papā
quartum · Nam cum ab adoleſcentia mea illum dilexe
rim propter ocisam quandam eiuſ magnitudinem ani
mi & uirtutiſ preſtantiam · & ipſe me inter familia
riſſimoſ recipere dignatuſ ſit · debet profecto nunc
monumentum aliquod extare dileccionis mee · Itaq; li
broſ politicoq; multiſ ante uigiliſ multaq; aſſiduitate
& opera in latinum conuerſos ad beatitudinem ſuam
mittere conſtitui · Eſt enim opuſ magnificū ac plane
regium · & profecto digniſſimum quod ſūmo principi
dicetur · quando quidem tota eiuſ libri materia eſt de
rectione populoq · Eſt inſuper eo nitore / eaq; elegāta
ſcriptum · ſi modo uiam noſ ſuare potuimuſ · ut ſe ſe
quaſi pretioſa ueſte ornaſſe uideatur · quo non erubeſce-

mi. Cōuers.

Laudat libm ſi polituoq; dz?

ret ante faciem eruditi principis comparere · Equidem
affirmare ausim / nullum esse opus latine lingue / de hac
ratis loquor / quod huic aristotilis operi sit anteponendū.
dignitate rez tractaz & auctoritate scriptoz · Tu ipse
dum leges : gaudebis profecto / non modo ob scientiam
rez eximiam / uez etiam ob incredibilem quādam am
plitudinem uarietatemoz & copiam · Octo sunt illius ope
ris libri plenissimi quidem rez memorandaz · In eoz
primo quasi elementa ciuitatis contimentur · In secundo
autem res publicas ante se uel scriptas tantummodo ut
actu existentes singulatim recenset · Scripserant enī
ante ipsum quatuor maxime prestantes · plato athe
niensis · hippodamus milesius · phileas carthagmensis · E
pimenidas cretensis · Hoz institutionez & formas rez
publicaz recensens / singulas seorsum examinat · Itaq
multa ad eam formam / rei publice quam scripsit
plato : multa subinde ad eam quam scripsit phileas
disceptat · De ciuitatibus autem que actu erant · tres enar
rat que optime ceteraz omnium gubernari putabantur.
Lacedemonioz instituta & morez · Deinde carthaginēsiū.
Postea cretensium · Est pulcerrimum in his uidere que
instituta & forme illaz rez publicaz essent · que ue
probet aristotelez aut refellat · Multa preterea in hoc ipō
libro de athenensium re publica · Multa de solone
de licurgo · de ceteris legum positoribus amenissime re
feruntur · Cum igitur nullam eaz rez p. ēe pfectam o
stendisset : ipse iam in tercio libro ac demcepz totam
materiam ingressus : opinionem ac disciplinā explicat

Lui añ azt. 67 de politicis scripsit

Summarie declarat quē politicaz tract. intd. 3 lib.

suam . Inquibus deus bone/quanta series rez/ quanta ua
rietas rez/ quanta explicatio pulcerrimaz/ questionū
quanta exemplorz/ historiaz/ q multitudo inducitur. ut
omnia que umoq facta sunt/ nota fuisse huic philosopho
uideantur . Quis putasset in his libris historiam ytalie cō/
tineri ? Atq ita refertur de italo rege deoz/ italia ab eo
nominata/ ut mihi latinam historiam legisse uideatur.
Quis putasset de carthaginensibus deoz/ eoz/ institutis &
moribus ab hoc ipso dici ? Atq ita de his refert : ut oīa
illoz/ cognouisse appareat . Precipue tamen est in eo di/
scriptna mirabilis . Tres putat esse rez/ p. spetiesz/ rectas. Aut
enim unus ad utilitatem p. gubernat : & hic est rex. A/
ut pauci & hi sunt optimates . Aut multitudo mista ex
opulentis & popularibus . & hec proprie apellatur res p.
His tribus legitimis spetiebus : tres alie spetiesz/ non legittime
correspondent . quas ille tum labes/ tum excessus tum erro/
res appellat . labitur enim regia gubernatio in tirānidē.
Optimatum uero in paucoz/ potentiam . Res p. uero in po/
pularem statum. Popularis igitur status non est legitima
gubernandi spetiesz/ neq/ paucoz/ potencia . neq/ tirannis
sed omnes iste tres sunt excessus & labes . legitimaz/ ue
ro spetiez/ : prestantissima omnium est rex/ dignitate
ac bonitate . Post regem optimates . post optimates res p.
In labibus autem contrarius est ordo . Popularis enim sta/
tus que est labes rei p. statim post rem p. collocatur pau/
coz/ autem potentia/ que est labes optimatum post po/
pularem sequitur . Tirannis uero que est labes regni.
sextum in ordine locum obtinet . Itaq/ labes regni fit

Tres rei p. spes
rectas uno...

Labes rei p

de ſuppꝛema ſpetie ad infimam · ideſt ex optima oīm re-
ctaꝫ ad deterꝛimam omnium deprauataꝫ · Reliqꝫe
uero ſpetieſ minuſ ex alto cadunt · quoniam non tā
pfecte ſunt quam regia gubernatio · Regum autē ipōꝫ
utꝫ una ſit ſpetieſ an pluꝛeſ : & que ſint propꝛia
regiſ · que ue tirānica : & quid inter ſit · & quomodo
fiant · Preterea que conſeruent gubernationem unig.
que ue corrumpant · & que conſilia atoꝫ remedia pro
conſeruatione ſint adhibenda : mirifice diſſeritur.
Illud uero admirandū : quod nemo rex umoꝙ fuit q
preſtabilior eſſet : cuiuſ exempla & moreſ non referā
tur · nemo tirannuſ per greciam aſiam ſiciliam italiā :
cuiuſ non uita & moreſ & quibuſ artibuſ dominati-
onem conſeruauerit / & quanto duꝛauerint tempoꝛe
deſcꝛibatur · Rurſuſ uero in pluꝛium gubernatione · q̄
accidere conſuerunt ſeditioneſ atoꝫ diſcoꝛdie · & quib9
de cauſiſ oꝛiantur · que ue conſilia atoꝫ remedia ad
uerſuſ hec exiſtant · Preterea de ſitu uꝛbiſ · de regio-
ne · de magnitudine populi · de diſciplina iuuentutiſ
longo ordine demōſtratur · Sed quid ago tamoꝙ eīm
mare ingreſſuſ prouebi me in altum ſentio · Referam
ergo pedem & ad ipōſ libꝛoſ tamoꝙ ad tituſ reuertar
ubi hec omnia diuinitus pſcꝛibuntur Vale

LEONARDVS Antonio gramatico · Sal · An dicendum
ſcꝛibendumoꝫ ſit hoc pronomen mihi p̄ · c · litteram
uel ſine c potiuſ a̅me p̄ tuaſ litteraſ ſtudioſiuſ pquiriſ.
Et ſimul aiſ quibuſdam in locíſ notaſſe te ſic ame ſcꝛip-
tum fuiſſe : ut c littera interponeretur poſt primā i.

quo? ḥet dictio mihi ſcꝛībi ſit?

aſpirationem ſequentem / quod eſſe contra uetez cō
ſuetudinem affirmaſ · nec tamen reprehendere te id
aiſ · ſed admirari quidem ac rationem huiuſ reqrere
Ego autem non quibuſdā in locis ut tu aiſ / ſed ubiq; per
c litteram eam dictionem ſcribere conſueui · Habeoq;
auctoreſ huiuſ rei / dantem & petrarcam & boccaciū
& colluciū ſalutatum · doctiſſimoſ hominеſ qui & ipſi
ita ſcripſerunt · & uſuſ certe communiſ idem comprobat.
Nam quiſ ita loquitur ut dicat mihi · preter ineptoſ quoſ
dam qui oſtentare ſe uolunt antiquarioſ ēē · nec mtel
ligunt ita proferri ab ſe hanc dictionem mihi ut iudei
& caldei magiſ q̄ latini uideantur · Nam ꝯ ille quidē
nationeſ hc proferunt cōcidentiam eaxdem uoca
lium ut ab uno pectore aſpirationem deducant · nec
tam lingua & labiiſ quam gutture loquntur · Si igitur
& uſuſ hoc habet / & doctiſſimi hominеſ noſtre uel ſup
rioriſ etatiſ id obſuarunt · cur ipē michi non putem
obſeruandum · Vſuſ nempe magiſter & dominuſ eſt ſmo
niſ noſtri & quidem nimium ut ita dixerim impioſuſ /
qui non tam ratione & uiā quam pro arbitrio moue
atur · Neq; enim cum michi dixerunt antiqui rati
onem ſecuti ſunt · ſed uoluntatē uſuſ · Nam ratio quidē
ut analogia oſtendit / non michi ſed mihi dicere iube
bat · Vt enim me te ſe · ho etiam mihi tibi ſibi / erat
dicendum quod prepoteniſ uſq; aſpnatuſ eſt · credo qa
meptum quidā mihi ſonare uidebatur · cum tibi &
ſibi meliuſ ſonent · Vſuſ ergo qui tunc dominuſ fuit /
etiam hodie dominuſ · & poteſt improbare quod tūc

probauit · alioquin uariatio nulla fecit · in uerbis · nec esset
mutata tot antiquoꝝ placita · Nam quid tu magis de
hac dictione mihi qꝫ de ceteris pene innumerabilibꝰ
admiraris · Nonne optume dicebant antiqui & pessu
me · Eodemoꝝ modo alia ꝑmulta · Vt edimus decu
mus · lubens lubenter · pro pirro etiam puꝝ dicebant
& pro frigibus frugibus · Preterea fiet dicebant & non
fit · & posuerunt non posuerunt · Nos uero hec omnia
uariauimus usu iubente · Quin etiam per ciceronis
tempora causam per duo · s · contra uero russus ꝑ unū
· s · scribebant · Vt · agelius testatur & marmoreis quibꝰ
dam monumentis rome licet conspicere · Insuper coe
rauit faciundū dicebant antiqui · Nos autem curauit
dicimus non coerauit · & faciendū non faciundum ·
C uero litteram quam nos in dictione michi interponi
mus · antiqui locis quibusdam interposuerunt · nulla co
gente causa preter sonū · Ceu ex si & ubi · sicubi ne
cubi alicubi · Vsus ergo apud illos hec potuit · cur igit̄
idem usus apud nos idem non possit · Nichil quoꝝ
eodem modo scribo & profero · ductus auctorita
tibus & rationibus quas supra dixi · Vale ·

optume · pessume · Edimus · dedimus · Lubens · Lubenter ·

LEONARDVS Clarissimo uiro Iacobo Foscaro Salūt
pl̄ dicit · Scripsi nouiter comentarium quoddā
rez grecaz ut nobis aliaz pericula forent exemplo
qꝫ sint bellaz contentionumoꝝ discrimina formdā
da · Eum nunc libz tuo nomine transcribi feci & ꝑ
uum licet munus · adte mitto · quando quidem ut tuis
litteris ad me scriptis ꝑspexi · tu meaz opez compro

Nitri & quidā quidditia ab antiqua

bator simul atq; amator est · Que uero me causa impu
lerit id comentarium scribere : in proemio huius libri
poteris intueri · Ego enim ob id in ea epistola breuior
sum quia proemium illud tibi legendum censeo · Et
quoniam ad libros studiaq; tandem rediimus : si qd
nouu post hac a nobis componetur . Dabimus operam ut
ad tuam noticiam labores nostri pducantur · Vale & co
mentarium illud lege queso diligenter · continet
enim luculentam historiam ac scitu dignissimā · prop
ter incredibilem rez casuumq; uarietatem · Itez ua-
le viii kl' ian Cum superiorem epistolā exarrasse:
supuenerunt littere tue · non une quidē aut altere
sed quaterne simul eodem tempore ut facile appare
ret desideriuum tuū · tam me pudet muneris mei pu
sillitatis · cum illud tam auide expectari ate conspicia
Sed resarcietur aliquando maiori aliquo munere · Vale

VIDI EXEMPLA quaxdam epistolax Ar. Mediol'
passim de quibuscunq; scriptoribus collectax que
nuper ad se mediolano trāsmissa fuisse noster poggius
asserebat · In his una fuit epistola a nescio quo nebulone
contra opusculum quoddam meum scripta · q̄ ego admiror
in illo uolumine fuisse seruatā · Nihil enim habet episto-
la illa quod aut prodesse aut delectare possit · nisi forsan
quis delectetur hoc ipso quod mihi maledicit · Quod si for
san ideo scripta aut missa fuit : ut quemadmodum nu
per alfonso sic etiam nunc isti respondeam · grauis nimiū
prouincia mihi imponeretur · si haberem omnibus stultis
& maluolis qui contra me aliquid dixerint respondere · Sa-

tus est mihi quod opera ipsa mea in manibus doctissimor
hominum uersantur · qui de illis multo melius iudicare
ualent / quam iste nescio quis sicophanta · qui acquirere
se posse aliquid penes inimicos florentini populi exis
mauit / si illa que in laudē florentine urbis scripseram /
quam acerbe reprehenderet · Ego autem quantū ad me
attinet neq; laudator neq; assertor meor studior esse
consueui · sed detenuator potius dum alii laudarent Qua-
re alior iudicium sit qui recte iudicare possunt cum de
ceteris operibus meis · tum de hac ipsa laudatione quā
iste carpit atq; oppugnat · Quamq; scripta sunt oratio
illa a me ualde tunc quidē adolescente cum recens tunc
primum e scolis grecor exissem · fuit enim ea laudacio
mihi tamq; puerilis ludus ac exercitacio ad dicendū

Restituero iudicis est cum alior multor te etiam tē
poris consideracionem habere · Neq; enim ciceronis o-
racio quam dixit adolescens pro p quintio eamdem
meretur laudem · quam oratio post ab eodem dicta
pro aulo cluentio · laudamus tamen utramq; alterā
ut adolescentis optime spei · alteram ut pfecti iam ora
toris · Demosthenis quoq; orationes ille quas adolescens
scripsit contra tutores suos · non eiusdem sunt uirtutis
qua est illa subtilis de immunitate ad leptinē · aut illa
prestantissima pro ctesiphonte · aut illa grandis & ple
na in qua falsē legationis eschinem accusauit · Equi-
dem parioq; adolescentia laudationem illam scrip-
si · sed tamen in ea ipsa uiuendi laudatione per multa
reperientur ame tractata fuisse / que lector equus &

e' Ciceronis ōra-
tiōr

Pe. Demosthr
my

diligens / ut leuiter dixerim non aspnetur. Non enim
temere neq; leuiter id opus aggressi sumus. Neq; uagi
neq; incerti per semitas nobis incognitas peregrinātiū
more nostro ipsi arbitratu processimus. Sed ducem iti
neris tociusq; laudandi progressus certum indubitatumq;
habuimus: aristidem celebrem apud grecos oratorem. Aristides.
eloquentissimum hominem cuius extat oratio pulcerri
ma de laudibus athenaz. Huius sermo tamq; magister
mihi fuit. Conatus uero imitandi: tamq; ludus exer
cacioq; adolescentiē. Genus autem dicendi: nam id etiā
considerare iudicem oportet in huiuscemodi laudationib9
plausibile quoddā & glorioſum esse debet. id greci pani Panigerion
gericon uocant nec ad subtilitatem differendi sed ad plau
sum multitudinis accomodari. Omnisq; laudandi occa
sio arripienda est in eo genere ac uerbis extollenda
taq; aristides humanitatē athenensium laudans inqt: Laus athenā
regionem quoq; ipsam eadem humanitate se se in ma ensium
re extendere quasi obuiam progredientē. ac manus
porrigentem naugantibus qui ad se uenirent. Eta
lio loco antiquitatem laudans inquit. alios quidem
populos aduenas ēe suaz ciuitatum habitatores Athe
nienses uero ibi natos abinitio ubi inhabitant. eamq;
regionem homines genuisse ac peperisse. Item alio
loco inquit ceteras urbes omnes / uel ad occasum uer
gere / uel ad orientem / uel ad septemtriones. uel
ad meridiem. Solas uero athenas ad nullā istaz
partium uergere. sed esse in medio hazz omnium
constitutas ut quicquid ultra citra ue quoquo uers9

exiſtat : id uel orientale uel occidentale uel ſeptemtrio
nale uel meridionale ſit appellandum · Hec & huiuſmodi
pmulta inea laudatione ſcripta : quiſ non uidet non ad
ueritatem ſed ad plauſum & leticiam multitudiniſ
audientium pertinere : In laudationibuſ enim ciuita
tum ad eoſ ipſoſ habetur ſermo quoſ laudare uelis coro
namq; flagitat id genuſ dicendi & multitudinem po
puli · non ad iudicia uel ad decernendū aliquid de
re publica coactam · ſed ad plauſum & leticiam ex pro
priis laudibuſ capiendam · Genuſ igitur dicendi in huiu
modi laudationibꝫ tale quoddam eſt quod ſi intellexiſſet
reprehenſor meuſ ꝓtiuſ reprehendiſſet · Aliud eſt enī
Hiſtor. & laud. latio ſent. hiſtoria aliud laudacio · Hiſtoria quidem ueritatem ſe
qui debet · laudatio uero multa ſupra ueritatem extol
lit · ut in laudibuſ athenaq; factum ab ariſtide ſupra
oſtendimuſ · Neq; enim uez eſt atticam regionem huma
nitate quadam ſe in mare extendere · cum ſenſu care
at atq; motu · Neq; rurſuſ uez eſt regionem illam
hominеſ genuiſſe ac peperiſſe cum terra non conci
piat hominem neq; pariat · Nec etiam uerum eſt athe
nas eſſe medium umbilicū habitabiliſ terre · cum ali
bi ſit huiuſmodi punctuſ · Sed hec omnia quamq; non
uera nihilominuſ ornate ac probabiliter cum plauſu
quodam ac leticia multitudiniſ auribuſ infundunt
Florētia. C um igitur huiuſmodi ſit in laudandiſ ciuitatibuſ di
cendi genuſ : conſtat uero florentiā romanoq; eſſe co
loniam : nam id clariſſimū eſt & negari non poteſt:
quiſ iuſte admirari debet uel conqueri quod dictū

fuerit ame m laudatione presertim gloriam & res parētū
ad filios tamq; ad successores legitimos pertinere · Hic ē
enim propius & conueniens laudandi locus · At repre
hensor meus ut pote qui hec non intelligit perinde ac
si hereditas apud pretorem in iudicio peteretur negat po
pulum romanum esse mortuum · meq; delirare putat
qui hereditatem uiuentis ad alium ptinere scripserī
Viuit inquit populus romanus · tu hereditatem eius ad
alios defers utinam uiueret · Sed certe populs ille ro
manus de quo ipse loquor iam pridem mortuus & se
pultus est · hec autem que nunc rome habitat collectitia
turba non dominatur sed seruit · Quare de mortui agit
non de uiuentis hereditate · Sed finge ipsum uiuere q̄
quam est mortuus : an incōuenies est dixisse gloriam
& res parentum ad filios tamq; successores legittimos
ptinere : Si enim uiuo parente res eius ad filium ni
hil ptinent : ad quid inducta foret exhereditacio fili
oq; : Satis quippe fuerat / uel preteriisse uel nō insti
tuisse · si hereditas ad eos non ptineret · Quomodo dixi
sset ille senex apud terentium de filio / meus pceps :
Qua ratione se ipsum remordens eneas de ascanio
dixisset : quem regno italie fraudo & dotalibs aruis
? taq; nec si uiueret parens / foret incōuenies ita de
filio dixisse · Alia enim fori & iudicii ratio est alia
laudationis · In foro quidem possessio bonoq; petitur
alius auferenda · In (ua foro quidem possessio bonoq; (at) lauda
tione uero gloria & res parentum ad filios ptinere
monstratur · qua in re nihil parentibus auferturīmo

plus tribuitur · cum gloria & amplitudo que parentes illustrat / in filios quoq; fulgere asseueratur / quare discat queso iste quisquis est huius laudationis reprehensor / moderatius loqui · genusq; dicendi quale postulat laudatio / non ignoret nec me inconsiderate ac temere processisse arbitretur / cum & ducem probatissimum habuerim · & nihil non ad exemplum laudatissime orationis in hec mea direxerim · Hec pro cognitõe tua scripsisse uolui · Nam obtrectatorem illum meum / neq; noui quidem / neq; nominari umq̃ audiui · Sed satis apparet furiosum quendam esse / quisquis is sit · Simul enim reprehendit de rebus sibi incognitis / simul os maledicit / quasi non ratione sed odio furoreq; moueatur · Quid autem hic simile habet alfonso ? Ille uetterem interpretacionem ethicoq; suis rationibus defẽdebat · De me autem nihil nisi honorifice loquebatur. Tribuebat litteras splendoremq; orationis · plura demq̃ ego ipse uellem in hac parte de me predicabat / unum modo reprehendebat / quod nouam interpretacionem meam ueteri anteferrem · & in hoc ipso tamen humanissime ac moderatissime opinionẽ suã in contumeliis ut iste : sed rationibus tuebatur · Hic autem alter nihil modesti habet · Itaq; ego ille qui alfonso moderate admodũ ciuiliterq; respondi hãc moderationem meam hinc respondens seruare nõ possem · Iurgia uero & contumelias si reddam & in his diutius consistam / uereor ne ipse leuior ac stultior fierem quam iste ipse qui me prouocat · Et profec

to ſi certare maledictis uellem / abundantissima mihi cō
tra hunc asinum suppeditaret oratio. Sed in tam leui
re occupatum esse pudet. Itaq; pretermbo atq; omittā.
rideboq; potius illius ignorantiam ac fatuitatem quam
ipse facere me aliquid indignum adducat. Et de litterā-
tura quoq; si deo placet / nescio quid cauillari pgit. homo
stolidus & insanus. Qua quidem in re idem sibi contig/
isse uideo / quod presbiteris ruralibus euenire consue/
uit qui propter ignorantiam litteraꝝ. abradunt in libris
suis que bene scripta fuerant / uel aliter pronuntiant
q̄ scriptum sit asserentes illo modo stare non posse. Hoc
idem illi contingit in libro meo. si modo meum habuit.
Quod si alienum habuit libꝝ & forsan ut fit ascriptore
aliquo mendose transcriptum: quid me accusat? Neq;
enim ciceroni imputamus / quod epistole eius ad atticū
multis in locis librariorꝝ uitio ita scripte sunt. ut stare
uerba non possint. Neq; uirgilio quod quandoq; ita scri
pti uersus eius reperiuntur / ut pedes non habeant
congruentes. Sed nihil est maligno calūniatore neq;
puerilius qui cum hec sciat non esse reprehenda tamē
p calūniam reprehendit. Non stulticie & ignorantie
& leuitatis plenus qualis est illic non aliter q̄ contu
meliose ac maligne loqueretur. Nam quales sunt homi
num mores talis & sermo esse consueuit

LEONARDVS M Tiuensis. Non satis dilucide propos
tam a te questionem illam uideo / de qua per tua
litteras percontaris. Aris enim cum sermo foret de retho/
ricis institutis / dixisse quemdam eruditum hominē ex

his qui tunc aderant solute pronunciationis uim dum
taxat maxime usum & exercitiū desiderare deinde
quasi ratio huius dicti afferatur / subicis. Cum enim di
cimus inquiebat & non aliud .· Non aliud hec sunt ū
ba questionis proposite. Dico igitur nec primo loco dic
tum mihi satis clare uideri & que ad declarandū
subicitur ratio .· non tam ipsum declarat quam obscu-
rat. Sed accidit forsan ebetudine mea ut minus in
telligam. Itaq; priusquam proposite questioni respon
deam perconctabor ipse te. Immo illum qui hec dixit nā
tu relator es ac non actor. Primum igitur quero qd
ille sibi uoluerit dum inquit solute pronuntiationis ui.
Solutam enim pluribus modis dici solet. Aliter enim so
lutam peccuniā dicimus. Aliter solutam questionem.
Aliter enim dicimus rupe soluta obice saxi .· Aliter cū
dicimus lege solutus. ut de pindaro inquit flaccus. Aliter
oro & prosa. solutam orationē. idest absq; metro. Aliter cum dicimꝰ
solutus indicendo idest promptus & fluens ac minime le
gatus. Hec mihi occurrunt scribenti. Sunt credo & plu
res modi quibus solutam dicimus. Cum igitur inquit solu
te orationis quid tandem intelligit .· Vtr quemadmodū
solutam peccuniam & solutam questionem. & solutam ru
pem dicimus. Vel potius quemadmodū solutam orationē.
hoc est prosa non uersu .· Si hoc uult cur minus in uer
su pronuntiationem habere locum existimat qꝫ in prosa.
Roscius enim ac ceteri histriones boni .· qui tragedias uel
comedias agebant. plus artis in pronunciando habuerūt
quam oratores .· nouum loquendi morem inducit. Pronū-

thacio si quidem quam meliori uocabulo actionem dicimus: nō solum uoce uel etiam gestu uultuq; conficitur. Quomodo igitur congruere potest si dicamus soluto gestu. soluto uultu: Certe nullo modo. Itaq; ut pace sua dictum sit solute pronuntiationis dixisse non satis quid uelit ostendit. Deinde quod subicit uim: obscuritate non caret. In dicendi enim arte / quedam est oratoris uirtus quam apellamus uim. Hec uirtus demosthenis tribuitur maxime. Inquit enim cicero uim demosthenis tribuimus. leuitatem esc / him subtilitatem hipide. Et quintilianus ciceronem laudans inquit. Expressit uim demosthenis iocunditatem so cratis copiam platonis. Vtq; igitur iste uim dicens: de hac uirtute oratoria intelligit / an de alia re mihi ue hementer obscuq; est. Nam si de latronibus loqueretur / non dubitarem quid esset uis. Est enim violentia con tra ius illata. Nunc autem cum de oratoribus loquat uerba intelligere debemus secundum subiectam materi am. Est enim uis in oratore uirtus quedam cui iudices resistere non ualent. Deinde quod subicitur dum taxat maxime usum & exercitium desiderare: absurdissimū uideri non in merito potest: Nam dum taxat exclu dit maxime implicat. Et enim qui usu maxime fieri dicit: significat & alis modis fieri q̄ usu. Qui uero usu dum taxat fieri dicit: alios omnes ꝙ modos excludit. Atq; ita pugnantia inter se dicere uidetur: qui dum taxat & maxime simul coniungit. Quod autē inquit desiderare: eodem uitio laborat. Desiderare enim idem mihi significare uidetur / quod carere ac deficere. In eo

Promdiatio.

vis hic.

dumtaxat Maxime.

Deplorare.

preho inquit hunuſ deſiderati ſunt militeſ centum · ideſt
perierunt · Deſideraui⁹ humanitatem tuam · ideſt de
fuit tibi humanitaſ · Vſum ergo & exercitium deſidera
re · nihil ſignificat aliud / quam uſum & exercitiū non
habere · Hec teꝫ quando quidem ti gramaticaſ eſ di
ſceptare ſibuit · & quaſ zetemata quedam tibi propo
nere · Nam illud quod ſubiicitur tamoꝫ ratio primi
dicti · cum enim inquiebat dicimuſ / & non aliud ·
Non aliud eiuſcemodi eſt ut non gramaticum ſed ad
edipociem uel ad ſibillā ſit reiciendum · quoꝫ alter ſpi
giſ · altera futuri ſeculi caliginem patefecit · Ego
uero cum dauuſ ſim non edipuſ / ut inquit ille apd'
terentium ſeruuſ · ad iſta quibuſ diuinatione opuſ
eſt reſpondere non poſſum · Quod ſi queſtio illa mihi
propoſita ſit / an pronuntiatio uſu dumtaxat nobiſ
comparetur · negabo equidem · nec id ſane immerito ·
Quamoꝫ enim uſuſ ac exercitacio in ea re multum
ualeat · tamen prime ac maxime parteſ nature ſūt
Nam magnitudinem claritatemoꝫ & ſuauitatē uociſ
natura prebet · & dignitatem uultꝰ · geſtuſoꝫ uenu
ſtatem · eadem natura largitur · Arſ demde ſup ad
dita · Hec nature bona & temperare poteſt ſi arden
tiora ſint · uel extollere ſi frigidiora exiſtant · Vſuſ
abſoꝫ arte periculoſus eſt · crebroꝫ aberrat · Contra
naturam uero nemo feliciter pugnat · Itaoꝫ nullus
indicendo magnuſ euadere umoꝫ poterit / qui non ha·
beat largaſ anatura dotel · & eaſ ipſaſ ſtudio & arte
& exercitio confirmataſ · Eſſe uero artem quamdā

pronunciandi / & non usum solum modo: histriones sce
nasq; declarant Demosthem certe ac ciceroni cum u
terq; in actione deficeret histriones duo ad probabi
lem modum pronunciandi reduxerunt Si quidem de
mosthenes a satiro tullius uero ab roscio instructus
est in actione / Ex quo palam est non exercitationem
solam ad hoc sufficere / sed artificio quodam adhibito
comparari Vale

Francisco pizolpasso

AMABILES Profecto epistole apud nos scribū
tur reuerendissime pater / ut ego per hos dies com
perxi Venerunt enim ad manus meas exempla quar
dam epistolarū / inquibus una fuit tue paternitatis ad
ducem cloceltrie de obitu meo / Altera fatua cuiusdā
ac ridendi nebulonis / ad candidū / contumelias & ma
ledicta in me continens Erant insup alie complures
epistole / de quibus quid ipe sentiam non necē nuncē
aperire / At enim duas illas quas primo retuli silē
tio preterire non possum / Primum igitur quantū
ad significationem mei obitus attinet / ut rogare pro
antiqua familiaritate nostra tecum agam / Tu etiā
atq; etiam vide quomodo famam existimationem
q; tuam defendas / qui de uiuentis hominis obitu
litteris tuis tuoq; sigillo impressis / apud ducem cloceltrie
testificatus fueris / Atq; uiri operam dedisti nec ignoras
quenam huius delicti pena sit alegibus constituta / De
inde quid sibi voluit tanta festinatio ac properatio
scribendi / presertim de re tibi dolorosa & illi ipsi mi
nime placitura cui significabas / prospera enim sigui

ficare celeriter ac libenter solemus · Aspera uero nemo libens si
gnificat · Que igitur fuit causa tam properandi ? instabat
ut uideo candidus ac te impellebat · conceptam ex illo du
ce spem labi non patiebatur · faceret candidus ut uellet
tu rationem potius habere debuisti grauitatis tue q̄
illius uoluntatis · Quid autem illud quod in eadem e
pistola per te significatum fuit duci clocestrie me defe
cisse in promissis cum eos qui sibi ame promisse fuerant po
liticos libros tribuerim alteri · Hec profecto neq; ami
ci neq; de amico uox fuit · An tu candidi usq; adeo
inseruire studio debebas, ut talia de me scriberes ? pre
sertim & tibi incognita & non uera ? Equidem cuncta
que promiseram duci clocestrie cumulatissime persolui.
t tacq; non magis de obitu meo falsum tibi relatum fuit
quam de promissoq; defectu · quod ut scias attende
Scripsit adme dudum clocestrie dux se libros ethicoq; p
me traductos audisse · tollebatq; illos in celum laudibus
ac prouenisse ex illis mirificam utilitatem studiosis ho
minibus predicabat · Proinde hortatus est me ut pro cō
utilitate libros quoq; politicoq; eodem modo in latinum
transferrem · Hoc illi tandem promisi · Nec promisi mo
do uerq; etiam adimpleui · primumq; uolumen eius
operis insigniter ornatum ad illum p manus bonrome
oq; qui londonis negotiatur transmisi, ac presentari illi
domino feci · Vbi est igitur defectus fidei mee ? Vbi frust
ratio promissoq; ? postulauit imoq; ut pro comuni utilita
te illos transferrem · Vt uero sibi ut ita dixerim titulū
libri adscriberem : nec ipse petiuit umoq; nec ego pro

misi · Nam si promisissem obseruassem · nil enim mihi fa
cilius erat · Sed ego illa gloriola delectari tantum prin
cipem non putaui · presertim cum ipse non peteret · & me
aucupari graciam per huiusmodi scriptiones nolebam ui
dem · Quare nec mors nuncianda fuit · cum essem inuul
nec defectus fidei · cum in me non esset · Equidem abil
lo duce nichil umq̃ accepi · nec uniusl quidem obolus ut
dici solet ab illo mihi collatus est · Tua uero paternitas
credebat forsan me mfinita quadam pecuniaq̃ ui ab
illo exorta libros sibi promissos alteri tradidisse · At em̄
ipse numq̃ studia mea uendicaui · neq̃ mercaturam
libroq̃ umq̃ feci · nec unum mittens libq̃ alios retinui ·
Sed ut erant cito libri uno uolumine omnes simul stati
atq̃ illos absolui / cocestrie duci liberalissime transmisi
Deberent profecto homines suas res agere sine alioq̃ mtec
tacione atq̃ calumnia · Nec de tua loquor reuerentia q̄
omnia de me potest · cui omnia permitto · cui in omnib9
acquiesco · sed loquor de iis qui hec te scribere uoluerunt
quos de rebus suis loqui oportuit · meas autem nequaq̃ ac
tingere · Hec ad epistolam tuam · De altera uero illa stultis
simi atq̃ leuissimi nebulonis epistola · qui tamq̃ canis
egipcius contra me latrat · risi stulticiam scriptoris fu
riosi ac uesani · At quam impudens est ille nebulo · Sic em̄
me comtemnit · ut ingenio · ut intelligentia · omni · ut cū
ethi deniq̃ que dici possunt · spohet · Ili autem ad quem
scribit · scientiam eloquentiam ingenium & cuncta que di
ci possunt attribuat · Ofecudem neq̃ enim apellari homine
decet · cui tam insensatum iudicium sit · deinde mandat

ut me comfodiat & prosternat · Hui succurrere pater
metuo comfodi · metuo prosterni · fer opem queso · Da
mihi aliquid quo muscas abiciam · me muadere para
tes accelera obsecro · Sed quo uult me comfodiat therstes
iste · Manu ue · At longe abest · litteris ne · At nobis quo
ex sunt histere quibus si certandum erit · hec illius uerbo
iactantia quam uana sit ostendetur

Cardinali Comesi

Si Tempora me non impedissent Reuerendissime
pater · fecissem · id quod erat amicitie nostre ut
gratulatum adte uenissem pro hac noua exaltacione
tua · Nunc autem prohibitus ratione quadam ac respe
ctu rex minime negligendax excusus tibi quidem pa
tam exibere officium abstinui · Ipse tamen pro te mihi
gratulatus sum ac letatus tua dignitate / ita ut nemi
ni racx in hac parte concesserim · Quod si deus dederit
quod & ego opto & te optare scio / ut ex hac belli tur
bulentia / pacis amenitas subsequatur · facile quicquid
uel omissum uel interruptum est consuetudinis nostre
sedulitate officii compensabimus · Vnum tamen differre no
lo quod animaduerti quibusdam in litteris cumanū
te scribi acuitate uidelicet de qua exaltatus es / ad car
dinalatus supeminentiam · id uero erratum si in alio
loco foret silentio preterirem · ac darem comuni igno
rantie · Inte autem homine docto ac litteris expolito · ne
quaq̃ mihi pretereundum uidetur · Non enim cuma
nus dicendum est, ut mihi quidem uidetur sed come
tis · Rationem uero huius si queris / mihi est quod facili
explicari possit · Due sunt enim ciuitates italie nominib

In Comerpb L
Cumanus dicitur

fere contigue fitibus uero locoꝝ ualde diſtantes · Vna ſecus mare impꝛeſſa que cume uocatur · Ex hac urbe ſibillam fuiſſe dicunt · Hec eſt urbs ad quam eneas nauibus ex ſicilia petit de qua uirgilius inquit · Sic fatur lacrimans claſſi ꝙ immiſtit habenas · Et tandem euboicas cumas allabitur oris · Hec etiam eſt urbs de qua iuuenalis inquit · ꝙcuꝰ diſ greſſus ueteris confuſus amici · laudo tamen uacuis ſedem quod figere cumis · deſtinet · atꝙ unum ciuem donare ſibille · fanum baiaꝝ eſt grati litus amenum · Seceſſus ego uel prochitam propono ſuburre · Eſt igitur hec urbs in litore maris · non longe aputeolis & neapoli · Vtꝙ piſe & athene & uolaterie pulari tantum nomine dicuntur ſic etiam cume · Vt uacuis cumis · & cumaꝝ allabitur oris · Acumis uero iſtis cumanus dicitur · ut cumana ſibilla · cumanus ciuis · cumanus preſul · Sunt autem hec omnia luce clariora · milleꝭ auctoritatibus ſi foretopꝫ probarentur · Altera eſt urbs non longe ab alpibus penes lacum qui dicitur lariuus · hec autem urbs non cume ſed comum apellatur · fuit autem hec patria C. plinii ſecundi oratoris · qui per tempora domitiani & neruę & traiani floruit · Comum uero ab initio poſitum fuit a tranſalpinis gentibus · quamoꝝ de prima eius origine ambiguitas eſt poſtea uero longo interualo colonia romanoꝝ ciuium meam urbem fuit deducta · eaꝙ urbem nouum comum apellarunt · quaſi renouata ciuitas eſſet eo colonos nouiter inductos · Itaꝝ de plino ita ſcriptum legimus · C Plinius nouicomenſis orator · Videſ igitur nouicomenſem dici · & ſi quis noui

Cume ciuitas

Virgilius

Iuuenal.

Cumanus

Comū urbs

bñ fuit Plinius ſ̄dꝫ or.

. nouicomū .

. nouicomēſ .

abiciat comensem esse dicendum · Vulgo etiam loquen
tes comum apellant · eam urbem · non cumas · Vt me
lius uulgaris sermo ueritatem seruauerit quam ho
mines pay eruditi qui omnia sua ignoratione contur
bant · Quod uero penes antiquos nouum comū apella
retur · declarat catuli poete ueronensis epistola uersi
bus scripta · ad cecilium poetam sodalem suum · Sic enī
inquit · Poete tenero meo sodali
Velim cecilio papirio dicas
Veronam ueniat nouo relinquens
Menia comi, lariumos litus
Nam uolo quasdam cogitaciones
Amici accipiat sui meios
&cetera que secuntur

Catulus.

Plinius.

Pliniuss quoq; ille maior in libro naturalis historie tertio
Comum apellat · Sic enim inquit · Oremonioz stirpis
esse comum & bergomum cato existimat · Vez origi
nem gentis se ignorare fatetur · quam docet corne
lius alexander agrecis ortam · interpretacione etiā
nominis · quasi uiram in montibus degentem · Item
alio loco idem pliniuss ita scribit · Latitudo italie subter
radices alpium auaro flumine peruada sabatia · tau
rinos · comum · bergomum · brixiam · ueronam · uicetiā ·
opitergium · aquileiam · tergestas · polā · arsiam · septingē
tis quatraginta quinq; milibus passuum colligit · Quid
ergo est · cum ista probauerim, te hominem ad prime
doctum, magis censeo · Vez sequi debere quam in hūc
magnifestum nominis errorem consentire · Nisi for-

ſan cumiſ & baiſ & calidiſ aquiſ magiſ delectariſ quam
gelido lacu · de quo umgiliuſ in laudibuſ italie inquit
Quid ue lacuſ tantoſ · te lari maxime teq; · fluctibuſ &
fremitu aſſurgenſ benace marino · Vale ac me ama tibi
q; perſuade ama plurimum amari · Cardinali comẽſi
Ceteriſ quidem omnibuſ excellentiſſime pater ut
ex litteriſ tuiſ conſpicio / nulla inter noſ uarietaſ
eſt · Nam & pretermitendaq; gratulationum probabilẽ
mihi cauſam fuiſſe concediſ & incomoda bella pariter
deploramuſ · & de urbe como que ſcripta fuerunt ame-
tua paternitaſ aſſentitur · & non ingratam ſibi fuiſſe re/
q; illaq; cõmemoratione oſtendit · Reſtat igitur una ꝓſ
non incontrouerſia quidem ſed in admiratioe · de uer-
boq; ſcilicet que aciuitatibuſ oppidiſ ue trahuntur · per ma-
gna quadam & incomprehenſibili uarietate que ate pe/
rite ſcienterq; cõmemorata ac multiſ exemplis demo/
ſtrata fuit · de qua quid ipſe ſentiã · optaſ certiorem ame
fieri · niſi mihi graue ſit · & niſi reſ indigna uideatur · Ego
uero tantum grauer ut abeſt de biſce rebuſ ſcribere & lo/
qui ut etiam graciaſ tibi per magnaſ habeam · quod ex pre/
ſentibuſ occupationibuſ · non ſatiſ mihi quidem iocundiſ ·
ad cogitacionem req; mihi iocundiſſimaq; me reuocaſti · licet
enim noſ derideant ii qui neq; quid neq; comodo loquant
umq; cogitarunt ipſe tamen recte emendateq; loquendi
peritiam apreſtantibuſ uiriſ non exiſtimo negligendam ·
Verboq; enim delectum eloquentie principium conſtat ee
Nemo quidem eloquenſ eſſe poteſt · qui non rectiſ & congruẽ
tibuſ uerbiſ utatur · An igitur · C · iuliuſ ceſar tantuſ uir li

by de analogia · idest de formatione tractuoz uerboz
cum laude scripserit · nobis uero turpe fuerit illis ipsis
de rebus tractare & loqui · fateor ergo in eoz uerboz
de quibus ate scribitur formatione per magnam quan
diam esse uarietatem adeo ut uix rationem ullā analo
gie conspare in illis uideam · Huius uero causam puto
quod alia greca sunt oppida · alia barbara alia latina ·
in singulis autem & uoces & consuetudines regionum
permultum ualuisse reor · Ciues enim & oppidanos
par est huiuscemodi apellationes abinitio frequentasse ·
Vtos ipsi se se scribebant · sic ab aliis uocabantur · Ex quo
factum est ut grecoz oppidoz homines ad grecam lin
guam · latini ad latinam · barbari ad barbaram declina-
rent · Simultudines quoq; ac uicinitates frequenter in
hac re habuisse comperio · In multis etiam suauitatis &
cinitatisq; rationem habitam puto · Ex his autem cau-
sis narretas tanta suborta est quantam esse uidemus ut
uero aliqua debis exemplis gracia per nos adsingā
tur · Quid similius esse potest in uerbis q̄ de uerona
& ancona · Cur igitur alios ueronenses dicimus · alios
anconitanos · Greca uidelicet ciuitas ancona fuit · Hoc
est agrecis conditoribus posita · nomenq; anconitani
agreca uoce trahitur anconite · ipsi enim conditores
sic abinitio uocare ceperunt · Tomum ciuitatem scimus
esse in ponto · non longe a fluminis danubii hostiis con-
stitutam · apud quam relegatus fuit ouidius poeta
Verbum ab ea tractum · tomitanum facit non tomense
de qua inquit ouidius ipse · Naso tomitane non iam no-

uul incola terre · Hoc tibi de getico ltore mittit opuſ
Tomum igitur & comum ita ſimilia eſſe uideo / termi
natione & ſillabis ut nihil differant · Tamen ab altera
comenſem dicimuſ · ab alia tomitanum terminatione illa
grecoꝝ lingue conſona · qua etiam ancomitanoſ dictum
oſtendimuſ · Illa etiam greca ſunt oppida & ad figuram
grecoꝝ figurata uerba · Neapolitani · parnomitani · dre
pantani · lilibetani in quibuſ non correſpondere analo
giam latinoꝝ uerboꝝ non equidem admiror · Nam ut a
fano fanenſis · ſic etiam adrepano drepanenſis · ſecundū
latinam analogiam erat dicendum · Segregemuſ igitur
ea uerba que agrecis habent conformationem quamdā
neoꝝ de boꝝ uarietate admirationem ſuſcipiamuſ · Voceſ
etiam ac moreſ regionum inter cauſas uarietatum aſſi
gnauimuſ eamoꝝ rem p̄ multum ualuiſſe in apellationi
buſ magnifeſte deprehenditur · Vicini enim ad exemplū
uicinoꝝ faciliter pertrahuntur · Vt in campania · feren
tinateſ · arpinateſ aquinateſ caſinateſ antiateſ · Et in um
bra fulginateſ urbinateſ · & boꝝ uicini illoꝝ ſecuti uo
ceſ · a ſarſena ſarſenateſ / a ceſena ceſenateſ / a rauenna
rauennateſ dixere · Nam quid uetabat dicere ceſenē
ſeſ ſarſenenſeſ rauennenſeſ · Gallie tranſalpine urbſ
eſt gebenna · Nomen ab ea tractum gebennenſeſ facit
Poterat per eamdem analogiam arauenna rauennēſeſ
dici · Nihil enim intereſt inter rauennam & gebennā
ſed incole illiuſ loci rauennateſ maluerunt dici ad
ſimilitudinem ſarſenatum & ceſenatum finitimoꝝ ſuoꝝ
Hec ſarſena de qua loquimur · plauti comici poete patria } Sarſena

fuit · Sira uero est inter cesenam & aretium · Ita ut dio-
cesis eax ciuitatum utrinq; astringat · Suauitatis quo-
q; rationem habitā in multoꝝ formationibus conspi-
cio · Aurium enim sensus delicatissimus est · cunctaq;
repudiat que non belle sonant · Pisas & senas & fesulas
pluraliter dicimus · Apisis pisanū · a fessulis fessulanum
a semis senensem dicimus non senanū · quia insuauiter
sonare uidebatur · His tribus exceptis causis analogie ra-
tio in uerbis quidem latinis satis constare uidetur · Vt
florentia placentia uicentia consentia · cum eamdem
in ultimis syllabis habeat terminationē · eodem modo
formentur ab his nomina · florentinus · uicentinus · pla
centinus · consentinus · aretium · sutrium · clusiū · regiū
opitergium · patauium & cetera hiis similia · eodem
modo aretinus · sutrinus · clusinus · reginus · epiterginꝰ
patauinus faciunt · Item tarentum · tridentū · tuder
tum · tarentinus · tridentinus tudertinus · Que uero
habent o̊ longam ante na · Vt uerona cremona corto
na ippona dertona sauona · & alia huiusmodi analogiā
conseruant · Mediolanum & fanum cum similiter sonēt ·
similia producunt ex se nomina · Eodem modo ferra
ria & nouaria · Tusculū esculum · uerulum & alia huiꝰ
modi (ua. analogiam conseruant · Mediolanum & fanum cum
similiter sonent · similia producunt ex se nomina · Eodē
modo & ferraria & nouaria (cat.) generis · tusculanus escula
nus · uerulanus · Mantua & capua · Mantuanus & capua
nus · licet antiqui per ablationem u littere campanum di
cerent · ut campane delitie · campanus senatus · campaꝰ

campanus ciuis · Sed nos hanc spinosam siluam ometamus
Neq; enim tractare de tota re · sed aliqua delibare exē
pli gracia propositum fuit · Cur autem comenses potius
dicendum sit q̄ comanos · duc ut mihi uidētur questiōes
sunt · Aut enim de nobis queritur · aut de primis impo
sitoribus · Si de nobis · nihil expeditius esse potest · Cum
enim ueteres doctissimi uim ita seruant · & nos eodem
modo obseruare debemus · plinius in libris de naturali
historia inquid · In comensi iuxta lariū lacum · fons horri
singulis intumescit ac residet · Et alibi scriptum est C · pli
nius nouicomensis · Quare nos quoq; eodem modo scri
bere ac loqui debere magnifestum est · Quod si de primis
impositoribus queritur · cur maluerint comenses dicere q̄
comanos · credendum est non sine probabili ratione ab
illis factum · Vel quia magnificentius sonare uidebatur ·
uel quia mediolanenses & laudenses & huiuscemodi uici
noz apellationes eos p̄ similitudīne mutarunt · uel q̄
remensium & parmensiū analogiam magis sequendam
consuerunt · Potuit etiam illos ea causa inducere · quod
comanus idem significat quod uillanus & rusticanus ·
Coma si quidem grece uilla est · Vt autem ab urbe urba
nus & urbicus · & a uilla uillanus & uillicus · sic etiam
a coma comanus & comicus · Itaq; ut hanc nominis eq
uocationē non satis honorificam uitarent · comenses
dicere maluerunt q̄ comanos · Vale ·

Commus ·

Regi aragonum

AM PRIDEM Serenissime rex · insignem prestan
tiam mirabilium uirtutum tuaz consp̄iciens / gaui-

Laudatio Aragonū regis

sus sum ipse mecum & seculo nostro gratulatus quod ei contingat habere regem prestantissimū & tam belli quam pacis artibus gloriosum. Cuius industria in bello gerendo sapientiam summam patientia uero ac pseuerantia magnanimitatem nimiam ostenderit. Quid dicam de iustitia que inte plurimum lucet. Quid de pietate ac religione. Quid de fidei constantia. Quid de omnium rex moderatione. Quid de studiis litterarx quibus in medio feruore maximi belli dare operam nunqx destitisti. Maxima profecto sunt hec & eximia regis ornamenta. itaqx & illa que iam diu dum ate possidentur hereditaria regna sub tantis uir tutibus tuis transquille beatecqx degunt. & hi qui insup ex te adiuncti sunt populi. sub tua gubernatione eā dem transquilitatē sperare merito possunt. Quis igr ista considerans non faueat ceptis tuis. Quis tuo nomi ni non suffragetur. Equidem si tantam militiā operā dedissem. quantam studiis litterarx impendi. armatus forsan prodesse non nihil possem. Cum uero non arma didicerim tractare sed libros. inboc ipso quid didici ne opera mea tibi deht annitat. itaqx politicorx aristotelis libros per me in latinum traductos. ad te mittere cō stitui. magnum ac diues instrumentum regie guber nationis ac propriam regis supellectilem. Nam ceteri quidem libri ut mihi uidetur cōmunes omnium ut ita dixerim sunt. Hii autem proprii regis. Siquidem rex aregendis populis dicitur. libri autem hii nihil ali ud docent quam quemadmodum populi regantur

Quare ego ille tue laudis auidus · te hortari obtestarioq; nō
desinam ut hos politicoq; libros quam familiarissimos ti
bi facere studeas · licet enim a parentibus regibus ut tue dic
tabant littere plurima ac preclara exempla bene regendi susce
peris · tamen aliud est natura aliud disciplina · Vt in rethorica
& musica licet instrui · Qui enim musice scientiam tenet · lō
ge melius de illa iudicabit · & sentiet · quam si qui uel ex in
genio proprio uel admitacionem alterius uocem forma
bit · idem quoq; est in arte rethorica · Et si enim magnis
ingeniis prediti quidam copiam dicendi sine arte assecu
ti sunt · ars tamen dux certior est quam natura · Aliud ē
enim arbitratu suo uerba facere · aliud ea que dicas rōne
& arte distinguere · Regia quidem dignitas suprema est
omnium dignitatum humanarq; · Itaq; poete iouem non im
peratorem apellant · sed regem · tribuentes deo id nomen
quod ea apud hominis maximum atq; amplissimū · Ma
igitur ac maxima ornamenta & a natura & ab arte dig
nitas regia requirit · ñ munus suum recte uelit adimple
re cum esse debeat tamq; deus quidam inter homines
excellenti dignitate · & excellenti sapientia · excellenti uirtu
te · Quod considerans philippus macedonum rex · sapientis
simus ac maximus uir · alexandrum filium aristoteli in
disciplinam tradidit · quo illam quo modo dicimus excellē
tiam adipisceretur · Extat eius epistola ad aristotelē
de alexandro in qua hec sunt uerba · Dijs inquit gracias
habeo · non tam proinde qua natus est · q; pro eo quod na
tus contigit temporibus uite tue · Spero enim fore ut e
ducatus eruditusq; ate dignus existat & nobis & hac

Regia dignitas

philippus rex macedonum

rex susceptione · O sapientissimam hominis uocem · Ita demo
enim putauit dignum fore susceptione regni · si disciplina erudiretur · Atq; plane ita fuit · natura enim & disciplina ornatus rex · mundum quasi totum suis uictoriis illustrauit · & indos aduso; regnum extendit · Pirrus quoq; epirrotar rex maximus o uioq; & ipse bello uir

Pirrus.

non solum lectitauit libros cum esset rex · uer etiam scripsit de militari disciplina · Iulius uero cesar quantus fuit in litteris libri ab eo scripti declarant · Hi ergo summi uiri non solum natura prestantes · uer etiam litteris disciplinaq; edocti · unuersum pene terrar orbem gloria sui nominis repleuere · Ex quo ridere interdum soleo quoddā regum simplicitatem qui generosum ducunt litteras nescire · nec intelligunt ex eo scire fieri ut reges ipsi ab aliis regantur · Neq; enim putandum est in paruis quidem rebus disciplinam & artem esse necessariam · In maximis autem non esse · Immo quanto maius est regere populos & gentes:

Julius Cesar.

Politior; libros ar; l' laudat.

tanto plus sapientie disciplineq; requirit · Est autem horum libror non doctrina solum admirabilis ac precipua · Ver etiam incredibilis quedam amenitas · cum propter determinationes pulcerrimar questionum / tum propter explicationes innumerabiliū pene rer cognitu dignissimar tum q narrationes insunt uetes regum ac potentissimorum ciuitatum · & sapientium legum lator / ut uel historie gracia opere pretium sit illa cognoscere · Summa uero tocius discipline de populis regendis gubernandisq; existit. Infinitaq; ferme sunt in his libris que regem uel instruere uel ornare uel cōmonefacere possint · Salubria consi

ha· precepta per multa ex intimo philosophie sacrario de/
prompta ·Morbi regnoꝝ unde proueniant· Quibus re
mediis ac medicinis huiusmodi morbis obuietur· Preterea
quot sint regum genera & qualia· De tirannis etiam p̄
multa ac digmissima cognitu· quo illoꝝ opera nefaria
declinemus/ popularium quin etiam naturas & mores· nō
alienum fuerit regem cognoscere· cum ei sint populi gu/
bernandi· Omnis legitima gubernatio pro utilitate eoꝝ
qui gubernantur instituta est· pro honore uero & gloria
illoꝝ qui gubernant· Itaq; particio illa resta existit· Ut
ḡrex quidem gloriam ex gubernatione sua suscipiat
populi uero qui ab eo reguntur utilitatem· Sed quid
ago cum libros ipsos mittam· inquibus prolixius & como
dius ista continentur· intelligo enim me plura scripsisse
quam oporteat· presertim cum ad regem scribam· Sed ex
cusset me affectio mea· Deuotio enim summa nescit pau
cis esse contenta· Vale decus nostri seculi

LEONARDVS Lauro quirino· Per multa mihi tribus in
litteris tuis que ego neq; recipio neq; assentior· con
sauis imbecillitatis mee· Quamq̄ nomen ipsum philoso/
phi quod tu in me usurpas/ non arrogantiam significat
sed humilitatem· Studium enim discendi importat non
autem profectum· Itaq; pitagoras samius cum ab aliis
sapiens uocaretur non sapientem se esse respondit· sed phi
losophum· idest amatorem sapientie· Amatores enim
dicuntur· qui ardent desiderio alicuius rei adipiscende·
Si igitur me talem significare uoluisti· assentiar tibi sin ut
uulgus & consuetudo intelligit·· negabo· Questionibus

Pithagoras.

tamen ate propositis respondere constituui · non quo^te docea-
nō f^or gones. sed quo ate discam/ Quatuor simul controuersius me mua-
dis. prima est de felicitate quam aristoteles ut tu putas in
contemplatione sola posuit · Tibi autem non uidetur con-
templatio hanc nobis felicitate presstare posse/ Altera est
de uirtutibus quas aristoteles dicit esse mediocritates · Tu
autem contra probare annitenis/ Tercia est in qua contendis
uirtutes esse a natura non abusu/ Quarto loco queris an
qui unam habet uirtute / omnes habeat uel recipiant se
paratronem/ Ego igitur seruans ordinem tuū / de sin-
R^n. ad p^a gones. vq in prima hōis ē g^ra placere. / gulis quid ipse sentiam conabor ostendere · Ac primo
quod de felicitate dicis non recte capere uideris · Aliud
est enim proprium opus hominis aliud felicitas · Nam
opus quidem proprium hominis · cunctis hominibus ad
est · felicitas uero paucis uel nullis · Quod sit autem
proprium opus hominis · hoc modo ab aristotele mueni-
gatur · Vt fabri inquit & sutoris aliquot est opus · sic &
hominis aliquod opus esse debet · Quid igitur id erit ·
Certe uero uiuere · Nam id commune est etiam plantis · nō
sensus habere · Nam id commune est etiam brutis · Restat
igitur ut sit proprium hominis operatio cum ratione
Hoc tu ita capis · quasi operari cum ratione sit comē
platio ac felicitas · Quod falsum est · nam secundum hanc
expositionem tuam omnes essent felices · Omnis quippe
homo rationem habet & cum illa operatur · cum sit ani
rationale · Si igitur ame queras · quod sit proprium opus
hominis · respondebo operari cum ratione · Si uero quid
sit felicitas · respondebo felicitatem esse operationem

secundum uirtutem pfectam in uita pfecta · Omnis autē homo rationem habet & cum illa operatur · Virtutem tamen perfectam rarissimi possident · Non est ergo idem proprium opus hominis ac felicitas · Illa igitur expositio tua non est recta · Neq; comtemplatiua propria est hominis uita · sed actiua · Non enim qua homo est comtemplatur · sed qua est diuinum aliquid & sepatum · Iustitiam uero ac temperantiam & fortitudinem ceteraq; morales uirtutes exercet ut homo · Itaq; illa est proprie uita hominis que per morales uirtutes agitur · At qui per hec que huc usq; que premisimus · hi recte inspiciat · respōsum est ad primū ac ualidissimū argumentoq; tuoq;

Comtemplatiua enim uita cum non sit proprie uita hominis · neq; diuitiis indiget · neq; ciuili potentia aq; magnificentia neq; ceteris huiusmodi · Itaq; quod inq; boetius · statum omnium bonoq; agregatione pfectum · non de comtemplatiua dicere uidetur · sed de actiua

Ciuilis enim uita multis indiget · ac tunc demū beata ē & felix · cui omnium bonoq; agregatione pficitur · Cōtemplatiua autem pacis contenta est · ac externam istā bonoq; agregationem comtemnit · Quippe cui satis est nihil sibi deesse ad comtemplandum · Hec ad boetii sententiam responsa sint · Q̄q̄ tu non recte facis · qui ex dictis boetii aristotelem redarguas · Contra nempe faciendum fuit · Nam si aristotelis comtemplationem ipaq; satis esse putat ad beate uiuendum · constat boetii sententiam non procedere · qui agregationem bonoq; oīm exigit ad felicitatem · Alia ratio tua est ex defectu scien

Boetius.

tie. Si enim comtemplatiuus homo paucor certitudinem habere potest: que tandem erit ista felicitas scientie & cognitionis rez sterilis? Nam quid homo scire potest? aut quar rez certitudinem habere? Pua quippe est hominū scientia & puo tempore duratura. Hec est summa rationis tue. Profecto uel tentandi me gracia ista dicis uel non recte fundamenta capis huius discipline. Non enī omnes qui comtemplatiuam secuntur uitā felices dicimꝰ nec omnes qui actiuam sed cum quereretur utr actiua & negotiosa uita aptior sit ad felicitatem / uel otiosa uita in comtemplatione rez posita: docet aristoteles multis rationibus inhac uita quieta & otiosa felicitatem magī existere. non quod actiuam uitam felicitate priuet: sed quod hanc preferat & anteponat: quasi diuine uite simi liorem. Quis igitur inhac uita comtemplatiua felicitatē adipiscetur? Non omnis quidē sed ille qui sapientiam & scientiam & intelligentiam ceteraseꝝ uirtutes intellectuas habebit & in his exercitatus habitum eaz comfecerit. Is demꝰ est qui secundum perfectam uirtutem operabitur in comtemplatione. Tu autem nescio quos ignorantes mi hi proponis & dum summum ac beatum sapientia hominē indagari debes: ignauum quemdam & hebetem inducere uideris. At pauci tales fuerunt inquies. fateor. Cuncta enī precellentia rarissima sunt. Sed tibi affirmo multos esse potuisse. Quicunq; enim magno ingenio prediti. hoc ui te genus uere ac non simulate eligere maluerunt: & as sidua sedulitate cognitioni & indagationi rez pro animo incumbere: tales fieri possunt. modo longitudo uite ac

sanitas corporis ceteraq; oportuna non desint magni uiri au-
gustinus & basilius & alii ex nostris permulti hanc uitam sectati
sunt. Ex gentilibus uero pitagoras & plato & alii etiam per
multi. An tu credis post augustinum neminem tanto ingenio
natum fuisse quanto ille fuit? Multi crede pares illi inge
nio fuerunt. sed studium & sedulitatem & uigilantiam nō
adhibuerunt eamdem. Itaq; ille palmam in stadio adepty
est. Illi uero aut non concurrerunt in stadio: aut cum in
cepissent: in medio cursu fatigati desiterunt. Quare si
rati sunt qui ad summum euadant: nostram in curiam
& negligentiam & ignauiam accusemus. Recte quidem
oratius de hoc ipso inquit. Qui studet optatam cursu cō
tingere metam. multa fecit tulitq; puer sudauit & al
sit. Abstinuit uenere & uino. Nos in utramq; dormie
tes aurem: summum hominis bonum adipisci credemus.
Nam de scientia quod dixisti ualde admiror. An tibi pita
goras & plato pauca sciuisse uidentur. qui & mathematicas
scientias incredibili subtilitate perscrutati sunt. & celo ter
raq; nihil fere incognitum relinquere. Quod aristoteles
qui tam numerosa librorū uolumina de cunctis scientiis ac
facultatibus scripta nobis reliquit. an is tibi pauca uel potiꝰ
infinita pene aliqua sciuisse uidetur? Equidem hunc unꝰ
mihi potius multa sciuisse dixerim quam pauꝰ. Quid au
gustinum aūꝰ pauca sciuisse dicemus: cuius tot extant uolu-
mina admirabilis doctrine? Quid basilius magnus? Quid
gregorius nazanzenus? Quid dionisius ariopagita. qui nō
contentus terrena atq; humana scrutari: etiam celos eoꝝ
q; ierarchias perscrutatus est. Quid M. uarro. quid p. ni

f
oratius.

Ars. lon.

gdiuſ. Quid M. cicero noſter? An hoſ ſaentia ſterileſ
fuiſſe audeſ dicere? Noli igitur queſo & ignorantia quo
rudam hominum cunctoſ hominеſ in ſcitie comdēpnare
Homo enim infinitaz pene rez cognitionem habere poteſt
modo uelit in hiſ perquirendiſ eſſe occupatuſ. Mentem
certe habet diuine mentiſ ꝑnapem / & eſt quaſi morta-
liſ quidam deuſ. Sed in preſentiaz. Materia enī iſta libz
requirere, non epiſtolam. Aliud eſt argumentū tuū ꝑ quod
probare uiſ non eſſe ſūmū bonū in comtēplacione. Aiſ enim
uolūtaſē nobiliorē ēe intellectu. Quod ſi ita ſit: non conſiſtit
felicitaſ in comtēplacione que fit per intellectū ſ& in alia re
que fiāt per uolūtaſē. Quod autē ſit nobilior uoluntaſ ex
eo probari in quiſ quia comunior eſt uolūtaſ cū ſit & impoſſi
biliū. & quod intellectui precipit uolūtaſ & quod ē poſteriuſ
in ordine nature. Certe ego adhec uix reſpondere digna
tuſ ſū. ita mihi uidebātur abſurda. An tu uolūtatē que ē ir-
rationaliſ aī potencia: nobiliorē ēe dicis intellectu qui ē ea
parſ animi que hab& rationē & q̄ cōiſ eſt nobiſ cū diiſ? Quiſ
hec dicer&? At comunior eſt uolūtaſ bonū autē quāto cōiuſ
tāto diuiniuſ. Hec tua ratio nobiliorē facit uegetatiuā aiam
quā ſenſitiuā & quā rationalē. Coior enī eſt uegetatiua. Cū
inſit & plantiſ & animalibuſ cūctiſ. At enī racionaliſ homini ſolū
An igitur ex eo dicimuſ uegetatiuā nobiliorē eſſe rationali
quia comunior: certe non falſa igitur eſt ratio tua. At enī
Arz. ariſtoteleſ ipē inquit: bonū quanto comuniuſ ē tanto diuinius
fateor. ſed hoc in ſe ipō uez eſt nō autē in comparatioē alioz
Verbi gracia uegetatiua in ſe ipā multo maior ē ac dignior
quia ineſt plantiſ & animalibuſ. q̄ſ ſi ineſſ& ſolūmodo plātiſ

t ta bonū quanto comunis ē tāto maius in se ꝓpō. In compacione uero ad aliud dignital & excellentia actenditur. Racional eñ anima longe dignior ac nobilior est ꝙ sit uegetatiua tm & uegetatiua sit communior. Hoc dicendū ē de uolūtate & intellectu. Partes eñ anime nostre due sunt. Vna ratione habens altera rationalis. Ea ꝑs que ratione habē intellectꝰ uocatur & uirtutes que in illa sunt intellectiue dicuntur. Sūt autē he uirtutes. sapientia. scientia. intelligencia. prudentia & arſ Morales autē uirtutes non sunt in ea ꝑte anime q̄ habē rationē sē in illa ꝑte que nō habē rationē in qua ira & concupiscentia & metus & appetitio existit. Quomō igitur precipit intellectꝰ uolūtas. cū intellectus rationem habeat. uoluntas non habeat. Nam quod posteriꝰ diuſ ēē in ordine nature uoluntate longe abeſſe ꝓbatur id in pueris. quibus ſtātē ira & uoluntas & concupiscentia existit. At ratio & intellectus procediente etate in illis fiunt. Hec ad primā questionē tuā dicta sunt. Nunc ad secundā in qua mediocritate uirtutis dubitare uidereris. Aſſ eñ aristotele uirtutes omnes in medio posuisse. Tu autē de quibusdā contra existimas. Vt de prudentia de temperancia. de iustitia que quidē uirtutes nō uidentur mediocritates ēē sēd potius extremitates. Ante ꝙ huic ꝙti respondeā. illud declarare uolo aristotelē non dicere omnes uirtutes ēē mediocritates sēd morales tantū. Hic namq; uirtutes fiūt circa affectus & actꝰ. in quibꝰ pax & nimis uitabatur medium autē laudatur. Vt audere timere irasci. misereri. cupere. & cetera huiusmodi. Intellectiue autē uirtutes nō circa affectus sēd circa uer & falsū uersantur. Aristoteles igitur omnes uirtutes morales me-

An bñ dez. les puerū vir. mediocritates.

diocritatē esse dicit. de intellectiuis autē si recte memini nusq̄
dicit. Tu forsan impite facis qui prudentiā & tempanciā &
iusticiā simul comūgis. Cum prudentia intellectiua sit uirtꝫ
temperancia & iusticia existant. Quod autē mediocritas quedā
sit tēpāciā pat&. Est enī circa corporis uoluptatēs quibus oīno
se se dedere flagitiosū est. Rursus uero ab omnibus penitus ab
stinere & omnē oīno uoluptatē refugere ē quasi insensibilitas
quedā & īhumanitas. si & uina & epulas & conuiuiū & omēz
iocunditatē refugiat. Quale ego ne amicū quidē habere ue
lim. Cum ergo hec extrema hinc inde hab& temperancia ꝙs
negare potest eā ee mediocritatē iusticiā & temperāciā ee di
camꝫ inquis. sequeretur ut mediocriter tempatus / ess& lauda
bilior tempatissimo. & mediocriter iustꝫ eet melior iustissimo.
Hec tua ratio nihī ual& hc& enī uirtus mediocritas quedā
sit inter excessū & defectū / tamē ipius uirtutis nulla ē me
diocritas. Ex quo fit ut ille qui temperanciā hab&: nō me
diocriter sit temperatus / sed omnino tempatus. Nec qui iu
sticiā hab& mediocriter est iustus / s& oīno iustus. Demoꝫ ut
temperancia mediocritas quedā ē circa uoluptates s& non
circa tēperāciā. Ais preterea omnē mediū componi extre
mis ut īcoloribꝫ & saporibus pat&. Si ergo uirtus mediū
for& sequeretur ut ex uitiis ess& composita. quod ē absurdū
Insup si uirtus for& in medio nō ess& contraria illa que
plurimū inter se distant. Mediū autē pauꝫ distat ab extre
mo. Insuper sequeretur ut ꝑs uitii ess& uirtus: ut ꝓbꝫ in pro
digalitate. Nam si illud quod ē mmiū in ea auferemus: erit
liberalitas quod remanebit. Ad hoꝫ singula breuiter respōde
bo. Neoꝫ enī talia sunt ut multa uerba mereantur. Nego ee

uez ut omne mediū ex extremis componatur · Punctꝰ enī qđ' est
mediū linee non componitur ex linea · Nec qui erat mediꝰ
inter duos latrones / componebatur ex latronibus · At saporeꝫ
& coloreꝫ mediī ex extremis componūtur fateor per admixti
onē In uirtutibus autē admixto nō est sꝫ spacio ac reiectio
uioꝫ · Non componit' ergo ex uitiis uirtus · hicꝫ sit mediocri
tas inter excessum & defectū Nec proxima est uitio uirtus
sed ualde distans cū uirtus secundū rationē fiat / uitiū autē
contra rationē & uirtus bonū · uitiū malū · & illa laudabilis
illud uituperabile · Hec multa contraria sunt ac multū inter
se distancia · Ad illud uero quod aꝫ si aprodigalitate auferamus
superfluū ꝑ illa mediocris que remanebit' erit libera
litas · Et sic ꝑ remanentis uitii erit ūtus · credebā te intelli
gē uirtutē liberalitatis non consistere in quantitate · sꝫ in
dispositione animi ꝑ electionē quando & comodo & cuius
gracia largiatur · Itaq; si hec prius non erant in prodigo ·
nec ista que remanē ꝑ uirtus erit · Tercia questio tua ē
de uirtutibus · de quibꝰ dubitare uideris utꝫ anā sīt uel
ab usu · In quo illud simpliciter respondebo uirtutē omnē
ee habitū · habitus autē omnis ꝑ exercitacionē & usū fieri
ex quo palā ē ab usu & exercitacioē uirtutes existē · Est in
nobis naturalis quedā dispositiō ad ūtutes · Videmus enī ma
gnifeste nasci alios ad alias aptiores · Nempe alii natura in
trepidi aduersus picula existunt · alii meticulosi · Quidā mi
tes natura & uerecundi · Quidā effrenes natura & rapa
ces · Alii liberales & abstinentes · Huiuscemodi igitur dispo
sitiones hominibꝰ īnate uel ad liberalitatē / uel ad fortitu
dinē · uel ad iusticiā non sunt uirtutes proprie · Nā propa

An bn. trāsmu
a natura ut ab
usu · nota ·

{ ũtus ẽ que habitũ iã ꝑ usũ exercitacionemoꝝ contraxit Vt
enĩ fabricando fabri & citharã pulsando citharedi: sic iusta
agendo iusti & fortia fortes efficiũtur. Ex hiis ꝑ neqꝝ nã
neqꝝ preter naturã ĩesse nobis uirtutes. Sed & sumus noſq
dẽ ad illas recipiendas natã apti ꝓficimꝰ autẽ ꝑ exercitacio
nẽ & assuetudinẽ. Supest postrema questio tua spinosa pro
fecto atqꝝ ardua. Vtr uirtutũ ipsarꝝ sit consortiũ quoddã
& quasi consecutio talis: ut qui unã habẽ uirtutẽ ceteras
quoqꝝ omnes habere necessariũ sit. Vel separi ac dissolui
ab inuicẽ uirtutes possint. in qua quidẽ questione ut tibi ue
fatear soleo interdũ diuersa sentire. Racio enĩ me cogit
fateri uirtutes omnes esse inter se conuũctas & catenatas
ĩ dissolubili quodã nexu. Sensus uero communis ab hac spino
sa ratione abhorret. Sed ꝓmittamus nos rationi sensũ au
tẽ in hac ꝑte ualere finamus. Primũ igitur distinguẽde
sunt uirtutes. Hoc enĩ modo clarius id quod querimus
appebit. Virtutũ alie sunt naturales, alie proprie ut pau
lo ante ostendimus. Propriarꝝ rursus uirtutũ: alie sunt
intellectiue, alie morales. Naturalium ergo uirtutũ nõ ẽ
consecutio ulla. Potest enĩ quis natura constãs & intrepi
dus aduersus picula. & sic naturaliter fortis & tamẽ
hoc idẽ rapax & auarus & iniustus. & inimicus honesta
tis ut plerosqꝝ uidemus. Itaqꝝ in naturalibus uirtutibus nõ
ẽ consecutio sed sepacio magnifesta. Moraliũ autẽ uirtutũ
omnĩ catenacio quedã ẽe uidetur. Nec alterã ab altera sepa
ri posse. Sunt enĩ habitus cũ ratione circa affectus animi
Racõ autẽ in huiusmodi ũtutibꝰ a prudentia ẽ. Prudentia
uero omnibus affectibus eadẽ est. Non enĩ unũ curat alĩ

Virtutũ diuisio

Aug. hũa hẽ x. tes
ẽo hẽm ut ueri
mant sepa. mem.

negligit. Ex quo fit ut prudentia om̄s uirtutes morales sil hḡ
Nec ullam separari patiat. Et qui unā habē uirtutē oēm habe. Restat
ūtutes intellectiue in quibus non uideo cur separatō fieri nō possit.
Artifex em̄ quidā pfectionē & habitū in arte sua cōsecutus ut appel-
les ī pictura praxiteles ī statuis non necesse habē rei militaris aut
gubernādi rei p. scīētiā habere aut nature rex cognitionē Imo ut so-
crates ī appologia docē hoc est cōe utriū ī artificibus q ut qsq ī arte
sua excellit ita se se decipit putans ī alijs quoq facultatibus se scire
q̄ nescit. Artes igr ab alijs ūtutibus intellectiuis sepat hāc forsan de-
scīētia & prudētia dicēdū e. Prudens em̄ cū ī agēdo uerset in uide
regrē scīam nē cuius finis ē nō actus sed cognitō Itaq ut naturales
uirtutes sic & intellectiue uident separationē recipē Morales aut
nequaq recipiūt sepationē sē data uirtute una morali cetē oēm eiusdē
LEONARDE lauro quinto Scripsisti nuper | generis seu vale-
mihi proponēs questiones aliquas ac me rogans ut illis respōderē
Erant uero questiones satis pulgate atq cōes solita em̄ quibusdā ca-
pitibus aristotelis opinione cōtra illā arguebas ī probareq tētabas Ego
igr a te requisitus & rogatus qstionibus illis tuis p epistolā meā respōdi
Aristo dicta defendēs & argūta tua dissoluens sed aut hoc valde mode-
ste ut pote cui semper huiusmodi questiones disputandi potius cā pro-
pon solē quā quod ita re uera q arguebat sentirē Expectabā uero
a te pro bitate que tibi responderā mihi grās agi Ecce aut epistola tua
plena bitate adte scripta valde ītemperanter & cōtumeliose pro gra-
tiōe mihi cōtra me reddidisti Itaq mecū ipe obstupui tāta ī te stultitia
lentatēq ac pūsitate natē existē ut pro beneficio mihi maleficium
retribuēs. Nā si respondere a me uolebas cur me rogabas? Sin uolebas
cur mihi nascenti quid sed quodā te rogato fuit? Si dicis pax huma
nam tibi respōdisse. Habes epistolā mea ostēde queso illā cuius intel-

lugēti nullo crede mihu de ītumanitate illā reprehēdā. Quid enī ī illa
scīptū fuit nō modeste. Nonne ab ipso ferme initio heo fuī uerba Que-
stionibus ate propositus respōdere cōstituī non quo te docea sed quo ate
discam. An potuit humanio dici. In sequentibus uero quid ē quod re-
prehendere ualeas. Nam uerba quidē illa non recte capis & absur
dū uidetur & similia. In disputacōnibo neccāria fuī. Tibi enī aristo
telem īpugnanti quid ego defendens respondere poterā. nisi ne-
garē rationes tuas ee ueras. & quedā ate uerba non recte capi ostē-
derem & nō ita dicere aristotelē. ut tu asserebas mōstrare. Hec ēi
coīa fuī disputātū neq; preter te uidi ūq; aliquē q̄ ista coīa dici gra-
ter ferrē. Quod si usq; adeo arrogans es ut nihil contra tua dic
ta audire uelis. rogare me non debuisti. ut argumentis tuis res-
ponderē. Ego enī quantū ad te attinet libēter quiescebā. Tu dormi-
ētē uocasti respōdētē indignaris īter cetera me contēptū es hui mōi
sētēcīa scribis. Reliquē mihi aristotelē cuius doctrina imbutus sum
Tu autē qui hec nō intelligis tullium ac luuiū legas. O peccudē neq; enī
appellari homo meretur cui ā falsū de se ipso iudiciū sit. Certe
me ualde miser & stultitie tue qui te magnū ee aliquid putas
cū nihil scīs. Q; prestare te ipsū cognoscere q̄rā fatue de te ipō op-
pinari. Sed q̄n magistz te ipsū facis & libros mihi auferis. doceno
queso magister cucule admirabilē philosophiā tuā & faruitates illas
tuas q̄s ī epistola ēptissime scripsisti nob declara potes id qdē facilī
agē. Nā ut audio nō philosophū modo sed & oratorē te putas ee
& epias tuas librariis ostētas. Qui si stires q̄ tēpte & ridicule &
pueriles sīt. eas potiꝰ ex libris deleres q̄ librariis ostēderes. Et qui
tu es q̄so aut q̄l. q tā arrogāter de te ipō loqueris. a quo si uētositatē
q̄s detraxerit. īstar uesice īflate nihil penitus remaneres. Quāto me-
lius fora tibi frācisce barbaza & alios ciuitatis tue uiros claissimos hu

matate litterisq; excultos imitari ; q; inter babiones numerari uelle
quibus tam credibilis ignorancia cū intollerabili supbia ac fatuā ridiculate
optoe sui innata existit. Vide qso q; sis inter babiones numerāduſ. Propoſui
sti mibi questiones aliquas. Addidisti argumenta queda cōtra aristotelē
plena ignorācie ac fatuitatis tue. Meq; rogasti ut ad illa respōderē. feci
q; postulasti & humaniter quidē feci. Tu autē ebetudie ingenii tāq; i tene
bris ambulans nec mōstrata tibi discernis. cōtra tua dicta me dixisse
idignaris & cōtumelia me indigne afficis. & ut tibi reliq; aristo le supbis /
sie iubes. Ego igit cū tu talis sis qualē te ipsū patefecisti. nō am le ut
tu postulas. sa stulticiā & leuitatē & ignorācia tuā tibi relinquo.
a iubq; utilis obsessus ac plane obcecatus tāq; talpa qdā lucē a tenebris nō

EONARDVS Nicolao ceba S.P.D. Nō putabā i unīuersa / discernis
grecia tātū ee latinas litteras quantū i te uno cōspexi. Duas enī abste
plas accepi tāta elegācia nitoreq; conscriptas / ut admiratus eqdē
fuerim tibi iter alienigenas uuetti tā incorrupta patrij sibi eloquē
tiā pmansisse. Et ad primas qdē littas responsū exarauerā dādo illi ipi
religioso qui tuas ad me detulerat. predixerat enī mihi se prope diē
habitus fore. proinde litteras parare se enī uētus ad me ac litteras
susceturū quod tamen non fecit. Alias post modū tuas accepi lit
teras tacitnitatē meā accusātes. & nihoīno gras agētes q illi religioso
quē mihi comendaras n defuerā. Ex hoc igit postremo itelligē potuisti me
leto aio susceptisse aīcitiā tuā quod homini ignoto tuis apud me litteris
comēdato. ita me uolentē & aupiētē obtuli. ut proptius mih fieri potu
isset cum uera significacoe amoris erga te mei. Quod si responsū tuū nō
habuisti / culpa i me non fuit q; responsū pauerā ut supra dixi. Nec im uc
nābilē illū ac prestātissimū religiosū carpo. Mita enī tā longū iter
ingressuros occupāt & distrahunt. Sa pretita omittamus & ea dicamus q;
ad rē nostrā pinet. Ego mi nicolae p quā libenter te i aīcitiā recipio.

Amiata.

uir bene litteratus ac humanus & de me plurimum optime & postilo egregie
sentire. Estoq; post hac nobis amicitia in uulgaris. sed q̃ boni uiri mẽ
se diligut ñ emolumẽti spe sed cõprobacõe ututis. Hec amicitia stabilis
ẽ cetẽ sil' cũ fortuna mutat' laudas tẽductoes meas ex quib9 phedone
platonis & aristo lib' libros de morib9 icomacũ & quasdã plutarci uitas
te udisse cõmemoras. Vtinã tãtas merere laudes q̃tas tu ullis tribuis.
S & ego me adibecillitatẽ noui nec mihi ipi i ill' satisfactio. Verũtñ ut sias
mlto plura traduxi q̃ ate cõmemorata sut. Q; aũt me hortaris ad
tẽductoeq; librox platonis dere P. Et ais udisse te eosdẽ libros a nesao quo
iterpte ẽptisse traductos atq; cõid magis me hortaris ad id ons fuisti
piẽdũ respõdeo tibi plane q̃ sencio. Eqdẽ libros illos iã prudẽ latinos
facẽ agressus eem si mihi placere & sã mlta sut in his libris abhorrentia
a moribus nris q̃ pro bonore platonis tacẽ satis ẽ q̃ proferre. Q; aũt
offers operã tuã i grecis uoluminibus cõpãdis pgrissimũ ẽ. rogoq; &
obsecro des operã ut m̃ emãt uolumia q̃ t' notati i cedula his litt'is
itercluса expmo. Studebis tñ potius uetustos eligẽ q̃ nouos. si m̃ haberi pos-
sut. Tu igr hũc labore m̃ gllissimũ assumes. Ego aũt ut aliq̃ hic t' opẽ curabo

EONARDVS Ciriaco S. Q̃d mihi dab' ciriace si d' urbe ãcoĩtana. Vale
t' mlta ac p̃clã uetustatis monumta ostẽdã. q̃ tu nũq; uidisti. hoc ar-
chaniã totã cũ etholia & boetia lustraris ac poloponesõ spãq; & argoli
spexeris. Ego tamẽ dũ tu pegrmãdo aliena cõquiris. ipe manẽdo domi
tua idẽ pat'e tue monimẽta t' ĩtusa i cognitaq; prospexi. O magnã uim ãi
nri ac peritus diuinã. Si qdẽ dũ stamus domi. ipe pegrinat' nec dista
cia m̃ locis addit uex & q̃ iã mille ãnis gesta sũt. tamq; presẽtia tuet'
S & ne te p̃ loga demorer, aperiã qd rei sit. Scripsi nouiter libellos de
d' bello italico. qp belisarius & narses iustiniani duces adũsũ gothos ges-
sere. In eo bello multa ac preclara de pat'a repperi ac repta libens
pscripsi. Nam & obsidio eius urbis terra mariq; a gothis agitata

& pugna naual' egregia & insignis cta eā comissa ī q' lxx^ta quīq; nauel lōge
pugnauerūt Et situs oppidi q tūc erat ac cetā pmi'ta memoratu digna
referūt^ In q'bꝫ scribēdis: tu & alīq' m^l caloris & īpetꝫ addidisti q' tibi
ac ciuibꝫ tuis hec placitura existimabā & suī maximo ornamīto cui^ti
Est aūt hꝰ n tñ slacō sē opus ame cōpositū q'admodū liuiꝫ a u alerio ā
tiate uel apollinio megalopolitano sumpsit & arbitratu suo dispositū
Hāc uō historiā meā si tu inspicere uoles nō t' ostēdā q' si cnā epi
gramata oiāq; uetustatis monumēta q' toto orbe terrarꝫ collegisti ad
LAVDO genōsitatē tuā Reuerendissīe pr' q'riō ēca- me feresiale
negocia curie ut ceteī faciunt totus ī cubis: sē politioribꝫ īt'diū stu-
diis mētē cōuitis: Qz aūt diūsa unde t' relata d legiōe illa q' regiū
occupauit: nō ē mirabile: Scriptores enī antiq uaria & iter du diūsa
regiū^ tradidisse ut ī liuio undeī ly q ualeriū ātiatē & fabiū pictorē
& pisonē frugi n solū ī nuō cesoꝫ uex & ī rebus ipis gestis sepe di-
uersa t'didisse testat^ Ego igit^ ī cōmētariis ut quos tu legisti polibiū
megalopolitanū secutꝫ sū magiū pfecto uiꝝ & scriptorē egregiū
ac sume apd' grecos auctō^tis floruit aūt maxīe p scipionis tempora
cū q' & ī africa bello cartagmensi fuit Tradit aū ex ea legiōe q' regu
occupauit trecētos dūtaxat uiros ī plātē romanoꝫ uenisse q' romā
deducti ī foro uberati ac securi pcussi fuerunt huiꝫ aut ī rōe
q'da scipionē induct^ dicētē tota legionē secum pcussā fuisse in hoc
igit uanetas ē qd hic de tota legiōe sumptū supplicīū dic^t ille uō
de militibꝫ trecētis dūtaxat Sē forsan nō ē ita diūsū ut app' legio
enī cōgregacōem significat ut grex ut cōuētus ut senatꝫ ut pplꝫ
Si d' grege q'dr̄igētoꝫ capitū demātur paulati duceta tamē remanebit
grex ac porē appellacōem retinebit Silic^t cōuētꝫ & pplus decē miliū
hoīm si ad trecentos redigat^ tñ erit pplus & si trecēti isti supplicio af-
ficiē^t totꝫ pplꝫ ulꝫ cuiī^tius dicet supplicio fuisse affectꝫ Romulꝫ abītō senatu

Dubium No.

ĩstituit urbẽ cẽtũ ũde cẽtũ uitalia iudicia dicũt. Si quĩquagĩta ex ill mortuis
fuissẽt. tũ reliq supstites tot⁹ erat senat⁹. Et enĩ si legio illa decẽ ãnis regnũ
possedit nocẽ ẽ ut mĩlites ex ea legione illo decẽnio interierĩt. In obsidiõe & exp-
lis mĩtos cecidisse cõsentaneũ est. Nõ ẽ igĩt uer⁹ ut de quatuor milibꝰ peditũ
& equĩbꝰ ducẽtis fuerit supplicĩũ sũptũ. sꝫ de binis dũtaxat qui supstites ex
ea legione fuerant. Restat alia dubitacio qđ floruis ĩ dedicõe acceptos ego ex-
pugnatos dixi. In qꝫ illđ ĩtelligendũ ẽ qđ q se dederũt milites ĩ dedicõe accepti
sunt. q repugnauerũt nec se dediderũt expugnati & interfecti sũt. Nec ẽ in
cõueniẽs capta urbe ut ꝑs abiectis armis se dedat. ꝑs uero ĩterire malit quã de-
ditionẽ facẽ. Itaq hec que diuersa uidentur nõ sũt diuĩsa. Et idẽ dicũt sẽptores. hoc

LEONARDE leonardo S.P.D. Vidi illa que ate ꝑ aspectu diũsa dicẽ uideãt
sẽpta fuĩt adũstus ĩuidiã. laudauiq & laudo ingenĩũ tuũ. Sꝫ mihi uidẽ plã dici
posse adũstꝰ stulticiã qꝫ adũstus ĩuidiã. Cũ enĩ utraq sit malũ stulticia tñ deteri-
rius est. Vide qso racões q me in hanc sentẽciã trahũt. Dicã enĩ breuiter
& quasi pũctis qbusdã illas astringã qđ ulla mihi prima racõ fit. qđ ĩuidia
quidẽ nõ ignorãs ẽ stulticia uero ignorãs. Quĩto aũt scire qꝫ nescire ꝑstabilꝰ
est. tãto deterius ẽ stulticia qꝫ inuidia reputãt. Qđ aũt nõ sit ignorãs ĩuidia
patẽt. Cognoscit. n. & cui & pro qbꝰ ĩuideat. Nã cui ĩuidere si ignorare. At
enĩ stulticia cũcta ut ita dixerim ignorat. & inhoc ipõ ridicule fallũt. cũ qđ
sibi putat ĩuideri cũ nemo ĩuidã. Itaq pote carẽ luminibꝰ stulticiã dicũt
inuidiã uero ꝑspicacẽ nimis ĩtuitũ habere. Auidẽdo nempe ĩuidia dictaẽ.
Vtq inseruiẽs & ĩ modꝰ prepositõe augẽt. sic & inuidia. Vĩ igĩt deterꝰ ẽ.
id ne qđ ignorãs & cecũ ẽe cõstat. an id quod scire an uidere confitẽm. ꝑterea
ĩuidia ubi ipi qui ĩuidã boni alicuius causa interdũ fuit. Vt arri. ies cõmotꝰ ysocꝛ ꝑs glã
dedit operã eloquẽdie. ac ꝑcepta dicẽdi cũ sapiẽcia cõiũxit. Et themistocl. mil-
tiade trophea de sono excitabat ad parẽ uel maiorẽ gloriã sibi cõpandã. mi-
taq huiusmõi afferri possũt exẽpla. At enĩ stulticia nihil omino ꝑt qđ bo-
nũ fit. Itaq mõstꝛ ẽ ut inqt satirus nullã ũtute redemptũ. In sup stulticiã

nõ. de stultitia & inuidia ĩ quoꝝ ꝑtib nõ.

Stultitia.

derideꝫ & cōtēpm habeꝫ. Iuidia aūt neq; derideꝫ ut pote Itelligēs neq; cōtēm habeꝫ ut pote maiora cōcupiscēs. Q̄nſ g̊ dubiū q̄n magiſ fugienda ſit ſtīticia q̄ iuidia: cū ſtīticia deridiculoſ & abiectoſ hoīes faciat iuidia nō faciat. Eqdē cognoui puſillū quēdā etate iā puectū cū ego tūc adoleſcēs eſſē. hic puſillꝰ admirabilē quādā poetaꝝ & oratoꝝ ſe habē ſcīēciā exiſtimabat. Sciebat autē ut ita dixerim nihīl. Tamē ſtīticꝰ hō credebat ſibi ab omnibuſ iuideri. & de hoc plurimū querebaꝫ. Erat ů q̄ illi iuideri & penitꝰ nemo iſ ſi mihi caꝰ eēt. mallē ut iuideri aliiſ q̄ ſic ſtīticū ēē. ut ſibi ab aliiſ iuideri putare. Cognoſcere & ignorāciā ſuā nec de ſe ipō tā fatue opinareꝫ. Nec ſibi putare & iuideri cū nihīl ille habere q̄ iuidiā mereꝫ. Hec ſē q̄ mihi adūſꝰ ſtīticiā īpīma occurrūt. Credo autē ſi excogitare uoluero. Plura & ēē m̄. d̄ hoc ipō ſuppuē

LEONARDVS. S. D. Andreoccio ſeneſi. Rē fecit nīr frācīſcꝰ / tura Vale. mini. q̄ te meo noīe ſaluē iuſſit. Id n. ſibi noiātī mādauerā. cū de te prīgac de oī ſtatu tuo diligētiſſīe p̄cōtatꝰ ēeꝫ. Grāſ igr̄ ago. & ipī frācīſco q̄ mādata fidelīter pegit mea. & tibi qui eā ſalutatiōnē tam grate ſuſcepiſti. Equidē ex ea re lucꝝ ingens reportaſſe me ſētio. quod litteriſ tuiſ humaniſſīe ſimul tamenīſſīeq; ſcriptiſ fuerī uerſa uice abſte nō ſalutatꝰ modo. uerꝝ & hōr natiſſimiſ ūbiſ ornatuſ. ī quibꝰ quāta uiſ amoriſ erga me. quātaq; mei nominiſ redūdans affectio īhīt perſpicue īntelligo. Quod autē ī iiſdē litteriſ poſtulaſ ut te amē currētē crede mihi ut curra hortariſ. Ego ne cū ite tantū amoriſ erga me cernā, tātū beniuolentie, tātū caritatiſ tibi ībiſ ipīſ affectibuſ nō reſpondere. Preſertī cū ipē iſ ſim. que ſemp neceſſitudinē quādā & cōiūctionē arctioriſ uinculi exiſtimarim ēe mihi cū omnibuſ qui eiſdē hītārū ſtudiiſ detinentꝰ. Similitudo enī uolūtatiſ eadēq; appetitō & affectō īterdū efficatiuſq; beniuolētie uīcaliū ēe uideꝫ q̄ nulla cōſanguītaſ aut genīſ neceſſitudo. Cū ergo te iiſ ſtudiiſ delectari cernā quibuſ ego delector te nō amare nō poſſē. & ſi amor tuuſ mihi ignotꝰ eſſē. ferūēte uero amore tuo erga

me seqꝫ paulū ostēdente duplici uinculo trahor ad amādū. Et de amore quidē mutuo satis dictū in presentia fit. De principatu uero litterarū quē etate nostra mihi cōcessu oīm tribui affirmas haud equidē assentior

Nempe qui ipē mihi non satisfaciam indicendo. Nec aures meas īplere possim. Itaqꝫ conam tātū me senno nec tm pficē i quibꝫ conor. Tu uale mi suauissime andreocci & ut facis hec studia āplectare ite uale xv kl apl florētie

1 EONARDVS S. D. iohānī aretino. Cupienti mihi uehemēter prospera de te audire supuenerūt littē singularis amoris & officii plene quibꝫ certior factus sū. te bene valē ac studiis litterarū assidua operā dare. O res duas mihi optatissimas dette cognouisse. Nā & ualitudo corporis necāria ē homini īacquisitioe ueritatis occupato. Et electo illa studiorū maxime probanda ē que diuiniora sectat. Iam enī uidē uideor acie ingenii tui arcā illig uere essēne cognitoēꝫ. quātā fas homini sit toto nixu erecta ne mirer te diū celestia scrutatis. terrenorū obliuisci. Suscepi & exeo uoluptate pmaxima quod mihi significasti guaspare bononiese sū mū iudicio meo hoīem. ate auditū supiori āno in disciplina morali fuisse. Crede mihi iohānes fortunatus es huius uiri cōuersacione atqꝫ doctrina. quē ego unū admiror maxime quē uera phīa uera oꝫ scia n fatua ubertatibꝫ ībutū sensi iam diu atqꝫ exptus sū. Huic tu inhereas suadeo. & quo ad fieri pōt nūqꝫ dimictas. Plura quippe sut unā illius ornamēta cū littāꝫ tū disciplinaꝫ ut doleā equidē & interdū & indigner. tā mirifice doctū hominē ac tā excultū deesse de quo uerissime dici pōt. lux in tenebris lucet. Sed n plā de hac re q corrigi n pōt. Quod autē de methaurorū cōuiuioe flagitatis ābo. esse & mihi quoqꝫ iocundissimꝫ labor. nā p occupacioes meas lucis

Vix ego & defessus iā sū etate. & in sup occupacioibus uariis obsessꝫ.

Laudat. & opera pacis littes det.

Laudat. doctor phidet.

De hystoria ů qd petis: scias me post discessū meū quatuor libros de bel-
lo italico aduersus gothos gesto scripsisse. Scripsi uero illos nō ut
ītempsi sed ut genitor & auctor. Quēadmodū enī si de pīti bello scri-
bere: noticia quidē rez gestarz exaudita fore: ordo uero ac dis
posicō & uerba mea essent ad meo arbitratu excogitata & posita
Eodē itemů ipe noticiā tātū rez gestarz de illo sumēs: ī ceteris omibz
ab eo recessi: ut pote qui hoc unū habeat boni quod bello interfuit
cetā illius sit sp̄neda. Eos libros cesarino nro misi. Vale.

LEONARDVS Baptiste albert. S P D. Volo cognoscas simplicitatē
meā ut potiꝰ puritatē. Nup enī cū ī sancte crucis tēplo me cōue-
nisti. ac uerba fecisti de respōso karoli. non intellexi ex illo respōso.
te uelle aliqd ꝓferre aduersū me. Itaq; mihi ad hanc p̄te tuā respōdi
ut pote q nīō suspicarer te expostulare qd posset. Tātum cōtētꝰ fui adco — cohortatꝰ
hortacionēs deponendas ut turpe litteratis hoībus ī huiusmodi alter-
cationēs deuenire. Postea ů referēte mihi egregio adolescēte Iacobo
cui tu uerba sup hoc feceras intellexi. te ex illo respōso suspicari
te ne karoli rogatu illa scripserim. q nup ad leonardū dati uiz
prestātē mihiq; amicū de inuidia stultriciaq; conscripsi. Que sus-
picō si mte est eā queso deponas. Nullis n. rogatu uel suasiōe uel
cōspiracōe illa scripsi sed ex me ipō citra ullā malignitatē ai de
genē ipō disputaui quēadmodū de auaricia & prodigalitate
disputari solet. uera illaz ꝓnitiosior sit ac nocentior. Nec uō fui
adeo leuis ut alterīꝰ rogatu ul īpulsu molestꝰ cuiq; ee q̄rere p̄sū
beniuol & amicus qualē te puto. Quare de me ut aliqd tale existimes
cā nē. Illud aut q respōdi uideo aliūde fare potuisse. q̄ septa fuerāt Meā
GRATE nā fuerūt litte tue / cte ni de hac re ipe cōtulerunt.

Reuerēde pr ac doctissime uir. q̄ proxime suscepi mirabilī sapiēcia
& opnoz exemplorz copia referta ingbus multa me delectarūt & ꝑmis

nō. Comparatiue

pugillū illa similitudo ad causā utriusq; nrm̄ uerissīe accomodata. Et enī
si ī armoꝝ certaīnibus & in gladiatorio ludo: q ferro īter se dimicāt nō
amici postea remanēt: qīto magis id ēe debēt ī ctāminibꝫ brāꝫ ī quibus
n̄ ferro sed ī geīo decertāt. Ego igit̄ protinꝫ in hac pte tibi assentior
atq; gracias ago, quod ad me scribē ex tā lōga distācia locoꝝ dignatꝫ
fis, meiq; tuā amicissimā ostendē. Vt autē uideas ī me q̄ eadē fuis
se iā pridē & nūc ēe dispositionē & mētē subiciā hic uba q̄ ā ī plibꝫ
mēlibꝫ ad amicū quēdā de te scripsi. Nā cū ille sōpta cuidā mali
uoli cōn opusculū quoddā meū ad me misisset, ac hortatꝫ esset ut
illi respōderē quēadmō alphōso nup respōderā: ego tuō mea cū
adūstus illius calūnia defendisse ī hunc modū tandē ad amicū ū
ba feci. Hec pro cognicioē tua scripsisse uolui. Nā obtrectatorē
illū meū, neq; noui equidē neq; nōmi umq; audiui. Sed satis ꝫ
furiosū quēdā ēe quisq; id sit. Siū enī reprehēdit de rebꝫ sibi m
cognitis. silq; maledicit quasi nō ratiōe sed odio furoreq; moueat.
Quid autē hic simile bī alphōso: ille uetere interp̄tacionē ethicoꝝ
suis racōnibus defendebat de me autē nihil nisi honorifice loq
batur. Tribuebat litteras splendoreq; oracionis. plura demq; q̄
ego ipē uellē in hac pte predicabat. Vnū modo reprehēdebat.
quod nouā interp̄tacionē meā ueteri anteferrē, & ī hoc ipso
in humanissime ac moderatissime opinionē suā nō cōtumeliis ut
iste. sed racōnibus tuebat. hic autē alter nihil modesti habēs; itaq;
eo ille q alphōso moderate admodū ciuiliter q̄ respōdi. hāc mo
deracionē meā huic respōdens seruare n̄ posse. turgia uō & cō
tumelias si reddā & in his diutius constitā, uereor ne ipē le
uior ac stultior fierē q̄ iste ipē qui me prouocat. Hec fuerūt
uerba mea tūc ad amicū de me scripta. Potes igit̄ uidē ex is
quali sit aīmꝫ erga te meus. cui iā pridē ita de te nō uoce modo

ſa & litteriſ fuerī atteſtatuſ. Quare ſit iā nobiſ inter noſ amicitia uera qua boni uiri ſe ſe ꝑuicē diligunt. nō ſpe utilitatiſ ſa opiōne ūtutiſ. Qd autē meoꝝ opuſculoꝝ aliqd poſtuleſ. nō erat ſane apud me nuc quod adte mittere. ſa m poſteꝝ curabimꝰ ut tibi nō deſit. Amicoꝝ enī coīa oīa. Miſi uero iā priDē ad dnm regē biſpanie qui hoc ꝑ ſuaſ littaſ poſtulauerat libelloſ quoſdā meoſ. in quibuſ fuit opuſculū cuiꝰ tituluſ ē yſagogicon moraī philoſophie. Hoc rogo ut uideaſ & ad me referibaſ quid tibi uideat. Vale ac me ama florētie die nu. ſeptēb

GONARDUS Iohann cirignano lucēſ S. Cū ex agro aretino in quo ruſticacionſ cauſa fuerā mīros dieſ cōmoratꝰ florentiā rediiſſem. inueni domi epiſtolā tuā elegāter profecto ac diligenter elaboratā. in qua reprehendē me operā tuā q ebraicis litteris perdiſcendis. dareſ te audiuiſſe ſcribiſ ac rationē tui facti reddenſ. ſtudia eaꝝ litteraꝝ in primiſ neceſſariā oſtendere conariſ. Ego autē quid tibi de me retulerit excellenſ ille uir quē tu allegaſ neſcio. Illud tm ſcio nō quaſi rem turpē reprehenſā fuiſſe ame illaꝝ litteraꝝ cognitionē & ſtudiū. ſa quaſi minuſ utilē ac ut rita dixerim ſupuacaneā operā litterē enī ille quicquid habuerūt boni iā pridē latinoſ tſtulerūt. nec leueſ quidē auctoreſ. ſed grauiſſimi ac doctiſſimi tſtulerūt. Hic tu quid iā āpliuſ requiraſ. nō eqdē itelligo niſi forte illiſ ipſiſ interpretibuſ diffidiſ. ac eoſ i diſciplinē & iudiciū uocare contendiſ. Quod ſi faciſ crede mihi inceptuſ fiſ. At enī inquiſ ſūmū bonū & cognitionē dei an oīa quere debemuſ. fateor. ſa ſi ad hoc neceſſariā putaſ ebraicaꝝ litteraꝝ ſcientiā uehemēter erraſ. Neq n auguſtinuſ neq baſilius. neq alii ꝑmulti ex noſtriſ ac greciſ qui ebraice

M cccc xlii.

Cur ſtudiū hebraicarū litterarū ꝓbet nō.

nescierunt / deū cognouissent si absq; litteris ebraicis dei cognicō habeī
nō possit. Quin & iudeos uidemus lutīs ebraicis p q̄ optime structos
eosdē uī sumi boni ac uerā dei cognicōnē nequaq̄ habere sed in
imicissimos esse religionis & fidei. Itaq; nī cognicōe litterarū ebra-
icarū consistit id bonū quod tu arīs sc̄z T aliis. At enī hieronimus
poetarū fabulas & oratorū argutias dāpnat. Quid ad rē / ego
enī nō te ad fabulas poetarū neq; ad argutias forī voco. Sc̄z si
philosophie ac liberalibus studiis opera dāta est. si disciplinā &
moribus ībuēdis fūt hominē / quod nemo sane mentis umq̄
negabit esse faciendū. mīto cōmodius & plenius latinis & gre-
cis litīs si id posse dico q̄ iudeorū barbarie. Quod si hec studia
negligēda sūt & cōtemplatioē dei incūbendū. ad eā rē nō ee
necessariā ebraice lingue scientiā affirmo. cū multi ī ea lingua
eruditissimi pueros de deo sentiāt & sint religionis pfectissimi
hostes. multi & illius lingue ignari ad pfectionē ueritatis asce-
derint. At enī inquis fundamēta rēte fidei a iudeorū libris exi
stūt. qui & si sint mīstati. melius tn ē fontes cōsectari q̄ riuos
Certe si xp̄iānā famā nō aute iudei. apud nos ee fōtes dicō nō apd
illos. Nouū enī testamētū totū ut ita dixerim nrm ē n iudeo-
rum. ex quatuor enī euāgelistis. unus dū taxat ebraice scripsit
Apocalipsis iohannis grece scripta ē n ebraice. An hi mīi tibi
iudēt ac nō fontes. Adde tamen multos ac tā prestātes doc
tores xp̄iānē fidei quod hr latinā lingua & greca dominū ano
pagitā. gregoriū nazanzenū. basiliū. Crisostōmū. alios q̄ p
multos grecos excellentissimos latinos uero augustinū. hiero
nimū. cipmanū. ambrosiū. gregoriū. thomā aquinatē & alios
ut pmultos. Si igit xp̄iane fidei cognicōne pfectā ac non
uulgarē habere uis. hos lege queso atq; intellige quoq; nihil

simile apd hebreos reperire potes. Quid coalia si qbꝫ pmulte hesses
ac uarie xpianoꝝ lites sunt penitus extirpate / nonne tota latí
noꝝ & grecoꝝ sunt. ebraicoꝝ uero luna nulla: lateranense u/
cenū calcidonense. Quid igit apd hebreos qris: an xpiane fidei
fūdamēta. Certe apud nos illa sunt / n apud eos. Disputacões doc
toꝝ & determinacões dubietatū. At ille apud nos reperiūt
n apud illos. Enī uero inquies mlta ex profestis & ex alis he/
breoꝝ libris ad confirmacōne xpiane fidei elici possut fateor. Sz
hec ipa ia prudē interpꝛtata & tūslata fuerūt a mltis doctissis
uiris ut nīl lucri sit illa magis hebraice legē qꝫ si late legas
Nisi forsan difficilis iheronimo doctissimo ac sctissimo uiro & tibi
ipi meliꝰ cōficilis intelligē posse qꝫ ille intellexit. Dare igit ne
operā hebraicis hmōi uoluptatē fortassis āt afferre. tibi aliq
pot/utilitatē uero nullā. Ceu si quis uinū ex prelo haurire
malit qꝫ ex dolio. qm in prelo antecꝫ i dolio fuit. Necꝫ uero
mihi obieceris grecaꝝ litteraꝝ studia & operā illis impensa
Si enī tales interpretes qual iheronimo fuit greca lingua habu
issz magno labore me & ceteros liberassz. Sz qui libros amsit
tūstulerat barbaros magis qꝫ latinos illos effecerat. Deinde qd
simile habz grecoꝝ erudicio cū uideoꝝ, nuditate. Erreca n lin
gua phye ceteraꝝqꝫ disciplinaꝝ gracia adscitur. Cōfert & latis
ad pfectionē litteraꝝ. Eadē quippe origo uidet eadēqꝫ insti
tutio ac eedē pene littaꝝ figure. Apud hebreos aute nullū
tale inuitamentū ee pot. Nulli enī illius philosophi. nulli pot
te. nulli oratores. repti lingua uō ac figuris littaꝝ sic abhorre
a nostris ut & in scribendo cōtraria uia incedat qꝫ nos ince/
damus. Cū hac lingua tibi quoqꝫ commercii sit. cuꝰ litte comi
tes nostri ee nō possint. sz aī dextrorsū incedat nostre. ille

mꝝ. Compa
toꝝ.

Greca lingua
qd nob assert

Laudat eloquēciā

ille simulatoriū aufugiāt. Eloquentiā uero ac dicendi artificiū quod
tu auctore iheronimo improbare uideris beato paulo apostolo non
displicuisse conspicimus. Qui cū iudiciū iherosolimis tractus esset
ac iam pro dānato haberet mesto multitudini scrupulo quod ipe
pharisеus esset ac resurrectionē aīaz crederet & ob id pſecutione
pateret: seditiōe apud auditores concitata euasit. Rursus uero
cū apud agrippā & festū causā diceret probemio ac gestu ornato
rio usus est. Extento si quidē brachio & manu leuiter sublata prī
cipiū dicendi fecit ut lucas euāgelista testat agrippa cōpellens ac sibi
quod iā pridē optasset & data facultate affirmās ut ab rege causa sua
cognosceretur. Adeoq; pſuasit dicendo. ut liberando rex diceret nisi
cesarē appellasset. Homini quippe in cōi uita degenti necāria est
eloquētia/qua cōciliet sibi animos qua impetus maliuoz infringatq;
iusticiā studeat. Itaq; stoici unā ex maximis uirtutibus eloquētiā po
suerunt. Nec te deterreat iudicii dies de quo iheronimus inqt. O quot
illic eliguet feliciores erunt diserti & quod rusticos oratoribus pre
ferētur. Nā hoc hoc modo de omibus dicere. O quot illic rustici &
Iliterati feliciores erūt mīti qui sacraz litteraz cognicioni uacat:
Si quidē armeni & manichei & sabellianī ac ceteri heretici qui in
litteris sacris uersati puerse de deo opinati sūt sempiterno igne
dāpnantur. Habes nūc iudiciū meū de ebraicis litteris. Neq; tamē
legē tibi impono quo mihi libere dicā que sentio. Vāle xv sept

Eloquēcia pr mūdā

EM INCREDIBILEM Serenissē princeps & tamen uerā tue
excellentie pbas litteras iudicabo nec erit tibi ingratū ut opinor
eā rē ex me potissimū cognouisse. Scripsi nup libros .v. de bello ita
lico aduersus gothos gesto In eo bello qa urbs neapolitana bis obsessa
fuit & bis capta primū a belisario iustiniani duce postea uero a to
tille gothoz rege. & utroq; tempore magna ac nobilis fuit obsidio

decreuerā cos libros tibi eā dē urbē obsidenti tm̄ simittere & retarda
uit me respectus quidā quod ueritus sū ne aliquos offenderē si uia
& occultū additū quodā modo mōstrarē ad urbē capiendā Cū igit
ob hūc respectū detinerer ecce tua ūtus admirabilis neapolī cepit
per eū maxime modū ut audiuim9 quo in eisdē libris describitur
a belisario fuisse captā & seruatū fuisse Neq; n. mīnorē humanitatē
tuā fuisse audiuim9 in conseruādo cues q̄ tūc fuerit belisarii neq;
minorē industriā in capiendo Nec puta aliquis me ista fingere
N ā libros illos sex mensibus ante editi ame fuerāt q̄ tu urbē illā cepisti.
mlt̄iq; iā illos non legerāt modo uex & m̄scripserāt Vt autē uide-
as modū quo belisarius tunc neapolī cepit mitto tibi p̄tē illā libri in
qua captiuitas huius urbis describitur Vale decus nostri seculi xii.
octob̄ florentie DEO GRACIAS DEO GRATIA

ERANT OMNES CO

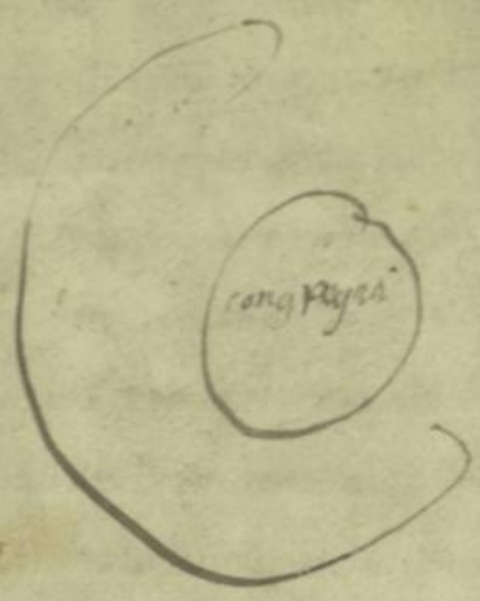

57/41

M43

LEONARD
BRUNI
EPISTOLA

M ST. IN
MEMBRANIS